OTILIA CAZIMIR

SCRIERI ÎN PROZĂ

(Voi. I)

Studiu introductiv
de
CONST. CIOPRAGA

JUNIMEA

STUDIU INTRODUCTIV

Pînă la 1900, literatura feminină română stă exclusiv sub semnul amatorismului, marile vocații creatoare lipsind. Nimic important nu e de reținut din secolul lui Bminesou şi Caragiale» în primii ani ai secolului al XX-lea tentația literaturii cîştigă teren, lotul scriitoarelor mărindu-se. Totoiişi, *Revista noastră,* publicația Constanței Hodoş (soția lui Ion Gorun), nu marchează nici un reviriment. O promisiune era înzestrata Alice Călugăru. Expatriată de tînără, n-a (putut da însă pagini pe măsura talentului. Nu *Viorelele* fragile din 1905, ci sclipirile din *Viața românească,* admirate de Ibrăileanu, îi păstrează memoria. Cu poezia ei de „şoapte", Elena Farago deschide în 1906 seria unor prezențe literare de durată. Scrisul nu mai apare ca un diletantism superior, deşi excepții există. Din trei debutante la *Viața românească* (tipărită întîi în 1913) numai Hortensia Papadat-Bengescu se înscrie în rîndul valorilor de prima mărime, în timp ce Constanța Marino-Moscu, autoarea *Amintirilor Caterinei State,* şi Lucia Mantu, prozatoarea *Miniaturilor,* se manifestă cu intermitență. Paralel cu Otilia Cazimir, debutantă la *yjala^_iQmâ^ nească* în 1912^-^e afirmă în etapa interbelica CÎaudia Millian, Alice Soare, Ticu Archip, Henriette-Yvoanne Stahl, Lucia Dernetrius, Agatha Grigorescu-iBaioovia şi altele.

Debutul Otiliei Cazimir se produce lîntr-un moment în oare *„generația lui 1880",* reprezentată de Dimitrie Angliei, Qctavian Goga, G. Bacovia, Ion Minulescu şi ceilalți, făcuse proba înzestrării ei. Volumele lor, ca şi răzlețele lui Tudor Arghezi, consemnau după dispariția vechilor maeştri existența unui climat deschis inovației. între tradiție şi înnoire avantajele erau de partea celei din urmă. Mai tînără decît autorii de volume, Otilia

Cazimir aparţine generaţiei lui Ionel Teodoreanu şi Demostene Botez, cu toţii născuţi în 1894, contemporani cu Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Pillat, Ion Vinea, Adrian Maniu. Primele pagini ale Otiliei Cazimir sânt anterioare debutului Teodorenilor (cu care copilărise în acelaşi cartier). Pe atunci, autoarea *Fluturilor de noapte* se numea Alexandra Gavrilescu. Travestirea în Otilia Cazimir o datorează lui G. Ibrăileanu şi Mihail Sadoveanu. Dar pseudonimul ales de aceştia a fost primit cu rezerve.

Contactul cu gruparea *Vieţii româneşti* reprezintă mai mult decât o etapă biografică: factorul decisiv al unei cariere. Pasiunea pentru frumois a scriitoarei se îmbină de la început cu interesul pentru oameni. Cultul expresiei clare prinde temei în lumina exemplelor clasice. La Iaşi atmosfera *Vieţii româneşti* polarizează toate spiritele alese, dar Otilia Cazimir nu îndrăzneşte să frecventeze confraternitiatea scriitorilor vârstnici, îi urmează însă în vacanţe în priveliştile ozonate de la Mănăstirea Neamţu, sau la Agapia şi Văratec, unde nocturnul Ibrăileanu îşi alege, pe rând, reşedinţa estivală. Tânărul G. Topîrceanu, prietenul poetei, putea fi -întâlnit tot acolo. Amprenta acestui *„Port-Royal"* moldovenesc se reflectă în toată opera Otiliei Cazimir, imprimându-i o notă de distincţie şi umanism.

I

Confirmând pronosticul făcut de Ibrăileanu, Otilia Cazimir devine o figură proeminentă a literaturii dintre cele două războaie mondiale, în 1937 primind consacrarea deplină : „Marele premiu naţional pentru poezie". Substanţa volumelor de versuri *Lumini şi umbre* (1923) şi *Fluturi de noapte* (1927) e similară. în fond, al doilea volum reia, lărgind şl nuanţînd, acordurile celui dintîi. în amândouă sînt evocate momente ale zilei şi nopţii, „lumini", „umbre", pădurea, ploile, efectele de lună. Melancolia alternează cu scânteierea epigramatică. Unui intermezzo jovial, cu poezie de vacanţă *(Licurici),* îi urmează un cântec grav: *Cîntec de comoară* (1936). Două teme permanente, natura şi dragostea, alcătuiesc unitatea structurală a volumelor de pînă acum, reprezentând rezultatul a două decenii de creaţie. Totul e biografie transfigurată, un şirag de *Reculegeri Intre zi şi noapte.* Titlul poemului concis din volumul *Fluturi de noapte* caracterizează o atitudine în faţa vieţii.

La Otilia Cazimir, descripţia fuzionează intim cu evocarea şi mirajul, încît obiectele şi priveliştile apar în cele din urmă transfigurate de o fantezie activă. Scurgerea anotimpurilor sugerează prin paralelism trecerea vieţii, la început fără note grave. Prioritate are, în anii tinereţii, un anumit senzualism sănătos în faţa lucrurilor, senzualism ce se confundă cu satisfacţia de a trăi în soarele primăverii sau de a peregrina sub „reci portaluri ninse". Mişcarea perpetuă din natură e generoasă şi tonică. „Viaţa caldă-n ierburi lungi palpită / Şi dornică se-mparte deopotrivă / în fagi cu scoarţa aspră şi masivă, / Ca şi-n plăpândul fir de măr găurită" *(în pădure).* Impresiile plastice se întregesc sistematic cu senzaţii olfactive şi sonore, într-o viziune îmbibată de vitalitate. într-un *Martie* transparent se găsesc reunite toate mijloacele de sugestie ale ipoetei, peisajul vibrînd multiplu. Iată, întâi, trăsături cromatice figurând un cadru: meri albaştri, mlădiţe verzi, corole albe, iarbă crudă, mare de lumină, în aerul pur „se-nalţă, greu, parfumul de zambile". Intervine o senzaţie de mişcare : „ ... săgetătorul zbor de rîndunică" înscrie zigzaguri repezi. Alteori emoţia e supravegheată; acum tensiunea lirică urcă subit. Sub imperiul frumuseţii care atinge sublimul, omul se confundă cu universul.

„Mi-e sufletul Împrăştiat ân toată îirea...
Subt ochii umezi care-mi caută privirea,
Se-mbată ca o floare pe *tulpină*
De rouă, de parfum şi de lumină."

în versurile talentatei Alice Călugăru, colaboratoare din depărtări a *Vieţii româneşti,* Otilia Cazimir (care-i dedică poemul *Podoabe)* remarca o acuitate senzorială mergând pînă la frenezie. Elanurile variate cereau, pentru a fi tălmăcite exact, o imagistică frustă. Prin contrast, autoarea *Fluturilor de noapte* îşi arată simpatia pentru altfel de „podoabe" : candoare sentimentală, reverie calmă, puritate. Propriul ei univers poetic prinde contur într-o autocaracterizare semnificativă :

„Azi am visat c-atit sîrit de bogată,
Că aş putea s-adun în mîini viaţa toată :
Miresmele grădinilor sub soare,
Furtunile cînd vin, tulburătoare.
Lumina lunii-n falduri de pădure
Şi ploile molatice şi sure,

S-adun cîntlnd, în calde nestemate,
Culorile şi cîntecele toate ..

Printr-o alchimie tainică, natura ia înfăţişări oaleidoscopice. Lumina modifică percepţia, înlesnind mirajul: „Castanii nu mai au culoare şi stânjeneli nu mai au contur" *(între flori).* Toamna, tîrziu, întruchipări fantastice, ca în viziunile lui Dimitrie Angliei, creează momente coregrafice de cea mai deplină graţie:

„Fetele Toamnei în rochii de brumă albastră,
Vin să se legene-n zori —- şi doar vintui le-aude".
(Palinodie).

Emanaţii silvestre pătrund pînă în cetate. Din „codrii Birnovei", căruţele transportă „mireasmă proaspătă şi tare de pădure" *(Ruini*j. Un coş cu fructe reprezintă un miracol căzut în banal. Ceea ce pentru ochiul comuni e o *Natură moartă,* pentru poeta naturii constituie un moment de mirare:

„în poiana neagră umbrele-şi adună
Nopţi reci, suflate cu argint de lună,
în nuci, veninul soarelui de vară
Şi-a strîns parfumul umed şi amar,
Iar struguri străvezii, cu boabe grele,
Au adunat poleiul fin din stele..."

Două colocvii poetice, unul între flori *(Colocviu vegetal),* altul între fiinţe mărunte *(Colocviu pe lună),* sînt în creaţia Otiliei Cazimir echivalentul rapsodiilor lui G. Topîrceanu, ca şi acestea remarcabile prin vioiciunea dialogului şi replica spirituală. în aceeaşi categorie intră şi poemul *Sfîrşit de vară,* cu mişcarea sprintenă a florilor bătute de vînt. Ochii măriţi în faţa universului caută cu gingăşie vieţuitoare diverse, de la măcăleandru pînă la melc şi cîrtiţă. Duduia Lizuea din *Dumbrava minunată* **a** lui Sadoveanu trece, înaintată de toate, şi prin pajiştile Otiliei Cazimir. Realitatea nutreşte sistematic fantezia.

Dacă în arta feminină miniatura constituie o prelungire a dantelăriei şi lucrului de rnînă, la Otilia Cazimir interesul pentru lucrurile minuscule se împleteşte cu nostalgia necunoscutului. Poezia ei de aspect intim nu e o colecţie de mătăsuri, de gobeliniuri şi figurine, ci o bucurie a cămărilor cu fructe, emanaţie de arome solare. Prin ferestrele deschise larg pătrund antenele naturii,

Tulburarea. întâiului fior de iubire şi melancoliile maturităţii; duc tot spre natură. Otilia Cazimir nu are vocaţia misterului,, nici a miturilor tenebroase, iar aprehensiunea morţii se destramă în faţa unui pom înflorit. Grădina cu fiori şi crîngnl sînt destinate să dea impuls iubirii, dar şi euforiei de a trăi. La Otilia, Cazimir nu vibrează atît bucuria dragostei, cît mai ales *dorul* de dragoste; mai puţin emoţia intensă, cît *nostalgia* fericirii. Dialogurile imaginare cu cel aşteptat sînt, de fapt, monologuri impregnate de melancolie : „Aştept răspunsuri care n-or să fie, / La întrebări — pe care nu le-am pus.. Discreţia şi duioşia merg paralel; insistenţele sînt delicatei imputările demne. Găteala naturii şi a casei în cinstea celui dorit se repetă într-o dulce monotonie. Cuvintele sînt comparabile cu ornamentele vechilor scoarţe româneşti; din flori stilizate şi ritmuri decorative rezultă o poveste în culori, fermecătoare pentru ochi, odihnitoare pentru spirit. Accentele depresive, izolarea în tristeţe, uitatele disperări trecute se topesc pînă la urmă într-o sinteză fără note tragice.

Stăpînirea emoţiei permite apariţia unui zîimbet ironic. Sub titlul. *Lumini şi umbre* sînt adunate vreo treizeci de catrene, multe din ele epigramatice, cu ecouri din Heine. „Imposibil ca aceste epigrame să nu-ţi amintească de Heine, scria G. Ibrăileanu. Şi totuşi, în genul lor, ele nu au comun cu *Cartea cîntecelor* decît ascuţimea, de sentiment, neprevăzutul expresiei incisive şi scurtimea — mult mai accentuată." I Se face în ele exegeză sentimentală :

„Eşti rău. Dar cînd aud c-o.spune altul,
Mă uit în jos şi strîng din pumni, să tac :
Că numai eu, în toată lumea asta,
Am dreptul să te cert... şi să te-mpac !".

„De azi încolo, n-o să-1 mai iubesc ...
Dar cînd îi văd privirile păgîne
Şi zîmbetul copilăresc,
Mă jur că n-o să-1 mai iubesc — de mîine!".

Alteori tristeţea e vizibilă de departe, ca în litaniile din *Cîntec de comoară.* Paşii duşi spre „cimitirul vechi şi părăsit / în care toate crucile-au murit" *(Lumină pe livezi).* Falnicii brazi, acum

[1] *Studii literare,* 1930, p. 120.

„bătrîni şi resemnat", încep să moară" *(Toamnă pe şes).* Ceaţa inundă somnul „adânc şi vegetal" *(Convalescenţă).* Volumul de *Poezii* din 1939, apărut după moartea lui G. Topârceanu, e franc pesimist, pătruns de anxietate. „în locul unde m-am oprit, / Nu-i .•nici apus, nici răsărit"... *(Singurătate).* Oîteva poeme excelente vehiculează simboluri. Un tînăr olar iubeşte „o fată cu trupul fugar". *Ulcica albastră de lut.* simbol al artei, reprezintă în linia ei graţioasă profilul fiinţei iubite.

„Din dragostea lor de pripas,
Din tînărul suflet durut,
Pe lume atît a rămas:
Ulcica albastră de lut" ...

Cînd poeta iese din propria-i durere, n-o face decât spre a observa tristeţi străine. Moartea unui oim „crescut la întîmplare", aşa „cum cresc copiii de sărac", solicită compasiune *(Biografie).* Peste un „tîrg străin şi fără nume" flutură sărăcia *(Tîrg străin).*

Drama războiului vine însă ca un şoc puternic, făcând ca sufletul rănit să se deschidă larg în afară. Sentimentalismul umanitar de pînă atunci se istovise în aşteptări neîmplinite; realităţile negre ale războiului oare au însă mai mult decît negare: luptă împotriva răului. Sub semnul frământărilor sociale ce aveau să deschidă o altă eră, se schiţează începutul unei atitudini noi, active. Un simbol al vieţii paşnice — mama legănîmdu-şi pruncul — e opus urgiei războiului. Singurătăţii i. se opune ideea solidarităţii din lapidarul *îndemn:*

„Nu-i vreme de odihnă, de uitare...
Prietene necunoscut din depărtare,
Deschide-ţi sufletul, deschideţi-1
Cum se deschid corole roşii în april
Nu simţi ce proaspătă-i năvala vîntului
Ce cald zvîcneşte inima pămîntului ?".

Calea spre regenerarea morală era deschisă. A fost un proces psihologic necesar, complex desigur, de adeziune activă la o altă filozofie a istoriei. Scriitoarea de la Iaşi se alătura prezentului socialist împreună cu Mihail Sadoveanu, cu Tudor Arghezi, cu Camil Petreseu, cu Demositene Botez, cu ceilalţi. Arcuşul repudiază accentele elegiace din trecut. „Dac-aim învăţat din nou să cînt, / Nu mai uit, şi viaţa iar mă-mbie" ... *(Bucurie).*

Sugestia vieţii concrete şi proiecţia concomitentă în mirific, iată calităţi care fac din Otilia Cazimir o reprezentantă clasică a literaturii pentru copii. Fluturi, flori, figuri de basm sînt în acelaşi timp aproape şi ân legendă. în concordanţă cu psihologia copilăriei, autoarea admirabilei *Baba Iarna intră-n sat* (1954) are în vedere împletirea jocului — manifestare primordială — cu educaţia. Potrivit orizontului vârstei, asistăm la diminuarea intenţionată a cosmosului pînă la dimensiunile unui univers-machetă. Simplificarea detaliilor scoate în relief trăsături tipologice distinctive. Că scriitoarea de la Iaşi a dăruit literaturii de acest gen pagini de toată frumuseţea, o învederează tirajele imense şi traducerile în alte limbi. Vibrantă, cuceritoare, Otilia Cazimir nu poate lipsi din nici o antologie a literaturii pentru copii.

Se poate spune că farmecul artei sale în general ţine de sinceritate şi simplitate. De la G. Topârceanu („profesorul meu de literatură") poeta a beneficiat — după propria mărturisire — de exemplul cizelării atente. Limbajul ei frapează cînd prin precizia desenului, cînd prin varietate metaforică. Buratecii sînt „smaralde încrustate *în frunziş" (în crîng)*; măcăleandrul pare *„un bulgăre mic de cenuşă"* ; un graur, în ulmi, e *„o floare rară, galbenă şi vie" (în pădure).* în versul de o acurateţe clasică, totdeauna cuvântul acopere exact ideea. La rîndul lui, sentimentul e supravegheat cu discreţie, fapt ce asigură conciziunea, vorbirea scurtă. Feminitatea Otiliei Gazimdr se învederează cu precădere în percepţia acută a universului sensibil. Feminine sânt trăsături ca fineţea gustului, intuiţia psihologică şi aplecarea către policromie. Un nor e prins în „horbotă subţire". Un zâmbet evocă „o jucărie de cristal". Aripile unui fluture sânt „stropite cu rubin". Strugurii sânt „ciorchine galbene de chilimbar". Cînd pictura trece în primul plan, preciziunea desenului frapează atenţia prin reliefarea trăsăturii esenţiale. Iată *Pîrîul:*

„Zvîrlugi subţiri alunecă pe fund
Şi păstrăvi din cotloanele de prund —
Pumnale de argint — se-nfig în apă".

Sau vuietul *Toamnei ;*

„Trece vîntul prin copacii goi
Şi azvîrle cu castane-n noi"

Ond **accentul cade pe revelația unui sentiment„ limbajul** plastic cedează pasul elementelor (muzicale, difuze. Revăzute **în** imaginație, lucrurile clare de odinioară devin fumurii, amintind aburul oglinzilor vechi. Iubirea „se risipește ca **un** âim" *(Zădărnicie)* ; iarna trece prin „fumurii portaluri" *(Ianuarie).*

G. Ibrăileanu se apropia de opera Otiliei Cazimir în postura unui *„cercetător curios de psihologie".* Hotărât, lirica sa reflectă laturi tipice ale sufletului feminin, avînd un sunet propriu demn de stimă.

II

Tablouri și fapte de viață specifice poeziei Otiliei Cazimir apar în tratare analoagă **în** proză. *Carnetul unei doctorese* înregistrează suferințe obscure, drame *din întuneric,* frecvente **în** vechea lume rurală. *Grădina cu amintiri* **e** un muzeu cu un sector floricol și unul zoologic. O aeriană *Viziune* din *Lumini și umbre*, cu aluzii la Sărmanul Dionis, **e** reluată într-o schiță psihologică *i Efect de lună.* Vestitorul din *Cîntec de comoară* e frate bun cu *Colindătorul* încolțit de lupi în lunca Mireeiștilor din volumul *Din întuneric.* Copilul sărman Hani din schița *Cîntec de leagăn (Grădina cu amintiri)* poate . fi regăsit ca într-o oglindă magică în poemul elegiac £ *primăvară iar (Poezii).*

Vocația învederată a prozatoarei e schița, un moment sufletesc sau o semnificație etică formând suportul unei relatări succinte.' Fragmente ale vieții cotidiene devin secvențe ale unui documentar substanțial, adesea tragic. Un volum se intitulează (aproape ca la Agîrbiceanu) *Din întuneric,* însumând *„fapte și întâmplări adevărate din carnetul unei doctorese"* **(1927).** Sînt pagini memorialistice, ușor stilizate, în genul celor pe care *Viața românească* le publica la rubrica *Documente omenești.* Otilia Cazimir a locuit câteva luni la Mircești, unde *doctoriță* era sora ei, încît nota de autenticitate e incontestabilă. Nu o dată realitățile evocate sugerează analogii cu însemnările medicului de plasă George Ulieru, observator lucid al satului muntean din aceeași epocă interbelică.

în ambianța spitalului de la Mircești sau a satelor de pe valea Șiretului apare în prim plan o lume sărmană, încovoiată de ignoranță și boală. Imaginea satului idilic din *Pasteluri* revine în subtext ca o ironie amară. Tablou lingă tablou, toate reprezintă o galerie a suferinței și resemnării. O bătrână aduce la spital un nepot orfan, rnușeat de cîine turbat, prea târziu pentru a fi salvat *(întuneric).* Un tânăr cu frumoasa înfățișare de atlet a fost ucis probabil de vreun soț ofensat *(O confruntare).* în gospodăria celui mai înstărit sătean dintr-o așezare de pe Șiret e o promiscuitate înspăimântătoare, „în spațiul îngust dintre cuptor și părete, pe două lavițe puse cap la cap, dormiseră, într-o învălmășeală **de** țoale și de cojoace, un fecior însurat de două săptămâni, nevasta lui, baba cu cei doi copii ai Rujei, **o** fetișcană **de** paisprezece ani și încă doi băieți. Opt suflete, printre care doi tineri însurăței..." *(în palatele lui Moș Ghercă).* Un țăran brutal, care „a stat și la *gros",* își persecută soția muribundă, conviețuind sub ochii ei cu nepoaita adusă „să fie de-un ajutor în casă" *(Neam rău).* Plecat la Roman să deprindă cizmăria, un alt țăran se apropie de **o** femeie „mărunțică și neagră", maltratându-și soția. Dar de spaima unui „certificat medical", omul revine acasă. „Iaca, aista-**i** *certificatul...* **Ți** l-am adus înapoi, duduită, că poate mai vine la mata Și. altă năcăjită ca mine și **i-l** dai și ei...". Harabagiul Neculai Vatavu, suspectat că a luat de la boier „tașca cu târguieli și cu parale", e zdrobit in bătaie. Țăranul taciturn, care „vorbea cu boii mai mult decât cu nevasta și copiii", se spînzură, dar jandarmul Dumitraș conchide simplu; „tln sifilitic și un pelagros... Ce să te aștepți de la unul ca dânsul?... Că doar nu era să-**l** chem la secție, pentru un prăpădit (da dîrisul, pe eonu Octavei, om învățat și purtat prin străinăt'ățuri"... *(S-o spînzurat tătuca!...).* Bătrânul Ciuntu zace tocmai „în timpul trebii, cînd îi nevoia mai mare", dar refuză ferm să fie internat. „Doar n-am trăit **o** viață de om în casa *me* ca să mor *prin șpitaluri,* cum ar *vra* «unii»"... Argumentele lui nu suportă replică: „Să lăsați la . păcatele cu doftorița voastră cu *tătJ* Că doar n-am mâncat ceapa cioarei să mă dau acuma, la bătrânețe, pe mâna *copchiilor 1* Ce poate să știe una ca asta ? Măcar dac-ar hi mai chipoasă, cum îi domnișoara moașa, lată-n *chept* și-n *chicior...* Da' așa.., îți bagă țumburușu cela. de *steclă* subsuoară și gata: te-**o** lecuit!" *(Drum de seară).* Vara, spitalul nu are trecere: „Doar duminica de mai vin câțiva flăcăi, cu capetele sparte, câteva babe cu «vătămătură» și. câțiva copii cu gîlci. încolo, oamenii au de mumcit la câmp, n-au vreme de zăcut" *(Străinul).* Se perindă apoi primari, jandarmi, mici slujbași, diferențiați de ceilalți prin limbajul pretențios. Pentru consultația dată domnișoarei Ernestina, mama acesteia, soția hangiului de la Spinoasa, înțelege să plătească proporțional cu gravi-

tatea bolii. „Două gîşte ? Pentru ce două gîşte ?... Două gîşte dădeam dacă era tifos. Da' pentru nişte gîlci să dau eu două gîşte?... Pentru a',îta lucru ajunge şi o părechee de boboci!". *(La hanul lui Valma).*

Prozatoarea excelează în caracterizarea sufletului elementar, de care se apropie cu interes. O frântură de dialog, o vorbă oarecare, un gest sînt de ajuns pentru a pune în valoare viata interioară. Aduşi să informeze autorităţile cu privire la identitatea unui călător căzut din tren, nişte ţărani reacţionează divers. Unul îl deplânge, recunoscând în el un frate; altul „izbucneşte într-un chiot de nestăpânită şi crudă bucurie : «Nu-i el, nu-i Manole! Seamănă cu el, da-i altul!»" *(Străinul).* Pelagrosul Mangu e un *poverello* de o inocenţă desăvârşită, cultivând compasiunea pentru fiinţele fragile din juru-i. Nevasta l-a părăsit de mult, fugind cu altul. Revederea întâmplătoare la Iaşi, în învălmăşeala unui incendiu, îl descumpăneşte. „în puhoiul acela de oameni care se zdrobeau şi urlau, n-am putut să mă apropii de ea. Şi nici nu mă uitam la femeie, mă uitam la copil. Am vrut să strig şi n-am putut, mi se încleştaseră fălcile. Pe urmă, copilul o întors faţa spre mine, peste umărul rnă-sii. Şi atunci am văzut că era mititel, cu părul cum îi cânepa şi cu ochii albaştri... Nu era băietul meu, era a' *celuilalt...* M-o luat cu ameţeală şi am rămas încremenit în drum, de erau să mă calce în picioare caii pompterilor" *(Mangu).*

în *Grădina cu amintiri* (1929) proza de notaţie concisă impresionează prin sinceritate şi lirism. Ochiul pătrunde în intimitatea lucrurilor, restituindu-ne apoi impresiile ou prospeţimea care defineşte sufletul copiilor. De aici, „o poezie ce vine din acea mare albie de poezie veşnică a mirărilor şi prezumţiilor, a rîsului şi lacrimilor, a exaltărilor şi deznădejdilor", cum, judicios, o descria Perpessicius în *Menţiuni critice, III.* Elementele afective sînt patentate prin reflecţie. Acolo unde alţii nu văd decât faptul divers, Otilia Cazimir descopere relaţii şi înţelesuri nebănuite. Raportată la lumea necuvântătoarelor, ca la Emil Gîrleanu, observaţia sfîrşeşte în scânteieri de psihologie animală pline de farmec. într-un cuvînt, scriitoarea are antene fine, pe măsura investigaţiilor ei. Despre Cocheta, „găină pestriţă şi rotundă", oare-şi poartă „cu graţie capul, cucuiat", stăpîma are păreri proaste, neputînd s-o vadă în postura de cloşcă. Dar instinctul matern e mai tare, găina devenind mamă. „Din cînd în cînd, în-

torcea ouăle, delicat. Apoi rămânea nemişcată, cu pleoapele lăsate, visînd. Părea că simte, cu emoţie şi cu reeulegere, cum se înfiripă sub ea viaţa nouă din taină şi din necunoscut" *(Patriarhală).* Frenezia cărăbuşilor, primăvara, e o simbolizare a dorului de viaţă. „Cărăbuşii vin acum din toate părţile deodată, tot mai mulţi: o ploaie orizontală cu coji de alune. Dau buzna în bîzîit, se anină prin frunziş şi se izbesc, orbeşte, de obstacole. Câte unul trece în zbor drept şi susţinut, fără să se încurce în firele drumului zăpăcit al celorlalţi. Şi vin mereu, trec străvezii prin dreptul ferestrelor luminate, se caută, se feresc, se găsesc şi cad pe jos, foşnind în umbră. Tot văzduhul, toată noaptea e a lor. Murmurul cald şi uscat al zborului lor fără număr, e tot atît de larg şi de nestăvilit ca şi foşnetul vântului în frunzişul toamnei ori ca şi cântecul dezgheţului în martie"... *(Viaţa).*

Lumea infantilă interesează mai mult sub latura gravă. Ca în portretele lui Tonitza, ochii copiilor exprimă o psihologie, şi Otilia Cazimir citeşte în suflete. Un orfan şi un câine devin prezenţe simbolice existenţa lor urmând un paralelism tragic. „Clinele se ţine în pas ou el, ridicând mereu botul negru şi umed spre nasul roşu al băiatului, parcă vrea să-1 întrebe ceva. Clinele are ochi buni şi cuiminţi de copil, copilul are ochi bănuitori şi trişti de cîine bătut" *(Vînt de toamnă).* Alt orfan, Hani, din *Cîntec de leagăn,* lâncezeşte cuprins de tristeţe precoce. „Ochii de cerneală violetă, traşi sub tâmple ca ai lui tată-său, au privirea uşor piezişă, de parcă vor să vadă lucrurile de două ori". O seriozitate nepotrivită cu vârsta caracterizează existenţa acestor dezmoşteniţi, sărmani fără copilărie. Inocenţa şi drama se împletesc, jocurile au fost uitate. Argăţel la curte, Tache intenţionează să cumpere o „casîncă" pentru mamă-sa şi tutun pentru concubinul acesteia, dar mama, aprigă, vrea să-i ia toată simbria. Un dialog cu fiul proprietarului relevă admirabil un moment psihologic cu răsfrîngeri semnificative :

„— Şi... ce-ai să faci *mata* cu atâtea parale? întreabă Puiu, fără să-şi dea seama că l-a ridicat pe Tache cu o treaptă mai sus.

Tache cel mititel numără pe degete :

— întâi şi-ntâi, îmi ieu o părechee de bocanci cu ţinte... pe urmă o casîncă pentru mămuoa, s-o îmbun, pe urmă o drîmbă... Am socotit eu. Şi-mi mai rămâne şi de-un pac de *tiutiun* pentru tată-meu ist' de-acum, să nu mai deie asa de îndesat.

Gîndul că Tache miînîncă bătaie de Ia tată-său «ist' de-acu» îl coboară dintr-o dată la locul lui de totdeauna.

— Şi, zi, te bate rău? întreabă Puiu, fără chef,

— Mai rău decît ***taţi.***

Apoi, amărît, întreabă şi el:

— Da' mata, dom' Puiu, câţi tati ai avut pim-aouma?

Sprîneenele băieţelului se ridică pe frunte şi parcă se frîng de la mijloc, ca două beţişoare cafenii.

— Unul... Că parcă se poate să ai mai mulţi?

Tache rîde tacticos, ca' un om bătrîn care ştie multe.

— Se poate, cum să nu se poată? Iaca, eu am avut pîn-acuma *trii.* Da' ist de-acu ustură al dracului. Bea la crîşmă şi pe urmă dă şi-n mine, dă şi-n mămuca...

— Cum, o bate pe mama ta? Şi ea nu-şi face geamantanul să plece la bunica? Că mama aşa face când se supără pe tata...

Tache cel mititel ridică dintr-un umăr.

—• Apoi... mămuca nu-**i** cu cununie..." *(Om cil năcazuri).*

Cînd observaţia se concentrează asupra personajelor mature, apare umorul. O ţărancă admiră în vitrina unui fotograf imaginea impunătoare a unui bandit. Insistenţa soiului, care stăruie să plece, o irită: „Femeia a ridicat coşul de jos, s-a mai uitat **o** dată lung, de-aproape, la fotografia banditului, şi-a oftat: „Iaca vin... ştîrchitură!'"' *"(Prestigiu),* Episoade citadine, ca în schiţele lui I. A. Bassarabeseu, respiră ironie. Deşi ofilită, b văduvă spera să cîştige.' interesul unui locotenent „mai aşezat şi mai cuminte decît toţi chiriaşii pe care i-a avut de la moartea bărbatului **ei** pînă acum". Dar fata din casă o informează că ofiţerul s-a întors cu „una... cu jachetă de blană şi cu rochiţa pînă deasupra genunchilor. Cică i-i soră. Da **i-i** soră, cum **i**-s soră eu! Cum **o** intrat în odaie, cum l-o sărutat! Gîndese că-i una de cele..." *(Miraj).* Tînărul Lică, fante de mahala, vrea să se răzbune pe fata lui Bacalu, care se mărită. „Ce te uiţi aşa la mine, domnule? Eu mă duc la nunta ei, înţelegi? Aşa, de-al dracului! Că doar mi-o fost logodnică. Cu mine-o trăit o iarnă ş-o primăvară — înţelegi? Am să mă duc. Ş-am să-i fac cu ochiul ş-am să-i spun: Felicitările mele, domnişoară Maricico.. . — i-am' zis bine, hai? Felicitările mele... îţi mai aduci aminte?... Şi-am să-i fac cu ochiul/ştie ea"... *(Logodnicul).* Dar nu lipseşte nici gingăşia. Schiţa *Trandafirii* aminteşte pasiunea pentru flori a lui Brătescu-Voineşti, căruia -îi e . şi dedicată evocarea. "Bătrânul solitar din

Trandafirii e un Pană Trăsnea adorator maniac al rozelor pentru care şi-a jertfit dragostea. „Trebuie să găsim ceva ca să nu-i mai doară pe trandafiri cînd îi altoim. Nu te uita aşa la mine. îi doare. îi doare, cum ne doare şi pe noi cuţitu-n carne. Eu am simţit asta. Şi de multe ori m-am gîndit că dacă aş avea simţurile oleacă mai fine aş auzi cum bate mai iute şi mai liniştit inima lor de lemn"... *(Trandafirii).*

Peste episoadele reunite sub titlul romantic *în tîrguşorul dintre vii...* (1939) suflă melancolia. Sînt, cum ne previne subtitlul, „fragmente de roman", rămase în stadiul primelor contururi, — microromane. Ca documente psihologice, le preferăm aşa, în forma confesiunii spontane, căci e lesne de presupus că fiecare din ele reprezintă o experienţă de viaţă, legîndu-se de biografia cuiva din apropiere sau chiar de aceea a autoarei. Nostalgia fericirii le unifică într-un fascicol. Specificul Otiliei Cazimir, ca prozatoare, e participarea la dramele abia bănuite ale altora; toate firele trec astfel prin propria-i sensibilitate. încălzită de temperamentul său liric, anecdota dobîndeşte un timbru afectiv, modelîndu-se în spiritul unei compasiuni tandre. Acesta e semnul personalităţii scriitoarei. Aşa cum gravitatea din privirile Virginiei Woolf se strămută în structura intimă a personajelor ei, Otilia Cazimir rămîne mereu în apele poeziei.

în *„tîrguşorul dintre vii"* se încrucişează fizionomii morale de acum o jumătate de veac, poate mai demult. întîmplările descind parcă din cartoanele unui Turgheniev sentimental, observator al provinciei noastre. Lucrurile au o patină de vechime, uşor desuetă; privirile n-au cunoscut încă trepidaţia oraşului tentacular, încercările sufleteşti nu se condensează în situaţii tari. Eroilor le convine şoapta, reflecţia interioară. Nu sîntem departe de lecţiile de *„bienseance"* din vremea bunicelor noastre. Efect literar: personajele de tipul nefericitei Puica se înfăşoară în mister, nu au reacţii violente, caraeterizându-se nu prin vigoare, ci printr-un minus de vitalitate.

Dramele tăcute sînt însă interesante tocmai prin mutism. în *„tîrguşorul dintre vii"* destrămarea unei familii ia forme stranii, răul transmiţîndu-se de la o generaţie la alta. Un tînăr descendent din răzeşi, „frumos, dezgheţat şi cu oleacă de carte" (învăţase seminarul ca să se facă popă) e „Însurat mai mult cu sila cu o fată de boier cam nebună". într-o zi oamenii găsesc femeia în

pădure, dezbrăcată, cu timpla despicată de secure. Morbul sufletesc nu dispare. Urmaşa ei, Ana, duce ou sine povara unei eredităţi tulburi, pe care căsătoria cu jovialul Paul Gonuan n-o poate înlătura. Din sanatoriile din străinătate, Ana trimite cărţi poştale ilustrate, „cu nişte munţi, cu nişte brazi şi cu nişte case ascuţite". Dezechilibrul persistă, melancolia fiind constantă. în timp ce Paul Corman se întoarce într-o seară, umplând casa „cu rîs, cu parfum şi cu lumină", Ana se stinge cu capul răzimat pe speteaza fotoliului înspăimântată, Puica, fiica ei, caută sprijin. Dar în grajd, observă „legănându-se în văzduh botforii bunicului spânzurat de-o grindă". E un fel de fatalitate antică, fără adâncimea tragediei lui Eschil, dar cu o notă de mister şi mai ales de tristeţe respirând de pretutindeni. S-ar părea că lucrurile urmează un curs predestinat.

Destinul tinerei Puica e solitudinea continuă, amplificată prin reflecţie. Nici mamei nu-i zisese „mamă", nici tatălui „tată". Afinităţile etice cu acesta din urmă, îmbătrânit şi „umilit de bătrîneţea lui", sînt ca şi inexistente. Mai pregnantă e legătura cu lucrurile, martore ale trecutului, O călătorie de la moşie la oraş, integrarea în ambianţa casei de acolo puteau aduce un suflu nou. Dar sufletul tinerei femei nu e capabil de o ruptură. „Trăieşte aşa de parcă doarme... Prea mult stau singură şi prea mi-e îmbîcsit capul cu romane. Asta-i. N-am nici o prietenă"... în conformaţia ei psihică ceva funcţionează defectuos. Puica e o soră neştiută a lui Nory Baldovin, bastarda lucidă şi rece din romanul *Hallipilor* al Hortensiei Papadat-Bengescu. La Bucureşti fusese internă la călugăriţe. „Din cînd în când, venea s-o scoată, duminica, Paul Coman. O ducea la cinematograf, o purta prin cofetării. Şi seara o lăsa la poarta şcolii, încărcată cu pachete, ameţită, fericită". Moşierul Paul Coman are similitudini cu moşierul Baldovin : „Era aşa de frumos, şi de tînăr, şi de vesel! Toată lumea se uita Ia el. La ea nu se uita nimeni".

Dar singurătatea implică interiorizare. Puica trăieşte intens în planul amintirilor, retrospectiv, acceptând claustrarea într-o carceră invizibilă. Din trecut, rememorează câte o idilă naivă.: iubirea imposibilă a elevei interne pentru un poet adulat de femei cu experienţă şi alte iluzii specifice vârstei. în existenţa tinerei de douăzeci şi opt de ani, care-şi recapitulează trecutul, criza erotică ocupă un loc întins. Fuga timpului devine o problemă, iar Puica raţionează în felul unei eroine balzaciene, ale cărei farmece exercită ultimele atracţii. „De ce nu m-ar iubi băiatul ăsta? Aşa stingaci şi timid, cum ştiu să iubească băieţii mici... Mâine, sau peste o săptămînă, i-aş arunca o scrisorică: «vino deseară». Şi l-aş primi pe din dos, pe unde vine iubitul Tincuţei". Prezenţa lui Serafim, orfan sărman crescut în casa moşierului, o tulbură. Serafim e student, iar vara „face pe secretarul lui Paul Coman". Cel puţin pentru moment, luciditatea intră în umbră. O scenă în pivniţa casei de la oraş e urmărită cu fineţe psihologică, relevînd încordarea intimă: „Serafim vine în urma ei, privind-o greu, aproape încruntat: curba graţioasă a cefei, linia moale a spatelui, mişcarea şoldurilor, lină... Parcă ar fi goală sub rochie... Ce-o fi avînd azi ?

— O să-ţi fie frig.

Puica prinde din zbor vorba care o Înţeapă dulce: *să-ţi...* Răspunde, cu pleoapele apăsate de altă greutate decît a luminii:

— Nu-i nimic. îmi dai haina ta".

Pudicitatea femeii intră în luptă cu chemarea simţurilor.

„Aici e întuneric. Nimeni n-o vede, nimeni n-o ştie...

— Domnişoară Ana... A strigat-o încet, parcă se teme să nu-l mai audă şi altcineva. Şi i-a spus pe nume — pe numele pe care nu i l-a mai rostit nimeni de cînd a murit bunicul. Numele ei, numele mamei... Ce i-a venit lui Serafim? — Ana...

Ana : numele ei de femeie. De ce i-l spune ? Şi cu ce drept ? Ar vrea să-ntindă mâna spre gîtul lui, să-i aplece spre ea gura cu dinţii scurţi şi tari; să-şi simtă numele pe gura lui. — Ana!

Aproape a ţipat. Şi palma lui întinsă a dibuit ceafa ei goală, şi a rămas acolo, caldă şi grea, gata să se tragă înapoi, gata să apese, mîngîietoare".

Tot în lumina eroticei, celelalte „fragmente de roman" reflectă situaţii mai puţin dramatice. Un student în medicină, neexperimentat, nu are curajul să facă unei colege declaraţia de dragoste pe care o rosteşte în gînd. La despărţirea pentru vacanţa de iarnă, e hotărît să-i ofere doi trandafiri, semn al pasiunii. „N-o să-i spună nimic. O să-i dea trandafirii, şi atît". Dar iubirii spirituale i se suprapune ironic amorul fiziologic, înlesnit de o colegă practică şi vulgară, care „poartă pantofi bărbăteşti cu tocuri late", „vorbeşte tare şi întrebuinţează un vocabular înflorit..." (Doi *trandafiri).* O adolescentă, liceana, e confidenta iubirii imaginare a unei colege pentru un tînăr misterios. *„El* e palid şi visător ca Sărmanul Dionis". Fantezia înfrumuseţează mirajul. Colega nu ştie

cum îl cheamă. „Ştie doar că stă departe, într-o casă veche cu cerdac de lemn risipit, cu tencuiala căznită — o caisa părăsită în mijlocul unei ogrăzi cu Urzici, cu brusturi şi cu tufe de soc. Acolo, o luminiţă arde pînă noaptea tîrziu la o fereastră... Sărmanul Dionis nu poate să stea in centru, într-o casă cu etaj, cu lumină electrică şi cu faţa la'stradă.'.'.". *(Sărmanul Dionis).* Fiica văduvei Sara e o Baia Sanis mai evoluată. Domnişoara Mina nu apare decît rar în prăvălia săracă a mamei. „Mina se poartă cu şorţ negru şi guleraş alb, ca o şcolăriţă. Are ochi umezi ş-un surâs firav şi dulce, ca o aţişoară de caramel topit. Nu se uită la clienţi". Cînd fata fuge de acasă, abandonând pe Natansohn de îa bancă (logodnicul), văduva izbucneşte într-o lamentaţie patetică, „Mina!... Mai bine-o duceam la Păcurari pe Mina, şi stam la pământ opt zile şi la un an îi puneam piatră la cap, decît aşa o ruşine (...) O fugit, domn căpitan! O fugit c-un golan, cu băietu lui Butunoi de la percepţie, c-o haimana, domnu sublocotenent, c-un creştin. Şi Sami vine să logodească..." *(Aventura).* O călugăriţă tînără are o idilă cu Teodor, văcarul mînăstirii. Impulsurile erotice reprimate sub asprimea canoanelor se convertesc în obsesii. Tatianei i se pare că arhanghelul de pe iconostas „stă neclintit şi o priveşte cu îndărătnicie". Un călugăr are aceeaşi obsesie, ajungînd la vedenii: „Nu mai îndrăznea să-şi ridice fruntea spre icoane, pentrucă oriunde se uita, chipul Evgheniei îi înflorea cu îndărătnicie înaintea ochilor". Călugărul Gherasie merge spre păoat, atras de farmecele Axiniei. între interdicţie şi dorinţă, legea mare a naturii îşi spune cuvântul: „...în umbra pădurii", viaţa „mişuna pretutindeni viaţa obscură şi largă, de-a pururi nouă, neîngrădită de nici o pravilă" . ..

Dar cel mai caracteristic volum de proză e *A murit Luchi* (1942), film al vîrstei în care realul se confundă cu fabulosul într-o atmosferă mirifică. Instantanee colorate, de o intensă prospeţime psihologică, reconstituie, prin alăturare, momente autobiografice legate de vîrsta celor mai vechi amintiri. Cele trei părţi ale volumului — Casa *de la poartă, Casa de la ţară, Casa cu cerdac* —• marchează etape ale tranziţiei de la trăirea inconştientă, difuză, la existenţa lucidă. Cînd „s-a făcut ieşeancă", Otilia Cazimir nu avea decît patru ani. în 1898 părinţii se instalează definitiv la Iaşi, într-o casă cu grădiniţă de flori, pe o stradă liniştită, nu departe de vechiul Beilic. Decorul vegetal şi calmul cartierului — cu bisericile domneşti Zlataust, Bairnovsichi şi Bărboi — erau favorabile reveriei.

Cîteva „aventuri" se desfăşoară în cadrul romantic din uliţa Zlataust, a copilăriei Teodorenilor. Margareta şi Icuţă, fraţi mai mari, sînt protagoniştii principalelor amintiri.

Imaginaţia ingenuă se complace într-o lume de basm. Liceul la care învaţă Icuţă e „cea mai mare şcoală din lume. O şcoală cu atîtea trepte la intrare,, că nimeni nu le ştie numărul. Am încercat să le socotesc, dar nu mi-au ajuns numerele. Arn întrebat şi pe tata. Nici e) nu ştie. Numai Margareta zice că-s douăzeci şi trei, dar ea spune aşa ca să ne facă în ciudă lui Icuţă şi mie"... *(Bastonachi).* Toate fenomenele au **o** explicaţie fantezistă. Ploaia „cu piatră* e un joc ciudat: „... mănîncă îngerii cireşe hultoane şi scuipă sîmburii pe cerdac la conu Neaila!!'' Sonoritatea străină a unui cuvînt devine obsedantă : *„Paralelipiped* ... straşnic cuvînt! Asta trebuie să fi având putere, nu glumă ! Nu mai pot sta locului. Ce-nseamnă *paralelipiped?"* Cîte contacte cu ambianţa de la ţară —atâtea momente psihologice revelatoare. Pentru cei din micul clan, Luchi e sau *mincinoasă* (cînd fantazează liber), sau *proastă* (cînd nu înţelege ceea ce alţii pricep). E vîrsta prefacerilor psihice repezi* cînd simţurile iau contact cu lumea concretă. Curiozitatea de a şti nu încetează nici o clipă. Cîte zăbrele are cerdacul casei? „Fiecare dintre zăbrele e o cucoană mititică, strînsă tare-n, corset, fără cap, fără mîini şi fără picioare. Nu ştiu cîte-s. Le număr, cîte zece, cîte zece şi nu le mai isprăvesc, de numărat. «îs cincizeci şi şapte, cu.cea groasă din colţ eu, tot», zice Margareta. «Cincizeci şi şapte de milioane?» întreb eu. «Eşti **o** proastă!» «Că-s proastă, ştiu. Toată lumea mi-**o** spune de dimineaţă pînă seara. Dar tot nu ştiu cîte cucoane sînt la cerdacul nostru»")... *(Haimana).*

Psihologia e încifrată în fapte, ca în amintirile lui Creangă sau în primul volum al *Medelenilor* lui Teodoreanu. Nimic mai natural, aşadar, decît abundenţa anecdotică. Sprinţara Margareta e un fel de Olguţă cu reacţii prompte, iar Luchi •— o Monică în miniatură, mai naivă decît echivalentul ei din *La Medeleni.* Pentru Luchi existenţa e. un miracol cotidian, încît o călătorie pe furiş pînă la apa Moldovei, o plimbare cu tramvaiul sau un spectacol de circ reprezintă un proces de adaptare Ta viaţă. în psihologia y|rstei bucuria de a exista e.totodată satisfacţia de. a cunoaşte. în această vacanţă perpetuă copilul învaţă o lecţie neîntreruptă, care, se numeşte cunoştinţa cu mediul. Sub impulsul basmelor, Luchi are viziuni : un şanţ „de-un lat de mînă se. preface în rîu turbat cu apă blestemată". O incursiune cu cîinele în „pădurea de brusturi" devine un act. temerar : „Lîngă mine, Cotarla se face că nu-i pasă. Culege

muşte din zbor şi le mestecă, clempănind. O chem aproape şi ţinem sfat. Mă înţelege. Bate colbul cu coada şi latră fără glas, să n-audă vrăjmaşii. Pe urmă se ridică, încet... Acu-i acu! închid ochii şi mi-i astup cu pumnii, pînă mă dor. Dac-aş *vedea,* pe loc m-aş preface în stană de piatră. Şi aş rămânea acolo mii de ani, şi m-aş uita cum îmbătrînesc şi cum mor toţi ai mei. şi n-aş putea să plîng măcar : cum să plîng, dacă-s stană de piatră ? ...

într-o zi o să sosească Făt-Frumos, să mă stropească cu apă vie ... Dar dacă seacă pînă atunci fîntîna cea bună, cum a secat fîntîna din ograda bisericii ? Ori se-mpiedică Făt-Frumos şi sparge ulciorul, ori uită, ori rătăceşte drumul ? Cîte nu se pot întîmpla! N-am văzut eu în faţa unei şcoli, lîngă Mitropolie, un domn alb, ele piatră, care stă pe un scaun alb, de piatră, şi citeşte într-o carte, tot de piatră — şi nimeni nu mai poate face nimic ?

Nu văd ce se-ntîmplă dincolo de noaptea dureroasă a ochilor mei. Nu văd, dar ştiu : Cotarla se dă de trei ori peste cap şi se preface în bălăuroaică. Zboară peste apele urîte care se-naită s-o înghită şi, într-o clipă, îi face pe vrăjmaşi una cu pămîntul. Apoi îşi ia din nou înfăţişarea ei de toate zilele şi mă aşteaptă pe mal prinzînd muşte, că, adică, nu s-a întîmplat nimic... *(La joacă).*

Procesul de defantasticizare constituie un triumf lent al realităţii asupra fabulosului. La sfîrşitul aventurii, în locul decorului imaginar apare un mic tablou banal: un şanţ „secat ca prin farmec, pe fundul căruia se usucă coji de cartofi şi felii de lămîie din ceai". Iar cîinele, care nu se angajează în raţionamente, „îşi caută cu dinţii un purice prin blană". Tranziţia de la basm la realitate, de la viaţa de familie la cea de şcoală provoacă un fel de criză. Copila caie se botezase singură Luchi şi era „fericită" se acomodează penibil cu uniforma şcolii. „Lui Caisian Alexandria i-e milă de Luchi. (...) Dar Luchi nu mai este nicăieri. Luchi a murit. în locul ei, o şcolăriţă cuminte clipeşte mărunţel şi-şi înghite lacrimile, care au pentru întiia oară un gust de cenuşă"...

Din juxtapunerea figurilor şi obiectelor rezultă o atmosferă fermecător vetustă. Vizualitatea se întregeşte cu impresii olfactive persistente. în casa bunicilor „miroase aşa de frumos a nu ştiu ce, cum nu mai miroase nicăieri pe lume". Straiele bunicii „miroase dulce a flori uscate". Şalul mamei „miroase cald a ceai cu rom". Detaliile tablourilor în care apar figuri de epocă învederează un puternic colorit local. Dar „moldovenismul" sentimental din literatura Otiliei Cazimir nu e un fenomen izolat, fiind caracteristic evocărilor lui Mihail Sadoveanu, romanelor lui Ionel Teodoreanu şi

miniaturilor Luciei Mantu. Scene din ambianţa satului natal de la confluenţa Şiretului cu Moldova, din laşul de la sfîrşitul veacului trecut sau din lumea tăcută a mînăstirilor se înscriu într-un climat cu tente specifice.

De la Negruzzl pînă la Anghel şi Sadoveanu, scriitorii moldoveni au pasiunea evocării aplecându^se fie asupra trecutului istoric, fie asupra propriei biografii. Precum la Sadoveanu, la autoarea *Fluturilor de noapte* amintirea şi prietenia sînt termeni cu rezonanţă specială. Selenarul Ibrăileanu continuă să fie şi dincolo de mormînt „domnul Ibrăileanu". Volubilă şi nefericită, Constanţa Marino-Moscu nu poate fi în posteritate decît familiara „Madam Tolstoi", cum îi spusese o dată G. Topîrceanu. „Cei morţi" rămîn pentru Otilia Cazimir prezenţe invizibile, într-o ipostază pur spirituală. Personalitatea scriitoarei,- evocînd fantome, se estompează sau prinde relief, după necesităţile scenice dictate de moment. Cîteodată *prietenii* proiectaţi pe ecranul amintirii se mişcă, se agită, retrăind pe un plan obiectiv. Scriitoarea îi prinde în reflector, urmărindu-i cu grijă. Altădată cei dispăruţi intră într-un con de umbră; naratoarea abandonează camera de luat vederi pentru a da curs reveriei.

Ceea ce cucereşte ca metodă e diversitatea perspectivelor, aspect determinat de simpatia rezervată fiecărui *prieten.* Prin urmare, „domnul ibrăileanu nu e personajul cotidian, profesorul, criticul, redactorul *Vieţii româneşti*; nu e nici „cugetătorul nocturn" (cum îl definea în scrisori Hortensia Papadat-Bengescu), nici reflexivul cu priviri enigmatice din *Privind viaţa,* ci interlocutorul plin de farmec din momentele de intimitate. Acest Ibrăileanu mai puţin cunoscut e doctorul Emil Codrescu din *Adela,* trecînd fantomatic piin peisajul ondulat al Bălţăteştilor. E prietenul stimat, amabilul dispensator de calificative romantice („Agnia — Otilia — Brunchilda"), amatorul de noutăţi, îneîntat să descopere în faptul divers de fiecare zi însăşi *viaţa.* „Că asta e viaţa, Otilia — Cunegunda. Restul nu-i decît literatură..." Nici Mihail Sadoveanu, „conu Minai", nu e contemplativul statuar cu imensă pălărie neagră, ci (înconjurat de G. Topîrceanu, Demostene Botez şi ceilalţi), om al naturii, vînătorul, călătorul „cel mai vesel şi mai fericit", ori statornicul prieten al poetului *Baladelor vesele şi triste.* Cît despre G. Topîrceanu, umoristul incită curiozitatea în felul lui : înconjurat de „pisici, peruşi, sticleţi, canari", încercând pistoale sau învăţînd mînuirea bumerangului. Dar amintirea lui G. Topîrceanu,

exigentul „profesor de literatură", se reconstituie din zeci de ipostaze cu valoare de mici documente psihologice.

între scriitoare şi *prietenii ei,* convocaţi la taifas, se stabileşte o consonanţă trainică, traducînd afinităţi elective. Fizionomiile prind viaţă prin racordarea unor momente sufleteşti de o „desăvîrşită autenticitate". în locul portretului clasic găsim detalii sugestive, apte să se fixeze în memorie. Lui Tudor Arghezi (cu care n-a discutat decift o dată) îi scrie în stil arghezian: „Pentru banchetul de după concert, am comandat seminţe de heliantă de la Cornul Caprei în coşuleţe de răchită, cupe de şampanie din degetare de ghindă — şi o batistă de mătasă, cît o foiţă Job, pentru lacrima despărţirii. (...) Nu m-am luat după vorba matale, atunci, şi n-am plecat din tîrgul meu «cufundat în chirilice», cum îi spuneai. (...) Eu rămîn aici, Coco, în tîrgul meu, pe cutia mea cu rezonanţe vechi şi adînci". Meticulosul Mihai Codreanu, tip cerebial, e sfîşiat de îndoieli: „Ce zici de virgula asta ? Nu-i aşa că, plasată după rimă, modifică imediat sensul?"... Replicile şi atitudinile specifice sonetistului atrag privirile, încît din cîteva trăsături prinde viaţă modelul. De mult timp lipsit de vedere, Mihai Codreanu *(„bătrinuî mag")* duce o existenţă interiorizată de reflexiv. Trandafirii pe care i-i oferă o tânără admiratoare constituie un pretext de cugetare. „Asta dovedeşte din partea dumitale o rară *şi* delicată sensibilitate : pentru un om care nu vede, numai florile albe au culoare". Imaginea *„bătrînului mag",* una din cele mai expresive, lasă o trenă de melancolie.

Amintirile Otiliei Cazimir continuă galeria *fantomelor* lui Dimitrie Anghel, *prietenii* scriitoarei fiindu-ne însă mai apropiaţi. în casa lui I. I. Mironescu — autor al admirabilului *Tulie Radu Teacă* — Panait Istrati, „haimanaua de pe vremuri a uliţelor brăilene, îşi cînta şi-şi dănţuia cîntecul copilăriei", povestea Neranţulei. Dacă nu venea la Iaşi, Constanţa Marino-Moscu impresiona ca. epistolieră desăvîrşită. „Era prea inteligentă şi prea lucidă ca să nu-şi dea seama" că e „o foarte mare şi originală artistă a genului epistolar". La Otilia Cazimir amintirea implică luciditate şi afecţiune. în asocierea ingenioasă a faptelor, în împletirea de entuziasm şi umor se remarcă un condei inteligent, apt să sesizeze nuanţele. De regretat e că galeria, *prietenilor scriitori* cuprinde numai cîteva profiluri.

Evocatoare în descendenţa naratorilor moldoveni, a căror tradiţie o urmează împreună cu Lucia Mantu şi Constanţa Marino-Moscu, Otilia Cazimir are timbrul său propriu,, vizibil în realismul

psihologic, ca şi în alternanţa de la liric la epic. De subliniat, de asemenea, arta instantaneului, uneori încheiat cu cîte o poantă. înregistrate dintr-un unghi potrivit, scenele cu oameni şi necuvântătoare vorbesc, sînt vii. Pictoriţă animalieră, autoarea *Grădinii cu amintiri* vizează totodată reliefarea stărilor interioare. Perpessicius observa că „vignetele lui Gîrleanu au un caracter decorativ şi uneori de fabulă", în timp ce schiţele Otiliei Cazimir „sînt apeluri la tainele cele mari şi neînţelese din sufletele necuvîntătoarelor". Sînt „pagini care trec dincolo de limitele stricte ale cazurilor. Un nesilit simbolism le animă şi le încălzeşte" *(Menţiuni critice,* IV, p. 95). Vibraţia psihologică le apropie de Brătescu-Voineşti.

III

Pentru ca fizionomia scriitoarei să fie completă, să nu uităm activitatea publicistică. Retrospectiva ia astfel înfăţişare de triptic. Feminismul, în sensul campaniei pentru emanciparea socială şi culturală a femeii, a găsit în Otilia Cazimir o militantă perseverentă. Tendinţa unor colege de a-şi însuşi un limbaj viril nu se bucură de aprobare, după cum nu e agreată nici „feminitatea" stilului la unii poeţi. Sub pseudonimul Alexandra Casian, Otilia Cazimir întreţine în *însemnări literare* (1919) rubrica *însemnări feminine.* Sub pseudonimul Magda colaborează la acelaşi sector la ziarul *Lumea* (1923). La rubrica *Feminine* publică an *Lumea—bazar săptămincl* (1924—1926) articole variate : O *lucrătoare poetă, Politica nefastă pentru femei ?, Femeia în literatură, Femeile în gospodăria publică, Şezători literare pentru femei, Marcel Prevost misoglvn.* Preocupări de aceeaşi natură cuprind articolele din *Adevărul literar şi artistic: „Femme"* de Madeleine Marx (6 iulie 1925), *Femeia şi poezia patriotică* (13 iulie 1925) şi altele, semnate Ofelia sau Dona Sol. în cîteva *însemnări feminine* din *Viaţa românească* se ocupă de *Modernităţi* (1926, nr. 12), iar în *Ţara noastră,* de *Evoluţia profesionistelor* (febr. 1927). Alte *Feminine* apar în *Bilete de papagal* (1928, nr. 14). Ca susţinătoare a femeilor de talent, se referă la Agatha Bîrsescu şi Aglae Pruteanu, combătînd pe Victor Margueritte, Fr. de Miomandre şi alţi detractori ai femeii.

La cincizeci şi cinci de ani de la primele strofe publicate în *Viaţa românească,* la Iaşi, condeiul Otiliei Cazimir s-a oprit pentru totdeauna. Creatoarea care a vegheat mii de nopţi deasupra paginilor manuscrise a fost nu numai o conştiinţă artistică exemplară, ci şi un suflet mare. Viaţa nu i-a fost scutită de zbucium, dar oamenilor le-a dăruit numai lumină. A încurajat talente felurite, făcîn-

du-le să se manifeste cu un ceas mai devreme. Din psihologia vechii grupări a *Vieţii româneşti* a păstrat cu grijă dragostea pentru oameni şi năzuinţa de a le sluji. După deceniile de muncă tenace, în care a văzut o datorie a vieţii, scriitoarea de ia Iaşi îşi ia locul cuvenit la Masa *umbrelor,* lîngă G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu, Mihai Codreanu, G. Topîrceanu, D. D. Pătrăşcanu, Constanţa Marino-Moscu, Ionel Teodoreanu şi ceilalţi, intraţi în legendă sau dispăruţi iluştri

CONST. CIOPRAGA

ÎNTUNERIC

(Din carnetul unei doctorese)

CUVÎNT ÎNAINTE

Cartea aceasta nu e o carte nouă. Am scris-o, cu dragoste şi cu tot avintui tinereţii, acum douăzeci şi opt de ani, în 1928.

Şi totuşi, nu e o carte veche, deoarece întîmplâriîe pe care le povestesc sînt adevărate, iar adevărul nu îmbătrîneşte niciodată.

Din vechea culegere am lăsat la o parte trei povestiri, care erau străine de atmosfera generală a cărţii, înlocuindu-îe cu alte trei, scrise mult mai tîrziu. Şi, cum vremea n<a trecut fără folos pentru mine, cum, an după an, n-am încetat de a învăţa să scriu — aşa cum învăţ şi astăzi — le-am revizuit pe toate, fără să schimb nimic din cupiinsul lor, ci căutînd doar să le subliniez semnificaţia, supunîndu-îe unui aspru şi riguros control stilistic.

,,Doctoriţa de la Mirceşti" nu sînt eu. Doctoriţa de la Mirceşti a fost sora mea, care astăzi nu mai este. Am trăit mult alături de ea, acolo, pe valea Şiretului, şi am cunoscut de aproape oamenii de acolo. Am colindat satele de moldoveni şi de ciangăi, am intrat în ,,Palatele lui Moş Ghercă", am gustat din vinul şi din vorba colorată a domnului Valma, am stat la sfat cu Mangu şi m-am uitat şi eu, în rînd cu ceilalţi, la străinul lepădat de tren în păpuşoaieîe din marginea satului.

Cînd a plecat ,,doctoriţa" din Mirceşti, au dus-o pînă la gară cete de copii, de femei şi de bărbaţi de prin toate satele, scăpaţi de la moarte prin grija ei devotată şi răbdătoare, plină de adîncă dragoste de oameni. Femeile plîngeau :

— Se duce *mila noastră ...*

Memoriei acestei modeste doctorese de ţară, în acelaşi timp eroină şi mucenică a muncii, închin cu smerită dragoste şi admiraţie această carte, pe care i-o datoresc.

OTILIA CAZIMIR

mai, 1956

ÎNTUNERIC

Ii văd de cum Intră pe poarta spitalului : ea, femeie trecută şi împuţinată, cu polouţă strimtă, cu catrinţă veche şi cu ghete mari pe picioarele goale, us'cate şi scorojite. Are faţa mică şi arsă, iar gura dusă înăuntru i-e aşa de strînsă, de parcă i-a încreţit-o cineva cu acul. Şi bătrînica aista umilită duce de mină un băiat nălţuţ, îmbrăcat curat, cu surtucel nou şi ou pălărie de pai proaspăt ieşită din atelierul de lucru manual al şcolii. Băiatul merge supus, ridicîndu-şi spre soare faţa rotundă şi plină dar fără pic de sînge în obraji.

— Stal, mătuşă. Staţi. ..

Bătrîna se lasă pe banca din cerdac. Băiatul i se aşează cuminte alături, zîmbind aiuirea. Ochii lui aurii, cu gene de fată, răsfrînite, cu pupilele peste măsură de largi şi cai albul întreţesut de vinişoare roşii şi creţe, au o privire străină şi ciudată. Bătrîna îi ia pălăria de ,pe cap, i-o şterge pe dinăuntru cu capătul broboadei şi o pune cu grijă lîngă ea, pe bancă.

— E împletită de minutele lui, duduită . . .

Şi ochii ei mici şi spălăciţi se împînzesc de lacrimi.

Pe fruntea băiatului pălăria a lăsat o dungă purpurie. Şi de la rădăcina părului încep să se adune şi să se rostogolească boabe mărunte de ˛năduşeală.

— E al dumitale, mătuşă ?

Bătrîna îşi înfige în ochii mei privirea tulbure şî grea :

— Da' de unde, duduită, mi-i nepot, nepot de fată. N-avea nici trei anişori cînd o rămas singurel pe lume. . . L-am crescut eu, numa Dumnezeu stie cum. Da'

se cheamă că am avut o bucurie la năcazurile şi la sărăcia mea, că tare-o mai fost cuminte, duduită, şi mult o mai fost cu durere şi cu priinţă pentru bătrîneţele mele cele chinuite... Ş-acu, iaca...

Băiatul şi-a înălţat deodată capul şi a întors urechea spre livadă, de parcă dintr-acolo, din iarba înspicată, ar veni numai pentru el un zvon tainic şi dulce. Pe urmă colţurile gurii i s-au zbătut ca de o durere şi a rămas din nou încremenit, ca pe altă lume.

Pe sub cerdac trece Ileana gardianca, cu un braţ de rufe umede adunate de pe frînghie.

— Cu ce veste-poveste pe la noi, mătuşica? Iaca şi „părintelui" ! Săru'mîna, părintele !

Şi, rîzînd, femeia intră în spălătorie.'

Băiatul se uită în urma ei, şi un surîs nedesluşit îi ridică, o clipă, colţurile gurii. Bătrîna oftează.

— Aşa-i zice tot satul, duduită: părinţelu... Că el o gătit şcoala anul ista ş-o ieşit *primiandu-ntăL* Domnu profesor zicea să se mai ducă pe la dumnealui, să-i mai arate la carte, ca să-1 bage la toamnă la şcoala normală. Da' Gheorghîţă i-o spus dintru început că el nu vrea să se facă *domn,* că el popă vrea să se facă. Ş-acuma părintele, de cîte ori îl întîlneşte, îi zice : „Bre, Gheorghiţă, ifă-fte mai repede popă, zice, că iaca, îmbătirmesic, şi-mi trebuie ajutor tînăr" . ..

Şi o lumină de mîndrie clipeşte, parcă, în ochii tulburi ai bătrînei.

— Şi ce are băiatul ?

— Apoi să vezi mata, duduită... îotăl şi-ntăi l-o luat cu ameţeală. Asta s-o~ntîmplat în ziua de Sîmpetru, cînd s-o împărţit *primiile...* Eu nu m-am putut duce, că i-am făcut lui surtucel nou, şi pe mine m-am lăsat, şi nu mi-o venit să ies, aşa, între gospodari... Şi numa ce-l văd că vine, galbăn de parcă-i supsese Ducă-se pe pustii tot sîngele din obrăjori. Apoi de-atunci mi s-o pus mie cuţitul drept inimă, duduită. . . Da' el, de colo : „Nu-i nimica, bătrînico, am ameţit olecuţă şi mi-o trecut". . .

Şi din ziua aceea nu i s-o mai întors sîngele-n obraz. Domnu profesor mi-o spus să nru-1 mai las să-nveţe. Da' el de-a doua zi o şi luat la frămîntat pustia ceea de carte I Numai zice că nu pricepe mai nimica şi că-1 doare capul. Şi iaca, acum nici nu mai poate merge singurel pe drum, că merge cît merge, şi deodată o ia hăitiş. Dacă nu l-aş ţinea eu de mînă, ar da în şanţ. .. Şi tace. Tace, duduită, ceasuri la şir. Zice că nu mai poate de cap. Noaptea se învîrte în aşternut şi nu doarme. Şi dacă doarme, apoi suspină şi scheaună prin somn ca o sălbătăciune, ducă-se pe pustii . . .

— Şi de mîncat, mînîncă ?

— Da' de unde ! Nici nu mînîncă şi nici nu bea ca oamenii. Zice că-i vine lehamite de la inimă. îi mai cumpăr eu cîte-un covrigel, cîte olecuţă de lapte. . . Acu nici lapte nu mai vrea. Ieri am tăiat un puişor şi i-am făcut un borş dres cu ou şi cu smîntînă, cum ştiu eu că-i place lui. Da' parcă o pus gura pe el ? Să ierţi mata, numai cît l-o vînturat cu lingura, şi i s-o şi aplecat. Zicea că-1 strînge de gît... Eu gîndesc, duduită, că tot din deochi i se trage. Că de-atunci, de Ia *primii,* i-o venit.. .

Mă apropii de băiat. Se uită la mine cu ochi mari şi trişti. Fruntea i-e rece, mîinile umede şi înţepenite.

— Ce te doare, Gheorghiţă ?

îşi duce mîna la frnute, pe urmă la gît. Mestecă în silă, clipind apăsat şi des. Se vede bine că face încercări dureroase să se dezmeticească, să înţeleagă.

Bătrîna îl mîngîie pe umăr, cu sfială :

— Spune duduitei ce te doare .. . Spune-i, măicuîiţă.

Pe obrazul copilului se rătăceşte un zîmbet stînjenit şi dulce.

— Capul. . . Doare şi huieşte . . . huieşte ...

îşi flutură mîna pe dinaintea ochilor cu un fel de mînie, ca şi cum ar alunga o gînganie supărătoare. Pe urmă zice încet, cu glas moale şi bun :

— Bătrînica se sparie. .. da' nu-i nimica, are să-mi treacă el mie . . .

Simt că-mi tremură mîna pe mîna lui. Niciodată n-au fost în sat atîţia cîini turbaţi ca în primăvara şi în vara aceea.

îl mingii pe frunte.

— Are să-ți treacă, Gheorghiță, are să-ți treacă. .

Copilul rămîne cu ochii duşi, absent, cu zîmbetul mort uitat pe obrazul palid şi chinuit de tresăriri scurte-

O iau pe bătrrnă la o parte :

— Mătuşă, n-ați avut cumva pe-acasă vreun cîine bolnav ?

Se uită la mine cu nedumerire, ca şi cum aş întreba-o un lucru cu totul străin de gîndurile ei, şi-mi răspunde cam peste umăr, de mîntuială :

— Apoi am avut noi unul... o murit acu vreo trei săptămîni. Da' n-o fost bolnav, o murit de *os.* Pesemne c-o fost sămn rău, duduită .. .

Şi cu greu, vorbă cu vorbă, scot de la bătrîna toată povestea, pînă la mărturisirea din urmă.

Băiatul căpătase de la domnişoara părintelui doi cățeluşi albi : unul era alb peste tot, celălalt avea o pată cafenie pe pântece. Dormea cu ei, îşi împărțea cu el bucățica de pîine şi-I învăța s'ă sară, ca la circ. Pînă cînd într-o zi, unul din ei s-a îmbolnăvit. _

— Şi să vezi mata din ce, duduită... îmi trimisese cumnată-mea nişte peşte, că fusese fecioru-său la baltă şi adusese mai mult. Am făcut şi borş, şi fript cu saramură. Şi i s-o pus unuia dintre căței un os de peşte în gît. Nu mînca, nu bea, numa atîta, că-i curgeau balele şi se tăvălea în bătătură. .. Apoi ce s-o mai necăjit Gheorghiță cu el, şi cu degetele, cu bețişorul,, să-i scoată osul din gît! Degeaba! Era înfipt adine, — pes'emne că din asta i s-o tras şi moartea. L-am găsit țeapăn, dimineața, tocmai în fundul grădinii. Gheorghiță o plîns cît o plîns şi pe urmă s-o dus la şcoală. Acolo, prin băieți, o aflat şi domnu profesor de cățel şi, nici una, nici două, mi-o trimis vorbă să-1 duc pe Gheorghiță la *Eş,* la spital, c-o fost turbată jigodia . ..

Cînd am auzit eu de una ca asta, mi s'-o făcut negru înaintea ochilor 1 Trei cleşte pe ouă, dintre care una gata să ciocnească, purcei mititei... Cum să le las *tăîe-n* pămînt şi s-o pornesc pe drumuri, aşa, de pomana dracului ? Doar cățelul nu fusese turbat, duduită, murise de *os..* . cunos'c şi eu atîta lucru ! C-aşa-I domnu profesor, prăpăstios : n-o trimes-o pe Ileana lui Iftodi Ia *Eş,* de-o făcut-o ciur, sărăcuța ? Atîta era de potricălită, duduită, că nu .găseai locşor neîmpuns pe pîntecuțul ei nici cît ai pune degetul! Şi parcă în toamnă nu tot o murit fata de anghina ?.. .

Am stat eu şi m-am gîndit în fel şi chip şi m-am mai sfătuit şi cu băietul. . . Şi a doua zi, cînd trecea domnu pe la poartă, o ieşit Gheorghiță pe prispă cu celălalt cățel. „Da' parcă ziceați că o murit cățelul?" întrebă dumnealui. „Da' de unde, zic, aşa s-o spăriet Gheorghiță. I-am iscos osul din gît, şi iaca.. Dumnealui in-o crezut şi m-o lăsat în plata Simțului. Parcă de unde putea să ştie că era alt cățel ?. ..

Şi uitînd o clipă, de hazul întîmplării de atunci, amarul ei de acum, bătrîna rîde cu viclenie. Pe urmă iar începe s'ă se câine, cu mîna la gură :

— Apoi acuma, la mata ni-i toată nădejdea, duduită. Poate că i-ei da şi lui nişte prafuri din cele de care i-*ai dat cumnată-mii cînd o zăcut de brîncă, să-1 lese amețeala, că rău se mai canoneşte băietul bunicăi 1

Din ochii stinşi, lacrimi tulburi îi lunecă şi se pierd în mîneea poleuței. Şi, în fața acestei dureri umilite şi neştiutoare, mînia mi se risipeşte. îi spun domol, cu inima strînsă :

— Eu nu-i pot face nimic, mătuşă. Trebuie să-1 duci nuimaidecît la Iaşi. Trebuia să-1 duci de-atunci, de cînd ți-a spus domnul profesor. Acuma ... încearcă şi dumneata .. .

Bătrîna ridică spre mine o căutătură sticloasă şi înghețată. îşi trage broboada peste frunte şi rămîne aşa, încremenită. Pe urmă îşi fereşte într-o parte obrazul pămîntiu şi zice îndesat, cu incăpățînare şi cu un fel de ciudă :

— Da' de ce să-1 duc, păcatele mele, că doar cățelul n-o fost turbat ? O murit de *os.* Mîncase peşte. Parcă domnu profesor ce ştie ? Dumnealui îi tinerel. .. Cunosc şi eu atîta. lucru, că doar n-am îmbătrînit de florile cucului 1 Clinele, dacă-i turbat, muşcă. Aista nici nu s-o răpezit măcar .. .

Cu greu o fac să înțeleagă, că, oricum tot trebuie să plece. îi scriu în grabă toate îndreptările. Băiatul rămîne la mine pînă se duce ea să-şi adune lucruşoa-

rele pentru drum şi să-şi las'e gospodăria în seama cumnatei.

*

S-a întors curînd. Aduce subsuoară o legăturică înnodată într-un ştergar de cînepă şi un sumăieş pentru băiat. S-a gătit şi ea : a încălţat ciorapi groşi, de lînă, sub ghetele mari.

Vine gîfîind, neliniştită, nerăbdătoare.

— Bu gîndese c-a fi unsprece, duduită. Mi-i să nu prăpădim *trinu...*

Se apropie de băiat şi-1 mîngîie pe creştet ou mîna uscată şi aspră, vorbindu-i încet, cu glas' tremurat, pe care încearcă să-1 facă uşor şi vesel :

— Mergem la *Eş,* Gheorghiţă. Mergi cu bătrînica. Ş-avem să ne ducem amîindoi să vedem şcoala, ceea de popi, unde-ai să intri şi tu la toamnă ...

Băiatul răspunde cînd şi cînd cîte o vorbă, ca prin somn. Stă aplecat asupră-şi : acolo, în adîncuî minţii şi al trupului, se petrece ceva neînţeles', ceva străin, de la care nu-şi poate lua gîndul. Numai glasul umilit al bătrînei mai trezeşte cîte o scurtă licărire de înţelegere în ochii lui mari. Dar peste o clipă privirea i se întoarce iarăşi înăuntru, fixă şi goală.

— Hai, Gheorghiţă, cu bunica. . .

— Hai, bătrînica . . .

Mă uit după ei. Se duc încet, stîrnind sub paşii lor rotocoale mici de colb, care se culcă îndată la loc, pe şosea. Bătrîna, mai împuţinată parcă şi mai umilită, călăuzeşte paşii şovăielnici ai nepotului, ca pe vremea cînd îl învăţa să meargă. Şi în larga întindere a cîmpiilor dogorite, sub soarele necruţător, al amiezii, ei singuri îşi poartă durerea lor fără leac.

Şi eu ştiu că la capătul acestui drum cea mai crînceaiă dintre morţi îşi aşteaptă prada plăpândă. Ştiu că

bătrîna se va întoarce curînd, pe acelaşi drum bătut de soare — dar singură. Va intra, izbindu-şi greu pumnii în tîmple, în căsuţa săracă şi pustie — şi nu va şti niciodată, în întunericul ei, vina care-i apasă umerii bicisnici.

Rămîn încă multă vreme sprijinită de stîlpul cerdacului, cu ochii de-a lungul şoselei» unde se pierd» printre cireşi sălbatici, bunica şi nepotul. Rămîn cu sufletul greu şi frînt şi cu părerea de rău că n-am dreptul să-i strig îndărăt şi să le spun că drumul li-e zadarnic...

O CONFRUNTARE

Zbîrnîit de motor, aproape, pe şos'ea.

Ţipînd alarmate, cîteva gîşte trec drumul măturîndu-1 cu aripile. în urma lor rămîne ninsoare leneşă de fulgi. Şi în aceeaşi clipă, un automobil subţirel şi cenuşiu, cu bot ascuţit de oţel, se opreşte în faţa spitalului.

Procurorul m-a anunţat la telefon, de cu noapte, că vine să mă ia la o autopsie şi că e foarte grăbit. Procurorul e totdeauna foarte grăbit.

înalt şi voinic, tăiat în linii precise şi în unghiuri drepte, cucoanele din oraş au hotărît că e cel mai frumos' bărbat de prin partea locului. Are o figură regulată, ochi negri, în care se aprind şi se sting scăpărări viclene de lumină şi — mai ales — o barbă impozantă, dreptunghiulară, uşor buclată şi cu reflexe arămii. Sîntem în relaţii de serviciu foarte cordiale. Dar, cu toate că slujba ne apropie mereu şi ne poartă, alături, pe drumuri desfundate de ploi sau poleite cu soare, prin case peste care a trecut vîntul negru al crimei şi unde ochii morţilor ne cuprind în aceeaşi privire tulbure şi sticloasă, între noi nu se poate lega nici un fel de prietenie. Şi asta numai din pricină că procurorul poartă mustăţi lungi, înălţate vertical de-o parte şi de alta a nasului, apoi întoarse asupra lor ca doi covrigei de zahăr ars. La supărare, mustăţile procurorului se zbîrlesc, îşi strică rotocoalele simetrice şi-1 fac pe stăpînul lor să semene cu un motan negru în defensivă. Iar cînd procurorul e vesel, ele se ridică şi iau forme diferite, ca ale împăratului din poveste, care rîdea cu o mustaţă şi plîngea cu cealaltă.

Plecăm. Automobilul sparge, şuierînd, vîntul potrivnic. Cu gulerul blăniţei ridicat, cu căciula îndesată pînă peste ochi, procurorul îmi explică nu ştiu ce. Nu aud nimic. îmi vîjîie pe la urechi pînza îngheţată şi subţire a vîntului de toamnă. Făpturile şi căruţele pe lîngă care trecem par înfipte în drum, cu picioarele şi cu roţile prinse în colbul viseos muiat de negura nopţii, ca muştele pe o fîşie de hîrtle cu clei.

în jurul nostru, dimineaţa de toamnă, colorată aprins, clatină valuri de aur străveziu.

Intrăm în sat, în mers potolit. Şoseaua pare ostenită de-atîta alergătură. Satul, aşezat pe un clin de deal, e împărţit în două : de o parte, în vale, ungurii, cu bisericuţa lor de lemn, afumată şi strîmbă ; de cealaltă, moldovenii, cu biserica nouă de pe culme, albă şi subţire ca un crin înalt de toamnă.

Casele s-au pregătit de iarnă. Acoperişurile putrede s'-au cîrpit cu paie proaspete şi cu şindrilă nouă. Pe păreţii coşcoviţi de soare, lipitura încă udă înseamnă linii încîleite : uneori litere ciudate, alteori contururi cunoscute de hărţi.

După noaptea cu brumă groasă, copacii şi-au răsturnat deodată cununile galbene şi roşii. Sub ei, copiii ise joacă stîrnind cu picioarele goale, delaolaltă, colb şi frunziş umed. într-o ogradă, un zarzăr încăpăţînat îşi ţine pe crengi toată frunza galbenă, ca un coş rotund încărcat cu lămîi. Nucii întind ici şi colo palme uscate, să aibă în ce suna furtuna. Iar la o răscruce, deasupra unei fîntîni părăsite, un stejar tînăr stă singur împotriva vîntului, arămiu şi drept, foşnind şi zbătîndu-se pe loc de parcă se luptă cu un duşman nevăzut.

Pe la porţi ne întîmpină femei cu broboadele desfăcute şi ploduri desculţe şi somnoroase, în cămeşoaie lungi şi slobode. O fetişoară bălaie, strînsă ca o femeie în catrinţa mamă-sii, se înfige cu îndrăzneală în marginea drumului şi-mi aruncă un ascuţit şi familiar „săru' mîna".

întrebăm pe un băietam cu căciula din.tr-o oaie unde e mortul de aseară. Băietanul ne măsoară speriat cu ochii lui albicioşi. Parcă nu înţelege. Intr-un tîrziu,

dumirit, întinde într-o direcție vagă o mînă neagră, *cu* degetele răşchirate :

— Poi, acolo, la moş Panainte... O luați pe hudiță la stînga, pe urmă la dreapta, tot într-o-ntinsoare...

— Bine, dar după ce o să-l cunoaştem noi pe moş Panainte al tău, flăcăule ?

— Poi, are-o babă chioară şi-un cline şchiop.

Pornim în căutarea lui moş Panainte, cel cu baba chioară şi cu cîinele şchiop. Pe hudița din stînga, îngustă şi plină de gropi, găinile şi purceii gospodarilor ne primesc protestînd cu indignare. La capătul uliței din dreapta descoperim, într-o poartă, o grămadă de babe — unguroaice cu obrazuri tăbăcite şi crestate, cu ochi iscoditori şi ou colaci de lemn pe sub broboadele de pînză groasă. La apropierea noastră, se risipesc şi se mistuie toate, de parcă intră în pămînt. Nu rămîne decît o femeie tînără, o moldoveancă, aşezată pe marginea drumului, lîngă podeț : stă cu picioarele în şanț, cu mîinile subpuse şi cu ochii în jos. Trecem pe lîngă ea — nu-şi ridică ochii. Aripa maşinii o atinge din treacăt — nu se dă la o parte. De sub tulpanul negru tras peste frunte, nu i se vede decît bărbia tînără, uşor adusă în sus',

Maşina se opreşte cu totul în poartă. Un cîine şchiop şi lățos sare la noi lătrînd urît, cînd prea subțire, cînd prea gros. O babă chioară, îmbodolită ca în miezul iernii, iese de nu ştiu unde, ia cîinele de ceafă şi-l trage, luptindu-se în parte cu el, într-un cotlon. Am nimerit.

Moş Panainte, rumen şi întins la obraz ca un flăcău, deschide larg poarta de nuiele.

— Aici e mortul, moşule ?

— Aici, duduită. C-aşa i-o fost dat, să moară la uşa mea, ca un cîine. . . Ştie Dumnezeu ce pacate-a *hî* avut. ..

Coborîm. Moşneagul o ia înainte peste bătătura plină de paie, să ne arate, printre stoguri zbîrlite de strujeni, drumul spre şură.

în şopron ne aşteaptă agentul sanitar şi Iordache, jandarmul. Alături, întins pe o scîndură săltată de la pămînt pe doi butuci, odihneşte sub o pătură veche de

lînă un trup omenesc. La capul lui, o grămăgioară de ceară topită arată că acolo, pe lutul bătătorit, au ars peste noapte luminările priveghiului.

Mai la o parte, in umbră, pe vatra de lut, arde, sub ceauiiiaşul cocoțat pe pirostrii înalte, foc pîrîitor de gateje. Lîngă vatră, o măsuță joasă şi o strachină acoperită cu sita. Un puişor pestriț, cu gitul gol, roşu ca mărgeanul şl parcă străveziu în bătaia flăcărilor, sare pe masă şi începe să ciugulească făina împrăştiată, ciocănind mărunt şi des în scîndură. Parcă toacă.

— FKş, cobaia dracului ! face Iordache. Apoi, placid, îşi reia poziția respectuoasă în fața autorității.

Procurorul îşi scoate blăniia şi-şi schimbă căciula cu o caschetă în pătrățele, pe care o ținea sub braț. E în elegant costum de sport, cu mînuşile pe mîini.

— Unde-i şeful de post ?

Iordache îi răspunde, țeapăn la înfățişare, dar domol şi fără grabă la vorbă :

— Apoi, nu-i . , . Gîndea c-a să veniți după masă. îi dus la Miclăuşeni c-o cercetare pentru o scroafă de zice c-o intrat în bostanii cumătru-său ş-o împuşcat-o.

— Cine zice că a intrat ?

— Scroafa,

— Şi cine a impuşcat-o ?

— Cumătru-său. Zice că înadins a băgat-o în bostani, câ,. .

Mustățile procurorului o iau, una în sus, spre ochi, cealaltă pieziş, spre ureche.

— Bine, lasă. . . Trebuie să facem autopsia. Unde-i inculpatul ?

— La secție, un' să fie ?

— Du-te şi' adu-l aici pentru confruntare. Pas alergător !

întorcindu-se apoi spre ogradă, strigă, mai mult pentru mine decît pentru şofer:

— Sâ fii gata, *Alîons,* că nu stăm mult :

„Alfons" stă pe scara maşinii şi fumează din lulea. Prizărit şi vinăt de slab, are obrazul numai cît un pumn, trăsăturile veşnic în mişcare şi ochii îndrăzneți şi vicioşi.

îmi pun halatul şi mînuşile de cauciuc. Procurorul se aşează pe scăunaşul cu trei picioare, de mestecat mămăliga, îşi scoate cascheta şi, după ce caută zadarnic un loc potrivit s-o pună, îşi împodobeşte cu ea genunchiul drept. Scoate apoi din buzunarul de la piept un carneţel de piele cu monogramă şi un creion de argint.

Agentul sanitar se învîrte fără rost în jurul meu, cu părul şi obrazul ca ieşite de soare şi cu un fel de gravitate deplasată în mişcările mîinilor prea mari pentru trupul lui sfrijit. în s'fîrşit, ridică pătura cenuşie.

De sub pătură se iveşte faţa de cretă a unui bărbat tînăr, cu fruntea înaltă, cu nasul subţire şi drept, cu gura întredeschisă, neagră de sînge. Barba crescută peste noapte îi pune pe obraji umbre albăstrii, îar la colţul ochiului închis, o picătură de ceară sleită pare o lacrimă îngheţată.

în fundul şurii, la vatra de lut, baba cea chioară ia cu lingura sare dintr-un hîrb şi o presară în apa de mămăligă. . .

— Cuţit cu două tăişuri, evident. . . Fără îndoială, baionetă . . . între omoplaţi. Straşnică lovitură l Ar fi ucis un bou ! Cel care-a dat a dat cu sete. . . Şi zici că s-au găsit urme de sînge de le fîntîna pînă aici ? Curios. . . O lovitură ca asta ucide pe loc. Ce viaţă tenace au unii! E drept că avea şi o conformaţie excepţională. C, pectorali ! Şi totuşi, subţire-n mijloc ca o fată. . . Asta pledează pentru crima pasională. Ce să mai scriu ? Nimic ? *Tanî mieux. Vous savez,* sînt cam grăbit. Mă aşteaptă prefectoriţa ia dejun, şi ştii cum e cucoana Nunuca ! îmi trimiţi raportul prin poştă ? Minunat...

Agentul sanitar închide trusa şi trage pătura peste mort. Mirosul de formol îmi înţeapă ochii. Procurorul îmi fîlfîie pe sub nas o batistă de mătase brodată, parfumată violent. Baba îmi aduce din ceaunul de pe foc o cănită cu apă fierbinte, sărată şi cu uşoară spumă de făină pe deasupra:

— Poate că vă spălaţi. ..

S-a întors şi Iordache, mînînd înaintea lui un om scund şi cu umerii înguşti, fără căciulă, cu obrazul ca pămîntul şi cu ochii vineţi ca porumbrelele crude. In urma lor vine, călcînd legănat, moş Panainte.

Jovial, Iordache face prezentările :

— iaca, măi Mihai, dumnealui îi domnu procuror de la Roman, Şi omu ista, domnule procuror, îi Mihai Cireş, de zic unii că i-o ucis pe Niculiţă Bungu, da' el zice că nu-i adevărat. O avut ei amîndoi un proces. . . ş-o mai avut ş-o *daraveîă* pentru fimee.. .

Mihai Cireş s-a sprijinit de stîlpul şurii. Se uită în pămînt şi oftează.

Procurorul îl măsoară făcînd ochii mici ; parcă se uită la el printr-o lunetă. Apoi se întoarce spre mine şi-mi spune pe franţuzeşte, sîsîind uşor din vîrful limbii :

— Je *parîe que ce riest pas un assassin..* . Je my *connais, moi I Ei puis..* . unul ca ăsta e capabil de o lovitură de maestru ca aceea ?.. . Imposibil!

Procurorul are mania concluziilor premature şi definitive, mai ales cînd e grăbit. întreabă grav, dar fără asprime :

— Cum te cheamă ?

Omul răsuceşte în mîini o căciulă închipuită, înghite un nod amar şLşi saltă sumanul pe-un umăr.

— îmi zice Mihai Cireş. îs gospodar. . .

— Pe ucis îl cunoşti ?

— îl cunosc. îi din unguri. M-am *giudecat* cu el pentru nişte pămînt. Mi l-o luat cu hapca, O *giurat* strîmb, şi el şi ungurii lui. . .

— Şi altceva, n-ai mai avut cu dînsul ?

Omul se cam codeşte, apoi răspunde în silă:

— Apoi, n-am avut.. . L-am prins eu odată, la vreme de noapte, pe lîngă poartă. Mă întorceam de la ogor. . . Şi ne-am împuns oleacă, cu vorba şi cu ţăpoaiele. . . Da' altă *ninica* n-o fost.. .

— Ce-ai făcut ieri ?

— Ieri am fost la lemne, domnule procuror. M-am întors noaptea. Nevasta dormea. M-am culcat şi eu. Şi hăt după miezu nopţii vine domnu şef şi mă scoală

şi-mi spune cum că în desară l-aş fi tăiet pe Niculiţă'. la fîntîna.. . Da' eu la ceasul acela eram pe luncă, poate să spuie şi pădurarul. . . Numa cît, nimenea nu, mă crede. S-o adunat toţi ungurii şi toate unguroaicele lor ş-o început a striga că eu îs ucigaşul, că altul n-are cine. Iar domnu şef face cu ochiul şi se răsteşte la mine şi zice cum zic ei. . .

Omul icneşte, îşi treacă obrajii cu palmele- £>r9 $i adaugă, mai încet :

— Nici *iimeîa nu* mă crede...

Procurorul îşi trece greutatea trupului de pe un picior pe altul, se apropie de mort, întinde mîna, dar se răzgîndeşte :

— Domnule agent, zice, descopere-1 dumneata, . . ÎI cunoşti, Mihai Cireş?

Prin pleoapele străvezii, ochii mortului îşi arată luminile concave şi vinete. Parcă se uită ţintă în sus, cu nepăsare.

Mihai Cireş se apleacă asupra lui, fără să se tulbure,.

— Cum să nu-1 cunosc ? El îi, Niculiţă Bungu,. Dumnezeu să-1 ierte de păcate ! M-o calicit şi m-o-ruşint. Da' nu l-am ucis' eu.

Peste faţa de cretă s-a tras iarăşi învelitoarea ponosită,

— Bine, Mihai Cireş, o să vedem noi. . . Acuma am ceva de vorbit cu moş Panainte.

Moşneagul se uită la noi cu ochii lui mititei si neastîmpăraţi. Nici nu aşteaptă să fie întrebat,

— Poate că vreţi să ştiţi, domnule procuror şl duduită dragă, cum s'-o *tîmplat* cu mortul ? Apoi, iaca : Asară, după ce am închis vitele, m-am pus să mestec mămăliga, că baba îi bicisnică, ş-o lasă cu gogoloţL Şi deodată aud că latră cîinele ca ia urs. Era întuneric de să-ţi dai singur cu degetele în ochi, nu alta. Ascult eu — parcă geme cineva în drum. Baba, surdă, că nu, c-aşa mi se năzare mie. Ies în poartă — şi-1 găsesc pe băietanu ista cu faţa la pămînt. Mai sufla.,. Baba, că să-1 las' acolo, să nu *pat* ceva. Da' pe mine nu m-o lăsat inima. M-am stropşit la babă şi l-am tras amindoi sub şopron. Era vînăt, săracul, icnea, şi la colţurile gurii îi tremurau două aţişoare de sînge,..

M-am dus cu fuga la secţie şi la *îermelie.* Da' cînd m-am întors' cu domnu şef şi domnu *urgent,* creştinul murise şi baba îi ţinea luminarea, şi tremura, şi -se-nchina.. .

Agentul încuviinţează cu capul şi cu amîndouă mîinile. Iordache ascultă senin şi zîmbitor. Mustaţa i se adună deasupra buzei, mică şi aspră ca o perioară de dinţi.

— Şi n-are pe nimeni ? Părinţi, rude ?

— N-are, că-i *vinitic.* Au să-1 eie ungurii lui ş-au •să-1 îngroape.

— Nu e însurat ?

Moş Panainte se uită peste umăr la Mihai Cireş. Omul priveşte în foc şi parcă nu aude.

— Nu, că n-avea nevoie.. . Dacă se însura, avea o nevastă. Da' aşa, avea vreo şapte. ..

Dinspre poartă vine încet femeia pe care am văzut-o pe marginea drumului. Vine călcînd ca prin •somn. De pe scara maşinii, Aifons' îi şopteşte ceva, hoţindu-şi faţa într-un rîs obraznic şi cu înţeles. Femeia nu-i aude. îşi ridică o clipă ochii spre noi, dar nu ne vede : poate pentru că intră din lumina de afară, poate pentru că nu mai ştie să vadă. E tot atît de aibă ca şi mortul de sub învelitoare, şi are ochii verzi ca frunza nucului, cercuiţi cu negru. Scoate de subsuoară o mină şi o întinde spre mort, cu frică, dar şi cu un fel de bucurie parcă. Şi-o trage însă îndărăt şl o strînge sub cotul celeilalte.

Iordache mă informează :

— Asta-i nevasta lui Mihai Cireş. îi din unguri, ca şi Niculiţă... Aşa face de cînd s-o luminat. Degeaba o întrebi, că nu-ţi răspunde. O *intirugat-o* şi domnu şef, şi tot degeaba. Ridică din umeri şi clatină din cap că adică nu ştie, n-o văzut. . . Şi nici măcar nu plînge. Vine aşa pînă lîngă mort, pe urmă s'e duce şi se aşează pe marginea şuşălii.. . Ce-o fi în sufletul ei, numai Dumnezeu ştie. Da eu gîndesc că tot n-o fost lucru curat cu dînsa şi cu Niculiţă Bungu şi că s-o *izaltat* de inimă rd...

Iordache zîmbeşte, de parcă mi-ar fi povestit cine ştie ce mtîmplare veselă. Apoi se trage liniştit către

vatră şi-şi aprinde de la cărbuni o ţigară groasă, galbenă şi cu ghionturi. Dar îşi aduce aminte că se află în faţa autorităţii şi o stinge, cu vădită părere de rău, între arătător şi degetul cel mare.

Mihai Cireş se apropie de nevastă. Ceva din dogoarea focului îi stăruie încă în ochi. întreabă :

— Ce cauţi tu aici, *îimee ?*

Femeia tresare şi îşi ridică cotul în dreptul obrazului, ca şi cum s-ar feri de o lovitură. Nu răspunde. Omul urmează, îmblînzit :

— Du-te acasă, du-te.. . Du-te şi cată de *copchii* şi de vite. Că n-a trece mult şi m-oi întoarce şi eu. . .

Femeia stă ca de piatră. Omul rămîne lîngă ea, umăr la umăr. Şi amîndoi parcă vin de departe, de la drum lung, osteniţi de moarte şi fără să înţeleagă ce se petrece cu ei. Aceeaşi negură le îngreuie privirile tulburi.

în fundul şopronului, lîngă vatră, moş Panainte mestecă mămăliga, peste care baba pres'ară ploaie rumenă de făină. Din drum răzbate zvon întărîtat de glasuri. Cîinele cel şchiop mîrîie în cotlonul lui. Un copil desculţ, mînjit pînă-n urechi cu poamă neagră, se apropie pe furiş de maşină şi strînge para de cauciuc la urechea lui Alfons, care dormitează, placid, cu luleaua stinsă în colţul gurii.

La sunetul trompei, un gînsac vinăt ies'e din umbra unui stog şi porneşte ca tras de aţă, cu pliscul galben paralel cu pămîntul, cu ochii albaştri cercuiţi cu roşu, sîsîind prelung şi iritat.

Plecăm. Procurorul se uită la ceas satisfăcut : o s'ă ajungă Hai timp, şi cucoana Nunuca, prefectoriţa, n-o să aibă motiv de supărare.

De prin curţi vine miros acru de borş cu buruiene. Femeile îşi strigă plodurile la mîncare cu glasuri mînioase.

Mă uit în urmă. Iordache şi „aristatu" au luat-o la dreapta, spre post. Din ţigara lui Iordache iese fum ca dintr-un horn. Resemnată, cu capul în piept, cu mîinile subpuse, se depărtează şi nevasta lui Mihai Cireş : se duce acasă, la copiii şi la vitele ei,

Fără îndoială că baba cea chioară a răsturnat mămăliga pe măsuţa scundă, şi amîndoi bătrînii mînîncă tacticos, cu spatele la mort. Cîinele cel şchiop s-a aşezat cuminte pe coadă şi-şi aşteaptă porţia, iar cocoşelul, mai îndrăzneţ, întinde gîtul gol şi ciuguleşte cîte o fărămitură de brînză de pe marginea mesei.

Numai Niculiţă. Bungu e singur. Şi numai el ştie cine 1-a ucis şi de ce 1-a ucis. în ochii lui, cu luminile vinete şi concave sub pleoape străvezii, poate că mai stăruie încă imaginea ucigaşului. Dar în ochii aceia nimeni nu mai poate citi : nici procurorul, cu gîndui Ia cucoana Nunuca, nici domnul Dumitraş, care a hotărî! o dată pentru totdeauna că ucigaşul e Mihai Cireş, şi nimeni altul, nici femela cu ochii ca frunza nucului, nici eu, .,

Şi mortul rămîne singur. Singur acum, sub pătura ponosită, singur mîine, sub cerul care se va clătina deasupra lui cînd îl vor duce ungurii la groapă, — singur apoi, şi pentru totdeauna, în întunericul greu al pămîntuluL

ÎN PALATELE LUI MOŞ GHERCĂ

Ianuarie.

M-am trezit cu sufletul uşor. în spital am găsit rînduială şi voie bună. Cei din urmă scariatinoşi intră în convalescenţă. Prietenul meu Mihăiţă, un pui de om cu obrăjorii supţi, cu ochii adînciţi sub fruntea prea înaltă şi cu părul încleiat de-atîta zăcere, mi-a prins mîna în mînuţa lui caldă, dar fără febră, m-a tras spre el şi mi-a şoptit, ca o taină între noi doi :

— Ştii, *dotoliţă?* O fugit buba din gît!...

Cum să ies din spital, în faţa uşii aştepta o sanie mare, gospodărească, cu doi căluţi suri. Rezemat de sanie stătea un bărbat tînăr, cu obrajii peste măsură de roşii şi, sub nas, cu două mustăcioare negre, subţiri ca două sprîncene. Era Giurgi, ginerele lui moş Ghercă din Răchiteni, unul din cei mai cuprinşi unguri din sat.

— Ce este, Giurgi ?

Omul a tresărit, şi-a scos căciula şi a început s-o frămînte în mîini.

— Apoi, duduită, v-aş ruga să veniţi pînă Ia noi, că-mi moare Ruja. .. O scutură frigurile.

Nu ştiu cînd m-am îmbrăcat. In sanie, Giurgi mi-a pus peste genunchi o blană de capră, cu miros tare şi iute. L-am întrebat :

— Spune drept, Giurgi: numai friguri are Ruja?

— Numai, duduită, ce alta să mai aibă ? Că pînă a *face,* mai este vreme.. .

în văzduhul îngheţat, răsuflarea fierbinte îi năvălea pe gură ca fumul din hogeag. Şi mirosea cumplit a băutură.

— Şi de supărare, pesemne, ai făcut popas la hanul lui Agapie ?

Fără să se întoarcă, Giurgi îmi răspunde obidit :

— Apoi numa aşa mai prinde omul ia oleacă de *coraj,* duduită. Că altfel.. .

Am pornit. Căluţii se dovedeau vrednici. Lunecam uşor şi lin. în capul satului aştepta, făcîndu-ne semne, făptura masculină a domnişoarei moaşe, ca o sperietoare neagră pe albul drumului. Căluţii s-au oprit, smucind sania.

— Nu vă supăraţi, doamnă doctor. .. m-o chemat o femeie din Răchiteni. L-am văzut pe domnu Giurgi trecînd şi v-am aşteptat. Poate mă luaţi şi pe mine în sanie, ..

— Suie, domnişoară.

Domnişoara moaşă e înaltă şi lată în umeri. Poartă căciulă brumărie, palton de şiac blănit cu miel şi calcă îndesat, ca un jandarm. Singurele note feminine în îmbrăcămintea ei sînt, între marginea paltonului şi bocanci, ciorapii albi de lînă groasă, împletiţi în andrele, — colţunii, cum le zice ea.

Am ieşit din s'at. întinderea netedă şi sclipitoare se pierdea, ştearsă, în fumul depărtărilor. Dulce şi subţirel, cîntecul clopoţeilor părea că vine de departe şi aleargă să ne-ajungă din urmă. Lunca Şiretului se apropia, tot mai albă. Am lunecat uşor, ca în vis, pe sub bolţile înalte, grele de promoroacă. Stăteau încremenite, fără să-şi scuture peste noi şiragurile de mărgele subţiri.

Am trecut Şiretul pe gheaţă. Apa era moartă, undeva, în adînc, sub cărările bătătorite. Numai copitele cailor sunau altfel decît pe drum. Şi în curînd am început a desluşi, risipite în cîmp, ochiuri vinete de heleşteie cu gheaţa măturată de vînt. în fund, sub deal, se înălţau suluri albastre şi neclintite de fum. Ne apropiam. Giurgi mîna, mocnit. Domnişoara moaşă aţi-

pise. Numai la hapuri deschidea ochii speriați îm lumină și zîmbea o clipă într-aiurea.

Am intrat, cu larmă cumplită de cîini, în Răchiteni — sat de ceangăi ca atîtea altele din ținutul Romanului, cu uliți drepte și case curățele.

—• Iaca și palatele lui moș Ghercă. . .

Am trecut huruind adînc peste un podeț, și am intrat, pe sub streșina grea a porții, în ograda largă, unde stăpîneau două eas'e gemene cu cerdac. Pe ușa uneia din ele s-au repezit o babă și un dulău. Dulăul zăpăia, baba țipa.

— Moare, Giurgi ! Dă fuga, că moare.

Nici nu știu cînd am intrat în casă. în tindă, rezemat de părete, moș Ghercă se legăna cu deznădejde înainte și înapoi. Parcă se închina. Din ochii lui osteniți lacrimile alunecau la vale pe două jghiaburi lucii pînă-n mustățile albe, îngălbenite de tutun.

— Scap-o, duduită ! Scap-o, că ți-a fi pomană.. .

în odaia plină de babe, bolnava zăcea leșinată, cu luminarea aprinsă la cap și, pe piept, cu un crucifix de lemn afumat. Era fum, era zăpușeală și duhnea greu...

— Moș Ghercă, dacă vrei să scape Ruja, dă babele afară și deschide fereastra.

Babele se căinau cu glasuri ascuțite. Moșneagul parcă nu înțelegea ce-i spun. Dar Giurgi era lîngă mine.

— Așa ?. . . Apoi lasă, că dau eu o roată-n babe, să mă pomenească.

Ruja avea o față dulce și mică de madonă blondă. Pe fruntea palidă, sprîncenele subțiri erau arcuite sus, a mirare parcă. S-a trezit din leșin și a deschis ochii albaștri și plini de resemnare.

Am căutat-o și m-am îngrozit. Copilul era mort în ea de cel puțin două zile : intrase în putrefacție. Doar forcepsul ar mai fi putut, încă, să facă o minune. . . Altfel, moartea era acolo, în umbra cenușie a obrazului, în trăsăturile adîncite și subțiate.

Am chemat pe moș Ghercă și pe baba lui, pe Giurgi și pe mamă-sa. Le-am spus adevărul. Nu mal aveam timp să-i cruț. Cele două babe au întors spre mine, la

fel de uluite, obrazurile pămîntii și crețe. Moșneagul a gemut și n-a zis nimic. Giurgi se trezise. S-a uitat lung la nevastă-sa, apoi a hotărît încruntat :

— încearcă, duduită. Ei îs brătrîni, se tem. .. Eu nu mă tem. Nici Ruja nu se teme.

Bolnava a încercat să zîmbească, șoptind cu glas moale și alintat:

— Apoi, dac-a *si* să mor, tot am să mor.,. Dac-a si să scap, tot am să scap...

L-am mustrat pe Giurgi :

— De ce nu mi-ai spus de la început ce-i cu Ruja, să-mi fi luat ce-mi trebuie?

Omul a tăcut. Dar mamă-sa mi-a răspuns în locul lui :

— Apoi să vezi mata, duduită, i-o fost rușine. . . Treburi femeiești. .. ce să s-amestece el ?

Giurgi a plecat călare îndărăt, la spital, să-mi aducă trusa cu instrumente. Ceasul acela de așteptare a fost înspăimîntător. Ruja leșina mereu. Și de cîte ori leșina, ieșeau ca din pămînt un stol de unguroaice bătrîne, cu tulpane negre peste colacii de lemn din creștet, cu sumăieșe scurte, cu catrințe vărgate și ciuboțele de iufi înalte în călcîie. Boceau într-un glas și aprindeau la căpătîiul bolnavei lumînărele de ceară. Și toate se uitau urît la mine, vorbind încet și stropșit pe limba lor și aruncîndu-mi priviri ascuțite și dușmănoase. Se însera.. . Mi-a fost frică și am trimis după domnișoara moașa. A venit numaidecît, veselă și zgomotoasă de parcă o chemasem la vreo petrecere. Ruja ațipise. Mă uitam cum i se ridicau și i se coborau pe frunte sprîncenele subțiri și mă gîndeam că pînă într-un ceas poate să moară în mîinile mele. ..

O dată, am simțit pe umăr o atingere ușoară. Am tresărit. Era mama Rujei.

— Duduită, da' dacă scapă fata, copilul tot moare ?

— E mort gata, mătușă, ce să mai moară ?

— Da' dacă nu-i mort și moare nebotezat ? Parcă ce poți mata să știi.. . Și-i păcat, duduită, mare păcat.... Oare n-ar trebui să chemăm pe popa nostru să-1 boteze? Suflet de creștin... O stropește pe Ruja cu aghiazmă, și gata.

In vremea asta, altă babă se apropiase de bolnavă şi trăgea ceva de sub ea. M-am speriat.

— Ce faci acolo, mătuşă ?

Baba m-a privit întunecată, cu ochii verzi şi răi.

— Apoi, scot aşternutul de sub ea... că-i curat...

La nouă seara, Ruja era scăpată de orice primejdie.

De bucurie, Giurgi se îmbătase iar. Stătea afară pe cerdac, în ger, şi cînta în gura mare. Iar cînd intra în casă, îi făcea cu ochiul, în glumă, domnişoarei moaşe. Şi domnişoara moaşă rîdea şi nu se supăra deloc.

Moş Ghercă a venit lîngă mine, zîmbind cu ochii încă grei de lacrimi.

— De-acu poate că-i mînca şi mata oleacă, duduită, că văd eu, nu mai poţi. O făcut baba o *ramă* de găină. Să mînînci, duduită.. . Mă uitam la mata cînd ai des'chis uşa şi ne-ai spus că-i gata. Erai mai galbănă decît Ruja şi tremurai ca, un pui de găină cînd îl tai. . . Da' domnişoara moaşa — halal! *Corajoasă* şi cftep-*toasă* ca un jandarm.. .

Mi-am adus aminte că plecasem de acasă fără să mînînc nimic. Dar din odaia de alături venea, pe uşa deschisă, aprig concert de sorbituri: mînca tot neamul Iui moş Ghercă, împreună cu domnişoara moaşa. Ţineau în mîna stînga cîte o bucată mare de mămăligă tare ca piatra, iar cu dreapta aduceau lingura cu borş, de la strachină la gură, pe departe şi cu ocoluri parcă. Unii s'orbeau tot conţinutul lingurii dintr-odată, scurt şi sonor, •alţii cu încetul, cîte-o picătură, de parcă rupeau în lung o pînză nouă. După aceea muşcau din bulgărele de mămăligă şi mestecau tacticos, fără grabă.

— Nu vii şi mata, duduită ?

— Vin acuşi... mîncaţi întîi dumneavoastră. ..

Domnişoara moaşa a terminat şi vine, trecîndu-şi pofticios vîrful limbii peste buzele unse :

— Straşnic borş, doamnă doctor! Merge drept la inimă, colo, acrişor şi *chipărăţel*.. . Şi v-o oprit baba un picior de găină, mare şi gras ca de curcan...

Mi-era foame. In odaia de-alături rămăsese numai baba lui moş Ghercă. Mă uitam ia ea cum aduna de pe masă lingurile şi străchinile şi aşternea pe uri colţ un ştergar curat. Mămăliga, cîtă mai rămăsese pe fund, purta urme adînci de degete...

„Nu-i nimic, m-am gîndit. O să mînînc borşul gol"...

Baba a scos oala cu borş din vatră. Ajungea pînă la mine aburul cald cu miros de leuştean... A pus oala lîngă străchini şi a început a pescui cu degetele prin ele : de ici un vîrfuşor de aripă, de dincolo o bucăţică de piele... Le lua şi le dădea drumul în oală : i se părea, pesemne, că nu-mi păstrase destulă carne. A mai scurs şi un pic de zeamă dintr-o strachină, oprind cu lingura fărimiturile de mămăligă; pe urmă m-a strigat :

— Poftiţi, duduită, şi ni-ţi ierta. .. Ca la nişte oameni de ţară ce sîntem.. .

Simţeam cum mi se ridica un nod în gît. îmi pierise foamea.

— Nu te supăra, mătuşă, nu pot. ., Mi-e cam rău.

Am ieşit pe cerdac. Ningea domol, cu fulgi liniştiţi şi mari. Am luat de pe streşină un pumn de omăt proaspăt şi am muşcat din el.

Giurgi şedea pe marginea cerdacului, cu picioarele spînzurate în afară, şi vorbea cu dulăii. Noaptea era fumurie şi blîndă. Departe, cîinii lătrau întărîtaţi, ca la lup.

— Ce zici, Giurgi? N-ar fi chip de plecat acasă?

Omul a început a rîde.

— Ba de plecat ar fi el chip, da de ajuns, nu prea... N-auzi mata, duduită, cum latră cîinii la ţarcul lui Arghir? Aista-i semn c-o ieşit *lupchîi* din zăvoaie...

— Hai de te hodineşte, duduită, că de mîncat văd că n-ai vrut s'ă mînînci nimica... Hai de te hodineşte în palatele lui moş Ghercă. Ruja doarme şi domnişoara moaşă îşi cată-n cărţi de dragoste. Iar Giurgi, cînd se-mbată, n-are somn : toată noaptea stă şi asmuţă cîinii. O rămas de pază şi vreo două babe... Hai de te hodineşte.

Am trecut cu moş Ghercă în cealaltă casă. Din tinda neagră am intrat într-o încăpere lungă, prinsă pe jumătate de un cuptor cît un bordei. In părete ardea o lampă chioară cu tăblie de tinichea. Pe vatră, foc viu de vreascuri.

— Mata îi dormi pe pat, duduiţă, iar eu ni-oi ghemui pe laiţă, să mai pun cîte-un gătej pe foc; Că aşa-s moşnegii, n-au somn.. .

Patul era curat, cu scoarţă înflorită şi cu pernă albă. Dar era aşezat drept sub fereastră şi simţeam cum se strecura pe sub eereevele o aţă subţire şi statornică de vînt. Iar pe prichici sclipeau stele de omăt.

— Da' un gît de coniac n-ai vrea mata să iei ? Să mai prinzi la inimă. Că am o *steclă* nenceputã.

Moşul a coborît sticla dintr-o firidă, i-a săltat dopul cu cuţitaşul, i-a şters gura cu palma şi mi-a întins-o. Am înghiţit de două ori. Era bun, dar ardea cumplit.

M-am ghemuit pe pat îmbrăcată cu blana, cu căciulită pe cap, cu şoşonii în picioare. Şi am mai pus, pe deasupra, şi vreo două scoarţe.

— Bine faci că te-nvăleşti, duduiţă. Mi se pare mie că trage *olecuţă* de la geam. ..

Coniacul lui moş Ghercă îmi strecurase în trup un fior călduţ şi împăciuitor. Am aţipit. Mi s-a părut, într-un rînd, că aud tropăit de picioare multe pe undeva, pe aproape. M-am gîndit că poate băgau în tindă vreun viţel crud. „ . Şi am adormit din nou, adine.

Cînd m-am trezit, fereastra albastră nu lăsa să treacă de afară nici o zare de lumină. în jurul meu stăpînea miros tare de opinci ude şi de cojoace noi. Moş Ghercă dormea. Trăgea aerul pe nas, tacticos', şi-1 repezea afară pe la colţul gurii, pîcîind ca din lulea : pîc... pic... pîc.. .

Şi două glasuri subţirele şi îngemănate cereau ritmic şi monoton, foarte aproape de mine :

— Chi-tan ! ... Chi-tan ! .. . Chi-tan I . . .

Din cotlonul de după cuptor a ieşit o umbră. Vreascurile au trosnit, frînte de genunchi, şi flăcările au tresărit rumenind odaia. Şi atunci, în lumina jucăuşă a focului, am văzut-o pe baba lui moş Ghercă, în catrinţă şi în cămaşă, coborînd de pe poliţă o turtă mare de mălai. A frînt din ea două bucăţi cît palma şi s-a mistuit cu ele după cuptor. Glasurile plingătoare au amuţit, amîndouă deodată.

După aceea s-a pornit, în întuneric, foşnet lung de oameni care se stîrnesc din culcuş. Am auzit şoapte. Cineva a tuşit. în lumina focului din vatră s-a arătat întîi un băietan. S-a aşezat pe scăuneş, şi-a legat opincile şi a plecat. După el a ieşit o femeie tînără, cu cozi negre şi grele. Şi-a potrivit pe creştet colacul de lemn, s-a îmbrobodit peste el cu tulpanul şi s-a dus. Au ieşit apoi din cotlon, unul cîte unul, un bărbat tînăr, o fată bălaie şi un flăcăuaş. Toţi şi-au legat opincile în faţa focului şi iau plecat, fără zgomot.

M-am ridicat într-un coti, nedumerită : de unde Izvora tot norodul acela ?. ..

Moş Ghercă se trezise şi se trăses'e lîngă vatră, rîzînd pe înfundate.

— Te-ai spăriet, duduiţă ? Iaca, ies şi ei cum ies iepurii şi găinile din pălăria neamţului la iarmaroc la Roman. .. Şi poate că nu ţi-s de ajuns ? Dacă vrei, îţi mai scot trei. Da' mai mulţi să nu-mi ceri, că nu am de unde-ţi da !

Ieşi atunci în lumină şi baba lui moş Ghercă, cu doi copii bălani. Le pus'e şi lor opincuţele şi-i porni afară, în noapte. Bătrânul mă lămuri :

— Aiştia îs băieţii Rujei. îi duce la mă-sa. ., Aşa-i la noi, duduiţă : vara ne împrăştiem care încotro, da' 'iarna ne ghemuim grămadă în cotlon, că-i mai cald...

întunericul se subţia. M-am ridicat şi m-am uitat în „cotlon". Acolo, în spaţiul îngust dintre cuptor şi părete, pe două laviţe puse cap la cap, dormiseră într-o învălmăşeală de ţoale şi de cojoace un fecior însurat de două săptămîni, nevasta lui, baba cu cei doi copii ai Rujei, o fetişcană de paisprezece ani şi

încă doi băieţi. Opt suflete, printre care doi tineri însurăţei. ..

Cînd am ieşit din palatele lui moş Ghercă, Giurgi înhăma căluţii la sanie şi cînta. Prinsese la „coraj" de dimineaţă.

Nu mai ningea. Văzduhul era limpede şi îngheţat. Dar eu le vedeam toate ca printr-o perdea fumurie şi tremurătoare. Moş Ghercă trase aerul în piept adine, cu plăcere :

— îi tare, duduită. .. Parcă-i rachiu de cel bun. .

M-am dus să văd ce face Ruja. Am găsit-o săltată între perne. în obraji îi înfloriseră peste noapte două pete uşor trandafirii. Cei doi băieţei bălani se jucau cuminţi lîngă ea, pe pat.

Cînd m-a văzut, bolnava şi-a ridicat sus sprâncenele-şi a băgat sub pătură mîna în care ţinea un picior de găină din zama de aseară : porţia mea.

— De ce-o lăsaţi să mînînce ? Vreţi să facă iarăşi temperatură ?

Am căutat-o din ochi pe domnişoara moaşa. în odaia de alături, prăjindu-se la focul din vatră, mînca dintr-o strachină lapte crud cu mămăligă caldă.

Baba lui moş Ghercă s-a uitat la mine cu nedumerire şi, parcă, uşor dispreţuitoare :

— Lasă, duduită, că nu-i *nînica...* Las' să mînînce, biata fată, să mai prindă la inimă. .. I-am da pe urmă ş-un păhăruţ de vin din cel vechi, să se ridice mai repede, c-o aşteaptă *copehiii.* Mata eşti tînără.. . Las', că ştim noi, iştia bătrîni, ce facem !

Sfîrşit de mai. E ziua mea.

In faţa scărilor s-a oprit un docăraş de ţară, tras de doi căluţi suri. Şi din docăraş coboară o femeie tînără şi bălaie, cu colac înalt sub ştergarul de borangic, cu ochii foarte albaştri şi cu sprincenele subţiri arcuite sus pe frunte. Aduce în braţe un curcan alb, o legăturică cu un boţ de unt şi cîteva bucheţele de lăcrămioare, legate cu aţă roşie.

— Nu mă mai cunoşti, duduită? Eu îs Ruja lui Giurgi de la Heleşteni. ..

Aşează darurile pe cerdac. Curcanul stă îmbufnat, cu pliscul în pămînt şi cu moţul albastru căzut moale într-o parte. Femeia se uită la mine alintat :

— De ce nu vrei să le iei, duduită? Doar ţi le-am adus de ziua matale... Ia-le, că altfel mă mînii I

O întreb de sănătate. Sub cerdac, lîngă căluţii cei suri, Giurgi zîmb'eşte cu viclenie, uitîndu-se aiurea. Ruja îşi lasă genele lungi peste lumina albastră a ochilor şi se înroşeşte :

— Apoi, dac-a da Dumnezeu să *sim* sănătoşi, pînă-n toamnă mai are moş Ghercă un nepot...

VINOVATA

Pe drumul vătuit cu pulbere fierbinte, docarul se apleacă simţitor înspre partea domnului Tudose, subchirurgul. Şi doar domnul Tudose e atît de mărunţel şi de străveziu, încît, de cum îl vezi, îţi face impresia că trebuie să fie şi imponderabil.

Subchirurgul păstrează între mine şi el o distanţă respectuoasă, ceea ce îl face să stea incomod, pe jumătate în aer, dincolo de perna docarului. Duce pe genunchi trusa şi halatul alb făcut sul, iar în mîna din afară ţin cu nesfîrşite precauţii, departe de aripa trăsurii, o basma roşie legată cruciş, plină cu făină de păpuşoi.

De obicei, cînd vorbeşte, domnul Tudose îşi însoţeşte debitul cu gesturi largi şi solemne, nepotrivite cu făptura lui alcătuită din unghiuri ascuţite în permanentă mişcare. Dar astăzi, în mîna stingă ţine basmaua, iar cu dreapta e nevoit să-şi cumpănească în fiecare clipă echilibrul nesigur. De aceea îşi completează gesturile mereu întrerupte încreţindu-şi fruntea, oţărîrtdu-şi obrazul şi zbîrlindu-şi mustăţile gălbui, cu firul gros cît paiul de mătură.

— Eu, doamnă doctor, n-am obicei să mă pronunţ pînă ce nu mă conving. . . Eu cred că băietu o fost înăduşit cu perna. Altfel, de ce l-o ascuns ?. .. Acum, că nu se mai poate cunoaşte nimica, asta-i altă vorbă. Ce să mai cunoşti la un pumn de osişoare ca de pui de găină ?... Ticăloasă muiere !

De indignare, fruntea îngustă a subchirurgului s-a încreţit aşa de tare, încît pălăria de pai răscopt e gata să-şi proptească marginea de ciotul nasului.

— Ticăloasă muiere i . . . Eu cred că un bărbat, cît ar fi el de ticălos, tot n-ar putea să ucidă o gînganie ca asta, care ţipă şi nu vrea să moară. . . Să mă iertaţi, doamnă doctor, dar dacă stai şi te gîndeşti, tot muierile îs mai ticăloase decît bărbaţii.. . Cel puţin aşa e convingerea mea.

Un hop neprevăzut ne face să sărim şi să ne aşezăm la loc mai de sus şi mai îndesat decît: ne-ar fi voia. Faţa cătrănită a misoghinului se întoarce spre legăturică. O aduce pînă în dreptul ochilor şi o pipăie pe dedesubt, cu îngrijorare.

— Nu cred să s'e fi spart. .. şopteşte, ca să-şi facă singur curaj.

Intrăm în sat, prin umbra nucilor cu frunza cenuşie de colb. Ogrăzile sînt pustii. Pe la porţi ori pe prispe dormitează cîini fără treabă şi bătrîni nevolnici. La fîntîna se joacă în treucă o droaie de copii desculţi, cu feţele pîrlite şi cu părul alburiu, de cîiţi. De pe tăpşan se ridică în picioare o fetiţă. Cămaşa scurtă ,îai faţă şi lungă la spate mai mult îi dezgoleşte decît îi acopere trupul ars de soare. îşi duce deasupra ochilor palma făcută căuş şi ne priveşte nemişcata, cu adîncă seriozitate.

în după-amiaza asta de vară, adevăraţii stăpîni ai satului sînt cocoşii. Roşii ca arama, pestriţi, negri sau auriii,)cu /creste victorioase sau |rebegite, pintenaţi voiniceşte sau abia lepădaţi de cloşcă, prin poieU, pe garduri sau în mijlocul drumului, toţi cîntă neobosiţi, cu glasuri felurite şi prelungi.

După o clipă de cugetare, domnul Tudose îşi drege glasul de parcă vrea să cînte şi el.

— Cîntă eucoşii. .. are să ploaie, zice el sentenţios.

Ne oprim. O prăjină lungă şi strîmbă, legată de un par, clatină în vîrf o zdreanţă decolorată. în ograda bătătorită a postului de jandarmi nu se vede nici urmă de vietate. Doar sus, pe streşină, doi hulubi frizaţi pozează, ciugulindu-şi gulerele cu gesturi delicate.

Uşa pridvorului se deschide pe jumătate, şi o femeie somnoroasă, cu bluza roşie descheiată pe pieptul uscat şi cu picioarele goale, se uită la noi clipind cu nemulţumire. Apoi uşa se închide şi imediat se aude, în spatele casei, un glas arţăgos :

— Vasile !.. . Măi Vasile ! Da' mai lasă dracului motanii, că iaca o venit doftoriţa.. .

De dincolo de gardul de nuiele se aude un mormăit şi foşnet de buruieni răscolite. Şi fără veste, domnul Vasile Hudici, şeful de post, se aruncă peste pîrleaz cu uşurinţa unei mingi bine umflate şi se apropie de noi în mers legănat, line într-o mînă o puşcă de vînătoare cu cucoaşele ridicate, iar cu palma celeilalte îşi mîngîie, ca de obicei, creştetul cu păr scurt şi ţepos' ca peria.

Căluţul meu 1-a recunoscut de departe. A ridicat un colţ de buză şi a nechezat dulce, prieteneşte» Domnul Hudici trage docarul sub şopron, scoate de nu ştiu unde un săcuşor cu ovăz şi-i şopteşte calului ceva, trăgîndu-1 de urechi. Iar calul îşi scutură capul slobozit din căpăstru şi-i răspunde uşor şi vesel.

Domnul Hudici se întoarce, în s'fîrşit, spre mine:

— Mă iertaţi, doamnă doctor, dar pe ziua de azi îs singur la gospodăria ogrăzii. Că nevasta, ca nevasta : cu ale ei. Iar pe „băieţi" i-am trimis peste deal, după nişte iarbă. ..

Şeful de post e vîrît pe jumătate în cizmele mari de iuft, iar cealaltă jumătate e peste măsură de strînsă în tunica de doc, pe care drumurile lungi pe vremuri vrăjmaşe şi-au însemnat trecerea cu sudoare, cu colbul şoselelor şi cu apa ploilor.

— Cu ce vă pot servi, doamnă doctor ?

Printr-o veche înţelegere, care-1 măguleşte cu deosebire, domnul Tudose răspunde în locul meu, la persoana întîi plurală :

— Apoi, venim de la Tupilaţi, unde am procedat la autopsia copilului celuia. Şi am venit s'ă facem raportul, ca să-1 înaintezi dumneata mîine judecătorului de instrucţie, o dată cu inculpata. Că domnul procuror

era tare grăbit şi n-o mai avut cînd aştepta : s-o suit în maşinuţă şi s-o tot dus.

Domnul Hudici clatină din cap cu zîmbet şi cu înţeles. Ştie dumnealui că procurorul e totdeauna grăbit şi mai ştie, pesemne, şi motivul pentru care e grăbit.

— Poftiţi în cancelarie, doamnă doctor. .. Poate că doriţi s-o vedeţi şi pe inculpată ? O strig îndată. A dracului muiere — s-avem iertare, doamnă doctor. Icneşte şi strînge din dinţi şi nu spune nimica. Cum o-ntorci, cum o suceşti — degeaba! Iţi scapă printre degete ca zvîrluga. Pînă mai adineauri am interogat-o şi eu, şi nevastă-mea : lemn, na 1

Şi, cu degetul făcut ciocănel, şeful de post bate în stîipul pridvorului. Apoi rămîne cu mîna ridicată, cu gîtul întins. Ochii iui roşietici, ca de hulub, urmăresc cu luare-aminte ceva care şerpuieşte,, nevăzut, printre bălăriile de dincolo de gard.

— Motanul... Nici n-am întors bine spatele, şi o şi venit în cercetare la hulubărie. Că ştie ce face, dihania asta ticăloasă, ştie ca omul cel viclean ! îmi alege hulubii cei mai frumoşi, anume ca să-mi facă sînge rău. Aseară am închis eu singur hulubăria, uşiţă cu uşiţă. Aşa — zic — am să dorm şi eu liniştit. .. Da' azi, cînd o deschid, cine credeţi că-mi alunecă pe sub mînă, ca şarpele ? Duşmanul ! Şi-n urma lui, numai labele şi pliscurile de la trei hulubi, doi „guşaţi" şi un „gulerat". Pe unde-o intrat, nu m-ajunge capul. O fi fost acolo de cu seară şi l-am închis eu, cu mîna mea.?... Şi ziceţi, poate, că nu i-o ales? Ba i-o ales! Că altfel ele ce-o trecut pe lîngă cei de optzeci de lei părechea şi i-o mîncat pe cei de trei sute ?. . . Hai ?

înfipt pe picioarele depărtate, domnul Hudici mă priveşte drept în ochi, de parcă-mi cere socoteală, răstit, de isprăvile motanului.

în cancelarie e umbră şi răcoare. Pe seîndurile date cu bradolină, tălpile de cauciuc ale domnului Tudose îns'eamnă grămăgioare de romburi cenuşii. Sus, pe banda răsucită, aninată de lampă, cîteva muşte s-au prins în sacîz. Una din ele, cu picioarele încleiate, dar cu aripile slobode, bîzîie deznădăjduit, prelungind la lîesfîrşit o singură notă subţire. Pe masa de lemn stro-

pită cu cerneală violetă şi roşie, se odihnesc, într-o supărătoare simetrie, teancuri de condici verzi.

Subchirurgul şi-a lăsat în pridvor trusa şi halatul şi acum se învîrte prin cancelarie, căutînd un loc potrivit pentru legăturica lui. în sfîrşit, aşează pălăria cu fundul în jos pe scîndură ferestrei şi pune legăturica în pălărie.

— Da' ce umbli aşa cu basmaua aia, domnule Tudose ? Că doar n-ăi fi avînd ouă ! zice şeful de post.

Fața domnului Tudose se destinde, şi un zîmbet lung şi subțire i-o despică de la o ureche pînă la cealaltă.

— Ba chiar ouă am, domnule Hudici î Ouă de pichire. Le-o trimis nevasta pentru cucoana Aglaia, că i-o căzut o cloşcă şi n-are pe ce-o pune. „Du-i-le — zice — şi roag-o să-mi dea în schimb cîteva de rață leşească. Şi vezi — zice — să nu strici vreunul, că-s paisprezece, şi dacă rămîn treisprezece, apoi toate ies limpezi!" Bine — zic — am eu grijă: dacă stric, să stric mai multe, ca să nu rămîie treisprezece !

Domnul Hudici îmi pune la îndemînă călimara de tuci în chip de scoică şi se trage mai la o parte, cu modestie, în timp ce subchirurgul deznoadă legăturica şi scoate unul cîte unul, ştergîndu-le de făină cu mîneca şi aşezîndu-le frumos pe marginea ferestrei, ouşoarele trandafirii şi pistruiate.

în călimară, cerneala violetă e groasă ca o pastă. Penița din tocul lipicios îşi desface vîrfurile şi lasă pe hîrtie două zgîrieturi paralele. Cei doi vorbesc :

— Mare ticăloasă ! zice subchirurgul, uitîndu-se, în zarea luminei, la un ou. Eu, unul, am convingerea că singură şi-o ucis băietu. Că altfel, de ce l-ar fi ascuns ? Spune şi dumneata : de ce l-ar fi ascuns ?

Domnul Hudici clatină din cap cu îndoială, între-, bînd încet :

— Şi doamna doctor ce zice ?

Subchirurgul coboară glasul. Fără să-l văd, îi bănuiesc ochii micşorați a dispreț şi buza de jos scoasă înainte pe sub mustață :

— Dumneaei?... Ce poate să zică, dacă şi dumneaei îi *damă?* Zice că nu se ştie, că ar fi păcat.... Dar convingerea mea este că.. .

îmi recitesc raportul : scurt, precis, oarecum înciudat, Parcă mă cert cu cineva, parcă contrazic pe cineva. Şi mă gîndesc că dacă l-aş fi scris acasă, pe îndelete, cu peniță bună şi cu cerneală subțire, fără să aud concluziile pline de conştiința superiorității masculine ale subchirurgului, poate că aş mai fi stat la îndoială, poate că aş fi formulat unele reticențe, şi femeia necunoscută ar fi ispăşit, poate, un păcat pe care nu pot sâ ştiu dacă l-a făcut. Aşa, o să fie achitată, şi n-o să bănuiască niciodată că-şi datoreşte libertatea „convingerilor" subchirurgului, ouălor de pichire ale nevestei Iui şi cernelei cleioase a domnului Hudici. . .

— Şi acum, domnule şef, fii bun şi cheamă inculpata.

— îndată, doamnă doctor, îndată. . .

Domnul Hudici se sprijină cu palmele de prichiciul ferestrei, îşi trage răsufletul şi zbiară cu străşnicie :

— Aglaie-ăi ? N-auzi, Aglaie ? Trimite-o încoace pe Anica! Apoi, domol, întorcîndu-se spre mine : Că n-o țin la arest. La urma urmei, poate că nici nu-i vinovată. N-am-pățit eu o dată cu una, c-o babă? Ziceau oamenii c-ar fi otrăvit pe ginere-său. Şi bag eu, cum e azi, baba la arest. Iar cînd mă-duc a două zi, ce să vedeți ? Se spînzurase baba peste noapte, cu bîrneața, de cuiul ferestrei ! Şi pe urmă s-o dovedit că n-avusese nici o vină, că ginere-său murise de *pleumonie*. . . De-atunci nu-mi mai încarc eu sufletul cu păcate. Dacă arestații îi bărbat, îl pun la o treabă de bărbat : la lemne, la vite. . . Dacă-i femeie, o pun la o treabă de femeie. Pe asta a pus-o nevasta, la scărmănat pene. îşi mai trece şi ea din vreme, îşi mai ia gîndurile — şi se cheamă că am şi eu un folos. Numai cînd e vorba de un criminal dovedit, atunci nu mai merge. Atunci — la arest, şi cu zăvoare pe uşă, şi cu jandarmul în săliță!...

Pe scîndurile pridvorului se aude fîşîit de picioare desculțe.

— Iaca, vine.

• în dreptunghiul de lumină al uşii se iveşte, tăiată în negru, o făptură măruntă, cu umeri înguşti, cu şolduri de copil. Domnul Hudici îşi drege glasul, se prop-

teste pe picioare crăcănat şi autoritar — şi parcă creşte, din cizme, cu o palmă mai înalt.

— închide uşa, că-i *corent,* şi vină aici. Iaca, dumneaei e doamna doctor !

Fata rămîne lîngă uşă, sprijinită de părete. îşi ţine braţele goale peste piept, cu coatele în palme. Părul castaniu, strîns în cozi lucii, i-e plin de fulgi, de parcă a trecut, venind, printr-un vîrtej de ninsoare. Ochii cercuiţi cu vînăt cată în pămînt de sub bastonaşele scurte şi drepte ale sprîncenelor.

Ca să cîştige în autoritate, domnul Hudici începe să vorbească munteneşte :

— Ascultă, fată. *Pă* dumneaei să nu încerci a o purta cu vorba, ca *pă* noi. Că dumneaei a văzut plodul ăla al tău şi ştie tot. D-aia e bine să spui drept că l-ai ucis singură.

Fără să-şi înalţe capul, fata a ridicat din pămînt ochii verzui, de sticlă. Buza de jos, arcuită copilăreşte, îi tremură a plîns. Ne priveşte pe toţi trei cu duşmănie şi răspunde, repede, puţin peltic :

— Ce să spui ? Nu l-am ucis eu. L-am făcut mort, că m-o bătut mămuca... M-o bătut amar în seara ceea...

Smuceşte dintr-un umăr, încăpăţînată :

— L-am făcut mort, şî gata.

De lîngă ouăle de pichire, subchirurgul sare, oţărît, cu mustăţile ameninţătoare şi cu un fel de veselie duşmănoasă în ochi.

— Aşa! ?... L-ai făcut mort ? Da' dacă l-ai făcut mort, atunci de ce l-ai ţinut trei zile ascuns sub pat şi pe urmă l-ai dus noaptea la Tupilaţi, de l-ai îngropat sub gunoiul din şura lui frate-tău ? Hai ? De ce ?

Fata şi-a lăsat capul pe un umăr şi a răspuns încet — atît de încet, încît poate că numai eu am auzit-o.

— De *ruşine...*

Şeful de post s-a dus să-mi scoată docarul de sub şopron. Am ieşit în pridvor. In cancelarie, subchirurgul a rămas singur cu fata. Prin uşa întredeschisă îl văd, tulburat dintr-odată, apropiindu-se de ea pieziş, cu un umăr înainte. Pe faţa lui uscată şi rea rătăceşte un zîmbet stingherit. Face din ochi, cu prefăcută viclenie, şi întreabă cu glas străin, sugrumat :

— Ia ascultă tu, Anică... Anicuţă... Nu vrei.., nu vrei să-mi spui şi mie cu cine l-ai făcut?...

Fata a înţeles. Se fereşte într-o parte, îşi ridică un cot în dreptul obrazului şi pe celălalt în dreptul sinului şi se strecoară pe uşă, cu ochii plini de spaimă şi de plîns.

Subchirurgul a făcut popas la cucoana Aglaia, să schimbe ouăle de pichire cu ouă de raţă leşească. Apoi domnul Hudici s-a ploconit atît de adînc şi de îndelung lîngă scara docarului, de-am crezut că are de gînd să încremenească aşa pentru totdeauna. Dar, încă înainte de a ieşi noi pe poartă, s-a îndreptat scurt, a înhăţat puşca rezemată de pridvor şi a sărit peste pîrleaz în grădină, de unde zborul sfîrîitor al hulubilor îi vestise apropierea duşmanului.

Am plecat. în urma mea, puşca a bubuit adînc în bălării. De peste dealuri i-au răspuns, într-un tîrziu, două bufnituri gemene. în clipa aceea, cu toată mila pentru „guşaţii" şi „guleraţii" domnului Hudici, am dorit cu asprime ca împuşcătura să fi nimerit în gol. Şi, răspunzînd gîndului meu, de peste gardul de nuiele a sărit în drum un motan roşu, costeliv. A rămas nemişcat, ca de piatră, uitîndu-se îndărăt cu ochi sălbatici şi speriaţi, apoi, dintr-un salt, s-a strecurat în cătina tăpşanului.

în largul cîmpului respir adînc miros de ierburi fierbinţi şi de grîne coapte. între cerul încremenit şi dealurile care parcă alunecă pe zare, văzduhul curge, viu, ca o apă cu valuri multe şi sclipitoare.

Rup din treacăt un fir lung de sînziană. Struguraşul de aur îşi scutură pe genunchii mei cruciuliţele subţiri. La marginea drumului, un mac şi-a înălţat tulpina din buruiene. Stă o clipă atent — paznic plăpînd al fîneţelor unduitoare. Şi fără veste, speriat, începe să bată din aripile de mătasă purpurie şi-şi ia zborul, legănîndu-se, în patru părţi deodată.

IN LUNCA MIRCEŞTILOR

De lîngă fîntîna cu apă neliniştită, în care plopii îşi oglindesc frunzişul fără odihnă, un drum îngust, bătut mai mult cu piciorul, taie de-a curmezişul lunca Mirceştilor.

Doi cireşi sălbatici, cu trunchiuri bătrîne şi aspre, deschid, ca doi stîlpi de poartă, capătul drumeagului. Sus, în frunziş, se ceartă fără rost vrăbii proaste ; din bucheţelele de cireşe negre n-au rămas pe codiţe decît sîmburii uscaţi.

Căluţul meu, rotund şi cu coada ca o măturică, întoarce spre mine ochii cuminţi şi resemnaţi. Ştie ei că, pe aici, drumul e plin de gropi şi că roţile docarului ar putea să se agate în cioate. Dar tot atît de bine ştie că orice împotrivire e de prisos. De aceea n-a uitat să se oprească, adineauri, în mijlocul podului de peste Şiret, acolo pe unde oamenii cuminţi trec cu mare grabă, ca să ne bată pe amîndoi vîntul iute al apei, să ne zbîrlească părul şi să ne izbească în piept cu răcoarea lui aspră şi curată. Dacă-i vorba de joacă...

Şiretul a rămas în dreapta, închis între ziduri fumurii de sălcii. în drumul nostru, prin lunca ciopîrţită, ne întîmpină doar trunchiuri goale, tăiate neted aproape de pămînt, şi buturugi strîmbe, închipuind, în umbra tufişurilor, făpturi pitice şi colţuroase, cu braţe răsucite ameninţător şi cu cîte un nod în frunte. Tulpini de stejar, crescute prea înalte şi subţiri de pe vremea cînd erau nevoite să-şi facă loc spre soare prin frunzişul copacilor bătrîni, se leagănă în văzduh fără sprijin, se îndoaie sub povara unei păsărele ori îşi sprijină vîrful două cîte două, uşoare şi aeriene arcuri de triumf.

Trecem pe sub ele, pe lîngă tufişuri ţepoase de porumbrele cu fructe crude, care-ţi fac gura pungă numai cît te uiţi la ele, şi pe lîngă măcieşi încărcaţi cu bobite rumene. Cînd şi cînd, docarul se apleacă pe o parte, cu roata în cîte-o groapă, gata parcă să se răstoarne. Atunci căluţul întinde grumazul voiniceşte, mă scoate la loc sănătos, apoi întoarce spre mine botul cu nări tremurătoare.

— Iaca — zice ei pe limba lui — te-am scos şi din cumpăna asta..»

îl opresc, să mai răsufle. înaintea noastră, cerul s-a răsturnat pînă-n fundul pămîntului în apa unui iaz neclintit, cu luciul de metal străveziu ca însuşi văzduhul. Pe faţa lui fără tremur plutesc talgere de frunze despicate, purtînd flori albe şi galbene de nufăr. Sperioase şi sălbatice, se trag spre mijlocul iazului, acolo unde nu ajunge mîna omului, şi se desfac pînă în inimă, trimiţînd *m* adînc rădăcini drepte şi subţiri, printre care lintiţa îşi răsuceşte tulpinele ca nişte cîrcei de poamă.

Peste iaz, dincolo de dunga albă a şoselei, cei din urmă supravieţuitori ai luncii se ţin îmbrăţişaţi, singuri sub cer: cei doi „fraţi dintr-o tulpină" ai lui Alecsandri, scutiţi, printr-o tardivă rămăşiţă de mustrare de cuget, de insulta topoarelor. în jurul lor, butucii uriaşi, pe care nimeni nu i-a putut urni din loc, încep să capete, cu timpul, cenuşiul mort al pietrei. Stejarii aceştia vechi şi singuratici, cu rădăcinile împletite în adînc şi cu trunchiurile înfrăţite în lumină, au o viaţă ciudată şi tulburătoare. Frunzişul lor stufos e veşnic răzvrătit. Chiar cînd nu bate vîntul, curentul Şiretului, slobod de-a lungul văii, li se anină în crengi cu un susur lung, foşnind abia simţit, ca răsuflarea trupurilor lor bătrîne.

Pornim, domol. Cărarea e năpădită de buruieni. Nu se aud nici paşii calului, nu se aude nici mersul docarului. Din iarba înaltă, cu spice despletite, de aur, rup din treacăt romănite mari cu pernuţe galbene la mijloc, măzăriche cu parfum uşor, trifoi înfoiat, cicori crestate şi flori gingaşe de inişor, peste care se leagănă fluturi mici de aceeaşi culoare, ca petale împrăştiate de vînt.

Şi în umbra ierburilor de tot felul ţîrîie, neobosit şi srident, cosaşii sprinteni cu trup de colb.

De o parte şi de alta a drumului încep să se arate ochiuri sclipitoare de bălţi. Ici şi colo, cîte o femeie pune cînepă la topit. Cu fustele ridicate sus, cu mînecile sumese pînă-n umeri, intră în apa călduţă, purtînd pe creştet povara moale a snopilor cenuşii. O fetişcană de ungur, cu cozile cunună în jurul frunţii, a descărcat cînepă din căruţă, şi acum îşi înhamă căluţul numai cît un viţel. A uitat să-şi lase catrinţa peste genunchii subţiri, şi cîntă, cu gîndul aiurea, încruntîndu-şi sprincenele:

Şi ni-i dor... de bade»a neu...

Dintr-o tufă de mladă a sărit o pitulice cu codiţa răsfirată rotund, ca la curcani. Se depărtează, se întoarce, şi iar se duce, ciripind cît un stol întreg de vrăbii. Opresc docăraşul în drum. Cum să fac s-o ţin, o clipă numai, în mînă, să-i simt sub pene trupul cît o alună şi bătaia inimii cît o boabă de piper?...

De după tufe se aude glas răstit de bărbat:

— Taci... că te zvînt!

Printre crengi desluşesc făptura colţuroasă a lui Fanache, jandarmul din Schela, cu capela turtită pe capul prea mare, cu tunica de postav albastru spălăcit, cu pantalonii umflaţi la şolduri şi strînşi în cizmele mari, încheiate cu şireturi. Obrajii aproape violeţi i se revarsă peste gulerul înalt şi strimt al tunicii. Se uită ţintă, cu un singur ochi, mic şi tulbure — pe celălalt îl ţine închis, încreţindu-şi obrazul sub el şi zbîrlindu-şi mustaţa roşcată:

— *Pă* cine crezi tu, fă, că porţi cu vorba? Hai?

Cu spinarea spre mine, în genunchi pe un snop de cînepă udă, stă o femeie, o unguroaică. Nu-i văd decît trupul subţire strîns în brîu, ştergarul înnodat peste colacul de lemn şi, de sub fusta roşie, tălpile goale, cu călcîie mici şi rotunde ca de copil. In umărul ei s-a înfipt, ca o gheară, mîna păroasă şi mare a jandarmului, cu degete scurte şi boante. Omul aşteaptă, ameninţător. Femeia tace cu încăpăţînare.

întorc docarul, prin iarbă, într-acolo. De pe spinarea calului se ridică un roi de musculiţe, ca nişte scînteioare de lumină. La zgomotul roţilor, jandarmul se îndreaptă furios şi congestionat. îşi saltă puşca pe spate şi-mi aruncă, tot cu un singur ochi, o căutătură vrăjmaşă:

— Să trăiţi, doamnă doctor.

— încotro, Fanache?

Căluţul profită de noul popas şi, întinzînd gîtul, culege delicat o cicoare.

— Apoi, la Mirceşti, cu un *raport.*

— Aşa?... Dar ce s-a întîmplat?

Cu gîndul aiurea, jandarmul începe o poveste încîlcită cu un băietan — şi îl înjură — cu un ţigan fierar — şi îl înjură — şi cu o roată de furat — şi o înjură şi pe ea. îşi suceşte gîtul în gulerul care parcă-l strînge din ce în ce mai tare şi tropăie din picioare cu neastîmpăr. Şi dintr-odată se opreşte, lăsîndu-şi povestea neterminată:

— Apoi să mă iertaţi, doamnă doctor, îs tare grăbit... că m-aşteaptă domnu şef cu *râportu...*

Fanache o ia repede pe după tufiş, în timp ce căluţul întoarce spre mine botul, cu buza de sus răsfrîntă peste lopăţelele dinţilor: parcă-i pare bine de ceva şi rîde.

Iar printre tufişuri, fusta roşie a fulgerat o clipă într-un luminiş. Apoi am văzut-o, departe, între femeile de pe malul bălţii cu cînepă.

NEAM' RĂU

Pămîntul înghețat duruie adînc sub roți de parcă trecem tot timpul peste un podeț fără sfîrşit. Pe cîmpul pîrlit de ger, ciori flămînde bat cu ciocul în bulgării suri,,Tufe de ciulini, albăstrii şi uşoare, par rotogoaie încremenite de fum.

De.pe capră, îon întoarce spre mine o jumătate de obraz "încrețit de-a lungul unei cicatrici vechi.

•— O-nghețat Moldova, duduită...

La răsărit, o pînză vînătă de neguri se răsuceşte pe loc, într-o unduire molatică şi grea.

— Da' poate c-a ninge, că s-arată negură pe Dealu-Mărului. îşi muşcă balaurul coada... Mata îl vezi? Aista-i sămn cum că vine omăt.

îon are gust de vorbă. La o răscruce, întoarce spre mine obrazul cel teafăr — un obraz prelung şi palid, de mucenic — şi-mi arată cu coada biciuştii un sălaş omenesc cocoțat pe o culme. E o casă neîngrădită, fără urmă de copac primprejur, mai înaltă şi mai îngustă decît s-ar cuveni şi uşor aplecată pe o parte, ca bătută mereu de acelaşi vînt. Stă singuratică acolo sus, între zările slobode, ca un cuib de ciori sau ca un observator astronomic în miniatură.

— Acolo sălăşluieşte Vasile Bandur.,. adică mai mult nevastă-sa, că el nu dă pe-acasă decît noaptea, şi asta numai cînd toți gospodarii din sat se-întîmplă să fie lîngă muierile lor.,. Neam rău, duduită... Unii zic că ar fi stat şl la *gros,* pentru nişte cai de furat ori pentru moarte de om, asta nu se ştie. Şi de întrebat nu cutează

nimenea să-1 întrebe, că îndată, îi sare țandăra şi pune mîna pe ce nimereşte.

La crucea drumului, între doi cireşi sălbatici încărcați cu bulgări cenuşii de vrăbii, aşteaptă un om. Sumanul de pe el e ferfeniță, dar poartă cizme înalte, cu creți, iar pieptarul nou de piele are în dreptul inimii 0 floare cusută cu lînă roşie. Cînd ne vede, porneşte sprinten spre noi.

— Aista-i Vasile Bandur,». zice Ion rîzînd cu. obrazul cel teafăr.

Omul se opreşte lîngă trăsurică, mlădiindu-şi trupul tînăr. Fața smolită i-e tăiată în două de mustățile drepte, puțin roşcate. Dar în părul arămiu îi joacă, la tîmple, colb de brumă.

— Drept că eu îs Vasile Bandur, doamnă doctor. Vă sărut mîna. V-am văzut trecînd şi v-aş ruga să vă abateți olecuță şi pe la noi, că mi-i neavsta bolnavă. Nu-i departe, uite ici, la casa ceea fără gard.

•— Da' bine, măi omule, tot nu ți-ai mai îngrădit gospodăria ? îl întreabă Ion.

Bandur rîde fără supărare, arătîndu-şi dinții tari şi colțuroşi.

— Ce s-o mai îngrădesc? Că-i bine şi aşa, Rîcle lumea ? Las-o să rîdă, că şl eu rîd de ea. As-toamnă s-au abătut pe la noi nişte negustori . de prin părțile Ocnei, să cumpere brînză, Au oprit brişcă în mijlocul satului şi au început să cerceteze prin oameni care gospodar are mai multe oi. Iar oamenii, ca. să rîdă de negustori, i-au îndreptat la mine :

„Este la noi unul Vasile Bandur, zice, Acela-i oier vestit".,.

Şi vin negustorii, şi se uită ia acareturile mele, şi dau din cap cu mare îndoială. Iar unul mai tinerel, cu scurtă de piele roşie, de parcă-1 jupuise careva de viu, îşi ia inima-n dinți:

„Dumneata — zice — eşti Vasile Bandur, cel cu 01 multe? Poate ai ceva brînză de vînzare"... „Mi-ți ierta domniile-voastre — zic — că, iaca, brînză s-o tîmplat să n-am... Cît despre oi, slavă Domnului : cîte trec pe drum toate se scarpină de prispa mea!"

Ne apropiem de casă. Pe hogeagul strîmb iese fum sărac. In uşa cu chenar pestriţ aşteaptă, cu mîna streşină la ochi, o femeie măruntă. Poartă polcuţă roşie, fustă verde şi tulpan galben.

— E nevasta dumitale ? Nu pare bolnavă.

Omul se uită peste cîmpi.

— Asta nu mi-i nevastă... mi-i nepoată. Am adus-o, aşa, să fie de-un ajutor la casă...

— Dar nevasta ce are ?

— D-apoi cine-o mai ştie ce are ? răspunde omul întunecat. De doi ani gogeşte, nici nu trăieşte, nici nu moare... vai de păcatele ei! Că nu se milostiveşte Dumnezeu într-un fel...

Am ajuns.

Un purcel ţigănesc, negru şi ogîrjit, guiţă ascuţit lîngă prispă, de parcă-i pune careva cuţitul în gît.

Uşa dă de-a dreptul în odaie. Purcelul se repede printre picioarele noastre şi se mistuie în cotlonul adînc de sub vatră, de unde se aud îndată, împăciuitoare, grohăieli materne.

în încăperea strimtă, cu aer îmbîcsit şi vînăt, miroase iute a fum de găteje. Nepoata cea cu polcuţă roşie s-a ghemuit pe un scăueş, lîngă vatră. Stă cu mîinile în poală şi-şi poartă privirea pe lutul de pe jos. Nasul ei subţire parcă adulmecă ceva, iar în colţul gurii tinere i se piteşte un zîmbet.

Lîngă păretele din fund, la adăpost, e un pat gol, acoperit cu un şal de tîrg. Pe o poliţă, un ceaun afumat, un arcuş şi cîteva străchini ştirbe. La geam, o muşcată roşie, abia înflorită, parcă se miră că e în locul acela, unde n-are nici un rost. Iar sub fereastră, în bătaia vîntului, pe o laiţă îngustă şi cu un ghem de boarfe drept pernă — bolnava.

— De ce o ţineţi aici ? O trage şi de la uşă, şi de la geam...

Cu degetele mari vîrîte în buzunăraşele pieptarului, gospodarul se uită în foc.

— Apoi, dac-om ţine-o pe dînsa în pat, un'să doarmă fata ? zice el. Că vara mai dormim noi pe unde putem, da' după ce dă frigul...

Fata stă spăsită. Oftează de-i sună, uşurel şi dulce, hurmuzul auriu de la gît. Bandur îşi întoarce ochii spre ea, întunecat deodată.

— Şi tu, Gherghină, ce oftezi ? Ce nu-ţi ajunge ?

Fata se ridică şi se îndreaptă spre uşă, legănîndu-şi şoldurile înguste şi pîntecul rotund.

— Of, trăsni-i-ar!...

De sub ţolul tras pînă peste cap, doar răsuflarea grăbită şi şuierătoare şi, în răstimpuri, un tremur al trupului ghemuit arată că acolo se trudeşte o biată vietate. Cîteva şuviţe de păr vechi încîlcit şi fără luciu ca părul morţilor, se desluşesc printre boarfe.

— Of, bătu-i-ar şi nu i-ar mai răbda Dumnezeu sfîntul !

Bolnava îşi scoate de sub ţol fruntea lustruită şi ochii mari, arşi de friguri. Se uită la fată, se uită la bărbat, apoi îşi îndreaptă spre mine privirea grea de ură neputincioasă :

— Ooof, duduită, of 1

După aceea parcă se mai potoleşte şi mă lasă s-o cercetez cu nepăsare.

în picioare, sprijinit de uşorul uşii şi aplecat din şold spre fată, Vasile Bandur îi spune ceva într-o limbă repezită şi aspră. Fata clatină din cap cu îndoială, dar dintr-o dată rîsul pitit în colţul gurii se desprinde, limpede şi tînăr.

— Of, plesni-le-ar luminiţele ochilor să le plesnească!... oftează iarăşi femeia.

Apoi tace, aducîndu-şi în dreptul frunţii braţul subţire şi mucegăit : de lîngă uşă, cu trupul şi cu zîmbetul aplecat încă asupra fetei, bărbatul s-a uitat ţintă la ea. La adăpostul braţului, femeia mai mormăie un blestem nedesluşit, apoi se întoarce cu faţa la părete.

Ies, ameţită, în aerul tare şi bun de afară. Bandur vine în urma mea, închizînd uşa cu piciorul.

— Am vorbit cu Ilie Stăniţa să-mi împrumute căruţa şi calul, s-o ducem la spital...

Nu-1 las să-şi sfîrşească vorba.

— Nevasta dumitale nu mai are nevoie de spital. Nu mai are nevoie de nimic. înţelegi ?

Omul clipeşte mărunt, socoteşte nu ştiu ce în minte

şi clatină din cap. Nu spune nimic. Apoi, îndemînatic, mă ajută să mă urc în trăsurică şi-mi trage peste picioare blana de lup.

Plecăm.

în urma noastră, în bătătura neîngrădită, Gherghina s-a strecurat pe uşă ca o pisică. Bandur a întîmpinat-o, punîndu-i o mîna pe umăr, cu hotărîrea omului care-şi ia în stăpînire un bun al lui. Şi cum s-au întors amîndoi să se uite după trăsurică, fata îşi lasă dintr-o dată polcuţă roşie peste pieptarul înflorit al bărbatului ţipînd uşurel şi tremurat — plîngînd poate, sau poate rîzînd.

Ion întoarce capul şi scuipă într-o parte, repetînd fără să ştie blestemul femeii, • care moare acolo, în fum Iute de găteje, singură cu focul, cu muşcata din geam şi cu purceii de sub vatră :

— Of, trăsni-i-ar Dumnezeu să-i trăsnească !.

Mi-a căzut pe mînă.o stea de sticlă,'Abia i~am prins în ochi imaginea delicată, în şase colţuri, şi s-a şi topit. Un fulg înfoiat stă la îndoială deasupra drumului. Apoi se hotărăşte şi o ia pieziş spre cîmp, legănîndu-se.

Negura de pe Dealu-Mărului a împînzit văzduhul. Miroase a omăt. Peste sat, ciorile se învăluie în tăcere aproape de pămînt. O vrabie trece prin ninsoarea leneşă şi rară, venind de nu ştiu unde şi zorind întins spre perdeaua de papură a baciului Ghivirigă, de parcă a trimis-o cineva să ducă acolo anume, cu mare grabă, o veste care nu îngăduie întîrziere.

COLINDĂ'CU LUPI

- De cînd s-a pus omătul, nu mai înnoptează nimeni pe drumul spitalului. Au început să umble lupii. Noaptea trecută au luat o oaie din tîrla lui-Anton şi au rupt o. vită în curtea notarului.

De^.cum înserează, cîinii încep să dea ocol gardurilor, cu spinările încovoiate şl zbîrlite, tremurînd. Turcu, dulăul tărcat, se opreşte înaintea mea şi rnâ priveşte ţintă cu ochii lui negri şi brumaţi. Apoi întoarce boiul spre depărtări, îşi ciuleşte urechile într-acolo şi scheaună. îl mingii :

— Gardurile-s nalte, Turcule bătrîne, şi în calea' dihăniilor stă ţarcul lui Anton, cu mioare fragede ...

Dar Turcu ori nu m-a înţeles, ori nu m-a crezut. Şi-a.mişcat abia coada stufoasă, măturînd uşor omătul de pe scări, şi a plecat din nou în cercetare, neliniştit, cu aerul omului care ştie el ce ştie

Şi în curînd, de departe, din luncile Şiretului şi din zăvoaiele Moldovei, topite în zări ca nestatornice alcătuiri de pîclă, se pornesc glasuri de lupi. Cei bătrîni urlă lung şi jalnic, cu modulaţii neaşteptate, aproape omeneşti, pe cînd căţelandrii latră scurt şi aspru, cu un fel de nerăbdare : ii-e foame, şi tinereţea nu ştie să aştepte .. .

De la fereastra mea, noaptea trecută, am văzut furişîndu-se, peste cîmpia albă cu budăie negre ca nişte cratere stinse, umbre uşoare de fum, în salturi mari şi liniştite.

Oamenii spitalului s-au învoit în sat. Am rămas numai cu Ileana şi cu Petrea rîndaşul.

Ileana e supărată că nu s-a dus şi ea. Trînteşte blidele în bucătărie şi cîntă, de urît. Din cînd în cînd se opreşte, apoi îşi reia cîntecul de departe,, în neştire : în vremea asta a cmtat în gînd, fără glas.

în spital n-am decît şapte copii şi o babă. Ceilalţi bolnavi s-au vindecat ca prin minune înaintea sărbătorilor. De altfel, nici nu erau cine ştie ce bolnavi : mai mult oameni necăjiţi, trudiţi şi fără adăpost la vreme de iarnă. îndată după Crăciun au să se întoarcă şi am să-i primesc .. .

Baba stă singură în odăiţa din capătul sălii, încinsă cu atîtea zdrenţe peste mijlocul care-o doare, încît pare grasă, deşi e subţire şi uscată ca un chibrit. Are obrazul mucegăit, nasul lung şi ochii verzui, foarte apropiaţi de rădăcina nasului. Toată ziua bombăneşte, nemulţumită. Şi cum bărbia nu i se vede din broboadă, baba pare un gînsac cenuşiu, gata să sară la bătaie.

Petrea s-a dus la copii. Stă lîngă sobă, pune lemne pe foc şi rîde. Rîsul lui nestins vine din întunericul minţii, se răsfrînge în ochii încrucişaţi^ şi tulburi şi se încurcă în barba aspră şi încîlcită. în părul cărunt i-s prinse veşnic cîteva fire de fîn : oricît ar fi de frig, Petrea doarme în podul grajdului.

Copiii se uită la el cu un fel de frică. Iepurii şi ,,cucoanele" pe care încearcă să-i alcătuiască pe părete din umbre, răsucindu-şi cu stîngăcie mîinile noduroase în dreptul lămpii, nu înveselesc pe nimeni. Numai Lina, fetiţa cu picioarele arse, zîmbeşte într-aiurea. Dar zîmbetul ei va trebui să se stingă curînd. Pentru ea nu mai este scăpare.

Bate dinspre munte vînt subţire şi statornic. Zvonul satului nu ajunge pînă la noi : îngheaţă pe drum. Abia se vede, departe, o lumină gălbuie şi nemişcată, prin dreptul căreia nu trece nici o umbră, ca un ochi mort peste care nu mai coboară pleoapele.

Singurătatea e albă şi <sonoră. Paşii mei răsună pe omăt de parcă sub pămînt ar fi o hrubă, şi scîrţiie ca mobila veche dintr-o casă părăsită.

De la mine şi pînă la spital sînt numai douăzeci de paşi. întorc mereu capul, cu toate că ferestrele sînt

luminate, iar Turcu mă însoţeşte, liniştit acum, cu botul umed şi rece lipit de mîna mea.

Petrea se stîrneşte, greoi, de lîngă sobă.

•— Ce mai veste, Petrea ?

— Poi, *niriica,* duduită. Baba bodogăneşte dincolo, şi eu stau cu băieţii,, să le mai ţin de urît, săracii, . .

Şi rîde, cu gura pînă la urechi. Rîd şi eu : cu Petrea, ca şi cu Turcu, te înţelegi mai bine prin semne decît prin vorbe.

în patul de lîngă uşă, o fetiţă de ungur a aşezat pe pernă săcuşorul de hîrtie plin cu acadele, pe care i l-am adus azi-dimineaţă.

— *Duiţâ, uite-na! Tăistuţa me săde-n...*

Şi ruşinată de vorba pe care a scăpat-o fără voie, îşi acopere obrazul cu cotul, de nu i se mai vede decît creştetul bălan, unde se înnoadă, ca două coarne ascuţite, codiţele cît degetul.

Mă uit pe fereastră, în noapte.

De-a lungul drumului se desluşeşte o luminiţă. O văd cum se apropie : acum zăbrelele gardului îşi întind şi îşi adună, rînd pe rînd, umbrele pe omăt. Turcu latră, întărîtat. De lîngă sobă, Petrea îşi lungeşte gîtul împletit din frînghii :

— Ia ! ... aista-i lupu 1

Şi porneşte, călcînd hotărît cu opincile uriaşe în care încap, pe lîngă picioarele lui, toate zdrenţele pe care le adună cît e vara de lungă.

îl văd ieşind pe uşă cu capul gol, dar atît de zbîrlit, de parcă poartă o căciulă dintr-o oaie. învîrte în mînă furca de fier şi se îndreaptă spre porţi liniştit, fără frică şi fără grabă.

în drum, felinarul călător luminează de jos în sus faţa rumenă şi spînă a baciului Anton, în urmă, vine voiniceşte, Ştefan, feciorul baciului.

li chem în cancelarie.

— Ce este., Antoane ?

Omul îşi desface cojocul încăpător şi scoate la Iveală un pui de om, numai suman şi căciulă.

— Apoi iaca, doamnă doctor, îţi aduc o bucăţică de colindător .. . Un colindător care nu se mai află, mititel, degerat şi încolţit de dihănii. Da' mai mult spăriet

decît încolţit, c-am sărit noi cu ţăpoaiele... Am auzit răcnind şi l-am găsit pe voinicii ista în *şuşă* : -lupanii şedea pe coadă şi se uita la voinic, iar el ţipa ca-n gură de şarpe. Dihanîa, cînd ne-o văzut, o rupt-o de fugă. Eu gîndesc că nici nu l-o ajuns cu colţii. , .

Ştefan rîde, cătînd într-o parte şi strîngînd de nădejde dintr-un ochi.

— Ba eu socotesc că nici n-o fost lup acela. A *hi* fost vre-un cîine din sat care s-o luat după băiet. Că *hiara* nu dă din coadă ... Iar cînd am alungat-o, a luat-o drept prin mijlocul drumului, către sat. .. N-o fost lup de-aista cel ce-o sfîrtecat oaia noastră !

Colindătorul meu e înţepenit de frig şi de frică. Tremură, cu ochii închişi, cu fălcile încleştate.

— A l cui o fi ?

Baciul Anton ridică felinarul şi-i potriveşte lumînărica dinăuntru.

— D-apoi cine să-1 mai ştie ? Că şi colindătorii samănă între dînşii în seara asta, cum samănă *îupchii* la vreme de noapte ...

Omul se codeşte puţin, apoi coboară glasul:

— Nu te-i supăra, doamnă doctor... da' poate că ia cărţile matale nu scrie de spărietură... Am adus olecuţă de păr de lup. Pune-o mata pe Ileana să-1 afume, că alta nimica n-are flăcăul ista. ..

Şi lasă pe masa din cancelarie, între o seringă şi un stetoscop, un smoc de fire cenuşii şi aspre, legat cu aţă roşie.

Baciul Anton are dreptate. Băiatul nu e încolţit pe nicăieri. E numai speriat. Am pus să-1 culce în odaia babei şi m-am dus la farmacie.

Cînd mă întorc, baba stă ghem în faţa sobei, cu nasul în cărbuni, mormăind nu ştiu ce deasupra unei ulcele. Miroase a pîrlit, iar aţa cea roşie e legată la capul patului. Mă fac că nu văd nimic.

Colindătorul meu, cu ochii deschişi acum, se uită rătăcit împrejur. Parcă se trudeşte să înţeleagă ce s-a întîmplat cu el, şi nu poate. Pe scaunul de lîngă pat îi stau sumăieşul, căciula şi, peste ele, o traistă vărgată.

Iar în traistă, o strachină cu „turte" îngheţate şi doi colăcei plini de cenuşă.

Ce căuta colindătorul, cu darurile lui sărace, pe drumul pustiu pe unde numai lupii mai umblau la ceasul acela de noapte ?

Făsuflă egal şi liniştit, gata parcă să aţipească. Baba ti pune în frunte un benghi de cenuşă muiată în apa descîntată. Apoi îl înveleşte pînă sub bărbie, se uită la mine, se uită la sticluţa cu doctorii pe care am adus-o şi ridică dintr-un umăr :

— Descîntecu meu şi păru de lup, duduită. ., Că nu te-i supăra mata, da' cu apa asta chioară ce i-ai adus-o s-ar *hi* prăpădit cu zile, saracu . ..

în odaia de alături, copiii au adormit. Numai Lina şi-a ridicat în dreptul lămpii mîna străvezie, se uită la ea şi-i zîmbeşte ca unei flori.

Dar dintr-odată, din odăiţa babei răzbate glas subţirel şi curata cîntînd ca sub o fereastră luminată :

Cu musteţile de in,
Flciile dalbe,
Cu barba de ibrişin. . .

Copiii se trezesc, unul cîte unul. Clipesc des, de parcă nu le vine a crede, şi pe obraji li se răsfrînge, parcă, lumina focului din vatra de acasă.

Lina încearcă să se ridice,, dar cade între perne.

— O venit, doamnă doctor — strigă ea — o venit Culiţă a nostru de-acasă.. . Lasă-d să intre, doamnă doctor, lasă-1, c-o venit să mă colinde !

Abia acum înţeleg de ce s-a pornit, noaptea, pe drum cu primejdii, colindătorul cel mititel : speriat de lupi şi de vedenii, a venit să-i aducă surioarei lui, cea cu picioarele arse, bucuria colindelor şi a colăceilor celui din urmă Moş-Crăciun.

CONSULTAȚII GRATUITE

Domnişoara Aurora, învățătoarea cea nouă, a venit şl astăzi cu lucrul la mine. O găsesc pe cerdac, aplecată peste coşulețul ei cu gheme de lină colorată.

— Ai venit demult ?

Fata tresare, parcă se simte vinovată cu ceva. îşi scutură părul tuns, arămiu şi moale, clipeşte des şi-şi ridică in lumină fata rotundă, ou nasul foarte mic, cu gura sănătoasă şi plină şi cu ochii luminoşi, în culoarea alunelor.

— Demult.. . dar n-am vrut să vă supăr. Mi-a spus Ileana că dormiți.

Astă-iarnă, domnişoara Aurora a fost bolnavă de scarlatină, cot la cot cu elevii eh In nopțile cu febră îşi chema, cu glas scăzut şi dureros, mama, pe care n-a cunoscut-o niciodată. într-o noapte, tîrziu, cînd ploaia în două cu omăt izbea cu deznădejde în geamurile negre, cînd focul se stinsese în sobă, iar lampa mică pîlpîia sub abajurul ei de jurnal, i-am mîngîiat obrajii arşi :

— Taci ... taci.. . taci cu mama !

Fata a deschis ochii, fără să se mire, mi-a apucat mîna şi a început să plîngă. Apoi, cu mîna mea sub obraz, a adormit suspinînd — împăcată.

De atunci, domnişoara Aurora brodează pe pînză subțire de casă tartaje de carnețele şi rame de fotografii, pe care mi le oferă cu aerul de a-şî cere iertare pentru nişte daruri atît de neînsemnate.

Astăzi a venit cu un gherghef mic, pătrat, pe urzeala căruia alege un motiv delicat şi migălos. După stăruința cu care îmi cere părerea asupra culorilor, înțeleg că şl perna asta e tot pentru mine.

Cobor glasul, cu prefăcută supărare :

— Ți-am spus, domnişoară Aurora, că nu mai primesc nimic de la dumneata !

Fata îşi ridică de pe gherghef alunele ochilor, în care lumina pune două bastonaşe de aur, ca la pisici.

— Lasă, că aşa ziceți dumneavoastră. Dar eu am să vă rog aşa de frumos, încît, pînă la urmă, aveți să primiți şi pernuța asta... Şi pe urmă, nu mai fac!

Portița dinspre livadă scîrțîie uşor. Turcii îşi scutură lanțul, somnoros, apoi hămăie numai de două ori, de mîntuială. După aceea se trage mai la umbră şi se culcă. Oaspetele nu e, pesemne, primejdios.

Domnişoara Aurora se apleacă peste cerdac şi, bucuroasă că poate schimba vorba, anunță :

— Iaca şi cucoana notărița !

Nevasta lui domnul Anton Ilieş, notarul, se arată la colțul casei, călcînd cu multă luare-amiinte pe fîşia îngustă de umbră. E o femeie neobişnuit de înaltă, uscată, cu pielea de culoarea tabacului şi cu părul spălăcit. Ochii verzui şi foarte apropiați de rădăcina nasului au o căutătură piezişă. înainte de a-ți vorbi, notărița ți se uită întîi la picioare, apoi pe deasupra capului şi peste umeri, Şi abia într-un tîrziu în față, cu privirea ei ciudată, care parcă s'capătă.

E îmbrăcată în cenuşiu şi poartă pe cap o dantelă neagră, de zile mari. Urcă tacticos scările cerdacului şi ne întinde, zîmbind blajin, o mînă lungă şi osoasă, cu pielea încrețită. Se aşează pe un scaun, mai la o parte, şi începe să vorbească, moale, despre secetă şi sărăcie.

Domnişoara Aurora se suceşte cu neastîmpăr pe scăunelul ei, bătînd uşor cu vîrful pantofului alb, cam mare, în podea. De la o vreme,, nu se mai poate stăpîni :

— Şi... ce vînt te-aduce pe la noi, cucoană Adelă ?

Notărița se uită o clipă, cu interes, la volănaşele de pe rochia fetei, apoi la un punct în spațiu, deasupra capului ei.

— Apoi, chiar era să spun.. . *Dumnealui* e dus la Roman, cu vărsarea, de aceea am venit eu. Că lui Octavian, băiatul cel mijlociu, nu-i e tocmai bine. Are olecuţă de căldură şi-1 doare în gît. Am vrut să-1 aduc cu mine da' unde-o fost chip ? Că-i sălbatic, doamnă doctor, de parcă-i crescut în pădure. .. Mult mai necăjesc eu cu plodurile iestea! Dumnealui, tot la cancelarie : habar n-are ce-i pe-acasă... Aşa că am venit eu, doamnă doctor, să vă rog, dacă vreţi şi dacă nu vi-i peste mină, să poftiţi pînă la noi. Mă tem să nu aibă scarlaţină şi isă nu se umple şi ceilalţi.

Casa notarului e în celălalt cap al satului. Ca să ocolim şoseaua cu praf adînc şi moale, luăm drumul prin grădini şi pe margini de fineţe. Domnişoara Aurora merge cu noi : băieţii notarului sînt elevii ei, şi un caz de scarlatină acum, la sfîrşitul anului, ar fi lucru grav, foarte grav ...

Totuşi, domnişoara Aurora pare neobişnuit de veselă, Calcă uşor, mlădiindu-şi trupul rotunjor, sare pîrleazurile ca o pisică şi o ia înaintea noastră, cu nasul mic în vînt, ca să culeagă din fîneaţă margarete cît palma şi maci de sînge viu. Notăriţa vine în urmă, dreaptă şi gravă, călcând fără zgomot. Numai rochia ei, peste măsură de lungă, foşneşte uscat prin iarbă.

Din curtea notarului se înalţă larmă cumplită de copii. Dar cînd ajungem în poartă, parcă intrăm la o casă pustie : plodurile s-au mistuit prin cotloane.

Pe cerdacul vechi doarme la soare un motan roş. Cîteva găini ciugulesc în uşa grajdului, iar sub cerdac, nevăzută, o cloşcă îşi strigă puii, alarmată.

— Poftiţi în salon şi iertaţi-mă. . . Mă duc să-1 caut pe Octavian.

In ,,salon" e umbră şi răcoare. In ţesătura scoarţei verzi aşternute pe jos, o porumbiţă de lină trandafirie, mare cît o bivoliţă, duce în plisc o floare albastră, între ferestre, întinsă pe jurnale, se usucă floare de tei, de românită şi de pojarniţă. Miroase, nelămurit, a fîn cosit îşi a farmacie. îin dunga unei raze tremură, o clipă, o molie. O prind, şi nu-mi rămîne pe degete decît un pic de colb cenuşiu.

Unui cîte unul, lucrurile încep a se alege din umbră. Scaunele cu spătar înalt şi canapelele îmbrăcate cu cretotn roşu stau cuminţi, aşezate simetric de-a lungul păreţilor. Pe o policioară albă se înşiră cîteva fotografi^ cîteva cărţi poştale ilustrate şi o mobilă pentru păpuşi din imitaţie de bambus, cu picioarele descleiate. Oglinda îmi răsfrînge, din treacăt, o faţă străină, cu asimetrii bizare. Iar pe păretele din fund, între două fotografii de preoţi, Maurul încruntat îşi pleacă genunchiul în faţa dogelui, în timp ce Desdemona, cu o privire bleaga, de viţeluşă, îşi pipăie faldurile rochiei de catifea vişinie. Domnişoara Aurora mă opreşte în faţa tabloului încadrat în ramă lată, aurie.

— Ştiţi, doamnă doctor, cu cine seamănă Otelo ? . .. Uitaţi-vă bine. Cu Petrea Dorohoi. I

Petrea Dorohoi, buhos, încruntat şi cam nătîng, e argatul spitalului.

Pe masa din mijloc, acoperită cu o dantelă groasă de lînă, o fructieră cu marginile creţe e plină cu cărţi de vizită. Deasupra tuturora, pusă bine la vedere, stă cartea de vizită a prefectului, purtînd într-un colţ, cu majuscule : S.F.P.Sf.S. şi A . N . . . .

Domnişoara Aurora deplasează cîteva scaune de la locul lor, întoarce cu faţa în jos cartea de vizită a prefectului, apoi începe să se cerceteze cu interes în apa tulbure şi cu ape schimbătoare a oglinzii.

— Intră, Octavian mamă, intră, puiule, că doar n-are să te mănînce nimenea. .. Intră, dobitocule, că acuşi te altoiesc !

împins de la spate, Octavian ajunge cam fără voie în mijlocul „.salonului". Aruncă spre noi o privire speriată şi dă să se-ntoarcă. Dar în uşă veghează, dreaptă şi severă, cucoana Adela. Băiatul îşi propteşte bărbia în piept şi rămîne aşa, înfipt în creştetul porumbiţei de pe covor.

Octavian e mărunţel, negru şi slab, dar cu părul bălai, Mamă-sa 1-a legat în jurul gîtului şi peste fălci cu o basma roşie, înnodată în creştet cu capetele ca două coarne. E îmbrăcat cu hainele de la Paşti şi are sandale noi în picioarele goale, pîrlite şi zgîriate.

Cînd am dezlegat basmaua, s-au desfăcut din strînsoare două urechi neaşteptat de mari, de blegi şi de roşii. Şi faţa lui Octavian şi-a căpătat dintr-odată înfăţişarea obişnuită, cam ciudată, de liliac.

— Cască gura_____Zi : *a*___

Băiatul îşi încreţeşte gura şi îşi trece podul palmei pe sub nas, smîrcîind zgomotos. Cucoana Adela se repede ia el, cu străşnicie :

— N-ai batistă, dobitocule ? Unde ţi-i batista ?

Băiatul se uită la ea cam pe la coada ochiului şi-i răspunde, gros şi cam pe nas :

— Mi-o luat-o tataia... că n-avea.

în sfîrşit, Octavian se hotărăşte să deschidă gura. Şi o deschide aşa de mare, încît îi pot vedea, tocmai în fundul gîtului, amigdalele uşor inflamate şi omuşorui tremurător şi comic. Octavian a mîncat, pesemne, cireşe amare : buzele, limba şi cerul gurii i-s vinete, ca la cîinii cei răi.

— Nu te speria, cucoană Adelă, că nu-i nimic, Octavian e puţin răcit, şi atîta tot. Pune-i comprese cu spirt şi trimite-I la mine, s'ă-i dau nişte prafuri.

Octavian iese ca din puşcă. îl văd cum îşi aruncă pe cerdac hăinuţa şi sandalele şi, numai In cămaşă» desculţ, sare din fugă gardul spre livadă. Se vede că au mai rămas, într-un vîrf de cireş, cîteva bobite negre şi amare.

De după uşă se aud şoapte şi rîsete înfundate. Parcă se pune la cale nu ştiu ce. Puţin încurcată, notăriţa stă în picioare, frecîndu-şi mîinile uscate. Parcă vrea să spună ceva şi nu ştie cum să înceapă.

Domnişoara Aurora se ridică» netezindu-şi volănaşele rochiei.

— Mergem, doamnă doctor ? ...

în faţa primejdiei, notăriţa îşi ia inima în dinţi :

— Nu vă supăraţi, doamnă doctor, v-aş mai ruga ceva. .. Băiatul cel mare, Cezar... un spînzurat şi-un rău ! Şi-o scrîntit mîna. I-o pus-o agentul la loc, da' tot i se umflă ... Dacă aţi vrea să vă uitaţi. ..

Cu o palmă mai înalt decît Octavian, dar tot atît de negru, de urecheat şi de ursuz, Cezar intră fără să-1 cheme nimeni. Pesemne că îşi aştepta rîndul, după uşă.

în urma lui vine o sluguţă încrucişată şi murdară purtînd în braţe cea din urmă odraslă a domnului notar — o fetiţă de şase luni, rotundă şi vioaie, cu capul plin de cruste galbene.

— Asta-1 fetiţa, Semiramida.,. Din ce i-or fi ieşit bubele, nu pricep. Că ceilalţi n-o avut nici unul... Poate că i-eţi da dumneavoastră vreo alifie, ceva, să i se usuce. ..

Soacra notăriţei, o femeie de ţară voinică şi cu părul încă negru şi lustruit, îşi face loc pe uşă, aducînd tablaua cu dulceaţă. Notăriţa se repede şi-i ia tablaua din mî'ini, dojenind-o cu blîndeţe :

— Vai de mine, mamă, dumneata trebuia să aduci dulceaţa? Nu puteai să mă strigi ? Doar ştii că te dor şalele. .. Mai bine stai colea.

Femeia se aşează icnind pe marginea scaunului pe care i-1 întinde noră-sa, îşi potriveşte în jurul ei fustele creţe şi rămîne cu ochii duşi, de parcă n-ar fi vorba despre ea. Notăriţa ne pune dinainte farfurioarele cu şerbet amărîu şi parfumat de cireşe.

— Poftiţi, şi ni-ţi ierta... Ca la ţară... Oare ce-o fi avînd biata mamă? O ia, aşa, cu durere de şale şi-i piere pofta de mîncare. Cînd o apucă, două-trei zile nu mai poate face nici o treabă. Stă şi icneşte, şi eu nu-mi văd capul, singură la toate... I-am dat şi ceai de pojarniţă, şi tot degeaba. Am trimis-o la dumneavoastră, da' dumneaei se teme de spital. Zice că nu vrea să moară ca o calică şi ca o nevolnică, cum o murit preoteasa părintelui Costache. .. Eu zic c-ar trebui s-o frec cu ceva, ori poate să-i pun cîteva păhăruţe... Şi parcă eu îs cine ştie ce sănătoasă? Tot la două zile mă scutură frigurile şi mă ţine un junghi în spate. . . Dumnealui zice să beau vin de chinină. Da' parcă ce se pricepe dumnealui? Tot dumneavoastră dacă îţi fi aşa de bună să-mi spuneţi ce să fac...

în sfîrşit, ne ridicăm. Notăriţa încearcă să ne mai oprească.

— Se poate să plecați așa ? Stați să vă fac o cafea,.. Avem și cacao...

Umbra streșinii s-a întins pînă în mijlocul ogrăzii. Motanul doarme pe cerdac, neclintit. Un pui golaș, cu cîteva tuleie înfipte în dlnapoia rotundă și roșie ca un ou de Paști, se uită la el cu adîncă mirare, cînd cu un ochi, cînd cu celălalt. Iar pe prispa bucătăriei, o băbuță pămîntie își ține genunchii cu mîinile și se leagănă gemînd :

— Of-of-of !... Of-of-of !...

Notărița ne oprește în dreptul ei.

— Asta-i baba din ogradă. O țin mai mult de pomană... Și iaca, așa o apucă : geme, își freacă genunchii și nu scoate o vorbă. Eu zic că trebuie să fi avînd *iernatizm...* i

De sub broboada ieșită de soare, baba ne cuprinde pe toate trei în aceeași privire dușmănoasă.

— Poate că-i trimiteți și ei vreo unsoare, ceva, cînd or veni băieții după doctorii...

Pe poarta deschisă intră gîfîind un argățel desculț, cu capul gol și cu părul plin de scai. A întîrziat pesemne și se grăbește. Mînă de la spate cu nuiaua o vacă bălțată, slabă, cu părul lung și rar și cu coastele ieșite prin piele.

Domnișoara Aurora se încruntă, mă ia cu hotărîre de braț și mă scoate pe poartă, în drum.

— Stai, domnișoară Aurora I Ce-o să zică femeia ? Nici nu ne-am luat rămas bun.. .

Dar domnișoara Aurora mă duce înainte mai mult pe sus. Ochii el, îngustați de rîs, se uită în urmă cu prefăcută spaimă :

— Lăsați. . . Nu vedeți ce vacă prăpădită are notărița ? O clipă dacă mai stăm, vă cere și pentru ea o consultație gratuită !

STRĂINUL

în tot spitalul nu e decît un singur bolnav.

Vara, spitalul e aproape totdeauna gol. Doar duminica de mai vin cîțiva flăcăi cu capetele sparte, cîteva babe cu „vătămătură" și cîțiva copii cu gîlci. încolo, oamenii au de muncit la cîmp, n-au vreme de zăcut.

Bolnavul de acum, un moșneag convalescent după o peritonită, umblă singuratic de colo pînă colo, tîrîndu-și papucii și iscodind cu ochii prin toate ungherele. Toată ziua se ceartă cu Ion de la mîncare și mi se tînguie că-l lasă „păgînul" să moară de foame. Dar îndată ce-i dau a înțelege că ar cam fi timpul să se ducă acasă, începe să geamă, se culcă în pat și nu mînîncă nimic o zi încheiată, numai să nu-l trimit înapoi la sărăcia lui.

Am ieșit pe cerdac. E liniște și răcoare. Cerul albăstrui se clatină deasupra lanurilor coapte. O dîră^ de pîclă înseamnă departe, printre zăvoaie, drumul cotit al Șiretului. în gară, o locomotivă, ca o caradașcă uriașă cu un singur corn, manevrează greoaie și astmatică. Și în urma el, fumul rămîne nemișcat de-a lungul șinelor lucii ca două ațișoare de argint. Din păpușoi nu se ridică nici un foșnet. Numai bănuții plutelor tremură, fără vînt, în lumină.

Din fundul ogrăzii, Turcu se repede scuturîndu-și lanțul. Latră de două ori, plictisit, apoi întră în căsuța lui verde. Iarba subțire de sub castani se mișcă, legănîndu-și spicele destrămate. Și o pichire gheboasă își înalță capul de șarpe, se uită în toate părțile, apoi repede

cu mirare un strigăt de alarmă. De după gardul de nuiele îi răspunde, gîlgîind, curcanul.

Mă aplec peste cerdac.

în poartă, sub merii pădureţi cu fructe mici de humă, au poposit doi oameni cu o povară. Răsuflă adînc, ştergîndu-şi cînd de un număr, cînd de altul, obrajii negri şi asudaţi. Cel mai tînăr, cu faţa boţită şi întunecată, se uită în pămînt, de parcă a pierdut ceva în colbul drumului. Celălalt, un moşneguţ spîn şi cu ochii albaştri, cercetează cu luare-aminte ferestrele spitalului.

•— Ce este ?

Oamenii se urnesc din loc cu greu. Duc între ei, culcat pe un suman, un om zdrobit, pilim de sînge şi tăvălit prin ţărînă. O basma înroşită i s-a lipit de obraz, ca o mască. Nu geme, nu se mişcă. Numai degetele i se întind în tremur, de parcă vor să prindă ceva din văzduh. Şi deasupra lui se învăluie în lumină, neostenit, un roi de musculiţe cenuşii.

— Ce s-a întîmplat?

Cel cu obrazul întunecat îmi răspunde :

— Ia, un român, doamnă doctor. L-o zvîrlit *trinu* dincolo de Mirceşti, lîngă cantonul lui Groapă... Păcate,..

Cobor în goană scările. Oamenii spitalului ies grămadă din bucătărie. Ileana n-a avut cînd să-şi stingă rîsul de pe obrazul veşnic înflorit. Ion îşi suflecă mînecile, încruntat. La o fereastră se arată şi ochii de iscoadă ai moşneagului.

Ion trece un braţ pe sub umerii rănitului, celălalt pe sub genunchi, îl saltă uşurel şi-1 poartă aşa, ca pe un copil adormit, spre spital. în urma iui, cei doi străini păşesc tăcuţi, cu capetele plecate, ca după mort.

în sala de pansamente, sub sticla dulapurilor, tăişuri de oţel răsfrîng lumini ascuţite. întins pe masă, rănitul zace în nesimţire. Bătrînul cel spîn îmi dă lămuriri, cu glas scăzut:

— O căzut din *ispres,* doamnă doctor. Din goana mare. Prăşeam păpuşoii lîngă linie, şi numai ce ne-am pomenit cu el că se rostogoleşte la vale, pe prundiş. O dat cu capu-n stîlp. îl zdrobit rău, săracu...

Dezlipesc încet basmaua însîngerată.

— îl cunoaşteţi ? Cine-i ?

Omul cel tînăr îmi răspunde mocnit :

— Apoi, cine-o fi şi de unde-o fi, asta numai Cel-de-Sus ştie... Ni 1-a lepădat *trinu-n* păpuşoi. Şi noi am lăsat sapa-n pămînt şi am venit să-1 aducem la *lermelie.* Un creştin şi el, un băletan... Vai de mama care l-o făcut!

*

în odaia din fundul sălii, rănitul stă întins pe pat. Din pansamente, faţa i se alege mică şi palidă, cu ochii închişi, cu nasul subţiat, cu gura strînsă. Pe frunte i se prelinge o şuviţă de păr roş, ca o şuviţă de sînge. Şi capul uriaş şi alb, ca al unul om de omăt, se clatină fără odihnă pe pernă, de la un umăr la altul, cu mişcări egale şi regulate de pendul.

în jurul trupului încremenit, Ion potriveşte o pătură. Şi mîinile lui aspre şi puternice au mişcări îndemânatice şi moi, ca de femeie.

— Să rămîi lîngă el, Ioane. Unde-i sînt hainele ?

— O rămas în *cânţâlerîe.*

— Ai trimis după şeful de post ?

— Trimis, doamnă doctor. Am trimis-o şi pe Ileana lui Proci după nişte luminări. Măcar să moară creştineşte. . .

în odaia largă, lumina pătrunde violent pe ferestre. E linişte. Doar o muscă mare, de un verde metalic, se izbeşte cu încăpăţînare într-un ochi de geam.

Domnul Tralan Dumitraş, şeful de post, vorbeşte mult şi tare, risipind fără să aibă nevoie gesturi disproporţionate şi răsucindu-şi mereu mustăţile galbene, cuceritoare. Cînd termină vorba, aruncă într-o parte căutătura ochiului stîng, de parcă face semn, cu familiaritate, unui însoţitor nevăzut.

îl chem în cancelarie. Intră, călcînd îndesat şi sigur. Şi tot spitalul se umple de larmă.

— Săru'mîna cu respect, doamnă doctor ! Mi-o spus Timofti că m-aţi chemat de urgenţă, că este un caz. Da' bine că mai dă Dumnezeu şi pe la noi aşa ceva, că-mi

făcea impresia că mînînc de pomană pîinea statului... Chiar zicea Mărioara c-am început a mă îngraşă de-atîta inactivitate...

Imî stăpînesc un zîmbet: ştiu bine că Mărioara domnului şef nu zice niciodată nimic.

Domnul Dumitraş intră imediat „în activitate". Cercetează cu de-amănuntul hainele nenorocitului : cămaşa, bocancii, pantalonii noi, şapca. Haina, mai veche, are în coate şi pe şolduri lustrul hainelor de lucrător. într-un buzunar, domnul şef a găsit o batistă curată, un ciump de creion chimic, un briceag ştirb şi 33 de lei. încolo, nimic : nici o hîrtie, nici bilet de tren.

Domnul şef se plesneşte cu dosul palmei peste frunte:

— Am înţeles !

— Ce ai înţeles, domnule Dumitraş ? Că eu nu înţeleg nimic.

— Ba e cît se poate de *semplu,* doamnă doctor : mortul. . .

— Nu-i încă mort I

— Are să fie, hotărăşte cu putere domnul şef. Apoi urmează, cu superioritate: Mortul, zic, e lucrător. Despre asta nici nu mai încape vorbă. Gîndesc că-i de la Calea Ferată, am eu, aşa, semnalmentele mele... Acu, dacă-i un bolşevic sau un criminal, aflăm noi mai pe urmă. Vorba-i că s-o «suit în tren fără bilet, de la Roman. Că dacă se suia mai de departe, îl prindea controlul... S-o suit, zic, de la Roman. Şi cînd o văzut că s-apropie controlul, o sărit. *Semplu.* Am mai văzut noi d-astea... Rămîne acuma să-i stabilim *indentatea...*

— Asta e cam greu, domnule şef. Omul e străin, nu-l cunoaşte nimeni şi el nu poate vorbi. ..

— Nu poate vorbi ? Ei, aş ! O fi avînd dumnealui interes să nu vorbească, nu zic. Da' îl fac eu să-şi dezlege limba. Las' pe mine, doamnă doctor !

în odaia rănitului se opreşte lîngă pat, se propteşte bine pe picioarele cam arcuite şi răcneşte, autoritar :

— Cine eşti tu, mă ? Cum te cheamă?

Cel care nu mai ştie cine e şi cum îl cheamă deschide ochii rătăciţi, cu albul întreţesut de vinişoare roşii. Şeful de post îşi îndreaptă mustaţa, îmi face cu ochiul, apoi se apleacă peste obrazul nenorocitului :

— Cum te cheamă — hai ?

Atunci, fără veste, bolnavul îşi ridică amîndouă mîinile şi se apucă de cap, încercînd să-şi rupă pansamentele şi să-şi rîcîie rana cu unghiile, deznădăjduit.

Domnul şef îşi pierde deodată tot cumpătul : se trage de-a-iiudaraMea «spore fereastiră şi mustăţile Si caid, umilite.

într-un tîrziu, după ce capul omului de omăt şi-a reluat mişcarea cuminte şi uniformă, moşneagul cel cu peritonita crapă uşa şi îşi vîră în odaie nasul ascuţit şi ochii de iscoadă.

— Domnu Ion, cine-i muştiriul ?

Ion ridică din umeri. în locul lui răspunde, cu năduf, domnul Dumitraş :

— Dracu să-l ştie 1 Un venetic din toată lumea...

Moşneagul păşeşte în odaie, se uită lung la străin şi zice :

— Aista-i Manole Chiper de la noi din Muncel. II cunosc. Mai are încă doi fraţi acasă... Dumnezeu să-l ierte !

La ceasul cînd spitalul îşi lungeşte pînă-n şosea umbra pătrată, au intrat pe poartă fraţii lui Manole Chiper.

Cel mare, un flăcău cu părul roşu, se sprijină de un pădureţ şi strigă cu amar :

— Manole, măi frate Manole !

Cel mic, un băieţaş de vreo doisprezece ani, se uită împrejur cu ochii plînşi şi parcă nu înţelege nimic.

La căpătîiul rănitului arde, lipită de fierul patului, o lumînărică de ceară. Flacăra neliniştită pune înşelătoare umbre de viaţă pe chipul încremenit.

Şi dintr-odată, fratele cel mare izbucneşte într-un chiot de nestăpînit şi crudă bucurie :

— Nu-i el, nu-i Manole ! Seamănă cu el, da-i altul!

Insă băieţaşul se frînge peste picioarele rănitului, suspinînd.

— Ba e bădiţa Manole... îl cunosc eu !

Seara, am trecut pe la domnul Dumitraş, să-i văd copilul bolnav de friguri. M-a întimpimat nevasta dumisale, cucoana Mărioara, cu zîmbetul ei de femeie anemică şi umilită :

— Băluţă e mai binişor, doamnă doctor. Dacă aţi şti cum vă aşteaptă,..

Decebal are patru ani şi îşi poartă ca pe o poreclă ironică numele de erou. Ca să-1 alinte, cucoana Mărioara i-a zis *Băluţă.* Şi diminutivul acesta dulceag se potriveşte de minune cu făptura prizărită şi limfatică a copilului.

într-adevăr, Băluţă mă aşteaptă. A obosit aşteptîndu-mă. îmi ia mîna în mîinile lui subţiri şi fierbinţi, îşi culcă obrazul în palma mea răcorită şi adoarme numaidecît.

— Vai de mine, doamnă doctor! Tocmai acuma, cînd trebuie să pice şi dumnealui la masă ! Că dacă o scădea ostropelul, se face foc... se sperie mamă-sa.

Caut s-o liniştesc :

— Nu-i nimic, cucoană Mărioara. Duceţi-vă la masă, Eu stau cu băieţelul pînă s-o trezi, să-i pun termometrul.

Cucoana Mărioara protestează moale, de formă, apoi trece dincolo, lăsînd uşa deschisă. Aprinde lampa şi pune farfuriile pe masă.

Soseşte şi „dumnealui", roşu şi asudat. Se află în adîncă nedumerire. A vorbit la telefon cu atelierul Căilor Ferate din Roman, unde lucrează Manole Chiper. Manole lipseşte de la lucru şi nici nu l-a văzut nimeni nici ieri, nici azi. Un băiat şi o fată din Muncel, care prăşesc în grădina părintelui, l-au recunoscut şi ei pe rănit : e Manole Chiper. Nu mai încape nici o îndoială. Doar fratele cel mare se încăpăţînează :

— Nu-i Manole, zice. Cum să zic eu că-i el, dacă nu-i el?...

Din pricina asta, domnului Dumitraş nu-î tihneşte nici ostropelul de pui, scăzut numai atît cît trebuie, nici vinul cel roşu, „cu draci", pe care i l-a adus chiar acum, într-un clondir pîntecos, băiatul lui Agapie crîşmărul.

Stau la masă în iatacul scund, prins pe trei sferturi de paturile verzi, cu tăblii înalte, acoperite cu lăicere roşii. Domnul Dumitraş vorbeşte cu gura plină şi bate cu pumnul în muşamaua albastră cu floricele. în faţa lui, cu mîinile subpuse, femeia uită de mîncate şi-1 ascultă, trecîndu-şi din cînd în cînd vîrful limbii peste buzele albe. Privirea ochilor ei gălbui e umilită şi moale.

— Aici este ceva la mijloc, Mărioara ! zice domnul şef, înfigîndu-şi furculiţa într-un picior de pui. Aici este un mister. Mă rog, este ori nu este limpede ? Manole Chiper n-a fost azi la atelier. Manole Chiper o vrut să vie acasă. S-o suit în tren. Şi trenul s-o nimerit să fie un expres, care nu opreşte nici la Mirceşti, nici la Muncel. Cînd o ajuns lîngă cantonul lui Groapă, Manole Chiper o sărit, cu gîndul s-o eie de-a dreptul peste cîmp, spre casă... Este sau nu este, Mărioara ?

Domnul şef a pus furculiţa jos şi aşteaptă răspunsul, cu pumnul ridicat deasupra mesei. Femeia îngînă cu sfială :

— Este... dacă zici dumneata.

Şi, prudentă, ridică de pe masă lampa cu tăblie de alamă şi o pune în cuiul din părete. în aceeaşi clipă, o lovitură de pumn face să cînte paharele. Ostropelul împrăştie stele grase şi roşcate pe muşamaua albastră. Băluţă tresare prin somn şi suspină.

— Apoi dacă-i aşa, de ce nu vrea individul să-1 recunoască pe mort, hai? răcneşte şeful, de parcă l-ar fi contrazis cineva. Fratele celălalt de ce l-o recunoscut, şi el nu ?... Şi îmblînzindu-se deodată, se apleacă peste masă, spre femeie : Aici e mare taină, Mărioara, ascultă-mă pe mine. Ori îs criminali, ori îs bolşevici. Aşa am scris şi în raportul pe care l-am înaintat procurorului, cum că-i mare taină în *cazul* ăsta...

Pe cerdac se aud dupălnd paşi grei. Tresar : o fi venit cineva după mine ? Dar în uşă se arată Iordache jandarmul, cu zîmbetul lui de copil nevinovat.

— Ce-i, mă. ce intri aşa ca-n grajd la tat-tu ? se răsteşte la el domnul Dumitraş.

Iordache zîmbeşte înainte.

— Trăiţi, dom'şef... *aristatu...* cică vra să vă spuie o vorbă.

— Aha, i-o fi venit minitea la cap I... Bravo, Iordache î Ia adă-1 colea, la tata.

Fratele Iul Manole Chiper intră, întunecat şi îndărătnic.

— Ei! îl întîmpină şeful satisfăcut, aruncînd spre nevastă-sa căutătura ochiului stîng. Este sau nu este Manole Chiper ?

— Dacă nu-i Manole, cum să zic că-i el ? răspunde îndesat flăcăul.

— Da' frate-tu îi nebun ?

— Frate-meu îi *copchil,* nu ştie... Năcăjîtul acela nu-I Manole, numa cît samănă cu el.

Domnul şef se ridică, împingînd scaunul în tăblia patului şi zbîrlindu-şi crunt mustăţile.

— Mă, ştii tu cum se cheamă ceea ce faci tu acuma? Substituire de persoană, mă ! Ş-ai să înfunzi puşcăria. Să fiu al dracului dacă n-ai s-o înfunzi!

Flăcăul oftează, cu ochii înneguraţi. Oftează şi lor» dache de lîngă uşă.

— Ş-acuma, ce mai pofteşti de la mine ? se răsteşte şeful.

Flăcăul nu pofteşte mare lucru. Se roagă de domnul şef să-1 trimită cu jandarmul la Roman, ca să-1 aducă la faţa locului pe frate-său, pe Manole Chiper.

•— Ii aduc. Că eu ştiu unde să-1 găsesc, domnule şef. Are el, în spatele Episcopiei, o fată de la noi, una Lina a lui Costache Arghir... Dacă plecăm acuma, mîine dimineaţă cu trenul de 5 sîntem înapoi cu Manole. .. Să se sfîrşească odată pacostea asta de pe capul nostru !

Domnul Dumitraş îl priveşte cu îndoială. Se răsuceşte pe scaun, îşi pocneşte degetele, apoi se întoarce spre nevastă-sa :

— Tu ce zici. Mărioara ? Să-1 las ?

însă femeia ştie, din lungă experienţă, că nu trebuie s'ă „zică" niciodată nimic.

— Dă... cum crezi dumneata, răspunde ea blajin.

— Bine, du-te, hotărăşte domnul Dumitraş. Iaca, şi Mărioara e de părere să te duci. Apoi se uită drept în ochii jandarmului, cu străşnicie: Bagă de seamă, Iordache! Individul e ca şi arestat, înţelegi ? Ai să pleci cu el cu personalul de 10 ş-ai să faci cercetare la domiciliu lui Manole Chiper, înţelegi ? Şi dacă Manole Chiper s-o scula din morţi, apoi mîine dimineaţă ai să mi te înfăţişezi aici cu amîndoi. Da' fii cu ochii în patru, Iordache, că, vorba Mărioarei, aici îi mare taină !

La căpătîiul rănitului, fratele cel mic s-a tinguit toată noaptea.

— Bădiţă Manole, deschide ochii. . . Uită-te la mine,, bădiţă. ..

Dar bădiţa Manole nu se uita la nimeni. Răsufla rar printre dinţii încleştaţi, cu un fel de şuier neîntrerupt. Iar capul i se întorcea monoton pe pernă, de la stînga la dreapta şi de la dreapta la stînga, cu aceeaşi mişcare înceată şi dureroasă de pendul. Părea că măsoară, împărţindu-1 în bucăţele egale, timpul cît îl mai avea de trăit. Şi lumînărelele de ceară i se mistuiau una după alta la căpătîi, fără s'ă-i aducă izbăvirea.

în ziuă, i-am schimbat pansamentul. Ion a deschis ferestrele. Aerul viu al dimineţii năvăleşte în odaie, amesteeînd parfumul proaspăt al cîmpiilor cu mirosul dulceag al luminărilor arse. O vrabie ciripeşte într-un castan, chemîndu-şi puii de sub streşini. Jos în ogradă moşneagul se ceartă ou Ileana de la mîncare. Peste vorbele lui aspre şi repezite se înalţă, uşor, rîsul femeii.

Băieţaşul şi-a rezemat fruntea de fierul patului. încerc să-1 îmbun :

— Lasă, nu mai plînge... poate că nu-i. Manole.

— Ba el îi! geme băiatul. Uite şi semnul de la picior, de cînd l-o împuns buhaiul. I-o mai trecut, da' tot s'e mai cunoaşte.

Din ogradă răzbeşte zvon de glasuri străine. Rîsul Ilenii se curmă, ca de o spaimă. Şi pe cimentul sălii fîşîie cu grabă papucii moşneagului.

— Duduită! Duduită! Veniţi fuga, că s-o întors mortul... ista... cum îi zice...

Dar pînă să-şi descurce moşneagul vorba încîlcită, în uşă s-a ivit un străin, un flăcău năltuţ şi subţire. Pe faţă îi rătăceşte un zîmbet stingherit, iar pe frunte îi cade o şuviţă de păr roşu, ca o şuviţă de sînge. îşi învîrte între degete şapca lustruită şi parcă nu ştie ce să spună.

Mă trag fără voie îndărăt şi-mi aud glasul, ca pe un glas străin:

— Cine eşti dumneata ? Ce cauţi ?

— Eu îs Manole Chiper, doamnă doctor. M-o trimis la dumneavoastră domnu şef. Am la mine toate îndreptările cum că eu îs', nu altul.

în uşă s-au îmbulzit toţi oamenii spitalului. Pînă şi Petrea argatul a venit de la grajd, cu ţăpoiul în mină, şi-şi arată peste umărul Ilenii barba încîlcită şi •ochii lipsiţi de înţelegere. Prietenii lui nedespărţiţi, porcii, au rămas sub cerdac şi-i strigă cu glasuri ascuţite şi înfricoşate.

Băieţaşul şi-a ridicat fruntea de pe patul rănitului. Stă o vreme ca ameţit, clipind din ochi, cu gura tremurând între plîns şi zîmbet.

— Bădiţă Manole. .. Dumneata eşti, bădiţă ?

Se apropie de el şi îl pipăie, cu îndoială şi cu un fel de frică mîngîietoare.

Lumînărica de la căpătîiul rănitului pîlpîie, fără s-o fi atins nici o suflare. Flacăra ei se strînge numai cît un sîmbure roşu, apoi se lungeşte, albă, dreaptă şi nemişcată. Rănitul deschide gura, parcă vrea să răcnească. Faţa i se încrâncenă de o durere fără nume. Şi dintr-odată se destinde, împăcată. Suspină uşor, aşa cum suspină copiii prin somn. Capul ii rămîne aplecat pe un umăr şi gura I se închide, zîmbind, pentru veşnica tăcere.

— S-a sfîrşit...

Băieţaşul îşi duce mina la gură şi începe să plîngă liniştit. Ion împreunează mîinile mortului peste pătura aspră, îndreaptă cu degetele flacăra luminării şi îşi face cruce.

Aplecat asupra celui care nu trebuia să mai aibă niciodată nume, Manole Chiper s'e uită, ca într-o oglindă, în chipul împietrit. Apoi se trage spre uşă clătinîndu-se, cu adîncă spaimă.

UN CERTIFICAT MEDICAL

Aseară a trecut peste valea Şiretului un ropot de ploaie, scurt şi înverşunat. Şi în dimineaţa asta, o perdea moale de aburi tremură deasupra luncilor. Cîmpia se clatină ca o apă, iar în văzduhul înalt sclipesc şi pier nenumărate luminiţe nestatornice.

De-atîta soare, toată lumea are ochii mici. Femeile îşi trag broboadele pînă pe sprîncene, iar copiii îşi pun mîinile pîrlite în dreptul frunţii, să-şi apere luminile ochilor.

In cerdac, pe banca din faţa uşii, aşteaptă o femeie. Stă acolo de cu noapte, nemişcată, cu faţa întoarsă îndărătnic spre livadă. La zgomotul uşii, se ridică şi se apropie şovăind, ţinîndu-şi cotul stîng în palma mîinii drepte. înaltă şi subţire, îşi poartă capul sus, cu bărbia uşor ridicată. Ochii mici şi întunecaţi au o căutătură aspră, iar gura încreţită şi fruntea adunată deasupra sprîncenelor îi dau un aer duşmănos şi hotărît.

— Tu erai, Profiră? Ce s-a întimplat?

— Eu, duduită. M-o adus năcazurile... Am venit pentr-un *cirtificat,* că m-o zdrobit *Mihai...*

Pînă acum un an, Profira a fost gardiancă la spital. Era o fetişcană sprintenă, totdeauna pornită pe rîs.

îşi ridică mînecile. Braţele ei parcă-s de mozaic : albastre, purpurii, negre, vinete...

— Şi aşa-s *tată,* duduită dragă! De aceea am venit la mata, să-mi dai un *cirtificat,* precum că m-o zdrobit. Că eu de Mihai mă despart. Altfel nu se mai poate...

— Şi de ce te-a bătut ?

— Apoi, oamenii zic că şi eu îs de vină, că-s prea amarnică şi rd... Da' parcă ce ştiu oamenii! Că eu pentru agoniseala şi pentru munca mea m-am zbătut şi am chinuit... Şi, să nu-mi uit vorba, astăprimăvară zice Mihai: „Eu mă duc, Firă, la Roman, la cizmăria lui Domnu David. Oi sta acolo o lună, două, pînă ce-oi deprinde bine meşteşugul, ş-apoi m-oi întoarce să lucrez pe seama mea, în sat. In vremea asta am să vin în fiecare sîmbătă. Tu să cauţi de gospodărie şi de vite, c-a trece el vremea ş-ora ieşi deasupra nevoii"... Şi s-o dus. Sîmbătă dintâi o venit acasă ş-o stat pînă luni dimineaţa, de l-am primenit şi l-am spălat. O venit şi a doua sîmbătă. Alte două, nu. întreb eu prin oameni — că mi-era c-a fi bolnav — şi-mi spune unul: „Apoi, l-am văzut în piaţă, zice. Era cu o «duduie»".

Am îngheţat şi uite-aşa m-o săgetat prin inimă. Am înhămat calul la căruţă şi m-am dus la Roman, drept la domnul David. Era în deseară, într-o vineri, îmi iese înainte cucoana.

— Mă rog — zic — aici lucrează unu Mihai Gheţu din Mirceşti ?

— Aici — zice. Aici stă şi cu odaia. Da' acuma îi dus' la tîrguieli.

— Bine — zic. Am să-l aştept.

Şi trag căruţa în ogradă, deshăm calul şi intru în casă.

— Da' dumneata cine eşti ? întreabă cucoana.

— Eu îs nevasta lui, îi răspund.

Atunci cucoana s-o uitat lung la mine. Am văzut eu că vrea să mai spuie ceva, da' n-o spus nimica.

Nu trece mult, şi aud vorbă. Glas' de muiere. Şi pe uşă o intrat Mihai a meu, cu guler la gît şi cu şapcă pe-o sprinceană. In urma lui, „duduia"... Era una mărunţică şi neagră, cu ochii vineţi şi spărieţi. Mihai ţipa ca un turbat:

— Nevastă-mea? zice. Care nevastă? Că eu n-am nici o nevastă l

Eu am tăcut, duduită. De silă şi de amar mi se pusese un nod în gît. Atunci o început a chiscui şi duşmanca :

— Cine e femeia asta, *Mişule.* Să nu mă minţi *pă* mine...

Auzi mata, duduită ? Pe Mihai a meu îl chema acuma Mişu ... Atunci am luat eu seama ca-şi pocise şi mustăţile, de parcă nu mai era el. N-am putut să scot o vorbă. Deschideam gura şi o-nchideam la Ioc, ca puii cei de vrabie cînd cer mîncare. Parcă eram mută. Am ieşit afară. Era noapte. Cucoana lui domnu David s-o luat după mine:

— Unde pleci, femeie, noaptea la drum ? Stai pînă mîine, să se dezmeticească. Nu vezi că-i beat ?

Eu nici n-o auzeam. Am înhămat calul, i-am dat bici şi am plecat. M-am trezit la vad, la Moldova. Am auzit cum izbea apa în roţi şi am simţit răcoare. Căluţul mergea cu fereală, pipăind prundul la fiecare pas. Era lună, duduită, şi-n apă jucau o mulţime de stele... Şi mie-mi venea să mă las, aşa, pe la spatele căruţei în apă. .. Numai de-atîta îmi părea rău : că nu le făcusem de petrecanie. Cînd îi *bat,* pe Mihai îl dovedesc ca pe-o muiere. Iar de prizărita ceea nu era să mă tem: numa să-i fi pus odată mîna-n cozi, nici n-aveam ce face cu ea !

M-am întors acasă şi mi-am adunat lucruşoarele. Şi în ziuă am plecat la mama, la Muncel, cu căruţa plină şi cu vitele legate în urma căruţei. Am lăsat casa cu uşile de pärete, să sufle vîntul ca în casă pustie. Iar eu mergeam pe jos şi mă ţineam cu mîna de căruţă, şi nu simţeam nimica. Parcă eram de lemn. Cînd m-o văzut mămuca, o început să mă bocească :

— Cui ai lăsat tu munculiţă ta, fată ? Că toată vara ai cărat lut din rîpă, în rînd cu ţiganii, ca să-ţi ridici păreţii. Cui laşi tu casa ridicată cu mîinile tale ?

Eu am lăsat-o să bocească şi m-am culcat pe prispă. Am dormit pînă-n seară. Pe urmă am stat şi m-am uitat cum dădea colţul în straturile mămucăi... Că lăsasem şi eu acasă straturi încolţite ...

într-un tîrziu, s-o întors şi mămuca de Ia cîmp. Era spărietă. îi spusese un om că-l întîlnis'e pe Mihai. Fusese pe-acasă, şi acu se lăuda că se duce la Roman să cumpere pistol şi cuţit, să mă împuşte şi să mă taie, că l-am prădat... Eu nu m-am temut, duduită, că mie totuna mi-era.. . Şi am stat aşa, la mămuca, două luni încheiate. Numa că nu eram bună de nimica, începeam cîte-o treabă şi uitam s-o isprăvesc, îmi zicea cîteodată mămuca :

— Ţi-ai stricat capul, fată. Ţie tot la Mihai ţi-s gîndurile...

— Ba mi-i gîndul la straturile mele de-acasă, mămuca, că le-o fi înăduşit buruiana, şi le plivesc ciorile şi orătăniile megieşilor !

Şi să nu-mi uit vorba, s'ăptămîna trecută văd eu pe drum cărucioara lui domnu Agapie crîşmarul. Dau să intru în casă, dar n-am cînd, că el m-o văzut şi m-o strigat :

— Ce faci tu, Firă ? zice. Păcat de tinereţile tale. Că tu stai la uşa mă-tii, şi Mihai Gheţu şi-o adus gospodină nouă în casa ta !

Domnul Agapie s-o dus în drumul lui. Eu am rămas în ogradă, rezemată de un vişin. Parcă-mi dăduse cineva un pumn în tîmplă. Pe urmă am ieşit pe poartă şi-am luat-o de-a dreptul peste cîmp. Nici nu ştiu cînd am ajuns.. . Vai de casa mea, duduită ! Nu mai pusese nimenea un pumn de lut ori un strop de var pe păreţi, Casă pustie... Mîţa dormea pe prispă. Cînd m-o văzut, o fugit în pod. Numai cîinele o venit la mine şi o început a scheuna şi a se gudura de bucurie că m-am întors.

Gospodarii nu erau acasă. Cheia am găsit-o sub grindă, acolo unde-o puneam *noi.* N-am intrat în casă, nnam dus la striaturile mele. Usturoiul crescuse mîndru şi drept, ceapa îşi îndoia ţevile şi începea să ridice din loc în loc măciulii de floare. Am smuls din pămînt o ceapă. Era cît pumnul.. . Şi atunci parcă s-o abătut asupra mea ca un vînt rău. Am început să smulg straturile delaolaltă. îmi umpleam braţele cu verdeaţă şi mă duceam de-o dam pe apa gîrlei.. . într-un

tîrziu iaca şi soacră-mea. Cînd m-o văzut, s-o îngălbenit.

— Săru'mîna, i-am zis. Ce mai face nora dumitale cea nouă ? Da' *Mişu ?...*

Baba o început să se câine, cu mîna la gură:

— Ce te-ai apucat, Firă ? Cu ce ţi-s vinovate buruienile ? Păcat, fată, păcat!

— Păcat o fi, da-i păcat de munca mea, nu de-a altora. Că eu am săpat, eu am semănat, eu am udat...

Baba se trăgea încetişor către poartă. Am înţeles eu unde bate.

— Să faci bine, mamă, să stai colea. Că de unde nu, eu tot la gîrlă mă duc, dar cu dumneata în braţe...

Baba, nevolnică, o tăcut. S-o aşezat pe prispă şi s-o uitat cum se duce pe gîrlă ceapa şi usturoiul feciorusău.

Cînd am isprăvit, m-am aşezat şi eu pe prispă, de ceea parte a uşii. Eram moartă de oboseală. Am stat aşa, o vreme. Tăceam şi eu, tăcea şi baba. Şi ne uitam amîndouă în pămînt. Pe urmă, s-o întors acasă şi Mihai cu duşmanca. O trecut pe lîngă mine, o intrat în casă, iar o ieşit. Parcă voia isă-mi spuie ceva, o vorbă bună. Da' cînd o dat cu ochii de straturile goale de parcă le rimase porcii, s-o înnegrit la obraz, m-o luat de-o mînă şi m-o zvîrlit în tindă. Eu nu ziceam nimica, ll lăsam să deie. Şi de mult venin ce aveam Ia inimă, nici nu simţeam că mă doare. Parcă dădea într-un sac. Numai obrazul mi-l feream, să nu mă sluţească... Intr-un tîrziu am auzit-o pe soacră-mea :

— Las-o, Mihăiţă mamă, c-a muri în mîinile tale !

O pălise mila, *scorchia* dracului! Da' el nu m-o lăsat decît cînd n-o mai putut da. Atunci şi-o aprins o ţigară şi s-o dus. Venetica se făcuse mititică într-un colţ şi nici nu sufla. După ce o plecat Mihai, o început şi ea să se tînguie cătră babă :

— Vai, *mamaie,* zice, sa-i punem niţel oţet *pă* spate, să nu moară în *casa mea...*

Eu am să mor, duduită, şi vorba asta a străinei n-am s-o uit! Auzi? Casa ei!... Atunci m-am ridicat într-un cot, de-acolo de jos, şi am strigat:

— Casa ta, *stîrchiturâ ?...* Mai zi o dată, că aşa zdrobită cum îs', tot ies cu tine prin fereastră cînd mi-oi pune mintea !

Peste noapte o venit mămuca, m-o pus într-o ^ căruţă şi m-o dus la naşă-mea. Două zile m-o ţinut în'miez de pîine muiat în oţet. O adus-o şi pe Ursuieasa, de mi-o descîntat şi mi-o pus mina la loc, cămi sărise din umăr. .. Acuma nu mă mai doare nimica ... Da îs tehuie, de parcă-s pe altă lume . ..

Şi aş vrea să pornesc proces pentru casă, că pe locul meu îi făcută şi cu mîinile mele îi ridicată. Am fost şi la domnu avocat Pănoi, care mi-o spus că dacă vreau să port proces, trebuie întăi s'ă mă despart. Altfel nu se poate. Şi de aceea am venit, duduită, să nu mă laşi la o nevoie ca asta şi să-mi dai *cirtificat,* negru pe alb, precum că m-o zdrobit...

Profira tace, cu ochii în pămînt şi cu pumnii vîrîţi în obraji.

— Iţi dau certificatul. Dar oare n-ar fi mai bine să te împaci cu Mihai ? Văd că ţi-e drag.. .

Femeia îmi aruncă o căutătură întunecată ?

— Ira, duduită, vorbeşti şi mata ca mămuca şi ca soacră-mea! Da' eu, de împăcat nu mă împac nici moartă. Să-şi ieie venetica şi să se ducă unde-o înţărcat dracu *copchii!* Că el îi tîrgovăţ acu, umblă cu guler la gît şi cu şapcă, ba şi-o tuşinat şi mustăţile, de-1 rîde satul. .. Ce-i mai trebuie lui gospodărie de ţară? Să-şi ieie venetica şi să se ducă!

Septembrie.

De cîteva ori mi-am adus aminte de Profira şi am tot vrut să întreb de ea. Pe urmă, am uitat.

In pragul uşii deschise mă aşteaptă o femeie. Lumina o bate din spate şi-i lasă obrazul în umbră.

— Ce vrei dumneata?

— Eu îs', duduită, Profira lui Mihai Gheţu. . . Am venit să văd ce mai faci şi ţi-am adus şi o păreehe de puişori... ştii, pentru *cirtificatul* cela...

Ieşim pe cerdac. Soarele de toamnă îi poleieşte faţa împlinită. în ochii mici şi negri joacă două scînteioare de lumină. Pe scară, un cocoşel alb cu creastă cuceritoare şi o puică porumbacă şi cucuiată, cu picioarele legate laolaltă, bat zadarnic din aripi. Apoi îşi proptesc pliscurile în scîndură şi-şi lasă pleoapele străvezii peste ochii resemnaţi.

— Li-i sete, duduita. Să-i duc la Ileana, să-i dezlege şi să le dea apă... I-am spus eu lui Mihai să nu-i ţină cu capul în jos !

— Nu trebuia, Profiră...

— Pentru *cirtiiicat,* duduită.

— Dar dacă te-ai împăcat cu Mihai, la ce ţi-a, mai folosit certificatul ?

Femeia rîde cu viclenie.

— Cum să nu-mi folosească ? Că doar de frica lui o umblat el să se-mpace. S-o temut că prăpădeşte şi casa, şi livada, şi *tăt...* „O trimes-o pe venetică în lumea ei şi s-o rugat de împăcăciune... Mai calcă el în străchini şi acuma, nu zic, da' mai tac şi eu, căi doar n-am să-i iau capul pentru atîta lucru...

Profira scoate din s'în o basma şi desface din ea, cu mare grijă, o hîrtie îngălbenită, păturită măruntel şi cu muchiile roase.

— Iaca, aista-i *cirtiîicatul....* Ţi l-am adus înapoi,, duduită, că poate mai vine la mata şi altă năcăjită ca mine şi i-1 dai şi ei, .. M-am socotit eu că de-acuma mie n-are să-mi mai trebuiască. Că dacă a da Dumnezeu, la primăvară avem şi un băiet. ..

S-O SPÎNZURAT TĂTUCA I..,

— S-o spînzurat tătuca !... s-o spînzurat tătuca !.. <,

O fetiţă, înfofolită într-o fustă de-a mă-sii lungă pînă-n pămînt, bate cu pumnii vineţi în poarta spitalului,

— S-o spînzurat tătuca, . .,

Fruntea, pe care nu i se vede nici urmă de sprîncene, i-e strinsă toată deasupra nasului cîrn şi pistruiat, Tace o vreme, îşi trage răsufletul şi iarăşi se porneşte :

— S-o spînzurat tătuca. ..

— Asta-i Saveta lui Vatavu, zis Ileana, de sub fereastră, O fi pălit-o Ducă-se pe pustii, că doar aseară l-am văzut pe tată-său bun teafăr !

îmi arunc o haină peste halat, apuc din treacăt trusa şi-1 strig pe domnul Tudose, subchirurgul. Fetiţa cu fusta pînă-n călcîie s-a mistuit nu ştiu unde, printr-o spărtură de gard.

Ca să ajungem la gospodăria lui Vatavu, trebuie să ocolim pe după biserică. Domnul Tudose se ţine de mine voiniceşte, cu toate că e atît de mic şi de prizărit, de nici nu i se aud paşii pe drumul uscat ca toaca,

— Apoi v-am spus eu, doamnă doctor, că nu-i a bună! afirmă el cu tărie, deşi nu-mi spusese nimic. Toată noaptea a urlat Turcu în fundul grădinii, iar nevastă-mea o visat mîţă neagră... înseamnă că trebuia să moară cineva. Nu sînt superstiţios, Doamne fereşte, dar asta e convingerea mea . . .

De cîte ori se îaitîmpla vreun omor sau vreo moarte năprasnică, fie şi peste şapte sate, Turcu uria şi nevasta lui domnul Tudose visa mîfă neagră Numai ca dumnealui nu spunea niciodată nimic înainte de-a ajunge vestea Ia noi. Nu că ar fi superstiţios Doamne fereşte, dar aşa, ca să nu tragă a rău.

In curtea lui Vatavu, nici ţipenie de om. Un cocoş cu gîtul gol şi zbîrcit şi cu picioare peste măsură de lungi bate din aripi pe prispă — face a oaspeţi — iar un purcel cu jug iese din casă pe uşa dată de părete, grohăind cu indignare. Căutase şi el pe cineva, pesemne, şi nu găsise pe nimeni.

Din spatele casei se aud glasuri înăbuşite. Un cîine roş bătut în scai dă să se repeadă, clănţăneşte în vînt, dar se răzgîndeşte. îşi lasă capul pe labele de dinainte şi, închizînd ochii, începe să scheaune încetişor : parcă ar cînta.

— Iaca, ş-aista face a mort! zice domnul Tudose dînd din cap cu un fel de satisfacţie. *Animălurile,* doamnă doctor, au şi ele presentimente. Cel puţin asta-i convingerea mea. ..

Şi, parcă anume ca să-i întărească această convingere, de undeva, de aproape, se porneşte muget tremurat de vită bolnavă.

— Nu vă spuneam eu?!...

în livadă, cîţiva oameni stau aplecaţi as'upra unui suman. Sub stiman e Neculai Vatavu. La capul lui, o babă chioară potriveşte o lumînărică strîmbă. Şi flacăra neputincioasă se topeşte, străvezie, în lumina largă a dimineţii.

Nevasta lui Vatavu stă mai la o parte, dreaptă, cu mîinile subpuse şi cu gura strînsă. Nu plînge, nu se clinteşte şi nu zice nimic. Lîngă fustele ei, în iarbă, un plod aproape gol gîngureşte la soare. A plîns; pîrăuaşe ude au lăsat urme curate pe obrajii murdari. I-o fi fost foame. Dar a descoperit în iarbă o gîză verde şi acum şi-o arată singur cu degetul şi rîde. . .

Mă apropii. Poate că nu e prea tîrziu.

— Nu te mai osteni, doamnă doctor, că-i mort ca toţi morţii... Cînd o dat nevaistă-s'a de el, era ţeapăn. Singurică i-o tăiet frînghia, gîndea că poate mai suflă. Da' de unde! O căzut Ia pămînt ca un buştean. Nici nu i-am mai putut închide ochii — Ducă-se pe pustii l . . .

De o creangă a nucului atîrna încă o bucată de frînghie. Alături spînzura desprinsă de la subsuoară, o creangă mai subţire. Se vede că omul legase frînghia de creanga aceea, dar nu-1 ţinuse. Şi atunci, cu răbdare şi chibzuială, ca un om hotărît să-şi ducă treaba la bun sfîrşit, a dezlegat frînghia şi a legat-o de altă creangă, mai de nădejde ...

Nu mai pot face nimic altceva decît să constat decesul.

Pe Neculai Vatavu îl cunoşteam. Aducea lemne la spital. Era un moldovean cumsecade, cam scump la vorbă şi cu ochii cam întunecaţi. îşi hrănea nevasta şi copiii din cărăuşie. Avea şi ceva păpuşoi pe lîngă casă, şi bostani pentru purcel. Dar pîinea lui erau carul şi boii. Vorbea cu boii mai mult decît cu nevasta şi copiii.

— Ce s-a întîmplat? De ce a făcut-o asta ?.. .

Omul care vorbise înainte, un român 'cu mustaţa groasă, mă măsoară cu oarecare îndoială. Apoi îşi ia inima în dinţi :

— Eu i-s cumnat, zice. îs Manolache Rotaru, de la jitărie. Cum s-ar zice, femeia mea şi cu a lui Neculai îs surori...

— Şi ce a fost cu el ?

— Apoi, ceasul cel rău, doamnă doctor, ce să fie ? Că i l-o scos aseară-n drum pe conu Octavei, *administratorii. ..* Neculai se-n-torcea de la chetrărie, cărase prund. Şi cînd să cîrmească la pod, aude din urmă maşina lui conu Octavei. Venea dihania la vale ca o zăludă, pesemne c-o scăpase stăpînu-său din frîu. Neculai s-o ferit, ş-atunci maşina o fulgerat pe lîngă el, o scîrţîit amarnic şi s-o culcat frumuşel pe-o coastă în mijlocul *şuşălii.* Cumnatul, Dumnezeu să-1 ierte, o alergat s'ă vadă ce şi cum. Boierul n-avea nici pe dracu, numa cît nu putea ieşi din cutiuţa lui şi tre-

mura ca varga. Neculai o pus umărul, o ridicat comedia pe roate şi l-a scos pe conu Octavei viu şi nevătămat. Cînd s-o văzut la lumină, boierul i-o dat lui Neculai cinci sute de lei drept mulţumită ş-o luat-o Ia sănătoasa pe şuşă, de-i scăpărau călcîile. Numai că-n vremea asta boii lui Neculai hartoise carul pe mal, Carul s-o farmat, un bou o scăpat teafăr, da"celălalt s-o betegit. Nu-i pălit pe nicăieri, numa că nu pune gura pe fîn şi geme ca omul.. . Conu Octavei o trimis patru oameni cu harabaua şi cu Opărică, să-i ridice maşina din drum. O legat-o de coada harabalei şi-o tîrîit-o aşa, de-o avut ce rîde satul. Neculai o rămas acolo, Ni-o spus Măria lui Iftodi că fusese cu cînepă la baltă cu fie-sa Anica şi l-o văzut. Era negru ca pămîntul, s'e uita cînd la car, cînd la bou, şi ofta.. . într-un tîrziu o venit Opărică să-1 cheme la *administraţie.* Şi acolo s-o repezit conu Octavei cu gura la dinsul. Că-şi uitase în maşină taşca cu tîrguieli şi cu parale, şl nime altul decît Neculai. n-ar fi putut s-o doseascâ.. . Opărică se bătea cu pumnii în piept şi se jura că atunci cînd venis'e el, taşca nu mai era în maşină. .. Aestea le-am aflat aseară chiar din gura cumnată-meu, cînd se-ntorcea de la curte zdrobit şi suduit ... Pe urmă o adus boii acasă, da' de culcat nu s-o culcat. Nevasta l-o întrebat unde-i carul.

„Apoi — zise l-am lăsat la chetrărie". ..

Ş-o rămas pe prispă afară, lîngă boul cel beteag, După ce şi-o potolit plodurile, ies'e iar nevasta şi-1 găseşte dezlegînd frînghia boilor.

— Apoi, Ileana, eu mă duc, zice.

— Da' de mîncat, nu mînînci nimica ? îl întrebă femeia, că de multe ori pleca aşa, în puterea nopţii,

— Nu, lasă... Numai să ai tu grijă de copii, Ileana, că eu mă duc. .. .

Omul scuipă într-o parte, cu năduf:

— Şi iaca, s-o dus !

întoarce apoi o căutătură neagră spre curtea din vîrful dealului, cu ferestrele mari poleite de lumina dimineţii.

— Da' se cheamă că s-o ales cu cinci sute le lei... I-am găsit în chimir. Bună pomană, doamnă doctor ! Nici de-ngropăciune n-are să ne-ajungă...

în jurul mortului, oamenii tac. Unii se trag încetişor spre poartă şi se duc pe la treburile lor. în schimb încep a se aduna femeile. Vin spăsite, cu mina la gură, cu ochii sfredelitori. Una începe a boci de la poartă. Dar cînd dă cu ochii de nevasta mortului, se opreşte descumpănită.

Baba aprinde altă luminare. Şi în liniştea care apasă, grea, peste livadă, copilul se porneşte dintr-odată să rîdă, cine ştie de ce, în timp ce dinspre iesle vine muget dulce şi tremurat de vită bolnavă.

Intru la postul de jandarmi. Domnul şef fusese în cercetare înaintea mea, şi acum, năduşit şi roşu, se muncea să-şi ticluiască „raportul".

— Nu se poate, domnule Dumitraş [înţelege că trebuie să dea socoteală cineva de nenorocirea asta. Neculai Vatavu era om cu scaun la cap...

în „canţelăria" unde bîzîie toate muştele satului, domnul Traian Dumitraş stă în picioare, proptindu-şi palmele late de sugativa verde a mesei. Mă priveşte cu un zîmbet îngăduitor, pe care, cu toată bunăvoinţa, nu şi-1 poate ascunde.

— Vă rog cu respect să mă iertaţi, doamnă doctor, dar ce putem noi face? Că de spînzurat, individul s-o spînzurat personal, nu l-o spînzurat nimenea! L-am chemat aici pe Opărică, l-am sucit, l-am învîrtit. . . El pune mîna-n foc că afară de mort nimenea nu putea să fure taşca lui conu Octavei.

— Bine, dar l-au bătut!

— Vorbe, doamnă doctor ! Cine era să-1 bată ? Vă gîndiţi poate la *eschimozele* celea? însă nu uitaţi că la prima încercare a căzut de sus.. . Eu, doamnă doctor, îl cunosc pe conu Octavei de pe cînd era numai atîtica şi-1 purta coana Ortansa cu rochiţă. .. Iute la vorbă, cei drept, da' bun ca plinea cea caldă. Nu i-o dat omului cinci sute de lei că l-o scos din maşină ? Zice cineva că

nu i-o dat ? Nu zice. Apoi vedeți?... Cum zicea și Mărioara mea...

— Adică dumneata crezi că Neculai Vatavu s-a spînzurat, așa, de mare fericire ?

Domnul Dumitraș își aruncă pieziș căutătura ochiului stîng. Mustățile i se zbîrlesc ca la motani și, dintr-o dată, parcă nu mai încape în tunică,

— Dumnezeu să-1 ierte, doamnă doctor, dar cine-i e de vină ? Un sifilitic și un pelagros... Ce să te-aștepți de la unul ca dînsul ?

Mă uit nedumerită la domnul șef. Vorbește cu o sigu^ ranță care mă descumpănește o clipă. Și totuși, Neculai Vatavu nu figurează în listele mele de la dispensar...

— Parcă ce știți mata, doamnă doctor! Că așa-s ăștia : se descîntă cu babe și sie oblojesc cu buruieni... E *semplu,...* Că doar nu era să-1 chem la s'ecție, pentru un prăpădit ca, dînsul, pe conu Octavei, om învățat și purtat prin străinătățuri... Așa zice și Mărioara...

Ies de la „post", umilită de neputința mea și apăsată de zădărnicia tuturor încercărilor mele.

La podeț mă întîlnesc cu cucoana Mărioara, nevasta domnului Dumitraș. Vine de la mort. își șterge ochii cu colțul „fișiului" ei negru și se caină domol:

— Of, duduită dragă, că tare amărîtă îi și viața asta ! Săracu Neculai.,. D-apoi că și noi! Iaca deseară-i lăsata-secului de postul Sîntămăriei... și mă crezi mata că n-am avut în casă un pumn de făină albă, să fac și eu un cozonăcel ori o plăcincioară ceva, să se bucure Băluță ? A trebuit să împrumut de la coana preuteasa... Că tot zice dumnealui: „Lasă, Mărioara, ca ne-om muta noi la oraș, și-i s'căpa și tu la cinematograf. .. Cînd o mai fi și asta!.,. Da' de Neculai, ce să spun, parcă mi se rupe inima... Numai că stau și mă gîndesc : cum de s-o îndurat el de nevastă și de copii? Mai cu seamă că-i dăduse conu Octavei și cinci sute de lei bacșiș"...

O las pe cucoana Mărioara în mijlocul-podețului, cu mâna la gură, nedumerită : „că doar îi dăduse conu Octavei cinci sute de lei bacșiș"...

Cu toate că ceața nu s-a risipit de tot deasupra Șiretului, începe să fie cald. Se aud cîntînd, departe, femeile care pun cînepă la topit. Iar într-o uliță dosnică, crainicul morții — fetița înfofolită în fusta mă-sii bate cu pumnii într-un gard. De cealaltă parte a gardului cîinii latră întărîtați, dar glasul ei subțire și ascuțit se răsucește, sfredel, peste larma zăvozilor:

— Bădiță Ștefane, s-o spînzurat tătuca... S-o spînzurat tătuca, bădiță Ștefane!

MANGU

In poarta spitalului se opreşte un bărbat cărunt, înalt, slab şi uşor adus din şale. E îmbrăcat curat, cu oarecare îngrijire chiar : bocancii i-s lustruiţi, cămaşa foarte albă, obrazul proaspăt bărbierit. Ridică spre cerdac, cu nelinişte, o privire cercetătoare.

M-a zărit. Se apropie cu grabă şi zice, simplu :

— Sărut mîna, duduită. Iaca, am venit.

— Bine-ai făcut, Manguie.

Mangu rîde, uşurat. Apoi, liniştit, îşi pune căciula pe cap şi o ia spre cancelarie, cu pasul hotărît al omului care ştie ce are de făcut.

Peste o jumătate de ceas iese în uşă, în papuci şi cu scufie albastră pe' vîrful capului. Peste halatul vărgat s-a încins cu brîul lui roşu, cu motocei :

— Rîdă ei — zice, arătînd cu capul în urmă — da' eu nu pot fără brîu, că mă omoară şalele . . .

Apoi se uită lung spre livadă şi cercetează cu luare-aminte ograda.

— Ham!

Clatină din cap nemulţumit, alege de sub şură un măturoi de nuiele, îl potriveşte bine în coadă şl se apucă de treabă. Pînă în seară,, livada, grădina şi ograda au altă faţă : parcă au întinerit.

Aşa vine Mangu Ia spital, de două-trei ori pe an, de obicei în preajma sărbătorilor. Are o pelagră veche şi, din timpul războiului, o boală incurabilă de rinichi.

In Mlclăuşeiiii Iui stăpîneşte, singur-singurel, o casă curăţică în mijocul unei livezi cu meri bătrîni şi strîmbi. Cînd îl păleşte dorul de ducă, se spală, se ferchezuieşte, pune pe uşă un lacăt mare, bisericesc, şi vine la spital. Oamenii din sat, care-i cunosc meteahna, îl întreabă rîzînd :

— încotro, Manguie ?

El le răspunde, clipind mărunt din ochii lui de un verde spălăcit, vîrîţi adînc sub frunte :

— Apoi, la spital. . . Mă duc să mă mai boieresc şi eu, că mi s-o acrit sufletul de calicie.

Cînd vine Mangu, toată lumea se bucură. Ion îşi prelungeşte nesupărat popasurile vesele la hanul domnului Agapie, Ileana nu mai spală singură cimentul sălilor reci, iar bolnavii ştiu că are cine să le poarte de grijă.

Dimineaţa, Mangu se scoală tîrziu. îşi înghite, fără să se încrunte, doctoriile amare, apoi stă aşa, cu ochii pe jumătate închişi, cu mîinile întinse peste cuvertură, fericit.

— Cum te simţi, Manguie ?

— Bine, duduită, care nu se mai află... O cafea ş-o ţigară, şi-s boier în lege !

Intru pe neaşteptate la copii. Mangu stă, strîmb, pe marginea patului Sultănicăi. înfăşoară nişte cîrpe pe un băţ şi le coase, ţinînd acul cu toate cinci degetele. Fetiţa rîde. Din tot trupul ei mort, de paralitică, viaţa 1 s-a adunat în obrazul mic şi în ochii aurii şi mari.

— Ce faci acolo, Manguie ?

Mangu tresare, se înroşeşte şi ascunde într-o clipă, în buzunarul încăpător al halatului, toate piesele compromiţătoare.

-— Eu ? .. . Nimica, duduită. Voiam să-i fac Sultanei o *frecţie**

Şi repede, cătînd pieziş, iese din odaie.

După plecarea lui, Sultănica scoate de sub pătură mîna cea sănătoasă — subţire, cu pielea străvezie sub

care se țes vinişoarele albastre — şi-mi arată o păpuşă :

— Duiță, vezi ? Moaca lu Mangu ide.. .

într-adevăr, păpuşa lui Mangu rîdea, cu ochii de mărgele verzi, cu gura trasă cu creion roş, cu sprincenele înălțate sus pe frunte şi cu obrajii de cîrpă rumeniți cu cîrmîz.

Toate „moacele" lui Mangu sînt îmbrăcate cu fuste crețe, cu polcuțe strimte, iar peste părul din mătase de păpuşoi se poartă legate lipoveneşte. Şi toate rîd.

îi găsesc pe Mangu dezghiocînd fasole la bucătărie,

— De ce rîd toate păpuşile dumitale, Manguie ?

Mangu zîmbeşte şi se uită aiurea, ruşinat şi măgulit în acelaşi timp.

— Apoi, destul îs necăjiți ei, săracii *copchii*. .. Măcar păpuşile lor să se bucure.. .

Şi de atunci, de cîte ori mă vede, Mangu se apropie de mine cu scufia în mînă :

— Ce te-aş ruga eu pe mata, duduită... Poate că mai găseşti pe acasă vreo petică... Că puiul cel de ungur care-o intrat azi la salon n-are *moacă,* şi vede la ceilalți, şi i-e jăle.. .

Mangu mătură aleea. Netezeşte uşor nisipul cu măturoiul, apoi culege gunoaiele cu mîna. Nu-i scapă nici un pai, nici o frunză, nici o pietricică.

— Ai fost la război, Manguie ?

— Fost, duduită.. . De-atunci am şi rămas eu beteag Eram *răzărvîst* ş-am fost la băieți, la *râiugiațL*

Se sprijină în coada măturoiului şi se uită peste capul meu în zarea fumurie, primăvăratică.

— Vorbeau munteneşte, săracii, de parcă tocau din gură. Da' mie tare-mi mai era milă de ei.. . Copii nevinovați, duduită, copii fără părinți şi fără vatră. . Am ajuns noi odată, la vreme de seară, într-un sat de prin părțile Bacăului. Aveam *orden* să poposim acolo. Şi era satul acela plin cu ostaşi ruşi. Cărau apă pe la case, tăiau lemne şi roboteau prin bătătură, de parcă de-acolo erau de cînd lumea şi acolo erau să rămîie. Iar nevestele stăteau pe la porți şi ronțăiau zahăr, şi se uitau cum trebăluiesc la casa lor gospodarii cei bălai... Şi pentru noi, prăpădiții, nu mai era nici un locuşor.

Ne-am dus atunci la primărie. Şi ne-o îngrămădit primarul într-o şandrama spartă, şi ne-o dat fîn de aşternut pe scînduri... Era cu noi un băiet bolnav, unu Dumitru, zicea că-i de pe Olt. îl scuturau frigurile şi o striga pe maică-sa... Am aprins oleacă de foc şi i-am făcut ceai. Da' el tremura înainte.

— Nene Manguie — zicea — eu am să mor în noaptea asta, şi pe mămuca n-am s-o mai văd. ..

Ceilalți stăteau ghemuiți unu în altu, da' de dormit nu dormeau. Se uitau la foc şi se gîndeau acasă. Că erau acolo, duduită, pe paiele acelea, feciorași de boier, deprinşi să doarmă pe paturi moi, cu aşternuturi albe şi c-o mînă de mamă la căpătîi...

într-un tîrziu îl văd pe unul — îl chema Niță şi era mititel şi cu capul mare, de om bătrîn. îl văd că-şi scoate măntăluța lui de şcolar şi o pune peste Dumitru.

— Mie nu mi-i frig, nene Manguie, zice, Eu îs voinic ...

M-am uitat la el, în zarea focului. Te vedeai prin obrajii lui... Asta m-o ruşinat, duduită. I-am dat hăinuța înapoi, m-am dezbrăcat de manta şi l-am învălit pe Dumitru. Şi cum l-am învălit, cum a adormit.

Şi era o moină şi o mişălie în noaptea aceea... Se plimba vîntul prin şandrama ca la el acasă. De la o vreme, focul s-o stins şi n-am mai avut cu ce-l hrăni. Pe urmă o adormit şi băieții şi o început a suspina prin somn, aşa cum țîrîie noaptea-n cuib, în miez de vară, puii cei de rîndunică. ..

M-am ghemuit şi eu lîngă Dumitru, că eram ostenit rău. Mersesem toată ziua prin zloată, pe drumuri desfundate de artilerie. Şi n-am simțit, prin somn, cum începe a pica peste mine din bagdadia spartă cîte-oleacă de ploaie. Cînd m-am trezit, parcă eram de lemn. Am stat, aşa, pînă ce o venit domnu locotenent, care era mai mare peste noi, de m-o trimes cu o căruță hodorogită la Bacău, la spital. Apoi din asta m-o şi rds-

*format.*Mă gîndesc cîteodată, duduită, la' băieţii aceia... Ce s-o mai fi ales de ei, numa Dumnezeu ştie... Că o fost în anul acela o toamnă amară ş-o iarnă cumplită, iar ei erau goluţi şi bicisnici, şi nimenea n-avea pentru ei o milă de mamă... Cînd m-o ridicat dintre dînşii, unii o început a plînge... Era unu nălţuţ şi subţire şi cu nişte ochişori albaştri care $e minunau de toate celea... Ii zicea Puiu, că era odraslă de tîrgoveţi. Şi tuşea.,.. Vai de sufletul mămucuţei lui! Că eu gîndesc că de-ntors nu s-o mai întors el acasă, şi nici locul unde-o rămas nu i l-o mai însămnat nimenea...

Mangu pliveşte un strat cu mărar. Mîna lui scorojită se afundă în peria deasă şi verde şi scoate de-acolo, din umbră, firişoare subţiri de buruiană. Cum le-o fi dibuind ? ...

— Da' tu ce cauţi aici, dihania dracului ?

Şi Mangu ridică în lumină, cu două degete, un gîndac urît, de tuci.

— Aista-i forfecar, duduită. Taie buruiana, de parcă o ratează cu foarfecă ! Urîtă dihanie, şi *ră..* .

Gîndacul dă din picioare, speriat, pipăind văzduhul. Mangu îl aruncă în cărare. O clipă, talpa papucului stă, ameninţătoare, deasupra gîngăniei. Dar Mangu se apleacă, ridică gîndacul şi-1 aruncă peste gard, în şosea..

—- Mi-e scîrbă să-1 ucid, duduită. Scrîşneşte urit... D-acu, cum i-o fi norocu. Poate că l-o zdrobi vreo vită ori o roată de căruţă. Da' se cheamă cu nu l-am ucis eu . .,

Se aşează pe călcîie şi începe să cerceteze iarăşi, cu luare-aminte, stratul cu mărar.

—- De-aiştia o fost mulţi într-o vară, la Eş. . . Răteza.se floriile prin grădini, de parcă-i tocmise eineva âminie pentru treaba asta.

Âi fost şi la Iaşi, Manguie ?

. f— Fost, cum nu. Demult... Năcazuri. Mă dusesem să-mi caut nevasta .... '

Nu ştiam că Mangu a avut gospodină şi-mi pare rău că poate i-am stîrnit, fără să vreau, o durere veche*

într-adevăr, oftează, mestecă un fir de mărar, îl scuipăj şi ochii spălăciţi i se întunecă, verzi.

— Că m-o pus dracu şi pe mine de m-am însurat, duduită».. Eram tînăr pe-atuncea şi fără minte. Se pripăşise pe la noi un lipovan pescar, ş-avea o fată. O chema Maruşca. Era bălaie, şi harnică şi cuminte. Nu-i auzeai gura. Numa rîdea. Da' uneori i se tulburau ochii şi se uita urît... Am luat-o şi am trăit bine, şi am avut şi un băiet. Şi cînd o fost să împlinească băietul doi ani, Maruşca o fugit cu altul şi o luat şi băietul. Mă întreb şi acuma: de ce l-o luat? Că nu se arăta să-i fie drag. îl bătea, cît era de mititel, că zicea că-mi seamănă mie... O fugit toamna, cu un mocan care venise cu.lină la iarmaroc, la Roman. Am căutat-o am cercetat... Nu pentru muiere, pentru băiet. Am vîndut şi un loc de casă, cheltuind banii pe drumuri. Doi ani de zile am fost ca nebun, duduită. Pe urmă, cu încetul, m-am potolit... Dac-a mai fi trăind, băietul ar.fi să împlinească nouăsprezece ani la vară. Da' eu, la flăcăi de sama ilui nu mă pot uita cu dragoste. Numai cînd văd copii cruzi mi se moaie inima.,. De aceea gîndesc c-o fi murit de mititel.

Mangu rupe în loc de buruiană un smoc întreg de mărar.

— Numai o dată mi s-o părut c-o văd pe Maruşca... Eram podar la *Eş,* cam doi ani după ce fugise. „Pontu" meu era de la teatru şi pînă-n Tîrgu-Cucului. într-o dimineaţă, nici nu se luminase bine; mă apucasem-să; adun nişte paie căzute dintr-un furgon. Şi numai ce-l văd ieşind în stradă pe părintele Gociu. Era spăriet, îşi ţinea poalele ridicate şi-i ieşise codiţa din gulerul antereului.

— Ce faci, omule? se răsteşte el la mine.

— Săru' mîna părinte, zic. Mătur.,

Şi mă tot miram ce-o fi avînd părintele de se uită aşa de urît la mine.

— Dar nu vezi, omul lui Dumnezeu, că arde şcoala ?

Atunci, m-am uitat şi eu în sus. Şi am văzut ieşind de după zidurile Goliei, un fum gros care se înălţa drept, de parcă-l sorbea văzduhul. Şi o flacără albastră se arăta şi se ascundea la una din ferestre... Am aruncat măturoiul cît colo şi am fugit la teatru, să dau de veste. De-acolo a zbîrnîit telefonul şi o venit pompierii. Da' pînă să vie ei, şcoala a ars. Noroc c-o scăpat mîndreţa de biserică... S-o adunat acolo lume peste lume ca la, foc. Şi, în învălmăşeala aqeea, văd eu o femele, cu un copil în braţe. Se îngrămădea printre oameni, să vadă. Purta fustă creaţă, polcuţă strimtă şi broboadă legată sub bărbie, lipoveneşte. în puhoiul acela de oameni care se zdrobeau şi urlau, n-am putut să mă apropii de ea. Şi nici nu mă uitam la femeie, mă uitam la copil. Am vrut să strig şi n-am putut, mi se încleştaseră fălcile. Pe urmă, copilul o întors faţa spre mine, peste umărul mă-sii. Şi atunci am văzut că era mititel, cu părul cum îi cînepă şi cu ochii albaştri... Nu era băietul meu, era a *celuilalt...* M-o luat cu ameţeală şi am rămas încremenit în drum, de erau să mă calce în picioare caii pompierilor. Un sergent m-o împins la o parte, m-o înjurat şi m-o făcut beţiv. Pe Maruşca n-am apucat s-o văd. Poate că nici nu era Maruşca... Asta s-o tîmplat, duduită, pe trotuarul străzii Golia, colţ cu Armenească, acolo unde este o cutie mare de tablă, care huieşte şi geme cînd trece tramvaiul de parcă-i necuratul într-însa ...

Mangu a pus pe fereastră, într-o oală de lut, cîteva crenguţe de „mîţişori" : „ca să ştie plodurile, săracele, că vin Pastele..."

E în toane bune azi. Aleargă, se frămîntă, vrea să facă toate treburile — şi pe toate deodată. A coborît din pod vreo zece cutii goale de conserve, le-a netezit marginile, le-a opărit şi le-a aşezat cu gura în jos pe plita din bucătărie.

— Ce-s cutiile astea, Manguie?

Ileana iese din umbra cuptorului, roşie şi mînioasă.

— Scăpaţi-mă de nebunul ista, doamnă doctor! N-am chip să-mi caut de treabă de răul lui. Nu vedeţi ce-i pe plita mea?

Mangu vine după mine şi mă lămureşte :

— Cutiile c^lea, duduită, îmi trebuie mie ... să fac în ele cozonăcei pentru băieţi. Că dacă-i dai plodului o bucată de cozonac, se bucură şi nu prea. Da' dacă-i dai unul întreg, cît de mititel, apoi tare se mai bucură ...

Pe prichiciul ferestrei de la bucătărie, între tot felul de ulcele ştirbe, Mangu înroşeşte ouă. Pe coaja fiecăruia migăleşte ceva cu o bucăţică de ceară, apoi Ie dă drumul în ulcelele în care a fiert coajă de ceapă, surcele de „băcan", flori de dediţel şi scoarţă de măr pădureţ. Şi cînd le scoate din zeama fierbinte şi le pune la zbicit, pe coaja cărămizie, roşie, violetă sau galbenă rămîn, albe, o căruţă, o floare, un scrînciob ori un cocoşel.

— Aista-i pentru Sultana ... aista-i pentru Necuîă-ieş... aista, că-i mai mascat, pentru doamna doctor ...

S-a bărbierit, şi-a lustruit bocancii cu funingine de pe fundul ceaunului, s-a îmbrăcat cu hainele lui de acasă şi a ieşit pe cerdac. Ţine în mînă, departe de trup, luminarea pentru înviere învdlită într-o bucată de jurnal.

E linişte. O urmă de lumină stăruie încă peste întinderile pustii. Pe drum trece repede o fată desculţă, mînînd cu nuieluşa o vacă leneşă.

în livadă, copacii foşnesc scurt, de parcă-i scutură cineva. Şi din vişini cad, legănîndu-se, petale uşoare şi amărui.

Rezemat de stîlpul cerdacului, Mangu aşteaptă şi se gîndeşte. Poate la sărbătorile lui de demult, poate la Maruşca lui cea bălaie...

Deodată uşa se deschide, şi Ileana iese alergînd, cu capul gol, cu mîinile întinse : parcă vrea să prindă pe cineva.

— Moare Sultănica, doamnă doctor ! Manguie, moare Sultănica I

La ceasul cînd clopotele din sat încep să cînte, întîi uşor ca o părere, apoi adînc şi trist, fetiţa a deschis ochii, înfiorată :

— îa ! .. ,.

Apoi i-a închis, încet, Şi pentru că nu ştia că moare, a murit rîzînd.

Lîngă obrazul ei străveziu rîde, cu obrazul roşu şi cu ochii de mărgele verzi, păpuşa meşterită de Mangu. Rîd amîndouă. Iar la capul lor, Mangu aprinde luminarea lui de înviere.

Chemarea tremurată a clopotelor s-a stins în noapte, peste livezile allbe. Şi în liniştea care năvăleşte pe ferestrele deschise, Mangu îşi duce dintr-o dată pumnii la tîmple, se prăbuşeşte la picioarele patului şi începe să bocească cu glas, ca o muiere.

IDILA

— Ţineţi dreapta, doamnă doctor, că ne-nnămolim !

Pe drumul povîrnit, lupta cu glodul vîscos e mai aprigă decît pe drumul drept. Galoşii se încleie în pămîntul moale şi nu mai ies decît cu lut cu tot: ducem pe picioare, ca puricele din poveste, nu ştiu cîte ocale.

Deasupra noastră, pe cerul scund de să-1 atingi cu mîna, se rostogolesc pachete uriaşe de neguri, lăsînd uneori să se străvadă un disc de tinichea, cu luciul şters :

Soarele rotund şi palid se străvede printre nori...

Am trecut pe lîngă casa poetului. în locul şandramalei vechi de scînduri care-i adăpostea mormîntul, se ridică, se dărîmă, şi nu se mai isprăveşte de ridicat ca în legenda Meşterului Manole, un mausoleu de cărămidă.

Drăgoi întoarce spre mine zîmbetul familiar şi mustăţile cu brumă de ploaie.

— Greu la deal, doamnă doctor...

— O să fie şi mai greu la vale, Drăgoi.

Agentul sanitar stăpîneşte, de cînd îl ştiu, o pereche de cizme cu carîmbul pînă deasupra genunchilor, o pelerinuţă de cauciuc din an în an tot mai verde şi mai scurtă (Drăgoi îi retează cu foarfecă poalele veşnic destrămate) şi o şapcă de piele cu urechi. Ce vîrsta ar putea să aibă agentul sanitar e greu de ghicit. în privinţa asta, faţa lui lată şi colţuroasă nu spune nimic. Dar ochii tineri şi neastîmpăraţi i-s atît de străvezii,

încît ţi se pare că dacă te-ai uita de aproape, ai vedea prin ei dincolo, ca prin două ferestruici uşor afumate.

— Iaca, ajungem, zice el. Casa e colea, pe stînga ... Nu-s oameni săraci, da-s necăjiţi. Pămînt au, că o adus nevasta de zestre şi le-o mai dat şi statul. Da' cine să-I muncească, dacă bărbatul bea, băieţii îs mărunţei, iar nevasta, anul şi copilul ? ...

Drăgoi tace şi se gîndeşte. Nu se aude decît plescăitul cleios al cizmelor lui mari. Apoi încheie :

— Cea mare, Tinca ... amarnică fată !

La capătul urcuşului, ne închide drumul un gard de nuiele, negru de ploaie şi pe jumătate risipit.

— Numai de-ar fi legat cîinele ... O javră, nici să te uiţi la el... da' are nişte colţi!

Drăgoi bate cu băţul în gard. De undeva, din negură, se desprinde o mogîldeaţă udă : un băieţaş cu sumanul în cap.

— Mă Nică, mă! Legat-ai javra, precum ne-o fost vorba ?

Băieţaşul răspunde, scurt şi serios :

— Legat.

Şi se mistuie în negură, spre partea de unde vine muget înăbuşit de vită flămîndă.

— Acasă-s gospodarii ? ...

— Casa e răsărită, cu prispă netedă şi cu chenar pestriţ în jurul ferestrelor. In uşă ne întîmpină un bărbat prizărit şi bărbos, cu nasul ascuţit în culoarea mucegaiului. Se uită spre noi, dar privirea lui dibuitoare se opreşte înaintea noastră, ca şi cum acolo ar fi o perdea pe care n-o vede decît el. Vorbeşte moale, ca de mîntuială, gîndindu-se parcă la altceva.

— Sărut mîna, doamnă doctor ... Da' ce trebuia să vă supăraţi pe-o vreme ca asta pentru atîta lucru?

Drăgoi îşi şterge cu deosebită grijă, uitîndu-se în jos încrucişat, mustăţile pline de apă.

— Apoi, aşa i-am spus şi eu, că nu era numaidecît nevoie să vie, da' dacă dumneaei o vrut... Că moaşa-i plecată la Miclăuşeni, la altă facere, şi n-avea cine. De-acasă ne-am pornit cu docarul, însă n-am putut răzbi pînă aici ş-am luat-o la deal pe jos, ca vai de noi...

Din oasă se aude scîncet de copil abia născut. Drăgoi întinde mustăţile într-acolo, cu adîncă mirare :

— Da' ce, o şi făcut ? ...

— Că doar n-avea să te-aştepte pe dumneata, domnule *argent,* şi gospodarul strînge dintr-un ochi, înveselit. Cînd am văzut că nu-i chip, am chemat-o pe baba Bursuceasa, că-i meşteră şi are mîna uşoară...

In odaie e cald, aer îmbîcsit şi uleios. Pe vatră arde foc ca-n miezul iernii, pe prichici se usucă cîteva pelinci, încolo, întuneric şi fum. Flacăra bate în obrazul femeii culcate, fără să-i rumenească faţa suptă şi amărîtă.

Se saltă pe pernă. De sub broboadă îi lunecă pe umăr coada subţire şi căruntă.

— Vai de mine, doamnă doctor, cum ne-aţi găsiţi Dacă ştiam că veniţi, puneam să facă focul dincolo... De unde să ştiu una ca asta ? ... Tincă-ăi, adă fuguţa un sdaun din odaia cea mare ! Şi lasă uşa deschisă, să mai intre oleacă de lumină.

Dar Tinca nu se arată. Glasul femeii se înăspreşte :

— Tincă-ăi, da' vină, fată, că nu te mînîncă nimenea !

Gospodarul bombăneşte nu ştiu ce în barbă, apoi se duce el după scaun. Il feţuieşte cu palma aspră şi mi-l potriveşte în faţa focului.

Ceaţa a năvălit în tindă şi s-a oprit în uşă de parcă nu ştie ce să facă : să intre, să nu intre ? ... Oricum, odaia s-a mai luminat.

Lîngă femeie, pe învelitoarea aspră, noua odraslă a gospodarilor îşi încreţeşte mărunt feţişoara de postav roşu. începe să scîncească, dar se răzgîndeşte şi adoarme, înfăşată într-o fustă veche de-a mame-sii. Ghemuit pe-un scăunaş, bărbatul se uită în foc, îşi încălzeşte palmele, cînd una, cînd cealaltă, şi tace. Tace şi Drăgoi, cu ochii ţintă la uşa deschisă, răsucindu-se cu neastîmpăr în pelerinuţa lui. Apoi, fără să se uite la noi, se trage pe nesimţite spre uşă şi se strecoară în tindă.

Mă apropii de bolnavă. într-adevăr, nu mai aveam ce căuta : baba Bursuceasa e meşteră. Deprinsă cu asemenea cumpene, peste două trei zile femeia o să iasă

prin ploaie şi zlotă, la păsări şi la vite. Trupul istovit de muncă şi de sarcină o să se poarte, ca şi pînă ieri, prin gospodăria întinsă, şi nimeni n-o s-o întrebe dacă mai poate sau nu. Şi, în timp ce plodurile mai mărişoare» or să tragă miţele de coadă şi or să înhame căţelul ia scăunaşul de mestecat mămăliga, singură în fundul patului, în covăţica ei, fiinţa asta mică o să poată seinei de foame nesupărată, cît i-o cere inima.

Iar a început ploaia. Pe marginea streşinei se anină şi se destramă o dantelă subţire de apă, întocmai ca. „ploiţa" pe care o împletesc fetele pe marginea năframelor.

Gospodarul s-a dus să-mi aducă docarul din vale, pe un drum ocolit, pe care-l ştie el. Rămîn singură cu nevasta. Uşa e închisă, focul se stinge şi întunericul se împînzeşte, vînăt, prin unghere.

Tăcem amîndouă. Tăcerile acestea mocnite, în casele oamenilor necăjiţi, aduc cu ele un fel de nelinişte şi de nemulţumire stingherită, cu atît mai stăruitoare cu cît se prelungesc mai mult.

Încerc să leg firul vorbei:

— Cîţi copii aveţi?

— Aista-i al şaptelea, doamnă doctor... al şaptelea; care trăieşte, că pe trei i-o strîns Dumnezeu.

Femeia oftează :

— Şi-i fată ! ...

Apoi începe să vorbească repede, cu un fel de întărîtare. Lîngă ea, ghemul de cîrpe se foieşte în fusta veche, ca şi cum ar înţelege despre ce e vorba.

— Că parcă-i un făcut de-o vreme încoace, *tâte* ne ies pe dos! Ieri ne-o fătat vaca un viţel mort, un bouţ de mai mare dragul, şi azi ne-o mai blagoslovit Dumnezeu cu o gură flămîndă la casă, că n-aveam destule... Drept să vă spun, doamnă doctor, am ajuns de mi-i şi ruşine de oameni. .. femeie bătrîna şi tot cit plod Ia sîn! Da' parcă omul meu vrea să ştie de asta ?, .,

Uşa scîrţie a iscoadă, şi prin deschizătură îşi vîră nasul o fetiţă cu obrazul încruntat şi bătrîn. Dar cum dă cu ochii de mine, se trage speriată înapoi.

— Nici de treabă nu-mi pot căta de răul pleduri-lor.. . Că numai năcazuri am de pe urma lor. Cei mari tot o mai fost cum o mai fost. Da' işti mititei care de care îi mai bicisnic. Iaca, asta, Profira : are ducă-se pe pustii. De trei ori am hărăpsit-o pînă acuma, şi tot degeaba ...

Codiţa subţire şi căruntă a femeii trece repede de pe un umăr pe celălalt.

— Şi n-am măcar cu cine să schimb şi eu o vorbă de înţeles, doamnă doctor... Că romånu ista a meu, las' că *be,* dar parcă, Doamne iartă-mă, nici nu-i în *tâte* minţile de-o vreme încoace. Unde-i chip să mă mai cain şi eu de una, de alta, ca orice femeie la bărbatu ei ? Iaca,. Tinca merge pe nouăsprezece ani, se cheamă că ar trebui s-o căpătuim. .. Da cum încep, el se burzuluieşte, îşi ia căciula şi coboară la crîşma lui domnul Agapie, că-i dă de băut pe datorie...

Tace, ridică puţin capul şi ascultă.

— Parcă s-aude ceva.. . A ci venit el cu trăsura... 'Tinqă !

Nu răspunde nimeni. Undeva, în vreun cotlon dosnic, se aude larmă înfundată, bufnituri şi rîsete de copii.

— Tincă !. . . Tincă-ăi' I

Fata nu se arată. Ies în tindă,.să mă uit. Nu se vede nimeni. Drăgoi parcă a intrat şi el în pămînt. S-o fi dus cu gospodarul, după docar, şi vor fi făcut amîndoi popas la domnul Agapie ?

Prin ropotul ploii se desluşeşte un foşnet uscat şi şoapte.. . Deschid uşa odăii de peste tindă, „odaia cea mare". Ferestrele-s astupate, nu se vede nimic. Miroase a busuioc, a mere şi a ceapă — mai ales a ceapă. Fără veste, cineva se desprinde din întuneric şi se furişează pe lîngă mine, ca o pisică. Iese, lăsînd uşa deschisă : o fată. Cu încetul, lucrurile din odaie încep să se aleagă în umbră. Pe masa din mijloc se coc mere iernatice. Aninate de păreţi, şiraguri de ardei roşii cu lustru de mărgean. Lăzi vechi, o covată cu lînă scărmănată, un sul de rogojini... In fundul odăii, un morman de cartofi, iar alături un maldăr înalt şi înfoiat de ceapă. Şi de acolo se descurcă, foşnind, două cizme uriaşe.

— Ce s'-a întîmplat, Drăgoi?

Agentul a izbutit să se ridice, gîfîind. E peste măsură de roşu, se uită împrejur speriat, iar mustăţile i-s strîmbe, desperecheate parcă. Pentru întîia oară obrazul

lui mi se arată gol, fără pojghiţa zîmbetului: şi parcă e altul.

Nu se grăbeşte să-mi răspundă. Nici nu e nevoie, îmi aruncă pe sub sprîncene o căutătură nouă, scurtă şi duşmănoasă : peste ferestruicile ochilor i s-au lăsat obloanele grele, plumburii. Mă grăbesc să ies în tindă, la lumină. în urma mea, Drăgoi îşi culege din ceapă pelerinuţa mototolită şi începe s-o scuture cu de-a^sănuntul, ca să-şi facă de lucru.

Ne pregătim de plecare. Plouă, ploaie de toamnă cu picături subţiri şi dese, care se împînzesc pieziş.

Drăgoi vorbeşte tare şi gros, cînd cu gospodarul, cînd cu calul, cînd cu un personaj nevăzut, pe care se arată a fi grozav de supărat. Cercetează cu exagerată luare-aminte cătărămile hamurilor şi şuruburile docarului, ca şi cum am porni la drum lung şi cu primejdii şi el ar fi singurul răspunzător. Şi cum se învîrte în jurul docarului dînd din mîini cu gesturi largi şi inutile, pelerina i se desfăşoară ca două aripi de cauciuc, făcîndu-1 să semene cu un liliac uriaş, rătăcit în ploaie.

Plecăm. Podeţul vuieşte sub roţi, înăbuşit şi moale. Agentul se aşează mai bine pe locul lui, stîrnind din pelerină miros iute şi înţepător de ceapă. Iar în urma noastră, gospodarul închide poarta pe dinafară, scuipă, apoi o ia de-a dreptul prin bălţi spre crîşma lui domnul Agapie.

LA HANUL LUI VALMA

Plouă de o săptămînă, plouă mărunt, cenuşiu, ne~sfîrşit.

Astăzi am pus să se facă focul în spital. Bolnavii care se pot ridica din pat s-au îngrămădit în jurul sobelor, ca în jurul unor prieteni sosiţi pe neaşteptate, de la drum lung, într-un ceas de durere şi de deznădejde.

Am făcut focul şi în odaia mea. Şi în după-amiaza cu lumina scăzută au început să joace pe luciul mobilelor, deschizînd pe suprafeţe mici perspective adînci şi misterioase, lumini galbene, vesele şi pîlpîitoare. Mi-am tras un scaun în faţa sobei şi am luat din raft o carte de demult. Zile ca acea de astăzi cheamă din uitare prietenia cărţilor vechi şi cunoscute, a cărţilor pe care le părăsim în zilele cu soare şi lumină multă.

Ileana îşi vîră pe uşă faţa rotundă, aburită de ploaie. Burniţa de afară i-a încărunţit părul scăpat de sub broboadă.

— O venit un vătăjeL duduită. Zice că o strigat la telefon domnul Valma şi v-o rugat să vă duceţi *midiat,* că-i bolnavă tare domnişoara Ernestina.

Picioarele calului alunecă şi fug în toate părţile pe şoseaua moale. Căluţul îşi descleie la fiecare pas, cu silă, copitele din noroiul lipicios şi trage voiniceşte, cu capul în piept, cu trupul întins oblic înainte. Din cînd în cînd, întoarce spre Ion, peste spinarea aburită,

căutătura ochilor resemnaţi. Parcă spune : „Ce să facem? Nu-i nimeni bucuros, dar dacă trebuie"...

Lăsăm în urmă satul cu gardurile posomorite şi umflate, cu acoperişurile de stuh grele de apă, gata parcă să se prăbuşească sub propria lor povară. Cîmpia largă şi pustie se strînge în jurul nostru, aducînd doar la cîţiva paşi hotarele cenuşii de negură. Poate că-i e frică şi ei sub bolta scundă şi ameninţătoare.

Trecem fără zgomot peste pod, — parcă mergem pe pîslă. De dedesubt apa nu se vede. Aceeaşi pîclă pluteşte şi sub noi, şi deasupra noastră. Norii îşi anină scama în vîrful cireşilor sălbatici, care-şi poartă încă, cu încăpăţînare, frunzişul demult mort.

Pe mantaua mea, ploaia bate fără odihnă. încerc să potrivesc un cîntec pe măsura ploii, dar nu merge : mereu îşi schimbă ritmul. Cu sumanul ud, cu un sac pe cap drept glugă, Ion tace, mocnit. Doar din cînd în cînd, la cîte un hop, cuprinde în aceeaşi înjurătură cumplită şi şoseaua, şi calul, şi pe domnul Valma, şi pe domnişoara Ernestina, şi pe mama dumisale...

Hanul domnului Isidor Valdman — mai scurt şi mai pe înţelesul tuturor : al lui domnu Valma — e aşezat la o răscruce de drumuri, aproape de Spinoasa. In zilele însorite de toamnă, pe acolo trec şi acolo poposesc hărăbălile grele încărcate cu sfeclă, în drum spre fabrica de zahăr, carele şi camioanele cu grîne în drum spre gară şi căruţele ţărăneşti spre moară sau spre tîrg.

Domnul Valdman e totdeauna vesel, că are vinuri într-ales, pastrama de vacă, fragedă şi pipărată, şi trăscău tare, de-ţi sare căciula din cap. Ba mai ţine în prăvălie, în ciuda cucoanei Sara, slănină afumată şi cîrnaţi de porc, cu mirodenii multe.

Domnul Isidor a avut o copilărie cu totul neobişnuită. Orfan de mic, s-a pripăşit în Spinoasa, unde a crescut de-a valma cu băieţii din sat. A purtat cămaşă largă de cînepă, iţăraşi strimţi şi, peste, părul cîrlionţat, cu ape cărămizii, căciulă grea de oaie în toiul verii. Iar în picioare n-a purtat nimic. A păscut vitele la cîmp cu băieţii de seama lui. a dormit în iarba udă de rouă şi a gonit, pe deşelate, caii slobozi pe imaş. A

învăţat să cioplească fluiere, să cînte de inimă albastră şi a pătruns adine in toate tainele dialectului moldovenesc.

în ziua cînd l-au dat neamurile de urmă şi au venit, cu mare alarmă, să-l ia la tîrg, la Buhuşi, Isidor a ţipat, s-a trîntit la pămînt, dînd din mîini şi din picioare, şi a umblat trei zile fugar prin zăvoaiele Moldovei, nemîncat şi cu cămaşa ruptă.

Pînă Ia urmă l-au prins, l-au dus la tîrg, Lau spălat, l-au îmbrăcat „ca oamenii" şi l-au pus ia învăţătură. Cînd a împlinit şaptesprezece ani, l-au logodit cu verişoara Sara, oare era mai mare decît el şi grozav de grasă. Iar peste doi ani i-au însurat şi i-au luat cu chirie, drept zestre, hanul de la Spinoasa,

Lui domnul Isidor îi place să povestească despre cei dinţii ani ai lui petrecuţi la oraş.

— Eu pînă la zece ani nu văzusem rabin. Iar ce ştiam despre el de la băieţii mei mai bine n-aş fî ştiut. Şi cînd am dat cu ochii de eh aşa de urît şl de întunecat s-o uitat la mine, că toată noaptea n-arn dormit, ş-am stat şi m-am întrebat în mintea mea cea proastă : oare ce rău i-am făcut eu, fără să ştiu, omului aceluia ?... Iar cînd m-o dat neamurile ia havră şi am. început a bucheri cărţile sfinte în rînd cu copiii de tîrg, mititei şi slăbănogi, mi se părea că-s buhaiul popii Isaia cînd scapă între viţei... Şi unde mă încurcam mai tare, scăpăm cîte-o vorbă din cele ce învăţasem pe lunca Şiretului, de se cutremura belferul şi i se zburleau perciunii la urechi de indignare...

Azi domnul Valma e un bărbat înalt şi uscat, cam adus din mijloc, cu creştetul lustruit şi cu cîteva şuviţe de păr cărunt după urechi şi la ceafă. Se poartă ras şi îşi tunde scurt mustăţile, — poate anume ca să-şi descopere zîmbetul bun şi îmbietor. Şi se aşează bucuros la masa drumeţilor, să le ţină de urît. Mulţi din gospodarii de azi, tovarăşii lui de demult, îi spun încă la un pahar cu vin, ca pe vremuri : „Măi Zidore, măi".

Pentru acest lucru, şi pentru multe altele, domnul David Abramovici, hangiul din Belceşti, persoană gravă şi foarte congestionată, vorbeşte cu dispreţ despre hangiul din Spinoasa :

— Valdman ?... Un bețiv și un stricat. Nici român, nici jidan. Nici la popă nu se duce, nici la rabin. Dracul să-1 ia. Dacă n-ar fi nevastă-sa așa o femeie cu scaun la cap» nimica nu s-ar alege de capul Iui.

Domnul Valdman mă așteaptă sub streașină largă a hanului. Ochii mici, sub genele roșcate, îi umblă în toate părțile, ca de obicei, numai zîmbetul abia îi mai pîlpîie. Parcă stă la îndoială, parcă te întreabă : „Oare să rîd ori să nu rîd ? Dumneata ce zici?"...

în odaia cea mare a hanului mă întîmpină, cu gesturi disproporționate și deznădăjduite, cucoana Sara :

— Vai, doamnă doctoriță, tare-i bolnavă Ernica noastră. Vai, numai de n-ar avea tifos, să-i cadă părul. Așa un păr...

Cucoana Sara e grasă, dar fără linii curbe. Șoldurile mari și grele, care i se clatină în mers, par tăiate pe muchii, iar trupul întreg, ca de aluat, e mărginit de suprafețe plane Încheiate între ele fără moliciune.

Intru în odaia din față, întunecoasă și caldă. Miroase a tutun și a umezeală. în timp ce-mi scot haina, cucoana Sara mută fără rost scaunele din jurul mesei și parcă nu găsește un loc potrivit pentru chibritelnița de porțelan în chip de castel medieval. Apoi se lovește peste șolduri cu palmele mici și rotunde și ridică spre plafon ochii în lacrimi, ca și cum acolo, în grinzile afumate, ar sta toată nădejdea ei.

— Vai, numai tifos să nu fie, doamnă doctoriță.,, Că am avut eu un nepot •—• așa un băiat frumos și voinic, Cînd intra pe ușa de Ia bucătărie, trebuia să-i împingă cineva de la spate ca să încapă.., Era de-acuma contabil la Iași. Și s-o scăldat într-o duminică Ia Ungheni, și o răcit, și din răceală l-o dat în tifos — și gata. Așa un băiat... D-apoi Ernica noastră, care-I numai cît un puișor de găină, nu-i fie de deochi ?.,.

Domnul Isidor o lasă să vorbească. Știe el, pesemne, că orice întrerupere e de prisos. Se uită doar la ea cu un fel de nedumerire, de parcă în clipa asta ar vedea pentru întîia oară gușa moale, părul spălăcit și rar și gura

cu colțurile aduse în jos. Dar îndată ce femeia tace, o ia de după umeri și o împinge spre ușă :

— Ascultă, Sara, du-te la bucătărie și caută-ți de treabă, n-o mai ameți pe doamna doctor cu bocetele tale. Și spune-i lui Toader să prindă o pereche de gîște din cele albe și să le pună la trăsurică.... Apoi adăugă, cu glasul scăzut și înduioșat: Du-te, Sara, du-te,.. Ai să vezi că n-are să fie nimica. Du-te, să nu te vadă Ernica plîngind...

în odăița de alături, mai luminoasă și mai încăpătoare, domnișoara Ernestina mă așteaptă ridicată între perne, pe un pat îngust ele tablă verde. Pe masă, într-o cănită de sticlă, se scutură două dumitrițe ruginite. Aerul închis miroase înțepător a oțet de trandafir.

Legată la frunte cu o batistă albă, de sub care scapă bucle întunecate cu ape arămii, ușor rumenită în obraji și cu ochii pe jumătate închiși, domnișoara Ernestina pare mai mult obosită și alintată decît bolnavă.

Domnul Isidor se învîrte prin odaie, ridicînd mereu dintr-un umăr. Apoi își face de lucru pe afară.

Mă așez pe marginea patului. Domnișoara Ernestina zîmbește dulce, înveselită. E îmbrăcată într-o cămașă de noapte cu plastronul din cerculețe, strimtă Ia mîneci și scurtă, purtînd pe piept urma unei monograme brodată cu arnici roșu și descusută de curînd : E împletit strîmb cu un V. Cămașa asta de noapte, scoasă din ladă fără îndoială în vederea vizitei mele, trebuie să fi fost „lucrul" domnișoarei Ernestina în clasa a patra primară.

Bolnava are un trup împlinit, de adolescentă precoce, cu pielea netedă și subțire în culoarea fildeșului. Ca s-o ascult la piept, o salt puțin, răscolind pernele mari de puf. Și de sub perne încep să alerge în toate părțile, speriate, gîngănii mici și rotunde, ca niște picături de sînge închegat.

Degeaba s-a alarmat cucoana Sara. Domnișoara Ernestina n-are tifos. N-are nimic. A răcit și i-a trecut. Peste cîteva zile o să se îmbrace cu rochia cea nouă și o să se ducă la Roman cu trăsura, într-o seară cînd cîntă muzica militară în grădina din centru.

Cucoana Sara începe să umble prin casă, neaşteptat de sprintenă. Aduce şi-mi pune dinainte, pe o tabla roşie, o chisea uriaşă cu dulceaţă de cireşe amare. O muscă întîrziată se plimbă pe marginea chiselei, apoi, imprudentă, îşi moaie piciorușele în zeama liliachie. Rămîne o clipă nedumerită, fără să înţeleagă ce s-a petrecut cu ea, şi dintr-o dată începe să bîzîie deznădăjduit, de parcă cere ajutor.

Cucoana Sara o ia cu două degete, o aruncă jos, apasă deasupra ei talpa tîrlicelui mare de pîslă şi îşi şterge de şold degetele încleiate.

— Da' poftiţi, doamnă doctoriţă.,.

Iau cu vîrful linguriţei, cît mai departe de locul accidentului, două bobite negre cu pielea zbîrcită şi o picătură de sirop subţire. Şi port mult timp prin gură bobitele amare, pînă mă hotărăsc să le înghit întregi, ca pe nişte pilule.

— Sau poate că doriţi o cafeluţă ? O cafeluţă fierbinte face bine la drum,..

Domnul îsidor sare de pe scaun, înveselit :

— Ia mai las-o în pace pe doamna doctor cu cafeluţă ta. Că eu am să-1 dau, ca să se încălzească şi să prindă la inimă, un păhăruţ de vin din care ştiu eu. Şi după aceea, poate să-1 iasă şi lupii în drum, lasă dacă are să-i fie frică.

Rămîn cu domnişoara Ernestina, dar îmi aduc aminte că am nişte aspirină în buzunarul paltonului şi trec în odaia de alături, s-o aduc. De acolo, prin uşă, aud în bucătăria hanului glasul cucoanei Sara.

•— Toadere !... Toaderel...

Un lepăit de opinci ude şi un mormăit ca de dulău îmi arată că Toader nu era departe.

— Toadere, prinde fuga doi boboci din cei vineţi şi pune-i ia trăsura doctoriţei.

Răspunsul vine tîrziu, gros şi ursuz :

— Doi boboci?... Da' parcă ziceai să prind două gîşte... Ce dracii vrei să facă doctoriţa cu *stîrchiturîîe* celea de boboci ?

Cucoana Sara îşi subţie glasul. O văd, de parcă uşa ar fi străvezie, înălţîndu-şi cu indignare braţele scurte spre grinzile înnegrite de fum :

— Taci din gură, măi prostule, că te-aude... Ce, eşti nebun ? Două gîşte ? Pentru ce două gîşte ?... Două gîşte dădeam dacă era tifos, Da, pentru nişte gîlci să dau două gîşte ?,,., Pentru atîta lucru ajunge şi o păreehe de boboci.

Pe Toader îl ştiu de cînd a stat la mine în spital, cu două coaste rupte într-o încăierare, la horă. E lung, şi deşirat, cu părul roşcat, cu urechile mari şi ascuţite şi cu ochii verzi foarte apropiaţi de rădăcina nasului subţire. Pînă şi gura lui, ieşită înainte, aduce cu un bot de vulpe. Se poartă îmbrăcat ca la tîrg, dar nu-şi lasă nici brîul cu motocei şi nici opincile.

Cînd să ne urcăm în trăsurică, Toader iese de sub şopron cu un paner de papură, din care-şi scot gîturile lungi două gîşte albe. Aruncă o căutătură iute spre cucoana Sara şi, în timp ce potriveşte panerul la picioarele lui Ion, mormăie pe sub nas :

— Iac-aşa !... Că de nu eram noi, domnul Valma şi cu mine, vă boierea hangioaica cu două mortăciuni de boboci vineţi, să-i sufli de slabi, şi mai multe nu !

Plecăm spre casă.

Ion fluieră un cîntec de dragoste şi, din cînd în cînd, oftează : s-a înfruptat şi el, pesemne, din vinul lui domnul Valma.

Plouă mereu, Pîcla rece, închegată din picături nevăzute, leagă cerul vînăt de pămîntul negru. Dar pîcla asta plutitoare şi moale nu mai are nimic ameninţător. Dimpotrivă, mi se pare că rostul ei e să învăluie, să ocrotească şi să adoarmă, cu aripile ei destrămate, pămîntul înspăimîntat de presimţirea iernii.

Ion îşi aruncă sacul de pe cap şi rămîne cu pletele goale în ploaie. într-adevăr, vinul lui domnul Valma face minuni.

Iar din panerul de papură, gîştele cele albe îşi întind gîturile de omăt şi ciugulesc nesupărate, cu pliscurile lor portocalii şi zimţuite, opincile lui Ion.

„SĂMNUL MAICII MĂGDĂLINA"

Din văgăuna dintre munţi, mînăstirea îşi înalţă în soare fruntea albă a clopotniţei. Aţişoare de aur se încurcă printre spiţele crucii. Peste chilii stăruie încă umbră verzuie şi rece. Tăiat pe culmi de ferăstrăul brazilor, cerul dimineţii e de un albastru sălbatic, fără nuanţe şi fără strălucire, ca de piatră.

De sus,. din păduri, pîrîul vine în salturi, zvîcnind tinereşte. Mal încolo, spre vale, susură şi foşneşte domol, de zici că-i altul, mai cuminte. Dar aici, la Cotul-Stîncii, apa mincinoasă parcă stă pe ioc. Prin luciul ei albăstrui se văd pietricelele din fund, netezite îndelung de mîngîierea moale şi neostenită a undelor, tremurai firelor delicate de iarba-apei şi fulgerarea subţire a peştişorilor pestriţi ca nişte pui de şarpe.

Din cînd în cînd, salcia aruncă de sus o foiţă ascuţită de cositor. Frunza coboară liniştit, întorcîndu-se în aer cînd pe-o parte, cînd pe alta. Dar cum atinge apa, începe să se răsucească şi să se zbată ca o zvîrlugă.

— Bună ’neaţa !

O „soră" mititică a răsărit ca din pămînt la marginea pădurii. N-am auzit-o nici cînd a venit, nici pe unde. E îmbrăcată cu polcuţă de şiac călugăresc şi cu fustă mohorîtă, lungă pînă-n pămînt. Broboada, trasă bătrîneşte pe frunte, pune streşină de umbră peste obrazul ei îngust.

— M' tale eşti doftoriţa ?... Te-am căutat pe~acasă. Mi-o spus maica Praxia c-ai plecat cu noaptea-n cap pe pîrău la deal, chip ca să prinzi peşte...

Rîde, arătînd colţişori albi sub arcul subţire al buzei de sus. Şi ochii verzui, stropiţi cu rugină ca dosul frunzelor de ferigă, se uită iute la uneltele mele de pescuit părăsite în iarbă.

— Mie-mi zice Saveta... sora Saveta. Şi m-o trimis măicuţa-bătrîna să te poftesc la noi, că cică moare.,. Iar meşteşugurile aiestea ale matale, cu care văd că nu faci nici o ispravă, le poţi lăsa în nodul sălciei, că nu ţi le ia nimenea. Noi prindem „fiţele" cu mîna. nu cu cîrligu...

Plecăm pe o ulicioară strimbă, cu urcuşuri şi hirtoape, printre zaplazuri înalte, negre şi morocănoase. Chiliile stau tot cu spatele la drum. Doar cîte-un prun se uită curios peste gard cu ochii vineţi ai fructelor şi cîte-o floarea-soarelui se sprijină cu bărbia de scînduri, să privească în uliţă, la lume.

Sora Saveta merge înaintea mea. Picioarele nu i se văd. Dar în praful drumului rămîn, ţesute des, urme mititele de tîrlici.

— Cîţi ani ai, soră ?

—- Paisp'ce. Măicuţa-bătrînă mi4 bunică. Mal am patru ani, şi intru în stăpînirea casei... A casei din vale, unde stă, vara, boierul cel de la Piatra, Bunica nu vrea să steie în vale, că-I schivnică. Da' eu, după ce-a muri 'mneaei, nu stau singurică-n deal să mă omori, că mă tem. Cînd bate vîntul, i-aşa ne clatină cu chilie cu tot, şi noaptea trosneşte în pod şi-n tindă... Eu mă tem.

Un zaplaz pe jumătate risipit ne închide calea. Poarta stă mai încolo, zadarnic ferecată.

— O luăm prin gard, că-i mai de-a dreptul.,.

Chilia e agăţată de coasta dealului, Dacă n-ar lega-o cătina de rîpă, şi dacă n-ar propti-o mărul pădureţ din faţă, s-ar rostogoli la vale ca o jucărie stricată. Acoperişul de şindrilă, mîncat de ploi ca o ciupercă viermănoasă, s-a lăsat strîmb peste ochii cîrpiţi ai ferestruicilor.

O capră roşie iese din buruiene clătinîndu-şi bărbuţa, mirată.

— Asta-i Rujiţa, zice sora Saveta netezind-o pe frunte —- Rujiţa mamei...

Căprița o ia înainte pe cărare, legănîndu-şi urciorul greu al ugerului. Parcă vrea să ne arate drumul. Pe urmă se opreşte, se dă la o parte, politicoasă, şi ne face un semn cu bărbuța. Sora Saveta rîde.

— Ştii mata ce zice acu Rujița ? Zice aşa : iaca, asta-i chilia. Pînă aici v-am adus eu, da' de aici mai duceți-vă şi singurele, că eu am treabă devaie, în dudău...

O pisică cenuşie îşi trece umbra uşoară peste albul păretelui. Sare pe scară şi se mistuie — umbră în umbră^— pe gura podului.

— îi zice Luța... mă lămureşte Saveta. îi tare spări-oasă şi rd. Uite ce-mi face.

Şi, ridicîndu-şi mîneea aspră, îmi arată pe brațul alb şi neaşteptat de rotund trei urme tigheiate cafeniu de ghearele Luței.

Intrăm. în încăperea cu ferestrele bătute în cuie, în aerul cald şi atît de îmbîcsit încît parcă-1 înghiți în loc să-1 respiri, miroase acru a oțet de trandafir, şi sălciu, abia simțit, a sală de autopsie. Pe patul din fund, o călu-găriță îmbrăcată ca pentru biserică numără mătănii mari de fildeş — din acelaşi fildeş din care i-s făcute şi mîinile.

— Bună dimineața, măicuță. Unde-i bolnava ?

— Domnul?... mă blagosloveşte maica, cu glas lim-pede şi în acelaşi timp învăluit, artificial parcă, aşa cum e glasul ecoului în pădure. Eu sînt.. . Vino mata mai aproape, şi ai să vezi că eu sînt.

O călugăriță scurtă şi groasă îşi vîră pe uşă jumă-tate de trup şi ne împunge, pe rînd, cu sfredelul ochilor, întreabă, răstit :

— Da' eu ce să mai fac, maică Măgdălină ?

Din fundul patului, măicuța îi răspunde dulce, ca de departe :

— Dumneata să te duci la biserică, maică Raisie. îți mulțumesc pentru osteneală... Du-te, maică Raisie, că eu încă nu mor. Mai am olecuță de treabă, ş-apoi oi muri... Iar tu, Savetă, dă mîncare la pui şi vezi dacă Rujița are apă curată» Şi să nu te-ntorci pînă nu te~oi chema eu. Auzi ?

Cu o mişcare scurtă, fata şi-a împins spre creştet broboada mohorîtă. Pe fruntea încăpățînată i-au căzut două şuvițe de păr ca arama. Şi cum stă cu bărbia ascu-țită în piept şi cu părul în ochi, parcă-i căprița cea roşie.

încep să mă deprind cu umbra domoală a chiliei. Măicuța-bătrînă are surîsul altor ani. Dar fruntea lucie şi ochii cu pleoapele cafenii, uscate şi subțiri arată că moartea e pe-aproape.

— Ce te doare, măicuță?

— Nimica nu mă doare, doamnă doctor... M-o durut, dar acuma s-o isprăvit...

Gura i se strînge, amară. Şi, cum stă cu ochii închişi, parcă-i moartă. Doar mîinile neliniştite numără boabele de fildeş, repede, tot mai repede, ca şi cum s-ar teme că n-or să aibă timp să numere pe toate.

— Nu, nu mă mai doare... Şi nu ca să-mi dai leacuri te-am poftit în schimnicia mea, ci pentru altăceva. Că eu am „rac", doamnă doctor. Mi-o mîncat tot pieptul, şi umărul stîng mi l-o mîncat. Acuma s-apropie de inimă, îl simt... Şi ştiu că nu mai este nimica de făcut. Că am fost şi eu oleacă de doftoroaie pe vremea răz-boiului, în spital la Piatra. Aşa că dinspre partea asta totuna mi-i. M-o oblojit maicile în legea lor, care cum s-o priceput. Le-am lăsat să facă ce-o vrut, şi am îndurat toate pentru izbăvirea păcatelor mele cele multe şi grele. Mi-o adus Raisia raci din iazul părintelui Ghedeon, de la sfînta Mănăstire a Neamțului, şi i-o pisat de vii, cu sare, în piuliță de alamă, şi mi i-o pus de-a dreptul pe rană. Două săptămîni i-am ținut, doamnă doctor, de mi s-o otrăvit sufletul de durere... Iar maica Frăsîna mi-o pus o jumătate de arici spintecat, că cică „trage", de-am gîndit că mor de scîrbă şi de usturime... Da' acuma s-o milostivit Dumnezeu cu mine şi mi-o trimes sdmn. Eu am să mor de Sîntă Măria mică, la opt ale lunii septem-vrie . . . Nu te uita aşa la mine. Am să închid ochii în zi blagoslovită, şi asta-i mare mîngîiere pentru sufletul meu.

Măicuța tace, să-şi mai adune puterile. Pe negrul covorului de pe pat s-a rătăcit un strop de soare. îl adun în palmă. E călduț şi viu — parcă-i şi greu . . .

— Da, am avut *sămn*. . . Asta s-o întîmplat alaltăieri cînd cu ploaia cea mare. Stăteam cu ochii deschişi şi

mă uitam cum curgea apa pe geamuri. Mă durea amarnic. .. Şi deodată, n-am mai simţit durere. Şi parcă nici nu mai eram aici, eram devale, la Cotu-Stîncii. ŞI nu eram eu, păcătoasa de acum, ci Măgdălina cea din tinereţă ... Era în ziua de Sîntă Mărie, cu soare şl cu clopote. Iar cînd o tăcut şi clopotele cele mari şi cele de la Adormire, o rămas să bată numai clopotul cel ştirb de la Bogoslov. Bătea dogit, a mort. Atunci o trecut peste faţa apei un pescăruş. M-am uitat după el. -Pe urmă o venit, dîbuind cu băţul pietrele de pe mal, maica Anghelina cea oarbă. Am întrebat-o : Oare de ce bate-a mort clopotul^ cel ştirb din dealul Bogoslovului, maică Anghelina?" Iar maica Anghelina s-o uitat la mine cu ochii ei cocliţi şi s-o minunat: „Apoi cum de nu ştii ? O murit maica Măgdălina schivnica, Dumnezeu s-o Ierte" ... Şi să nu crezi mata, doamnă doctor, că-n vremea asta dormeam. Stăteam cu ochii deschişi, mă • uitam cum plouă şi ascultam ce vorbeau Ralsia şi Saveta, care dezghiocau păpuşoi în tindă . ..

Călugăriţa oftează domol.

— Acuma se cheamă că, ştiu ... ŞI de aceea te-am şi poftit pe mata. Nu pentru leacuri, că de leacuri nu mai am nevoie. Da' să te uiţi Ia mine, să mă asculţi şi să-mi dai înscris precum că-s în toate minţile. Atîta te rog. L-am poftit şi pe judecătorul cel mare din Tîrgu-Neamţului. Pentru fată, pentru Saveta... Că eu am avut multe de tras în viaţa mea, doamnă doctor. Acuma le-am isprăvit pe toate. în tliiereţele mele, am avut şl eu o furtună : o venit şi o trecut. Şi eu am rămas singură cu fata. Nu cu asta, cu ceilaltă Lisavetă, mama acesteia. Am venit aici, Ia călugărie, unde am aflat linişte şi alinare. Nu eram săracă. Fata creştea, N-am vrut s-o călugăresc cu sila. Era frumoasă ... Şi într-o vară o plecat. S-o dus în lume. Am întrebat, am cercetat — degeaba. Atunci mi-o venit, aşa, ca o duşmănie. Am lăsat Raisiei casa cea mare din vale şi prisaca, printr-un înscris. Iar eu am pus de mi-o dres chilia asta din livadă. Şi cînd o fost toate gata, mi s~o întors şi Lisaveta . . . Dar nu vie. Mi-o adus-o moartă oameni străini, din tîrgul Bacăului, că aşa lăsase ea rugăminte : "Să mă duceţi la mămuţa" .., Iar după raclă venea singurică fata asta, prizărită, sălbatică şi cu părul roş. Avea patru ani. A cui o fi, numa Dumnezeu ştie; Da se cheamă că mi-i nepoată

Sub cerdac, Saveta strigă puii, alintat.

— Am orescut-o, urmează măicuţa după ce a stat şi a ascultat-o. Am crescut-o cum am-putut,'în amărăciunea şi-n singurătatea mea. Fata e cam, încăpăţînată şi are uneori o smucltură din umăr care nu-mi place. Dar e bună ia inimă şl mi-i dragă, că atîta mai am din toate cîte le-am avut. Şi pînă acuma zilele ei n-o. ştiut ce e bucuria. Că eu îs schivnica. Cu chinurile trupului am plătit şi bucuriile mele din tlnereţă, şi bucuriile Lisavetei celei moarte, şi pe acelea, neîmplinite, ale fetei acesteia cu părul roş . .. Iar după ce s-o îndurat Cel-de-Sus şi mi-o dat sămn de Izbăvire am tresărit şi m-am gîndit: cui rămîne copila? Pot eu s-o las în seama Raisiei, care numai cu ochii cată pe departe, cu înconjur, dar cu vorba loveşte de-a dreptul?...-

,,De aceea te-am poftit şi pe mata, doamnă doctor, şl l-am poftit, cu scrisoare, şi pe omul legii. Să fac testament, aşa cum se cuvine, ca să-i rămîie fetei şl casa din vale, şi prisaca, şi livada, cu tot ce-i în ele, l-oi. lăsa şi Raisiei ceva, pentru osteneală ... Numai că trebuie să mă grăbesc, că poimîne e Sîntă-Măria şi mi se împlineşte vacul... De aceea te rog să-mi dai mata un înscris cum că-s în toate minţile, măcar că-s mîncată de boală şi de amărăciuni. .,

Am plecat. Sora Saveta şi Rujiţa îmi ţin de urît^ la drum. Căpriţa merge înainte călcînd măsurat şi din cînd în cînd ne face semn, cu bărbuţa, cum că nu mai este mult. Sora Saveta se uită în pămînt şi tace .

Cînd trecem pe sub zaplazul cu floarea-soarelui, lîngă tipsia bălaie zvîcneşte obrazul mare şi întunecat ai Raisiei. Ne împunge o clipă cu ochii ei vineţi şl răi, apoi se frage la adăpost. Saveta smuceşte dintr-un umăr:

— Ai văzut-o *şpioana ?* După ce-a închide ochii măicuţa-bătrînă, asta are să ne mînince zilele şi Rujiţel, şi Luţei, şi mie... Gîndea c-a să-i rămîie şi casa

din vale, şi prisaca, şi *tăt ?* S-aştepte! Nu te uita că-s mărunţică, da' am eu ac de cojocul ei, boaita dracului !

Rujiţa se întoarce şi încuviinţează cu seriozitate : e de-aceeaşi părere cu stăpînă-sa. Apoi se opreşte. Se opreşte şi sora Saveta, cu mîna pe grumazul caprei, în umbra zaplazurilor mohorîte.

Mînăstirea sclipeşte în soare. Toată umbra s-a ghemuit sub pădure, de unde pîndeşte, vînătă şi vicleană ca ochii maicii Raisia.

La Cotul-Stîncii îmi găsesc în nodul sălciei uneltele mele de pescuit — .,meşteşugurile", cum le zice Saveta.

Un pescăruş cu pieptar de argint trece peste apa neclintită a pîrăului. Mă uit după el — şi în clipa aceea o văd pe maica Anghelina cea oarbă. Vine din susul apei, pipăind cu băţul pietrele de pe mal, şi trece privindu-mă cu ochii ei morţi, de cocleală, ca în *sâmnuî* maicii Măgdălina ...

Şi cum clopotul cel ştirb din dealul Bogoslovului începe să bată într-o dungă, a mort, mă ghemuiesc cu spaimă, ameţită, lîngă trunchiul sălciei.

Dar din pădure zvîcneşte, în trosnet de crengi uscate, o vacă bălţată cu coada bîrzoi, ca apucată de streche. Iar în urma ei iese şi Toader, văcarul, aruncînd după ea ciomagul lui cel noduros şi blestemînd cu năduf :

— Ho, boala dracului, mînca-te-ar *lupchii!*

DRUM DE SEARĂ

Iarba cu firul cît vîrful acului îndulceşte abia, cu umbră verzuie şi caildă, cafeniul aspru al cîmpiilor de şiae. Sub deal, pilcuri de omăt vechi se pitesc tot mai aproape de pămînt. Intre zările de abur, apropiate şi nesigure, sub cerul adine şl încremenit, sîntem Iarăşi singuri ca de-iaitîtea ori, căluţul meu şi cu mine.

Las hăţurile în voie şi întind mîinile, să prind în ele vîntul călduţ, de pirimăvtară. Căluţul îşi schimbă pasul după pOac. Uneori ise opreşte, se uită în jos pieziş pe sub ochelarii lud pătraţi şi ridică o copită, de parcă se teme să nu strivească o gmgamie abia ieşită in soarele primăverii. Apoi îşi scutură cu veselie coama ca peria şi porneşte grăbit, să cîştige timpul pierdut.

De departe vine, sapropiimidu-se de moi, vuiet greu de fierărie. Şi la cotitura drumului ne întîmpină, hurducirudu^se cumplit, o haraba verde, ferecată, smucită de un caii bălţat şl şchiop.

Omul opreşte harabaoia şi sacre, sprinten, în drum. E lat în. umeri, cu capul mare, cu picioarele scurte, dar cu opimcuţele crmmiai cît palma.

— Vă sărut mina, doamnă doctor. Eu îs Panaite Ciumtu, de ia Muiiieel.. . Tocmai veneam la dumneavoastră. Poate că îţi fi bună să vă osteniţi pînă la noi.

— Ţi-e bolnav vreun copil ?

—• Nu, doamnă doctor, mulţămesc iui Dumnezeu, băieţii mi-s teferi. Moşmeagu-i bolnav.. . .

•— Ce are ?

— Da' parcă cime Doamnue iartă-mă îl mai ştie ce are ? Gogeşte die la BlagoveştemiL Gieă-1 ustură vătămătura... Tocmai aictu, îin toiul trebdi, cînd îi nevoia mai mare, Că aşa nimereşte uneori Necuratul, parcă î/ntr-iadinis ! Toată iarna m-o avut cînd să -zacă. ..

— Bine, Pamaite, să mergem.

O •luă pe drumul neted şi stropit ide ploaie, eu înainte, Panaite Ciuntu în urma mea. Hariaba.ua cea verde vuieşte amarnic, şi zgomotul răsună în cutia ei de scînduri ca întir-uin piept de vioară. Căluţul meu întoarce capul cu mirare, să vadă ce furtună se ţine după noi.

Omul răcneşte taire, ca să-1 aud :

— L-o mai apucat aşa,.. Da' pe-atunci trăia baba Ursuleasia din Cotu-Vameşului, Dumnezeu s-o ierte, că tare mai era meşteră. ÎI descânta de vatămătură şi-i dădea să berie dintr-un şip cu nişte buruieni zăcute în rachiu, de cel bun. . , Şi in două-trei zile se îndrepta moşneagul,

încep să se arate oasele satului, gătite de primăvară : albăstrii şi lincrestate ca ouăle de Paşti.

In poanta jMăriei, un cine roş ne priveşte cu nepăsare, fără să latre. Pe cărarea zbicită, alături cu şoseaua, două ploduiiii desculţe, um băiat -şi o fată, se iau la .întrecere cu moi. Fata rămîne curînd In urmă, cu picioarele încurcate îm fusta prea lungă. Băiatul aleargă cu cotitele lipite de trup şi cu bărbia în piept» ca um căluţ. Se ţine bine o vreme, cu toate că am dat bici calului, pînă-i iese îm cale um podeţ. Atunci se împiedică, se aşterne la pământ pe palme şi rămîne aşa, cu obrazul aburit de plîns şi de nedumerire.

Prin. ogrăzi, femeile aleargă grăbite între case şî •cuptoarele mari de lut, cît mişte bordeie. Miroase pînă în drum a cozonac caid şi ia lapte muls de curînd. în uşa pestriţă a unei cuhnii iese o fată cu mânecile cămăşii suflecate pînă la umeri şi plină de aluat pînă peste coate. Se uită la noii, apoi îşi ridică o mimă în sus şl îşi trece, cu um geist de pisică alintată, obrazul aprins de-a lungul braţului rotund.

— Aici, doamnă doctor.

îm ogradă se zbemgulesc o droaie de copii. Sînt şi miaî mititei, şi mai mărişori, şl miai spălăciţi si mai smoliţi — de tot soiul. Pamaîte same din haraba, şi într-o clipă toată gloata se mistuie prin şuri, pe după ooşere şi pe sub grajduri, ca grămăjoarele de pul prin buruieni cînd se arată hulttamul.

Um căţelaindru se zbate îm liamţ, îmeicîindu-se şl tuşind. Şi din şură iese o femele trăgîmd de funie um vlţeluş roşcat, cu muguri ide corniţe pe fruntea îndărătnică,

— Asta-1 femeia me, zice apăsat Pamaîte Ciuntu.

Nevasta are ochii vineţi şi iuţi, dar obrazul ostenit. Vorbeşte moale, şitergîmdu-şi mereu colţurile gurii cu degetul maore şi cu arătătorul maşinii stingi, de parcă vorba dulceagă îl îmcleie buzele. Nu se uită la om de-a dreptul, oi cu ocol şi de jos îm sus, ca pe sub o streşină.

— Ia, macazuri, doamnă doctor. îm postul mare ne-o pierit o *alunea,* şi acuma s-o betegit moşneagul. .. Că parcă-i un făcut să mm me tihnească şi nouă sărbătorile, ca la ceilalţi creştini !

Şi diintr-odată, fără mici o legătură, se întoarce spre omul ei cu alt glas, înăbuşit şi rău, şi cu altă căutătură :

— O fost şi cmmmatu Vamgheli. Zice că dacă moare moşneagul, s-aţine şl Stroe ia pămimt.. .

Omul mestecă între dinţi o înjurătură, dar nu-i dă drumul. Scuipă şi tace.

Trecem prim tinda unde se aud, din umbră, foşnet de păsări aciuate şi ţîrîit dulce de pui. îm odaie e aproape întuneric. Cele patru ochiuri vinete ale ferestruicii lasă să treacă o lumină rară. Sub grinzile joase stăruie iz greu de gaz, de lulea rece şi de cojoc. Femeia 'aprinde lampa, Flacăra pîlpîie, ridică um colţ şi începe să toarcă um fir subţire de funingine. Sub pat, o cloşcă trezită din somn cîrîie supărată.

— Nu vă apropiaţi, doamnă doctor, că ciupeşte!...

Moşneagul stă întins pe spate, pe mindirul vechi. îşi întoarce spre mine, cu silă, fruntea lucie şi barba îmcîlcită şi-mi răspunde scurt, de mîntuială, îi simt sub degetele mele mima fierbinte şi duşmănoasă. După zăbrelele uscate ale coastelor, inima îi bate pripit şi

inegal,, ca o vietate străină şl speriată. Şi în timp ce îi ciocănesc pieptul oare sună a gol, moşneagul mă priveşte stăruitor, ca iun fel de curiozitate amestecată cu batjocură. Sub privirea aceasta tulbure şi neclintită mă simt '.stingherită, mă simit de prisos.

— Mai bine mi l-aţi aduce la spital. . . aici e greu. . .

Cu o sprinteneală nebănuită în trupul care parcă scîrţîie din toate încheieturile, moşneagul se ridică şl se aşează pe marginea patului, lăsând să-d spîinizure picioarele de iască, pe care nici cloşca nu i le ciupeşte. Se uită cînd la mine, cînd la noră-sa, cuprimjzîndu-ne pe amîndouă în aceeaşi căutătură neagră şi bănuitoare. Zice îndesat, cu răsuflarea tăiată de durere :

—• Doar n-am trăit o viaţă ide om în casa me ca să mor *pin şpitaluri,* cum ar vina „umil", .. Că de-a *hi* să mai trăiesc, apoi să se ştie că aici am să trăiesc. Iar de-a *hi* să mor, aici am să mor, nu la *spital,* ca un calic şi ca un nevolnic !.. .

eş'>i pe r >rd, *îi* î"L,e>rea i şcu a. Fcm-ii i-a u m.i ;, d ~~ „3 \P cbic.z şi-^ -îmi ı °t oJI^ în pci na . i>,o * . cep r s^ ni' e calme -

- x _ dc^T ă c^c»c, '~"*e-* rTJI \ CJ °i~ i ^ . n.- ped l~rd n Qd^d-l cl mai CJ CU- -c ~ ie ,u bine CJ ol peu "i prstV r^ * " . . "a** cec-. ı iei nari "eocgior, 'o suduie i tj bla^iaiiia şl slugă că eşti păgm.. .

în casă, Panaite Ciuntu caută să4 împace pe bătrîn :

—• Lasă, tată, ce te mai amărăşti şi- dumneata. .. Că doar n-avem să te scoatem cu sila din casă!

Moşneagul bombăneişte nu ştiu ce, îmtărîtat, apoi tuşeşte.

— Lasă.. . că am s-o rog eu pe doctoriţă să-ţi deie nişte *pravuri,* ca să-ţi mai contenească tuşea. . .

Dar glasul moşneagului tresare, uscat şi rău :

— Ba să vă cătaţi de treabă şi să mă lăsaţi la păcatele cu doftoriţa voastră cu *tât/* Că doar n-am mîncat ceapa cioarei să mă dau acuma, la bătrâneţe, pe mina *copchîilor /* Ce poate să ştie una ca asta ? Măcar dac-ar hi mai chipoasă, cum îl domnişoara moaşa, lată-n *chept* şi-n *chicior.* .. Da' aşa... îţi blagă ţumburuşu ceia de *stecîă* subsuoară, şi gata : te-o lecuit! N-ai văzut cum m-o întors şi m-o sucit, pe mine, om bătrîn, de-aş putea să-i *hiu* bunic ? A *hi* învăţat ea carte de-a lor, de Ia tîrg, nu zic... Da' ori cu aceea, ori fără aceea..„ Ehei, săraca baba Ursuleasa!

Am plecat, prin împînzirea viorie a serii. Satul rămîne în urmă, ou abureala caldă de cozonlac şi cu agonia cicăiitoare a moşneagului.

în largul cîmpiilor, soarele tăiat în două de linia zării înfige tăişuri neclintite în tipsiile de sînge ale bălţilor. Departe, Ceahlăul se desprinde, străveziu, din apusul de aramă. în lunca ciuntită începe să se simtă miros de floare, iar într-un tufiş, cu crengi de fum, o pasăre nevăzută cheamă prelung şi grav.

Se aude tocind de denie. Din satul din care am plecat, din cel spre oare mă îndrept, nu ştiu. Poate din amîndouă. Şi sunetele uscate se întîlmese în văzduh, se ciocnesc şi cad, mărunţele, peste mine. Mă uit în sus, cia şi cum aş putea să le văd. Deasupra capului tresare o stea. Clipesc — şi în clipa următoare n-o mai pot găsi : s-o fi topit, seîmteie de omăt, în apa adîmcă a cerului.

Vine apoi glas rar de clopot, revărsînd în tăcerea largă sunete egale, uşoare şi fără ecou, ca nişte balonaşe de cristal subţire.

ÎN TÎRGUŞORUL DINTRE. VII...

Fragmente de roman

ÎN TÎRGUŞORUL DINTRE VIL

Văzut de sus, de pe Măgura, tîrguşorul dintre vii are forma unui diez : tăind cu dungile lor albe verdele compact al grădinilor, două străzi paralele îl despică şi se îmtîlnese, pieziş, cu alte două. Rombul din mijloc e grădina publică. Acolo sclipeşte în soare smaraldul tulbure al iazului. Pe apa leşietică şi grea, în barca spoită cu catran ca o gondolă funerară, s-au plimbat în nopţile cu lună toate dragostele tîrguluL Casele scunde se pitesc în umbra copacilor. Numai două acoperişuri îşi înalţă în lumină crestele stacojii de ţiglă : cazarma şi casa lui Paul Coman.

Capetele străzilor, prelungite la început îm şosele, se distramă apoi în drumuşoare din ce in ce miai înguste printre viile albastre. Şi pînă in fundul depărtărilor, căţărate pe coline, risipite pe văl, nu vezi decît podgorii creţe de culoarea pietrei vinete. Numai unul din drumuri, dincolo de gara cît o cutie de chibrituri, se aruncă spre văi, purtînd pe spate două aţişoare de oţel. De-a lungul lor urcă şi coboară ide două ori pe zi un pui de locomotivă cîrn şi răguşit, clare trage după el, icnind, un vagoinaş galben, dezechilibrat şi sonor. E o cale ferată particulară, care leagă colţul acesta de ţară cu „lumea". Tot anul trenul-jucărie se ţese fără rost de-a lungul peisajului coclit, printre malurile de lut de pe ciare-4 privesc, cu prietenie, popîndocii. Numai toamna locomotiva mititică urneşte la drum voiniceşte, pe vagoane desicopeote, poloboace noi de stejar. Atunci, în urma trenului care se mişcă

încet şi solemn, ca o procesiune, rămîne parfum tare şi ameţitor de vin.

Trenul a intrat în gară, legămîaudiu-ise. Locomotiva a -încremenit, după ce-a mai pufnit o dată pe nas, supărată, un firicel de fum. Vagonul se clatină, căutîndu-şi echilibrul.

La ferestruica zăbrelită ca un geam de puşcărie, se arată o pălărioară verde. Obrazul albăstrii de brici al şefului de gară se luminează de zîmbet :

— Sărut mina, domnişoară, Puica. Bine-aţi venit...

în haină băieţească de drum, cu părul strîns sub pălărioara verde, călătoarea pare o şcolăriţă care se întoarce acasă în vacanţă. Dar cînd iese din umbra vagonului în soarele aprig, pleoapele-i brune încep să clipească mărunt, ostenite.

—• Sărut mîna... aţi mai venit la oraş ?.. . Singurică ?.. .

Fata răspunde privind aiurea i

— Singură.

— Şi cuconu Paul ce face ? E sănătos ?

Dintr-odată, domnişoara Puica pare grăbită :

— Sănătos, mulţumesc. A rămas la moşie.

Şi repede, cu un semn scurt din cap, intră în umbra sălii, spre ieşire.

La fereastra din capătul gării, o mînă albă şi grăsuță a dat perdeaua la o parte. O femeie blondă, cu părul creț, cercetează iute peronul. Nu e nimeni. Un călător trece linia, spre vii, ducînd pe umăr un geamantan vechi, din care răzbeşte gîtul unei sticle. Sub pompa de apă, mecanicul se spală pufnind pe nas. Din grădiniţa de dindos îi răspunde, cu veselie, curcanul.

Fără sfială, femeia îşi apleacă peste privaz umerii goi:

— Nlcule...

Şeful se întoarce, cu şapca în mînă.

— Ce, tot nu dormi ?

— Nu pot, e cald.. . Cine-a venit cu. trenul ?

— Fata Iui Paul Coman şl Bercovici de la Răzoare

Femela cască, răstignind în lumină braţe albe şi leneşe. întreabă, închizând ochii :

— Tu nu vii, Nicnie ? E cald, >mi-e urît.. .

Omul o priveşte tulbure. Vrea s-o ia spre uşa îmbrobodită cu zorele. Dar drumul pe aicolo I se pare prea lung» Şi sprinten, încalecă fereastra. Rîsui femeii se rupe fără veste. O mînă dibuitoare potriveşte perdeaua, să nu se vadă de-afară.

Puica s-a întors cu un om, să-şi ia geamantanul. A văzut. S-a oprit în uşă şi a rămas acolo, privind cu ochii mari şi goi cum se clatină'din ce *m.* ce mai potolit, faldurii perdelei.

în odaia turcească de pe vremuri, Lina ridică storurile. Năvăleşte de afară parfum greu de petunii dogorite.

—• Ş-o să staţi mult la tîrg, duduită ?

în mijlocul odăii, Puica îşi netezeşte tlmplele fiesbinţi. Răcoarea caisei îi face bime.

— Nu ştiu. Poate. .. am să văd., .

— Vine şi boierul ?

— Nu. Poate. . . Nu cred.. .

Femeia o priveşte cu mirare. In lumină, chipul fetei e strîns şi amar.

— Baia-i caldă, duduită. Şi dacă vrei mata, o chem pe Tincuţa să-ţi desfacă bagajul. Că poate ai ceva de cusut, ori de călcat...

Puica uitase de Tincuţa, fata uarîțică şl neagră cu ochii de pomuşoară crudă.

—• Ce-ţi face Tincuţa, Lino ?

Femeia. îşi caută de lucru prin odaie. Oftează. Răspunde tîrziu :

— Ia, mă amărăşte. O logodesc. Năcazuri.. .

Puica s-a lăsat într-un cot pe divan. Se simte liniştită, în siguranţă. Covorul turcesc, cu desenul în cârlionţi, pernele cu motoceii rupţi de pisici, măsuţa cu picioare negre, subţiri şi multe ca un păianjen de aba-

nos —• toate-i sînt prietene. Zâmbeşte, şi buza de jos, mai plină, îi rămîne puţin într-o parte :

— O logodeşti pe Tincuţa ? Şi asta se cheamă năcaz ?

Lina îşi strînge mîinile sub şorţ, a sfat:

—• Poi ce altă decît năcaz şi amărăciune, duduită dragă ? C-o cerea băietu lui Coeiu, de la *cănţălăiie,* băiet bun şi cuminte şi cu olecuţă de stare. .. Da' ea nici s-audă de una ca asta!

— Şi ou cine se logodeşte acum ?

•— Cu Mitruţ, cel cu chioşcul din grădina publică... de umblă cu pantaloni ea mişte fuste şi c-o zambilică de surtuc de parcă i-o dat-o careva pe scăldat, un caraghios, ş-un calic, şi-un rău... Da' ce putere am eu, sarac'n de mine ? Plînge şi zice că i-i drag. Şi dacă i-i drag •— s-o isprăvit î

După-amiiazia de august îşi desfăşoară peste vii splendoarea ei liniştită ; nimic din cochetăria delicată a primăverii, inimic, încă, din exuberanţa deznădăjduită a toamnei.

Pe valea cimitirului, în verdele îmbelşugat al ierbii, pietrele funerare par jucării albe scăpate din poala unui copil de uriaş. Cimitirul săracilor, cu crucile lui de lemn muced, e dincolo, după perdeaua de sălcii a pîrăului. Aici, locul e vesel şi liniştit. Bogaţii târgului au adoptat pentru morţii lor, dintr-un sentiment de pioasă umilinţă, un fel de uniformă : o placă dreptunghiulară de marmoră cu o cruce la căpătâi. Atîta doar că marmora unora, ieftină, se macină şi se sfarmă ; pe cînd a altora, scumpă şi dură, cu vinişoare trandafirii şi albastre, rămîne parcă vie, ca o epidermă sub care circulă veşnic, caldă, viaţa fără de sfîrşit.

Puica împrăştie la căpătâiul mormântului mănunchiul de trandafiri albi. Apoi se aşază pe-un colţ al marmorei şi priveşte cu ochii seci peste întinsurile suflate cu soare dulce.

„Ana Coman, de douăzeci şi şapte ani".

Surîde trist: mama ei e mai tînără cu un «an decît ea. Morţii nu îmbătrînesc. Şi ceva din tinereţea lor încremenită rămîne şi în noi : faţă de ei, sufletele noastre nu se mai schimbă. Batoni în pragul morţii păstrează încă, pentru bunicii rămaşi mai tineri decît ei, sentimente fragede şi sfioase de copii.

Puica îşi aduce aminte de femeia bălaie şi palidă, oare ştia să ocupe aşa de puţin loc în viaţa celorlalţi. Cum îi era glasul ? Nu mai ştie. Ştie mumai cum îi erau ochii : lungi şi traşi spre tîmple. In luminile lor de chihlimbar întunecat, sclipeau gîndăcei mărunţi de aur.

Primăvara, Ama Coman pleca singură în străinătate. Peste cîteva zile, Puica primea o carte poştală ilustrată, cu nişte munţi, cu (nişte brazi şi cu nişte case ascuţite. Una din ele era însemnată cu o cruciuliţă : acolo şedea mama. Toamna, Ana Coman se întorcea /acasă. Ghemuită lîngă sobă, învelită toată în şalul mare cu pătrăţele, lăsa focul să-i puie viaţă înşelătoare pe obraji. Se uita în aceiaşi loc, tăcută, serioasă. în înserările fără sfîrşit, Puica rămînea uitată pe-o canapea, ori la fereastră. Cînd nu se mai vedea nimic afară, începea să-i fie frică. Femeia de la foc părea o umbră, gata să se risipească : în locul ei ar fi rămas o gramaj oară de scrum.. . Fetiţa îşi simţea trupul amorţind cu încetul. îi era foame. îi era frig. încerca zadarnic cîte-o mişcare timidă, ca să atragă atenţia mamei. într-un tîrziu, o striga :

— Ana,. .

Nu-i zicea „mamă". Nici tatii nu-i zicea „tată".

Femeia de la foc nu întorcea capul, nu răspundea. Atunci fetiţa se strecura pe uşă şi, de-a lungul sălii negre, lipkidu-se de ziduri ca o pisică, se ducea în odaia bunicului.

Acolo era lumină şi fum de tutun. Bătrânul citea o gazetă, ori răsfoia o carte veche, un ceaslov cu litere ca nişte gîze presate între file. Purta un căpăcel de catifea neagră peste chelie, şi-m picioare, totdeauna, botfori înalţi.

Fecior de răzeşi, frumos, dezgheţat şi cu oleacă de carte — învăţase seminarul ca să se facă popă — în-

surat mai mult cu sila cu o fată de boier cam. nebună, omul acesta de două lucruri nu ise putuse dezbăra pînă ia bătrâneţe : de botforil înalţi şi de obiceiul de a spune socrului său,- ori de cîte ori şi ori cu cine ax fi vorbit de el „boierul\

Pe bunica Serafima, fata „boieirului", Puica n-o apucase. Murise tînără, de moarte năprasnică» Era o poveste pe care slugile bătrîne o spuneau celor tinere cu palma la gură şi clătinînd din cap. Bunica Serafima fusese găsită în pădure, dezbrăcată, cu tîmpla despicată de secure. A fost arestat un ţigan, un fierar, unul Iordan, tînăr -şi mînidru ca un pui de prinţ. Dar după ce a stat un ceas întreg zăvorit într-o cămară cu boierul cel baton a fost lăsat slobod. ŞI nu. i s-a mal auzit de nume.

Cînd in&ra fetiţa în odaie, bunicul o întreba puţin pe nas, ca un popă ice era să fie :

— Ce-i cu mata, Niniţo ?

Şi-şi răspundea singur, eoborînd glasul :

— Ţi-e foame, văd eu că alta nu-i.. ,

Ii punea pe marginea mesei o farfurioară cu peltea de gutui şi un covrig cu suisain. Pe urmă întreba, fără 'zîmbet :

— ŞI Ana ce face?

Fetiţa răspundea cu gura plină :

— Stă.

— Da.. . stă şi tace, stă şi-1 aşteaptă.. .

Pe urmă, bunicul tăcea şi el. Dar tăcerea din odaia bunicului era vie şi caldă, nu încremenită ca cea de •dincolo. Se putea răsufla slobod şi adînc, se putea rîde, ~$e puteau întoarce filele unei cărţi. ..

într-un tîrziu, se făcea lumină în toată casa. Paul •Coman intra cu toţi cîinii după el. Şi paircă • Intra pe toate uşile deodată. Puţin sfioasă, Puica îl săruta, lipiridu-şi gura încleiată de obrazul lui sănătos,, neted şi rece. Paul Coman o lua ta subsuoară, ca pe un pachet, şl striga rîzînd :

— Unde eşti, Ana? Ai adormit? Ni-e foame, fetei .şi mie

Ana Corman Intra în lumină clipind des ca după somn. Rîdea şi ea •— şl parcă se ştia că rîde.

Dar într-o seară, cînd Paul Comain a umplut casa cu rîs, cu parfum de cîmp şi cu. lumină, Ana nu i-a mai ieşit înainte. Murise,, cu capul răzimait de speteaza fotoliului, cu mîinile cuminţi încrucişate pe genunchi. Pe gură îi încremenise un suirîs sărac, şi-n ochii deschişi i se stinseseră toţi gîndăcaii de aur.

A doua zi. fără să înţeleagă bine ce s-a întîmplat, Puica s-a dus în odaia bunicului. îi era foame. Nu 1-a găsit. Ca să-şi facă de lucru, a intrat în grajd, să vadă caii. ŞI deodată a zărit deasupra ei, legănînduHse în văzduh, botforii bunicului spînzurat de-o grindă.

De atunci sînt douăzeci de ani.

— Sărăcuţa...

Dar supărată pe ea singură, Puieăi I se pare că înduioşarea ei e mai sarbădă ca de obicei — c-a un desen copiat cu o hîrtie chimică prea îndelung întrebuinţată.

— Oare nu mai sufăr ?

S-ia ridicat şi s-a dus mai încolo, să aprindă o lumînare la căpătîiul bunicului. Pe piatra sură, o caradaşcă cu lustru — majusculă sărită din ceaslovul de demult al bătrînului —- s-a ridicat ameninţătoare, înălţînd spre cer o scară mică, cu spiţele rupte.

Cu mîinile sub cap, cu trupul întins de-odoare, Puica încearcă să nu se gîndeaseă la nimic.

— Acum două zile. ..

Pentru a eîta oară îi vin în minte toate ? Şi de ce ?

Era la moşie. Se culcase devreme, mai 'devreme decît de obicei şi mai veselă. Ieşise pe terasă, strînsă în hăinuţa de călărie, cu cozile slobode pe umeri, întrebase :

— Unde-i tata ?

Şi-atunci 1-a zărit. Venea călare dinspre sat. Se credea singur. Venea la pas, aplecat în şa, cu umerii căzuţi, cu obrazul amar. Nu-l văzuse niciodată aşa. Tris-

teţea ostenită a gurii, fruntea grea : un bătrîn, un biet bătrîn,.. Şi-a simţit inima ghemuindu-se de milă.

— Săracul tata !...

Dar, pe deasupra gardului, Paul Coman o zărise. Şi omul oare-a dat buzna în ogradă, aplecîndu-se mlădios pe sub streaşină porţii, era altul, tînăr, sprinten — cel de fiecare zi.

Puica şi-a scuturat fruntea :

— Vedenii!

Si a rîs soarelui.

Au plecat amîndoi călare. Deasupra griului umed juca pînză sclipitoare de aburi. Au trecut prin vad şi-au intrat în pădure. Era răcoare. Drumul îngust îi apropia. Paul Coman se uita la ea, .apăsat:

— Ce trup curios ai tu, Puica! încheieturi solide şi fine : eşti de rasă.

Deprinsă cu el Puica a rîs. Vorbea de ea ca de un cai.

— Mulţumesc, tată : sînt doar proprietatea dumitale. ..

Dar Paul Coman nu rîdea. Colţul drept ai gurii îi tresărea scurt, ca .atunci cînd se apropiau supărările lui fulgerătoare şi brutale.

— In definitiv, cîţi ani ai tu, Puica ?

Fata s-a silit să rîdă.

•— Ai uitat, tată ?

— N-am şi eu dreptul să uit ?... înţelegi, îmi convine. . .

Parcă voia să glumească. Dar glasul îi era aspru, şi albastrul ochilor duşmănos.

Puica l-a întrebat, neîndemînaticâ :

— Ce ai ?

îi era frică şi nu ştia de ce.

Paul Coman a rămas în urmă.

— N-am nimic. . . Pînă acum nu mi-a venit în minte că ar fi trebuit să te mărit.

Şi dintr-odată a întrebat cu alt glas — cu glasul omului bătrîn şi umilit de bătrîneţea lui, pe care-l zărise, o clipă, dimineaţa :

— Cel puţin. . . cel puţin nu iubeşti pe nimeni — tu?

— 3^u...

O tăcere tulbure a căzut între ei. Călăreau alături, fără să se uite unul la altul. în jurul lor foşnea dulce pădurea. Fiecăruia-i venea să dea bici calului şi s-o ia,, nebun, înainte. Dar s-au stăpîmit. Şi s-iau întors fără să mai schimbe o vorbă.

Acasă, Puica s-a urcat în odaia ei. A trimis răspuns că nu se simte bine. Nimeni n-a venit s-o întrebe ce o doare.

S-a făcut seară, pe urmă noapte. A adormit.

Cînd s-a trezit, vîntul aducea pe geamul deschis miros de ţarină udă. Plouase. Era tîrziu.

S-a ridicat dintr-odată, neliniştită. Şi-a adus aminte că nu încuiase uşa, ca de obicei. Şi i se părea că nu e singură : de cealaltă parte era, într-adevăr, cineva;

— O fi Blak ?...

S-a apropiat tiptil să asculte, sprijinindu-s'e cu palmele şi cu genunchii de uşa rece. Dincolo o mînă mîngîia uşurel lemnul, întârziind pe miner, fără să-i apese. Clipele treceau — poveri. Cu ce să le măsoare, cum să le numere ? Inima-i bătea adînc şi greu. Şi i se părea că dincolo de uşă bate altă inimă, o dată cu a ei.

Pe urmă nu s-a mai auzit nimic. O scîndură a trosnit în celălalt capăt al sălii. Şi iar a fost linişte.

în ogradă, sub şopron, ardea încă mocnit focul la care oamenii îşi făcuseră mămăliga de seară.

Jos, în odaia lui Paul Coman s-a aprins lumina. Pe urmă s-a deschis, violent, uşa. Lumina s-a răsturnat afară, lămurind un colţ de terasă udă şi prundişul lustruit de ploaie.

— Oleoioa !

De sub şopron s-a desprins în bătaia focului trupul subţire al fetei de lipovan. Prundişul ud a foşnit sub picioarele ei goale. Puica o vedea de sus. Cîţi ani or fi trecut de cînd a găsit-o în colbul drumului, scîncind ca un pisoi lepădat ?

— Otaciea ...

Fata se oprise în uşă. Rochiţa albastră îi era descinsă, broboada căzută pe spate. Codiţele-i stăteau speriate în creştet şi ochii spălăciţi clipeau somnoroşi.

— M-aţi strigat ?
— Da. Apă rece.
Fata s-a mirat.
— Apă .rece ? Este, în şipul cel mare...
Şi a trecut pragul. Uşa s-a închis în urma eî. S-ia făcut întuneric. Nu s-a mai auzit nimic.
Puica, a privit multă vreme în noapte. Focul de sub şopron s-a stins. Vîntul s-a potolit. Se auzea, departe, zvonul pîirăului umflat de ploaie. într-uin tîrziu au început a se desluşi, prin întunericul subţiat, linii şi forme. Atunci au eîntat cocoşii. Cel dinţii a dinţat, răguşit. cocoşeJul cel american :
— Ca o muzicuţă ı s-a pomenit rîzînd Puica.
îi era frig. A închis fereastra, s-ia, învelit în şalul mare cu pătrăţele şi, dreaptă în scaun, cu ochii deschişi, a aşteptat fără grabă să se facă ziuă.
S-a coborît la cafea, ca de obicei. Paul Coman i-a zîmbit cu zîmbetuil de totdeauna. Doar cele două linioare de pe bnzia ele jos arătau că-şi muşcase gura, aşteptînd-o. Şi Puica s-a simţit umilită de obrajii el supţi în faţa tinereţii brutale şi inconştiente a omului cu tîmplele cărunte. O clipă s-a îndoit de toate.
Olecica aducea laptele. Mergea .atentă, cu capul plecat, Puica o aştepta, cu nădejde şl cu frică. Cînd a trecut pe lîngă stăpîm, Olecica a ridicat din pămînt o căutătură dreaptă şl lucitoare, iar la colţul gurii i-a pîlpîit dulce, rîsul.
Puica a văzut, Şi, fără să se fi gîndit mai de înainte, a zis, liniştită :
—- Trebuie să plec în oraş.
Paul Coman nu s-a mirat.
—• Cum vrei tu, în definitiv, poate că ai dreptate, patru luni aici la ţară, numai ou mine.. , Te-i fi plictisit,
— Nu m-am. plictisit.
Fără să ţie seamă ide întreruperea ei, Paul Coman a întrebat-o simplu :
—- Să te duc eu cu maşina ?
Drumul spre oraş taie de-a lungul pădurea de stejari. .. Puica a răspuns' repede, minţind cu o grabă de care s-a simţit îndată umilită :

— Nu, mulţumesc.. . mă duc cu trenul, Am şi spus lui Serafim să mă ducă Ia gară,
— Cum vrei tu. .. în definitiv.. .
Paul Coman şi-a aprins ţigara, a aruncat chibritul peste fereastră, în stratul cu verbine, cu gestul de fiecare zi.
— Şi cît crezi că ai să stai acolo ?
Puica a tresărit. Aşa păreau toiate ca în fiecare zi. Paul Coman a rîs cu rîsul lui întreg şi sănătos, de totdeauna :
—• Nu te speria, înţeleg, eşti stăpînă pe tine să faci ce vrei.. . întrebam şi eu, aşa... Poate să-mi fie urît singur. Dacă te chem, vii ?
—• Poate că vin şi fără să mă chemi, a răspuns Puica, rîzînd şi ea.
Nu-i mai era frică deloc. Simţea acum că ea e mai tare.
Cînd a fost să se urce în docar, Paul Coman, s-a aplecat, i-a ridicat marginea pălărioarei verzi şi, delicat, a sărutat-o pe frunte.
Ca totdeauna, . .

De pe terasă se vede pînă-n fund strada dreaptă, bătută de soare. Acolo, în adînlc, viile întunecate par nori grei, încărcaţi cu furtună.
Casa, cuib de răcoare în văzduhul fierbinte, îşi culcă încet umbra pe trotuar.
Lina e dusă la bulgari, după zarzavat. Bucătarul doarme pe prispă, jumătate-n umbră, jumătate-n soare. Şi Tincuţa...
Puica a văzut-o deschizînd pe furiş uşa de la subsol. Era ou picioarele goale în papuci, şi haina de pe ea, subţire, era desfăcută de sus pînă jos. A făcut un semn. Portiţa de dindos s-a izbit, scăpată de o mînă prea atentă, De pe terasă, Puica a zărit doar spatele aplecat al omului care se strecura pe lîngă zid. Avea ceafa roşie, pantaloni largi ca nişte fuste, şi o zambalică de surtuc numai pînă-n brîu. „Un caraghios ş-un calic", vorba

Linei. Dar fetei i-e drag. „Şi dacă i-e drag — vs-o isprăvit". ..

Puica îşi adună cozile în creştet. Aşa-s de calde pe gît, aşa-s de grele pe umeri...

„Şi dacă i-e drag, s-o isprăvit!".

Se încruntă : „Azi trebuie să mă hotărăsc şi eu într-un fel"...

De cîte zile îşi spune aşa, supărată pe lenea fără rost care-i destramă şi-i amorţeşte gîndurile? Trăieşte, aşa, de parcă doarme.

„Odată şi odată, tot trebuie". ..

Dar dacă toate n-au fost decît închipuiri de-ale ei ?

„Prea mult stau singură şi prea mi-e îmibîcsit capul cu romane. Asta-i. N-am nici o prietenă"...

Nici Paul Coman n-are prieteni. Şi el stă singur. Numai că nu citeşte romane.

„îi seamăn!" îşi spune Puica. Şi-i pare bine că-i seamănă. „în definitiv"...

Rîde : s-a deprins să-şi înceapă gîîndurile cu „în definitiv", cum îşi începe vorba Paul Coman.

îşi mută scaunul mai la umbră. Soarele îi frige vîrful piciorului, gol în sandală.

„Cel puţin... cel puţin nu iubeşti pe nimeni — tu?"

Cu ce glas străin, umilit şi (nefericit, a întrebat-o.. . Nu, nu iubeşte pe nimeni. Nici n-a iubit de la şase ani, ca fetiţele din romane.

„Şi n-am măcar scuze că am avut ceva mai bun de făcut în viaţă".. .

Copil potolit şi cuminte — şi atît de singur! Pe cine era să iubească ? La ei nu venea nimeni. Bunicul, tata, slugile... Nu se juca decît eu Serafim cel mititel.

La şcoală, fetele-i spuneau prostii. Puica făcea ochii mari şi nu înţelegea. Pe urmă a înţeles, dar continua să facă ochii mari, ca şi cum n-ar înţelege.

La Bucureşti, era internă la călugăriţe. Din cînd în cînd venea s-o scoată, duminica, Paul Coman. O ducea la cinematograf, o purta prin cofetării. Şi seara o lăsa la poarta şcolii, încărcată cu pachete, ameţită, fericită. Era aşa de frumos, şi de tînăr, şi de vesel! Toată lumea se uita la el. La ea nu se uita nimeni.

Cînd a trecut în clasa a patra, s-a mutat la Bucureşti la tanti Lena. Puica n-o cunoscuse de mai înainte. Ştia că a călătorit mult şi că scrie cărţi „care nu-s pentru tine". Cînd a văzut-o a rămas mirată — şi îndată i-a fost dragă. Era mică şi vie, cu ochii traşi spre tîmple, ca ai mamei, cu părul de cînepă, zburlit fără să fie creţ. Părea mai scurtă decît Puica.

A început s-o scoată în fiecare săptămînă, de duminică la prînz pînă luni dimineaţa. Paul Coman nu se mai arăta acum decît la vacanţe. Puica primea sîmbătă cîte-un carton cu lucruri bune şi cîte-un pachet cu cărţi. Dar cum i le cumpăra la întîmpiare, fata se pomenea de cîte două şi trei ori cu aceeaşi carte.

în casă la tanti Lena toate erau răvăşite. Găseai combinezoane pe pian şi farfurii cu friptură în bibliotecă. Mai ales găseai peste tot piepteni.

Nenea Micu — care era foarte mare — nu făcea, cît stătea acasă, decît să-neerce să pună lucrurile ia locul lor ? strîngea, netezea, păturea şi tăcea. Ii zicea neveste-sii *Lina,* şi ea se supăra, mai ales cînd era cineva străin de faţă,

în fiecare duminică — ori poate chiar în fiecare zi — tanti Lena avea musafiri. Şi totdeauna îi oprea la masă.

— *A la fortune du pot,* copii! rîdea ea dulce. Şi întorcîndu-se către bărbatu-său: Ce mîncăm în seara asta, Micule ?

Nenea Micu ridica dintr-un umăr : nu ştia nici el. Servitoarea aducea ce se-ntîmpla. Invitaţii îşi luau singuri taoîmurile din bufet. Mînca fiecare pe unde apuca, vorbind, TÎzînd, furnind. Atîtea mucuri de ţigară stinse pe unde nici cu gîndul nu gîndeşti, şi atîta scrum risipit peste tot nu mai văzuse Puica,

De la o vreme, pe nenea Micu începea „să-1 doară capul". îndată după cafea, ieşea să ia puţin aer, după ce-şi umplea buzunarele cu alune ori cu migdale. Toată lumea ştia că se duce la cinematograf. După plecarea lui, tanti Lena îşi subţia glasul:

— Şi acum, -copii, să fim serioşi. Am să vă citesc ceva.., Tu, Puica, du-te şi te culcă : nu-i de nasul tău.

Puica se culca pe canapeaua din birou, dar nu putea să doarmă pînă tîrziu. Prea erau gălăgioşi „copiii" tautei Lena.

Pe vremea acea, Puica era Îndrăgostită. Toate tetele de la şcoală iubeau. S-a hotărît să iubească şi ea. ŞI 1-a ales pe Nieu Dragnea, poetul. I-a învăţat versurile pe de rost : plîngea, spunîndu-şi-le. Ii tăia cu foarfecă chipul de prin reviste şi-1 lipea pe cărţile de şcoală. A făcut şi carceră pentru asta, fericită că suferă pentru ei. Era pe vremea cînd îi plăcea să 'mintă. Fetelor le spunea că se-ntîtneşte cu el, că-şi scriu. O credeau. ŞI ele minţeau, dar Puica nu le credea. Numai pe una a crezut-o, pe Valerica Zotu, din clasa a şaptea, care a băut într-o seară o sticluţă cu acid fenic si a murit peste noapte.

Ştia că n-o să ajungă niciodată pînă la idolul eL Visa să moară pentru el — dar nu urît, cu gura arsă, ca biata Valerica Zotu — după ce-i va fi mărturisit dragostea într-o scrisoare pasionată şi dureroasă. De cîte ori n-a scris, plîngînd, scrisoarea aceea î începea aşa: „Iubitul meu",,. A scris-o şi în versuri. Dar n-a trimis-o : trebuia, mai întîi, să moară.. .

într-o duminică, tanti Lena a intrat în parloir încărcată eu pachete, agitată :

— Repede, Puica l Şi fă-te frumoasă : azi îl avem la masă pe Niki. Ce te uiţi aşa ? Niki Dragnea, poetul...

Niki cel adevărat nu semăna cu cel din fotografii. Era mai mare, mai voinic şi mai tînăr. Avea fruntea dreaptă, adîncită mult deasupra tîmplelor, şi ochii cu albul neînchipuit de luminos' sub sprincenele atît de perfect arcuite încît păreau artificiale. Din cînd în cînd îşi umfla puţin nările, înălţînd sprincenele şi închizînd ochii pe jumătate numai cu pleoapele de jos. Poate c-o făcea înadins, fiindcă ştia că-i stă bine aşa, poate că nici nu băga de seamă.. .

Avea obrazul prea rotund, poate, şi gura prea plină, întredeschisă pe dinţii puţin proeminenţi.

„Aş vrea să-1 sărut pe gură... trebuie să fie caldă"... s-a pomenit gîndind Puica. Şi s-a speriat singură de gîndul ei.

— O mare admiratoare de-a ta, Niki, a zis Lena, împingînd-o spre el.

— Mare? s-a mirat Niki. Eu cred că-i cea mal mică dintre admiratoarele mele... şi cea mai drăguţă,

Puica s-a tulburat şi s-a înroşit ca o fată proastă, îi plăcea cum vorbeşte. Pe „s" îl strecura uşor printre dinţi; glasul lui era, din pricina asta, copilăresc şi dulce.

Toată seara s-a uitat la el. Şi Niki o privea uneori, foarte serios. Atunci Puica se uita în farfurie, aşteptînd să se ridice de deasupra ei povara, aproape palpabilă, a privirii lui. încerca să se înduioşeze :

— Ce-o să zică el cînd mi-o citi scrisoarea ?...

Dar, ca să citească el scrisoarea, ea trebuia să fie moartă. Şi de cînd îl avea în faţa ei, parcă nu-i mai venea să moară de dragul lui.

îndată după masă au trimis-o la culcare. Cum de-a adormit mai devreme decît altădată ? Era tîrziu cînd s-a trezit.

în antret, Lena rîdea :

— Eşti nebun, Niki. ..

în cămaşă de noapte, Puica s-a suit pe-un scaun. Uşa avea sus un geam de sticlă zaharisită. într un colţ era transparent.

Lena stătea pe băncuţa cuierului, surprinzător de cuminte şi de liniştită. Parcă era o fetiţă. în picioare lîngă ea, cu paltonul descheiat, cu o şuviţă în ochi, Niki se juca cu degetele prin părul el.

— Ge-ar fi să mă-nsor cu nepoată-ta ?

Lena rîdea înainte :

— Niki însurat! Eşti nebun.

— Nu-s nebun. îmi place.

— E o prostuţă.

— Tocmai. M-am săturat de femei deştepte. îmi place fata.

— Dar mie îmi placi tu, Niki.

— Ce-are-a face l Mie nu-mi plac femeile „încă bine".

Şi Niki mîngîia mereu părul de cînepă, răsueindu-1 pe degete şuviţă.

—• Eşti supărată, Lena ?

Lena îşi freca fruntea de mîna Iui, ca o pisică : cum să fie supărată pe el ?

— Vorbesc serios, Lena. îmi place fata. Nu-ţi seamănă. ..

— Mersi I

— E prea mică ? Asta şi vreau. O fată pe care s-o învăţ eu...

— Literatură?

— Nu, Lena. Cu cele cu care fac literatură nu fac dragoste. O femeie nu le poate face cum se cade pe amîndouă. Am încercat cu tine. Tu eşti o excepţie...

— O, mersi...

— ... o excepţie nenorocită, Lena: tu nu faci cum se cade nici una, nici alta. Le confunzi, asta-i. Şi doar eşti fată bună. Uite ce dulce eşti aşa, cînd te-alinţi, şi taci, şi nu vrei nimic...

De ce nu se supără Lena, de ce nu spune ceva rău, ceva urît ? De ce nu-l dă afară ?

Dar Lena apucase cu amîndouă mîinile mîna mare a bărbatului, şi-i săruta palma, adînc. ..

Puica s-a cuibărit sub pleduri. îi era frig. S-a gîndit că acum are de ce să moară. Geloasă. .. E aşa de bine să fii geloasă ! Să suferi...

A adormit. A doua zi avea teză la geografie. N-a mai avut cînd se gîndi la dragostea ei. Pe urmă a venit vacanţa, patinajul... Pe Niki a început să-l uite. într-o zi, a făcut un pachet într-un jurnal pe care era chipul lui. Sfoara a retezat fruntea cu sprincenele ridicate. Şi ea n-a avut nici o remuşcare. A mai tresărit în ea o vreme ceva cald cînd îi auzea numele. Dar a trecut şi asta şi n-a mai fost nimic.

Şi pe urmă, tot nimic n-a fost.

Băiatul acela cu trup de bronz de la Mamaia. .. A tulburat-o o lună. N-a căutat să-l cunoască. Nici el nu căuta. Parcă le era frică la amîndoi. într-o zi nu s-a mai arătat pe plajă. Abia atunci a întrebat de el dintr-odată nefericită. Nimeni nu-l cunoştea. L-a revăzut la Bucureşti, din întîmplare. Era şofer.

Şi Rică Panu... A iubit-o mult. Era căpitan într-o garnizoană prăpădită... Venea o zi cu trenul ca să danseze su ea cîteva ceasuri. Dansa minunat. O iarnă întreagă a ţinut nebunia asta a iui. în primăvară, Puica a trebuit să-i spuie că nu-l iubeşte, şi el n-a mai venit.

„în definitiv, nu l-am iubit decît pe Niki. Aveam, atunci, paisprezece ani. Azi am douăzeci şi opt. Ce-am făcut în toată vremea asta?"

îi vine să-şi răspundă simplu : „am îmbătrînit". Dar o prinde spaima : „Nu, nu încă"...

Cu capul gol în lumina aprigă, un licean s-a ivit în capătul străzii. Se apropie, făcîndu-şi vînt cu batista. Are păr buclat, de-un castaniu cald, ars de soare, şi gît rotund şi plinuţ, de fată. A încetinit mersul. Aşteaptă pe cineva ? Vreo fată ? Parcă ar vrea să treacă înainte, parcă nu îndrăzneşte...

„Aş vrea să mă iubească pe mine băiatul ăsta".. * se gîndeşte Puica.

De departe, pare mică — cum părea şi Lena. De ce n-ar lua-o drept o şcolăriţă ? La Bucureşti, astă iarnă, locotenentul acela care semăna cu Niki — cu Niki de acum paisprezece ani — nu i-a vorbit în tramvai ca unei fetiţe? N-a crezut-o că-i în clasa a şaptea de liceu şi n-a aşteptat-o trei zile în poarta şcolii ? Ea se uita de la fereastra hotelului, cum întorc fetele capul după el. Era aşa de frumuşel l Ridica sprincenele şi făcea ochii mici, ca Niki. Dar era serios : o aştepta pe ea, — pe eleva Ana Coman, din clasa a şaptea...

„De ce nu m-ar iubi şi băiatul ăsta ? Aşa, stîngaci şi timid, cum ştiu să iubească băieţii mici... Mîine, sau peste o săptămînă, i-aş arunca o scrisorică : „vino de» seară". Şi l-aş primi pe din dos, pe unde vine iubitul Tincuţei, cei cu zambalică.. . Vreau să-i sărut gîtul — aşa cum voiam, acum paisprezece ani, gura lui Niki"...

O portiţă s-a deschis în gardul de peste drum. De cînd cunoaşte Puica gardul şi pînă azi, n-a ştiut că are portiţă în stradă. A ieşit o femeie cu rochie de mătasă roşie, cu părul adunat sub o basma pestriţă. Gleznele goale au uitat să se subţie sub puloe, şi pantofii cu tocurile strîmbe îi clămpănesc la fiecare pas.

E vopsită la întîmplare, cu un obraz mai roşu decît celălalt. Ori poate că abia s-a trezit din somn, cu obrazul înfierbîntat de pernă. . . Ochii trebuie să fi fost frumoşi cîndva. Le-ar sta bine cu sprîncene. Şi gura e prea mare şi, nu ştiu cum, flămîndă parcă.

De ce s-a răsucit în loc băiatul ? Ar vrea să plece. Dar femeia l-a zărit:

— Tu erai, puiule ? Ce nu intri ? Minte ai, să stai cu capu gol în soare ?

S-a apropiat de el. îi atinge braţul cu rotunzimea grea a sinului slobod.

— Ţi-o dat moşu-tău franci ? Cît ?

Răspunsul nu se aude.

— Lasă prostiile. Ştii bine că noaptea n-am vreme pentru de-alde tine.. .

Băiatul a scos o monedă, a pipăit-o cu degetele subţiri şi a trecut-o discret în mîna femeii.

— Bun ş-atîta, la ceasu ista cînd nu vine nici dracu... Acu, du-te de m-aşteaptă, că vin şi eu. Da' vezi să nu faci *huet,* s-o trezeşti pe Luţa, c-atîta-ţi trebuie!

Puica s-a ridicat, cu impresia nelămurită a unei ofense ; ciuda pe care o ai cînd vezi pe stradă pe-un cap străin, ridicolă dintr-odată, pălăria pe care o aleseseşi în vitrină pentru tine.

Puica citeşte în chioşc. Deasupra ei, viţa coboară un strugure cu boabe mari şi tulburi. Puica ridică mîna şi mîngîie boabele una cîte una, fără să le rupă. Sînt reci. Şi pe degete-i rămîne parfum de busuioc.

Pete mici de soare — păianjeni de lumină — ii alunecă pe umeri, pe braţele goale, pe genunchi. Le simte, ca pe o mîngîiere, căldura dulce.

Prin ceaţa matinală trenul împînzeşte fum subţire — miros de călătorie, dor de ducă. . .

E răcoare, călduţ, e linişte; e bine în tîrguşorul dintre vii...

„în tîrguşorul dintre vii,.."

Asta sună, aşa, ca un tango. Puica încearcă să aşeze vorbele pe melodii cunoscute : se potrivesc. îşi aminteşte de băiatul cu nasul mare şi c-un vraf de cărţulii roşii subsuoară, care strigă ceasuri la şir, plimbîndu-se pe aceeaşi sută de metri, în centru, de-a lungul cofetăriilor :

— Luaţi, cumpăraţi, cele mai noi, cele mai moderne „şlagăre": *In linul de curînd cosit, A iost o noapte ca-n poveşti, In tîrguşorul dintre vii...*

„în tîrguşorul dintre vii . . Şi pe urmă ? Pe urmă, nimic. în tîrguşorul dintre vii nu se întîmplă nimic ; nici măcar atît cît să ai cu ce face textul unui tango. ..

Nisipul cărării trosneşte.

— Cine-i ?

A venit Serafim. Se apropie fără grabă. îmbrăcat în alb, subţire — lumina tare îl subţie încă. îşi duce haina pe-un umăr, cu lene. Nu I se aud paşii, dar nisipul trosneşte : trebuie să fie greu.

Băiat orfan, crescut în casa lor, Serafim face ingineria, în vacanţe însă, face pe secretarul lui Paul Coman, copiind cu scrisul lui rotund, pe file mari veline, foile boţite prin buzunări şi mîzgîlite cu creionul în tren, în maşină şi chiar călare Paul Coman pregăteşte, de ani de zile, un tratat de economie politică. Dar lucrarea lui nu e niciodată gata. Cînd crezi c-a terminat-o, o ia de la capăt.

— Ce să fac ? se dezvinovăţeşte el. Sînt prea deprins să nu stau degeaba, şi prea leneş ca să încep un lucru nou. . .

Şi Serafim copie.

Mai ales copie cu de-amănuntul îmbrăcămintea, atitudinile şi felul de a vorbi ale lui Paul Coman. A ajuns de-i seamănă. Pe trupul lui drept, hainele se aşază fără stîngăcie. Parcă n-ar fi purtat niciodată iţarii creţi şi cămăşuţa de cînepă prea lungă de care Puica îşi aduce aminte cu un zîmbet.

— Ce este, Serafime ?

Abia cînd îşi aude glasul, îşi dă seama că e puţin speriată.

Dar nu, nu s-a întîmplat nimic deosebit *acolo.* Paul Coman l-a trimis să plătească nişte dări, să revizuiască butoaiele cu vin din pivniţă şi s-o întrebe cînd se-ntoarce la ţară.

— Ţi-a dat vre-o scrisoare ?

— Nu.

Serafim e frumos oa un model pentru cărţi poştale ilustrate. Dar ştie să uite amănuntul acesta cînd trebuie. Rîde cu toată gura, arătîndu-şi dinţii scurţi şi tari : rîsul îl urîţeşte, dar îl face drăguţ. Şi el ştie asta.

Puica îl priveşte. Şi întrebarea lui Paul Coman îi vine dintr-o dată în gînd :

— în definitiv, cîţi ani ai tu, Serafime?

Băiatul însă nu tresare, cum a tresărit ea, atunci. Nici nu se miră măcar. Răspunde rîzînd:

— Douăzeci şi doi. . . Aţi uitat ?

Aşa e : Puica l-a botezat pe Serafim şi i-a pus numele bunicii moarte. Un nume demodat, care se poartă cu jenă ca o haină prefăcută din vechi. . .

— Aţi uitat ?

Puica răspunde tot cu vorbele străine, apăsînd pe cuvinte ar o plăcere tulbure, vinovată :

Am uitat... N-am şi eu dreptul să uit ? înţelegi, îmi convine...

— De ce ? Eraţi atît de mică atunci. .. şi aţi rămas atît de mică I Altfel, aş putea să vă-ntreb de ce m-aţi dăruit c-un nume atît de angelic. ..

— Ţi se potriveşte, Serafime, ţi se potriveşte...

Şi rîde aspru, c-un fel de bucurie răutăcioasă ; să poată chinui şi ea pe cineva.

Dar Serafim şi-a adus aminte :

— Cheile, domnişoară. .. Că pe urmă trebuie să mă duc în oraş.

— Pentru tata ?

— Nu.

Puica strînge sprîncene'e. Se uită la Serafim. Unde se duce ? La cine se duce ? îşi aminteşte de băiatul de ieri, de femeia cu rochia stacojie de peste drum...

— Cheile...

— Da, cheile... Dar merg şi eu cu tine. îmi place în pivniţă. E şi cald şi frig, şi miroase a piatră udă şi a vin vechi.

A luat-o înainte. Merge grăbită şi cu teamă, ca şi cum s-ar ţine în echilibru, cum calci în vis cînd eşti pe

marginea unei prăpăstii, şi-ţi place ameţeala primejdiei, şi ţi-e frică să nu cazi — ca să nu te trezeşti.

Serafim vine în urma ei, privind-o greu, aproape încruntat : curba graţioasă a cefei, linia moale a spatelui, mişcarea şoldurilor, lină... Parcă ar fi goală sub rochie. . , Ce-o fi avînd azi ?

— O să-ţi fie frig.

Puica prinde din zbor vorba care înţeapă dulce: *să-ţi...* Răspunde, cu pleoapele apăsate de altă greutate decît a luminii :

— Nu-i nimic. îmi dai haina ta.

Au ajuns. Pivniţa e adîncă : vietate încovoiată sub pămînt, cu solzi de piatră sură pe spinare. Respiraţia ei rece şi grea apleacă în gîrlici flacăra luminărilor, şi, iarna, îi pune la gură blăniţă moale de promoroacă.

Puica a aprins lanterna. Coboară treptele, mimărîndu-le. De-atîtea ori a coborît singură, pe întuneric, treptele, care nu seamănă una cu alta, încît le cunoaşte pe fiecare. A douăsprezecea are o scobitură ia mijloc, a cincisprezecea e aplecată, a nouăsprezecea e lunecoasă...

Mai jos, bolta se îndoaie. Lumina gîrliciului, ca un capăt rotund de lunetă, a dispărut. Aici, în zid, e un fel de pat. Acolo a pus ieri Lina finu.l proaspăt în care se vor culca, una lîngă alta, sticlele cu bulion. Miroase a sînzîiene şi a trifoi. Şi din adînc se aud cum cad, regulat şi rar, ca un tic-tac de pendulă adormită, picăturile de apă din tavan.

Lanterna s-a stins. Puica dibuieşte cu mîna culcuşul aspru şi umed. Se gîndeşte la femeia cu rochia roşie, acolo, în lumina crudă a soarelui. Aici e întuneric. Nimeni n-o vede, nimeni n-o ştie. ..

— Domnişoară Ana .. .

A strigat-o încet, parcă se teme să nu-1 mai audă şi altcineva. Şi i-a spus pe nume — pe numele pe care nu i l-a mai rostit nimeni de cînd a murit bunicul. Numele ei, numele mamei. .. Ce i-a venit lui Serafim ?

— Ana .. .

Ana : numele ei de femeie. De ce i-1 spune ? Şi cu ce drept? Ar vrea să-ntindă mîna spre gîtul lui, să-i

aplece spre ea gura cu dinţii scurţi şi tari; să-şi simtă numele pe gura lui.

— Ana!

Aproape a ţipat. Şi palma lui întinsă a. dibuit ceafa ei goală, şi a rămas acolo, caldă şi grea, gata să se tragă înapoi, gata s'ă apese, mîngîietoare.

Puica a închis ochii. Sub pleoape i s-a făcut lumină. Şi a văzut terasa conacului de la ţară, şi sub terasă un pui de om cu iţarii creţi, cu cămăşuţa de cînepă lungă-n poale şi-n mîneci. Avea un nas cît o mărgică şi-un scai în părul castaniu. Ţinea în mînă o oală de lut şi frămînta colbul cu degeţelele răsfirate ale picioarelor goale.

— Ce cauţi tu, Serafime ?

Băiatul se uita îndărătnic într-o parte, serios, parcă avea o preocupare a lui tainică, şi spunea iute, într-un suflet — să scape de-o grijă :

— Mo *times leliţa Fîsîna dup-olecuţă de bos...*

Puica s-a desprins încet de sub mina caldă. Rîde limpede, în întuneric, luminii din ea :

— De ce te-ai speriat Serafime ? Nu s-a întîmplat nimic. S-a stins lanterna. Trebuia să-i schimb bateria. Stăi aici, să nu te-mpiedici. Eu cunosc drumul. Mă duc s-o trimit pe Lina cu luminări. Nu, eu nu mai vin, e prea frig...

Şi, urcînd treptele două cîte două, ca pe vremea cînd fetiţa, îşi făcea singură spaimă ca să simtă plăcerea primejdiei, a ieşit din întuneric la lumină cu obrajii abia păliţi de răcoarea adîncului.

„Tată..."

Puica scrie la masa din salon. O îndoială îi opreşte mîna deasupra blocului. Iar simte în ea hotarul, precis şi nestatornic în acelaşi timp, ca linia dintre lumină şl umbră de pe covor, care-i desparte gîndurile în două : de o parte cele treze, adunate în cuvinte cu înţeles ? de cealaltă, impresii tulburi, care nu se Iasă prinse-n cuvinte, pentru care vorbele sînt neîncăpătoare ori prea mari, prea delicate ori prea brutale.

Serafim trebuie să se întoarcă să ia scrisoarea. Peste o jumătate de ceas pleacă trenul.

Începe să scrie repede, ca să se isprăvească odată într-un fel, ca să fie, cît mai degrabă, *prea tîrziu :*

„Sosesc cu trenul de seară. Aşteaptă-mă la gară, dacă vrei".

Şi urmează, scriind apăsat, citeţ, cu litere rotunde .şi egale de gospodină :

„Aici toate merg greu. Lina îmbătrîneşte. Tincuţa se mărită. Ar trebui s-o trimitem pe Olecica să îngrijească de casă, măcar cît stăm noi la ţară. Cînd ne-om întoarce noi, o trimitem pe ea îndărăt..."

în odaia cu draperiile lăsate, lumina e fumurie şi moartă. între ferestre, portretul bunicii Serafima surîde în ramă de catifea vişinie, cu gura puţin desfăcută, cu tîmplele supte, cu privirea aiurită.

Ochii Puicăi, vineţi şi mari, îl privesc din treacăt fără să-1 vadă — şi fără să ştie că-n umbra odăii, pe fondul vişiniu al draperiilor, ea însăşi pare chipul geamăn al celui din ramă, ca şi cum bunica Serafima, trezită o clipă din moarte, s-ar uita în oglindă şi şi-ar surîde, tristă şi nedumerită.

DOI TRANDAFIRI

în sala de curs a Facultății de medicină plutește bîzîit impertinent de glasuri. Cu capul și cu umerii ieșiți ca dintr-o cutie cu surprize, de după catedra prea înaltă pentru el, profesorul vorbește repede și cam pe nas, oțărîndu-și din cînd în cînd chipul spîn, de babă. Numai ochii vii, după ochelarii cu rame negre, se plimbă răutăcioși și fără astîmpăr de-a lungul băncilor.

E cea din urmă oră de curs înaintea vacanței de Crăciun.

în pupitrul din față, Dina ia note. Scrie, înflorindu-le îndelung, literă cu literă, cuvintele care-i ajung la ureche în răstimpuri, E prea cald și prea lumină — și vine Crăciunul... Ochii îi fug mereu de la săgețile ceasului legat cu curelușă deasupra pumnului, la fereastra prin care se văd, peste un acoperiș nins, trei stele gemene • cingătoarea Orionului.

Din fundul sălii izbucnește un țipăt înfundat :

—- Șăzi binișor, mă ! Ce dracu-ți este ?

E Tița Bălan, coana Tița, studenta pe care-o ocolesc de departe colegele pe stradă. E voinică și nu îngăduie nici un corectiv farmecelor ei prea îmbelșugate. Se îmbracă în roș, își pune pălăria cînd pe ceafă, cînd pe-o ureche, și poartă pantofi bărbătești cu tocuri late :

— Nu că-s la modă, da-s mai trainici, explică ea. Și pe urmă, pot pune într-înșii, iarna, două perechi de colțuni. Că eu n-am cu ce-mi lua cizme de gumă : băieții iștea îs de-o zgîrcenie !...

Vorbește tare și întrebuințează un vocabular înflorit cu reminiscențe din cărțile bisericești ale lui tată-său, dascălul Bălan de la Trei Calici. Tutuiește pe toată lumea, iar dacă vreun coleg mal rezervat pare că se supără, Tița nu-l iartă :

— Și ce, mă? Așa-s eu, „natur". Nu-ți place? Atîta rău. Vă știu eu cîte parale faceți.. Chiar tu, heruvimule. Acuma strîmbi din nas pentru că-s fetele de față... da' ieri, ce porcărie mi-ai spus în sala de disecție ? Să-ți aduc eu aminte, s-audă ***tați ?*** Ei lasă, serafimule, că nu te spun : Tița-i fată bună, știi tu. Da' altădată să nu mai faci pe mironosița, că dai de dracu cu mine.

Profesorul și-a scos ochelarii, i-a șters tacticos cu batista și a ieșit, cu pași mărunți și stîngaci de miop.

Dina s-a repezit la ușă. Dacă ar lăsa-o rochia, ar alerga de-a lungul sălilor încă deșarte cu pași mari, din ce în ce mai lungi și mai săltați —- cum alerga cînd era mică, ca să-și dea iluzia că zboară.

Aproape de ieșire s-a oprit: Mihai e acolo, în cercul de lumină pe care-l clatină pe omăt becul de sub poartă...

S-a oprit și rîde. Știe cum or să fie toate. Mihai spune că aștepta pe altcineva — pe un băiat. Și pleacă alături ^ el, puțin mai în urmă, ridicîndu-și umerii ca să pară mai înalt și subțiindu-și ochii prea rotunzi, ca să nu mai pară așa de copil... La capătul străzii se opresc. Ea rîde, ca să nu se vadă că e puțin tulburată, și-i spune pe nume ca din greșeală, ca să-i facă plăcere. El întreabă iute, ca pe un lucru fără însemnătate, dar cu ochi de vinovat :

— Și mîine seară la cîte ieși, duduie Dina ?

Și rămîn unul în fața altuia, așteptînd fiecare să se depărteze celălalt întîi...

Dar dacă sara asta, fiindcă ea pleacă, Mihai o să-i spună cuvintele pe care le dorește și de care se teme, pe care de-atîtea ori le-a oprit c-o glumă ori c-o apropiere iute de sprîncene ? Va trebui să vorbească liniștit și rece, să-i spună că e prea copil, că nu se poate... Și Mihai are să fie supărat de Crăciun și n-are s-o mai iubească — și n-are s-o mai aștepte nimeni în poartă după vacanță...

Măi bine să nu-l vadă în seara asta. O să-i scrie : o carte poștală ilustrată cu un Moș Crăciun roș și cu

„La mulți ani" caligrafiat auriu într-un colț, Ca unul copil ce este.

Se furişează îndărăt pe lîngă zid, prin coridorul întunecat de-a lungul sălilor goale. A ieşit pe din dos. N-a văzut-o nimeni.

Dar în drum dă peste Tița cu o droaie de băieți.

— Pe unde-mi umbli, ghiavole? o întîmpină ea, Poftim! Heruvimu o aşteaptă în poartă, zgribulit ca un pui de bogdaproste, şi mironosița o şterge pe din. dos! Ce te uiți aşa la mine şi te faci că nu pricepi? Heruvimu tău, Mihăiță... Păcat de el! Eu în locu tău,., Ascultă-mă pe mine, fată, că eu ştiu ce ştiu. Ce dacă are caş la gură — parc-ai să te măriți cu el? Da-i vezi pe iştea? Uită-te bine la ei: *țăți* la un loc nu fac cît Mihăiță a tău!

Şi cu trei degete ale dreptei adunate ca pentru cruce, cu trei degete scurte şi roşii, Tița aruncă pofticios şl cu zgomot spre cerul pur proiectilul unei sărutări.

Mihai s-a ridicat de la masă înaintea tuturor, fără să se uite în colțul unde, ca totdeauna, tata mănîncă cetindu-şi ziarul. Se teme de întrebarea ia care, în seara asta, n-ar şti ce să răspundă:

— Ce faci deseară, Mihai?

A scăpat.

îşi pune hainele negre, o cravată cu picățele argintii, işi udă bine părul cu apă şi se leagă strîns cu prosopul. O picătură de parfum de-al mamei pe batistă, altă picătură pe reverul hainei. Îşi numără banii. Treizeci de lei şi cu zece din palton, patruzeci. Ce să facă numai cu atîta? Un trandafir e douăzeci şi cinci,..

— Lenuca!

Lenuca atîta aştepta. Stătea la masă ca pe spini. Azi e vineri, zi fără teatru. Filmele le-au văzut împreună, înainte de vacanță nu se învață, seara „c-un băiat"... Atunci unde se duce Mihai?

Îşi vîră în odaie, prin uşa abia deschisă — ca să nu observe tata — trupul subțiratic. Obrazul triunghiular, cu gura palidă, e numai ochi.

•— Ce este, Mihăiță?

•— Ascultă, Lenuca, împrumută-mi un pol. îmi trebuie,

O aventură!.,. Fata îşi scotoceşte buzunarele şorțului de şcolăriță, scoțînd ban cu ban.

— Să-i cumperi trandafiri, Mihăiță. Trandafiri galbeni, Am văzut eu la florărie, extraordinari.,.

— Ce. tot spui? îmi trebuie... pentru-n curs.

Lenuca nu-1 aude.

— Păcat că nu te poți duce la *ea* aşa, cu turbanul pe cap, Cînd ai şti ce bine-ți stă! Şi cu gîtul gol. Că tu ai gît de fată. Nu de fată neagră ci albă ca mine, de fată frumoasă.,.

Mihai stă la îndoială: să se supere? Să rîdă? Cînd se porneşte Lenuca. . .

Se stăpîneşte. Pe colțul mesei nu-s decît şaisprezece lei. Restul trebuie să-1 aducă Lenuca din geantă.

— Ascultă, n-ai un pic de pudră? Că-mi luceşte nasul,.,

Mihai a plecat. Sprijinită de tăblia patului, cu ochii încremeniți în lumina lămpii şi cu brațele adunate strîns peste piept, Lenuca visează. O stradă cu lumini rare... un zid vechi, c-o poartă ascunsă în rourusca ninsă. La fereastră, pe întuneric, aşteaptă o fată. Nu se vede decît că-i blondă. Se uită în lungul străzii, apăsîndu-şi Inima cu mîinile amîndouă: vine? nu vine?...

Atunci, de-a lungul zidului se strecoară o umbră. Cu gulerul ridicat, cu pălăria trasă pe ochi... Ține-n mînă doi trandafiri galbeni. Şi fata de la geam...

Fată.,. Femeie, poate?...

Şi în obrajii fetei se aprind două pete roşii, ca două urme de sărutări, iar pe gura desfăcută trece un zîmbet tulbure, aiurit,

Mihai a vîrît la piept, sub palton, cei doi trandafiri galbeni. în dreptul inimii: să nu le fie frig, să nu-şi piardă parfumul. Parfum bogat, de vară plină — de dragoste...

Ştie ce are de făcut. Cum intră, îi dă trandafirii. Dina rîde: aşa-s de frumoşi I Şi atunci, repede, să n-aibă cînd îl întrerupe, îi spune tot.

Tot... adică, că-i e dragă. Dar parcă ea nu ştie ?

Se uită în adîncul străzii ca şi cum s-ar uita în adîncul unei fîntîni. Sus, peste oase, stele mărunţele şi reci tremură de frig, gata să scapete de la locul lor..,

N-o să-i spună nimic. O să-i dea trandafirii, şi atît. O declaraţie de dragoste, în haine negre cu cravată cu picăţele ? Ce-ar rîde Dina !

S-a oprit.

— Îndată ce trece sania asta, mă duc...

O sanie cu cal alb. Calul e legat la u„ genunchi. Birjarul e legat peste fălci. în faţă, un geamantan. Şi în sanie — Dina.

L-a văzut şi s-a bucurat. Şi-i rîde cu ochii, cu gura, cu obrajii. Mihai se-ntunecă şi se luminează pe rînd, parcă trece prin soare, în umbra unui gard cu zăbrele.

^ Şi cum sania se depărtează, Dina se întoarce şi, cu mîna goală, trimite în urmă un gest uşor — o sărutare, parcă,

Trebuia măcar să-i arunc trandafirii I

Stă pe marginea trotuarului, cu trandafirii în mînă, Sînt calzi. Şi sania nu se mai vede...

— Ce faci aici, Mihăiţă maică ?

Tiţa a ieşit dintr-un restaurant, roşie, cu paltonul descheiat. Aduce cu ea, în gerul limpede, miros cald şi gras de mîncare.

Mihai ascunde trandafirii în buzunar. Şi spune — nu Ţiţei, spune caselor, şi stelelor, şi copacului care se apleacă peste gard :

— A. plecat Dina...

Tiţa îşi propteşte o mînă în şold şi se lasă pe spate, ca să rîdă în voie :

— O plecat şi te-o lăsat singurel! Să nu te pape careva, mititelule !

— Vreau să spun că n-am ce face-n seara asta. Mi-e urît. Asta-i.

A vorbit răstit. I-e ciudă pe Dina, pe Tiţa, pe lumea toată.

Tiţa nu mai rîde. S-a apropiat. Degetele ei caută şi mîngîie locul gol de la încheietura mănuşii lui. Şi el simte, surprins, alături de el, de-a lungul lui, trupul cald şi supus al fetei.

— Ascultă, heruvimule... hai cu mine la cinematograf. E un film cu dragoste. Şi eu cu dragostea nu mă întîlnesc decît la cinematograf. Cine vrei să facă amor ca-n romane cu Tiţa Bălan? Pe urmă, încetişor, cu alt glas : Şi după cinematograf, dacă vrei... Parcă Dina are să ştie ?

Dinspre gară se întoarce sania cu care a plecat Dina. Mihai socoteşte. N-are decît de-o cursă cu sania. Dacă nu cumpăra trandafirii,,. Se întoarce spre fată, răstit, ca să-şi ascundă stîngăcia :

— Dac-am lăsa cinematograful şi am merge de-a dreptul la tine?

— Dumneata... la mine ?

Bucuria umilită a Ţiţei, acel „dumneata" atît de nou şi de neaşteptat i-au risipit sfiala. Sania se apropie. Şl atunci, privind cu vrăjmăşie cerul negru suflat cu pulbere de stele, Mihai întinde braţul de care-i încleştată mîna femeii, stîrnind în noapte parfum suav de trandafiri striviţi :

— Opreşte, birjar i

„SĂRMANUL DIONIS

în faţă, răzemată de pupitrul stropit cu cerneală de toate culorile, o fată blondă şi-a aplecat capul pe-un umăr sub povara cozilor împletite din mătasă crudă de păpuşoi. Pare atentă. Dar ochii viorii privesc risipit, şi la colţul gurii i s-a ivit un vîrfuşor de limbă ca de pisică. Lîngă ea se foieşte pe loc o şcolăriţă mititică, cu omoplaţii în relief prin stofa şorţului; părul arămiu retezat scurt deasupra cefei scobite ca o linguriţă.

De sub ferestre se aude cloncănit tandru de cloşcă şi piuit subţirei de pui. Un automobil trece pe stradă, urlînd, Şi urletul se desface în două şi se împleteşte — parcă se bat doi motani, noaptea, pe acoperiş.

Şi e soare, soare, soare... Pe Margareta o dor ochii. î-ar închide.

Dar dacă i-ar închide, ar adormi.

Mîna profesoarei, izbind us'cat creta de tablă, împarte liniştea în bucăţele inegale.

Toc... toc, toc. toc, toc, toc, toc... toc...

în bucăţele de ce ?... Margaretei îi vine să caşte, în bucăţele de plictiseală.

Acum degetele uscate, umflate la încheieturi aşază unul lîngă altul pe tablă cercuri negre tivite cu alb. Pe filele caietelor, mîini copilăreşti reproduc somnoroase figura, în mic : cerculeţe albe tivite cu negru.

Săraca domnişoara Mărcuş 1. . .

E năltuţă şi gîtuită la mijloc. Ochii, blînzi, pun lumină caldă pe obrazul tăiat în linii frînte. Părul i-e încreţit şuviţă cu şuviţă şi ticluit cu trudă ca să

acopere creştetul alb şi luciu ca de hîrtie velină. Pe cravata de catifea roşie înnodată sub bărbie, s-a prins într-un ac de aur un iluture albastru de s'malţ — un fluture din cei care pîlpîie vara deasupra florilor de iîiişor.

Săraca domnişoara Mărcuş !. ..

Peste terasă se vede o ramură de castan întinzînd, pe tipsii de frunze, piramide gingaşe de flori de sidef.

Pe geam a intrat o muscă, slobodă şi aurită de soare. în liniştea clasei, zbîrnîitul motoraşului ei ia proporţii. Domnişoara Mărcuş rămîne o clipă cu creta lipită de tablă, urmărindu-i firul încîlcit al zborului, Fetele ridică ochii de pe caiete. Musca a intrat în umbră, Soarele i s-a scuturat de pe aripi. Domnişoara Mărcuş zîmbeşte trist: e primăvară,. .

— Luăm segmentul A - B . . .

O mînă fierbinte s-a strecurat sub braţul Margaretei.

— Ştii ? Aseară a fost iar. Diseară iar vine. Trebuie să-i vorbesc. Altfel nu se mai poate. . .

Nuşa are o aventură 1 O aventură adevărată, c-un băiat. E cea dintîi din clasă care are o aventură, şi taina asta numai Margareta o ştie., .

Tresare, dar nu întoarce capul, '

Nu-i frumoasă Nuşa. E slabă, şi în obrajii palizi are două pete aprinse, inegale, cu contur precis : una aduce cu Africa, alta cu America de Sud — amîndouă cu coada în sus. Părul castaniu capătă uneori, la soare, reflexe blonde, iar ochii miopi i-s' puţin tulburi. Cînd se uită departe, se îngustează, se lungesc, pînă nu i se mai văd între pleoape decît două dunguliţe negre.

El e palid şi visător ca Sărmanul Dionis. Nuşa, nu ştie cum îl cheamă. Ştie doar că stă departe, într-o casă veche cu cerdac de lemn risipit, cu tencuiala căzută — o casă părăsită în mijlocul unei ogrăzi cu urzici, cu brusturi şi cu tufe de soc. Acolo, o luminiţă arde pînă noaptea tîrziu, la o fereastră.. . De unde ştie Nuşa toate ? Margareta n-a întrebat-o. Dar aşa trebuie să fie : Sărmanul Dionis nu poate să

stea în centra, într-o casă cu etaj, cu lumină electrică şi cu faţa la stradă...

Cînd e lună, Sărmanul Dionis trece pe sub fereastra Nuşei. Se opreşte peste drum, în umbra unui zaplaz înalt, şi aşteaptă. Nuşa iese Ia geam. Se uită unul la altul, trist. între ei e strada, lumea care trece nepăsătoare... într-un tîrziu, el pleacă. Face un semn cu mîna şi se duce.

— Aseară am stat, aşa, un ceas... De aceea n-am ştiut azi nimic la fizică.

— Are părul lung ? a întrebat Margareta.

— Desigur... lung şi buclat. Poartă o pălărie mare... şi pelerină.

Semnele de pe tablă încep să . se clatine. Cercurile ies în relief, se desprind şi se întretaie în văzduh ca nişte rotogoale moi şi plutitoare de fum. Ce tot spune domnişoara Mărcuş ?... O linie roşie se desface de pe tablă, s'e opreşte lîngă cercuri, se rupe în trei şi se întoarce asupra ei însăşi; un triunghi. O umbră violetă se Iasă peste toate, şi în umbra asta se desluşeşte capul aplecat, cu barba subţire şi cu creştetul de fildeş, al meşterului Ruben.

Şi, ca într-un albastru zbor de libelulă, în cadrul ferestrei care s-a depărtat pînă în zare, apare şi dispare chipul palid şi trist al Sărmanului Dionis, . .

Margareta e singură în odaie.

Pe paginile cărţii deschise, strofele poeziei sînt doar figuri geometrice, aproape identice, înşirate una dedesubtul alteia, Şi-s multe...

La geam, luna s-a prins' ca un păianjen în plasa perdelei.

în seara asta, Nuşa se întîlneşte cu Sărmanul Dionis. Iar n-are să ştie mîne la germană. . .

„Trebuie să-i vorbesc. Altfel nu se mai poate..

Pe fila cărţii, Margareta îi vede în relief, ca într-un stereoscop. El stă în umbra zaplazului vechi, cu pălăria subsuoară. Fruntea lui, albă în întuneric, pare luminată pe dinăuntru. Nuşa s-a arătat la geam,

şi cele două pete aprinse din obraji i-au pierit deodată. Se apleacă peste marginea ferestrei. în seara asta e frumoasă şi ea. Părul ei e de argint sub lună şi ochii mari...

— Mai ai mult ?

Glasul mamei, din odaia de alături vine de departe şi face ocoluri mari. Margareta răspunde tîrziu.

— Da. .. şi nu ştiu ce să fac, mamă dragă. Mi-am uitat caietul de germană la Nuşa.

Minciuna asta, spusă pe negîndite, o sperie puţin :

— Să nu trimit pe Riţa să-l aducă ?

— Mă duc şi eu, mamă. ,. E aproape. Mă doare puţin capul. O să-mi facă bine. ..

Acum n-a mai spus minciuni. E aproape, o doare capul, o să-i facă bine : toate sînt adevărate. îşi iartă minciuna cu caietul şi primeşte cu sufletul împăcat învoirea mamei.

— Du-te, dar să nu stai mult.

îşi ia din cui pelerina şi strînge în mînă un ban : banii pe mîne, pentru cornuri, Riţa e gata. Fusta ei vărgată, scurtă şi creaţă, parcă-i umflată de vînt. Ridică spre lună ochii mititei şi oftează :

— De ce oftezi, Rariţo ?

— Ia şi eu, duduită, cu ale mele...

Şi Margaretei îi vine să ofteze. Şi dac-ar întreba-o cineva de ce oftează, tot ca Riţa ar răspunde : „ia şi eu, cu ale mele"...

Fac cîţiva paşi în linişte. în văzduhul clar, luna aproape plină s'e clatină uşor deasupra dealurilor negre ale Repedei. Se vede că firul de care e aninată a fost atins în treacăt de o aripă nevăzută.. .

— Rariţo ? Rariţo...

Riţa clipeşte viclean şi tace. Numai vîrful nasului i se mişcă, parcă rîde înăuntrul ei. Ştie ea că n-o alintă degeaba Margareta.

— Uite, Rariţo... Văd că domnul Pincu n-a închis dugheana. .. Du-te şi-ţi cumpără alune americane.

Riţa a primit banul în mîna ei rotundă şi tare ca o perniţă de pus ace, dar stă încă la îndoială.

—- Da' ce-a zice cucoana ?. ..

— N-are să zică nimic, că n-are să ştie. Du-te, că nimeresc eu singură Ia Nuşa. Aşteaptă-mă şi mănîncă alunele în sănătatea lui Nică. . .

Riței îi plac, mai mult decît toate bunătățile pămîntului, alunele americane prăjite cu sare. Iar dacă oftează şi la lună, şi la soare, şi la focul din plită, e pentru că Nică, ordonanța căpitanului de peste drum, s-a liberat şi a plecat de-o săptămînă, cu traista-n băț şi cu pălăria pe-o sprinceană, departe, în satul lui.

— Bine, duduită... da' să nu zăboveşti, c-apoi tot pe mine *chică* păcatu.. .

Fusta vărgată porneşte rotindu-se la fiecare pas şi dispare ca pe-o poartă de rai în dreptunghiul rumen care însemnă intrarea în prăvălia cu alune americane a lui domnu Pincu.

Margareta îşi simte inima uşoară şi mică. Parcă nici n-o are, ori parcă în jurul ei ar fi puțin vid. I se pare că dacă ar strînge bine coatele de trup, dacă n-ar ține respirația şi dacă *ar vrea* cu tot dinadinsul, s-ar înălța de la pămînt şi ar pluti, lin, sub lună...

Lîngă stîlpul din colț, o umbră neclintită. .. Să fie *el,* aici ? Nu. E ordonanța cea nouă a căpitanului. Stă răzemat de stîlp şi sîsîie printre dinți un cîntec cu note scurte şi iuți. E tuns, şi capul lui rotund poartă de o parte şi de alta urechile desfăcute ca două aripioare. Hainele abia scoase din magazia regimentului împrăştie miros tare şi înțepător de naftalină.

Margareta trece pe trotuarul cu întuneric. Se gîndeşte, de parcă ar da s'ocoteală cuiva, ipocrită: „Mă duc numai aşa, pînă la casa cu balcon, să nu mă vadă Nuşa. Acolo mă opresc, *îl* văd — si mă-ntorc. Fac cuiva vre-un rău ?

îşi simte obrajii arzînd. O fi avînd şi ea pete, ca Nuşa ? Şi-i răcoreşte cu mîna. Palmele i-s reci. îşi scutură capul, supărată:

— Cui spun minciuni ? Nu vreau *numai atît.* Mai degrabă vreau să i s'e fi întîmplat ceva Nuşei. Nu ceva rău. De pildă, gazda ei să aibă în seara asta un acces de gută. . . ori să-şi fi pierdut cățeluşul şi s-o fi luat pe Nuşa, acum noaptea, să-1 caute tocmai pe dealul Şorogarilor, la hingheri, ca acum o săptămînă... Ar vrea să nu fie Nuşa Ia fereastră, şl Dionis •să aştepte singur în umbra zaplazului.

De sub pălărie i-ar vedea numai bărbia şi gura : o gură de copil căruia-i vine s'ă plîngă. Margareta s-ar apropia, înfăşurată în pelerină. I-ar spune, simplu :

•— Uite, am venit. .. Nuşa te-a uitat : Nuşa învață poezia la germană. . . Eu am fugit de acasă, am trimis-o pe Rița să-şi cumpere alune americane şi am venit la tine pentru că eşti trist... Pe mine mă cheamă Margareta. Sub pelerină am un biet şorț de şcolăriță. Aş vrea să mă cheme Măria şi să port sub pelerină haine băieţeşti de catifea — ca să mă recunoşti, Dionis. . .

Aşa ar vrea să se întîmple. Şi pe urmă ? Pe urmă nimic. Să se întoarcă acasă şi să plîngă.

Ştie ce vrea, şi nu-i pare rău de nimic. Nu-i pare rău decît că i-s obrajii aprinşi, ca ai Rariței cînd suflă-n foc — obrajii pe care şi-i vrea în seara asta lunari, ca ai Sărmanului Dionis.

Dar dacă nu-1 cheamă Dionis ? Dacă-1 cheamă Dumitru, sau Jean, sau Nicu?

îşi răspunde tare :

— Asta nu se poate 1

Cum o să-1 cheme aşa — pe el ?. ..

într-o grădină, un glas de femele cîntă, cu întreruperi. Un cîntec de dragoste, caid. O fi singură şi visează ? Ori poate că nu e singură...

Iată zaplazul! în umbra lui nu e nimeni. A plecat, ori încă n-a venit ?

De departe, se ridică uruit de tramvaie şi zvon adînc de viață. într-acolo cerul e coborît, şi sub el se clatină o pulbere roşietică. In capătul străzii trece un automobil, măturînd drumul cu lumina proiectoarelor şi slobozind răstit două sunete scurte : parcă strănută.

Nu se arată nimeni. Geamul Nuşei pare închis, înăuntru e lumină. Peste zaplazul înalt, în dreptul locului unde ar trebui să aştepte ei, un oțetar cu trunchiul drept îşi înalță sus cununa de frunze. încremenit şi negru în văzduhul luminos, pare un palmier tinăr încrustat, din altă eră, într-un bloc de cristal.

Nu vine..«

Poate i s-a întîmplat ceva. Poate s-a sinucis ?.., Si Nuşa a fugit la el... Gazda n-a auzit-o plecînd. Gazda Nuşei e o cucoană surdă, cu ochii de bufniţă, care poartă în jurul gîtului şi iarna şi vara un şal verde, şi duce la lănţuşor un căţel negru şi bicisnic, cu lăbuţele strîmbe şi uscate ca nişte vreascuri, cu care calcă de parcă s'e frige la fiecare pas. De ce i l-or fi luînd mereu ,la ladă" ?...

„La asta te gîndeşti acum, cînd ei poate că nu mai este?" se ceartă, aspru, Margareta.

Fereastra Nuşei nu e de tot închisă. Prin perdelele cu ochiuri hexagonale, ca dantela fagurilor de miere, se vede bine în odaie: patul făcut, în fund, cu pledul roşu păturit la picioare, lampa coborîtă deasupra mesei, cu rochiţă de porţelan verde... Şi, sub lampă, aplecată deasupra cărţii, Nuşa, singură, în capot albastru, cu picioarele goale în papuci — Nuşa, calmă, cuminte, puţin somnoroasă, fără o tresărire de nerăbdare, fără o privire spre fereastră. Se ţine cu mîinile de marginea mesei şi, închizînd ochii, se clatină în tact, recitind cu glas ridicat, de parcă vrea cu tot dinadinsul să trezească din somn pe baba cea surdă :

Der alte Barbarossa,
Der Kaiser Friedrich...

Nuşa a minţit. A minţit şi azi, a minţit totdeauna. Sărmanul Dionis nu există...

Margareta îşi strînge pelerina la piept şi se întoarce. Strada albă, lumina asta neclintită şi moartă, de lună... E frig. Pe acoperişuri începe să sclipească bruma, Dintr-o grădină vine parfum suav de toporaşi.

— Li-e frig şi lor, săracii... se gîndeşte Margareta.

Şi nodul care i se ridică în piept e fierbinte şi are gust de lacrimi.

Pe stradă nu e nimeni. începe să alerge.

— Riţa !

— Da' ce alergi aşa, duduită ? Ţi s-o-ntîmplat ceva, păcatele mele...

Margareta răsuflă adînc. Se uită la Riţa de parcă n-a văzut-o de mult şi i-a fost dor de ea.

— Hai repede acasă, că am de învăţat...

Rariţa rămîne puţin mai în urmă, ronţăind cele din urmă alune.

— Au fost bune? întreabă Margareta.

— Bune...

Şi dintr-odată, cu glas topit şi dulce :

— Pe-aista de-acu îl cheamă Vasile...

Margareta întoarce capul. Femeia calcă sprinten, purtînd în neştire un surîs nou şi fericit la colţul gurii — şi în polcuţă strimtă, şi-n fusta vărgată, miros cazon tare şi înţepător, de naftalină.

DRAGOSTE-NVRĂJBITĂ

Cu capul sprijinit de spătarul băncii, cu ochii adormiți, băiatul se uită la cerul dintre marginea gardului și franjurile ușoare ale salcîmilor.

îl cheamă Mițu. E cîrn, grăsuț și mititei. Cînd stă pe bancă, picioarele cu șos'etele căzute peste sandale nu-i ajung la pămînt.

— Dacă trece o rîndunică, vine Rina.- Dacă trece o vrabie, nu vine. ..

Departe, în fund, cerul e siniliu și fără lustru. Pînă la ei văzduhul alunecă în ape, pe care se ridică și se coboară punctișoare de lumină. Parcă a suflat cineva în soare sticlă pisată.

Mițu închide ochii. Și pentru că i-e somn — a mîncat mult la prînz — și pentru că acolo, sub pleoapele strînse, o găsește pe Rina. O găsește cum vrea ei : rîzînd cu gura, deschisă și cu ochii micșorați. Din șirul dinților zimțuiți, ca la pisici, lipsesc doi : unul de sus și altul de jos. Părul, încîlcit pe frunte, e strîns' la ceafă în două codițe subțiri, legate una de alta cu cordicuță roșie. Rochia cu puchiței e mai lungă-n spate decît în față, ghetele fără șnururi i-s descusute și picioarele pîrlite și zgîriate.

Rina venea, izbind portița și apăsînd piciorul Ia fiecare pas, ca să-i rămînă urma pe nisipul umed al cărării. Se proptea în fața lui Mițu, cu pînteceie-nalnte, cu mîinile la spate :

— Ce-mi dai să mă joc cu tine?

în fundul buzunarelor, Mițu păstra totdeauna ceva bun pentru Rina : o bucățică de corn cu nucă, o bomboană topită, o pară din compot învelită într-o foaie de caiet. Rina mînca, pe urmă își scutura palmele una de alta și strîngea din ochi :

— Tare-o mai fost bun 1

Rina e fata cucoanei Sevastița, cea care s-a mutat astă-primăvară în căsuța veche de peste drum cu cerdacul proptit în bîrne. Cucoana Sevastița pleacă dimineața cu pălăria trasă pe ochi și se întoarce seara cu pălăria căzută pe ceafă.

Mițu știe de la Rina că femeia asta n-a fost totdeauna ursuză : acasă la ea, a fost crescută „cu pian". Rina n-a avut niciodată tată. N-a avut deloc. Dar sora mai mică a cucoanei Sevastiței e măritată la București «— „cu cununie".

Mițu nu înțelege tocmai bine ce-i spune Rina, dar i-e rușine să mărturisească. A întrebat-o pe mama :

— Mata ești măritată „cu cununie", mamă?

Și mama s-a supărat. L-a spus tatei, și tata l-a chemat la judecată și l-a întrebat de unde știe prostii. El însă n-a spus că de la Rina.

într-o zi cucoana Sevastița a primit o scrisoare c-o pecette aurie, ca un cinci lei pe dos. Era de la sora dumisale — cea „cu cununie". I-o cerea pe Rina, să-i ție de urît la băi.

— Că nenea Nicu o teme. . . i-a spus în taină Rina.

Și îndată au început pregătirile. Rochia cu puchiței, spălată și călcată a fost scurtată la spate și a căpătat un guleraș alb de dantelă. Două zile Rina a umblat desculță.

— Un' ți-s ghetele ? a întrebat-o Mițu.

— La domnu Pălăduță, a răspuns fudulă Rina. Le căputează și le pune pingele.. .

Cînd a plecat Rina, Mițu a pîndit-o printre scindările gardului. Avea o pălărie de pichet prea mare, și de sub rochie I se vedeau puțin pantalonașii. Călca umilit și s'e ștergea la ochi cînd c-un pumn, cînd cu celălalt. Cucoana Sevastița îi ducea bagajul: un pachețel învelit într-un jurnal...

*

Mițu tresare. L-a ajuns soarele în ochi. S-ar duce să se culce. Dar azi se întoarce Rina.

— Dacă trece o rîndunică, vine. Dacă trece o vrabie, nu vine.

Cum să nu vie? Cucoana Sevastiţa s-a dus la gară s-o aducă. Numai mama, cînd pleacă tata in inspecţie, se teme c-o să deraieze trenul...

— *Bonjur,* Miţu [

Lîngă ei, înfiptă, cu mîinile la spate şi cu ochii micşoraţi de soare, rîde Rina.

Pe unde a venit, cînd a venit ?

— Ţi-am spus *bonjur.*

— Bonjur, Rina.

— Nu-mi mai spune Rina. Tanti îmi zice Coana — e mai frumos... Era *acolo* un băiat care-mi spunea „domnişoara Corina"... De ce te uiţi aşa?

— Nu mă uit. Mă gîndes'c.

— La ce te gîndeşti ?

— Nimica, aşa... că au început să-ţi crească dinţii...

Rina şterge cu palma scîndură băncii, pe urmă se aşază ridicîndu-şi rochiţa dinapoi.

— E nouă.,. zice ea.

— Unde ţi-s cozile ? întreabă Miţu.

Rina fără cozile legate cu cordicuţă roşie, Rina fără hăţuri...

—- Le-am tăiat. Acolo toate fetele erau tunse.

Acolo..„

Miţu îşi vîră adînc pumnii în buzunare. O măsoară, fără să înţeleagă bine de ce e Rina — şi nu-i Rina.

în locul ghetelor căputate de domnul Pălăduţă, Rina poartă pantofi mititei de lac. Unde-i rochiţa ei cu puchiţei, mai scurtă-n faţă decî în spate ?

A auzit odată, la flaşnetă, cîntecul pe care-1 cîntă mama la pian. Din loc în loc, lipsea cîte-o notă. Miţu a încercat să pună el, în gînd, notele sărite. Degeaba, nu mai era cîntecul mamei. De ciudă, a zvîrlit cu un bulgăre, de după gard. A lovit în papagal. Cineva a înjurat — poate flaşnetarul, poate papagalul. .. Şi de atunci nu mai poate auzi cîntecul mamei fără să-şi aducă aminte de celălalt, al flaşnetei___

Rina nu se simte nici ea în largul ei. De ce se uită urît la ea Miţu? Ce i-a făcut?

— Ce te uiţi aşa la mine?

Miţu vorbeşte îndesat, cu ciudă :

— Să ştii că ţi-am făcut o morişcă de şindrilă, ş-o casă dintr-un bostan turcesc, cu ferestre roşii şi cu luminare.., Da' nu ţi le dau.

— De ce nu mi le dai ?

— Fiindcă nu vreau.

Rinei i se încreţeşte nasul ca înainte de a plînge. Mai bine-ar bate-o !

Aşa era înainte : o bătea, şi pe urmă se împăcau şi-i dădea tot.

Miţu aşteaptă : dacă plînge, îi dă şi morişca şi bostanul. Dacă nu.. .

Rina aşteaptă s-o bată Miţu. Miţu aşteaptă sa plîngă fata.

Dar Rina nu vrea să plîngă. îşi strînge gura pungă şi vorbeşte înţepat :

— Atîta pagubă ! Crezi că am eu nevoie de bostanul tău ? Am atîtea păpuşi, că m-am şi *plictisit* de ele. Şi-o să-mi mai cumpere încă tanti, cînd m-oi duce la Bucureşti...

— Ce-ai să cauţi tu la Bucureşti 4

— Mă ia tanti să mă deie ia şcoală acolo... că acolo-s şcoli mari şi frumoase, nu ca cele de pe-aici...

Miţu o priveşte a batjocură, numai c-un ochi :

— Zău ? nu mai spune !

Fata sare arsă. Şi, cu coatele trase spre spate a bătaie, cu pumnii strînşi, îşi vîră sub nasul băiatului ochii veninoşi :

— Să ştii tu. Acolo şi şcolile-s mai mari. ŞI casele-s mai mari. Şi trăsurile-s mai mari, Şi toate cele-s mai mari. Să vezi tu ce casă are tanti, cu două rînduri, nu ca a voastră. Si cu baie, şi cu *carolifer.* ..

— Cu ce ?

— Cu *caroliîer,* care-ncălzeşte fără loc. Aşa-i ia boierii cei mari... Şi are tanti atîtea pălării, că nu mai ştie ce să facă cu ele, şi rochii numai de mătase. . . nu ca a... ca a mă-tii 1

S-a potolit. Ştie că acum, dacă „s-a legat de mă-sa", e ca şi cum l-ar fi bătut. Dar Miţu nu sare la ea. S-a tras puţin îndărăt şi-i spune liniştit :

— Du-te acas'ă.
— Ce să fac ?
— Să te duci acasă la tine.
— Şi dacă nu vreau ? Crezi că mă tem eu de tine ?
Dar Miţu atîta ştie :
— Du-te acasă, că de nu. . .

încet, un pumn a ieşit din buzunarul pantalonilor. Un pumn vînăt de strîns ce-i. Nu-i glumă. ..

Rina se uită cu nepăsare prefăcută la nişte buruieni, Se depărtează pe nesimţite. Şi dintr-odată, cînd i se pare că distanţa e destul de potrivită, o ia la goană. Din portiţă s'e uită îndărăt: Miţu nu s-a luat după ea, îşi netezeşte rochiţa cu palmele şi iese fără grabă, cu nasul pe sus, ca o cucoană care pleacă de la o vizită unde s-a plictisit puţin.

Se aude şi poarta casei lor. Pe urmă nu se mai aude nimic.

O vrabie s-a aşezat pe-o creangă de saicîm. S-a scăldat în colbul drumului şi acum îşi face toaleta, Se zburleşte, s'e scutură, apoi se ciuguleşte, aşezîndu-şi penele cu pliscuşorul. Cochetează.

— Ce te strîmbi, ca Rina ?.. .

Un bulgăre se sfarmă, greu, de trunchiul salcîmuluh

— Du-te dracului. . . şi tu !

AVENTURA

Intr-o cămăruţă îngustă şi lungă, cu uşa-n drum şi c-un ochi de geam spre ogradă, madam Sara, văduva, a deschis prăvălie. Acolo stau, în neprevăzută tovărăşie, un butoiaş cu gaz, o putină cu scrumbii, o lădiţă cu mangal, un sac cu făină de păpuşoi, trei borcane de sticlă cu bomboane colorate, o cutie de biscuiţi, im calup de halva, ciorapi, grăunţe, pudră, fasole,, covrigi, sardele,, zahăr, săpun de rufe, hîrtie de serisori, ouă, cicoare, Franck, bumbi de sidef, cremă de ghete, alune americane, frînghii, halviţă şi mături.

Prin ochiul de geam se vede un pătrat de ogradă cu pămîntul bătătorit, sterp, unde tînjesc un saicîm greu de colb şi-o masă veche, de-atîta vreme împreună, încît au început să aibă un aer de familie.

Acolo, sub saicîmul fără umbră, lucrează toată ziua domnişoara Mina, fata Sarei,

Domnişoara Mina nu stă în prăvălie. Numai cînd se iveşte vreo socoteală căreia nici clientul, nici negustoreasa nu-i dau de rost, Sara îşi urneşte de după tejghea trupul moale şi bate cu degetul în ferestruică.

— Că Mina, nu-i fie de deochi, aşa socoteşte de iute \ Ca un contabil. Doar nu degeaba a mers trei ani la maici, Ei, dacă trăia săracu tată-tu, Mina era de-aeu profesoară. . .

Mina se poartă cu şorţ negru şi guleraş alb, ca o şcolăriţă. Are ochi umezi ş-un surîs firav şi dulce, ca o aţişoară de caramel topit. Nu se uită la clienţi. Aruncă o privire pe hîrtia cu socoteli, se încruntă

puțin, rostește ceva cu glas învăluit și se întoarce sub s'alcîm, la lucru.

Madam Sara privește lung în urma ei.

— Ai văzut ?:6: Ca un contabil!

Prăvălia Sarei are și doi clienți de elită : pe sublocotenentul Onișor din infanterie și pe căpitanul Rusu, din administrație.

Au început a veni de astă-primăvară și totdeauna împreună. Sublocotenentul e năltuț și blond, căpitanul e îndesat și brun. Sublocotenentul cumpără hîrtie de scrisori, pe care degetele Sarei, deși frecate apăsat pe șolduri, lasă pete rotunde, de gaz. Căpitanul cumpără penițe, că-s mai ușor de purtat în buzunar și-s mai ieftine. A adunat acasă atîtea cutii cu clapse, ronde, gotice și aluminiu, încît de la o vreme n-a mai știut ce să facă cu ele și le-a dăruit ordonanței, Și în curînd s-a aflat printre băieții de școală că la Costache al lui domnul căpitan Rusu se găsesc penițe bune și cu rabat.

într-o zi, căpitanul Rusu și sublocotenentul Onișor au găsit în prăvălie un străin care vorbea în șoaotă cu madam Sara. Era un băiat străveziu, adus puțintel din spate și c-o intenție de zulufi în dreptul urechilor, în ziua aceea, căpitanul era foarte bine dispus:

— Madam Sara, dă-mi, te rog, trei clapse, două ronde și patru aluminiu...

Apoi, apropiindu-se de ferestruică, s-a uitat ia ceafa delicată a domnișoarei Mina.

— Harnică-i Minuța noastră, madam Sara. Coase, coase mereu...

Tînărul cel cu zulufi stătea aplecat pe-o condică. S-a îndreptat, ca o varga îndoită pe care-o scapi de-un capăt, a deschis gura să zică ceva, s-a înroșit, și a ieșit pe ușa din fund, izbind-o mai tare decît se cuvenea.

Sublocotenentul a fluierat, a mirare :

— Dar asta ce mai fu, nenișorule ?

Sara și-a șters' cu mîneca obrajii mari și lustruiți și a răspuns cu un pic de viclenie :

— Nu te supăra, domnu căpitan, . . îi Sami, logodnicul de la Minuța). Așa un băiet bun — numai să le deie Dumnezeu noroc (E funcționar la Natansohn, la bancă.

Căpitanul și-a îndesat gîtul scurt în gulerul tunicii, în schimb, gîtul subțire al sublocotenentului s-a subțiat mai mult ca de obicei.

— Și ce l-a apucat, mă rog, pe domnul Sami al dumitale să ne trîntească ușa-n nas ?

Madam Sara a scos la iveală din ființa ei totdeauna tînguitoare și amărîtă un zîmbet nesigur, dibuitor — așa cum scoți la zile mari o haină veche care nu-ți mai vine, o haină de demult:

— Tinerețã... Cine iubește cu adevărat merge gelos'. ..

Sub saicîm, Mina lucra înainte, cu spatele spre logodnic. O pată de soare i se prinsese în păr. Sami spunea ceva, stăruitor. Fata ridica dintr-un umăr și nu răspundea nimic.

— Tinerețã.. .

Căpitanul Rusu și sublocotenentul Onișor au plecat, mergînd în pas și fluierînd fiecare alt marș, cu prefăcută nepăsare. Și pentru întîia oară și-au aruncat unul altuia priviri piezișe și bănuitoare, de parcă abia acum și-ar fi dat seama că tovărășia lor e șubredă și fără rost.

A doua zi s-au întîlnit la Central, ca-n fiecare dimineață. Și-au luat împreună cafeaua cu lapte și au pornit spre cazarmă. Nici unul, nici altul n-aveau gust de vorbă.

La prăvălioara Sarei, ușa era întredeschisă. Căpitanul a împins-o cu piciorul. Clopoțelul de deasupra s-a zbătut speriat.

înăuntru nu era nimeni.

— Madam Sara ?...

In ogradă, salcîmul îşi scutura frunza pe măsuţa goală,

— Madam Sara 1

Din odaia din fund a răspuns un suspin. Sublocotenentul s-a repezit într-acolo, pipăindu-şi revolverul în buzunarul de la spate.

— Să ştii că li s-a întîmplat ceva I

în iatac, la masa din mijloc, stătea cu coatele pe masă, nemişcată, Sara. în dulapul cu uşa dată de părete, nici-o haină. într-un colţ, aruncate, două pălării vechi, Saltarele erau scoase : unul stătea pe pat, cu fundu-n sus, celălalt pe-o coastă, lîngă sobă. Şi toată odaia era plină de lucruri mutate de la locul lor.

— Ce s-a întîmplat ?

Madam Sara a ridicat asupra străinilor ochii umflaţi de plîns şi nu s-a mirat că-i vede acolo.

— Vai, vai, ce nenorocire ! Vai, domnu căpitan !

— Cînd v-a prădat ? Cine v-a prădat ? Şi Mina ? Unde-i Mina ?

— Mina!... Mai bine-o duceam la Păcurari pe Mina, şi stam la pămînt opt zile, şi la un an îi puneam piatră la cap — decît aşa o ruşine! Vai, domnu sublocotenent !

Căpitanul Rusu şi-a proptit pumnul în masă.

— Dar spune-odată ce s-a întîmplat, cucoană !

— O fugit, domnu căpitan î O fugit c-un golan, cu băietu lui Butunoi de la percepţie, c-o haimana, domnu sublocotenent, c-un creştin! Şi Sami vine azi s'ă logodească... Cum să-i spun eu aşa o nenorocire ? Vai *l*

De-o parte şi de alta a uşii erau două scaune. Căpitanul Rusu s-a aşezat pe unul. De pe celălalt, sublocotenentul Onişor a ridicat cu două degete o cămăşuţă albastră cu dantele, s-a uitat lung la ea, apoi a pus-o la loc şi s-a aşezat deasupra,

— Cum asta?

— Cînd?

Madam Sara se legăna pe scaunul prea îngust, gata să se reverse cînd într-o parte cînd în cealaltă,

— Parcă eu ştiu cum ? Parcă eu ştiu cînd ? Vai de păcatele mele! Ne-am dus aseară la Beti, verişoara de la bărbat. Şi cum am ajuns, zice Mina — n-ar mai fi ajuns să zică : „Mamă, cît stai mata ia tanti Beti, eu mă duc peste drum, la Malvina, că-s mai multe fete acolo şi vin şi băieţi"... Şi s-o dus... Pe la unsprezece îi zic eu lui Beti : „Beti, s-o chemăm pe Mina, că-I tîrziu de-acu şi mîne trebuie să deschid dimineaţă prăvălia"... Da' Beti : „Dă-o dracului de prăvălie, Sara! N-auzi cum cîntă patefonul la Malvina ? De ce să stricăm petrecerea fetelor" ?.. . Şi s-o făcut douăsprezece, şi pe urmă s-o făcut unu.. . Ne-am dus la Malvina s-o chemăm pe Mina. Cînd colo, Mina nici nu fusese la Malvina! Vai... Nici nu ştiu cum am ajuns acasă. Am găsit lampa aprinsă şi uşa deschisă — putea să ia cineva toată prăvălia ! Şi Mina — nicăieri. Am ţipat, vai, ş-o sărit vecinii, c-o crezut că-i foc. Doamne fereşte ! Şi mi-o spus madam Ionescu, a lui domnu Ionescu de la administraţie, c-o văzut-o' pe Mina pe la zece ceasuri c-un geamantan şi cu golanu cela, nu l-ar mai răbda Dumnezeu, într-o birjă.. . Vai! Şi-o luat tot, domnu căpitan, şi hainele, şi linguriţele de argint, şi sfeşnicele de la bunicu Natan, şi cerceii de la mătuşa Roza — tot, domnu sublocotenent, tot!

Madam Sara a tăcut. S-a şters la ochi cu colţul feţei de masă şi s-a uitat împrejur ca întoarsă de pe altă lume. într-un tîrziu, parcă şi-a adus aminte de ceva, A oftat adînc şi a întrebat cu glas bolnav :

— De care peniţe să vă dau azi, domnu căpitan ?

Dar căpitanul se ridicase şi-şi trăgea nervos tunica. A răspuns, scurt şi sever:

— Nu-mi mai trebuie nici-o peniţă, madam.

Au ieşit amîndoi, fără să se uite în urmă. La un colţ de stradă i-a întîlnit Sami, logodnicul. Era grăbit şi ţinea în mînă, de parcă se temea de ei, doi trandafiri roşii, desfăcuţi pînă-n inimă. I-a salutat. Dar nici căpitanul Rusu, nici sublocotenentul Onişor n-au părut a-şi aduce aminte că l-au mai văzut vreodată.

Sublocotenentul s-a uitat îndărăt:

— Săraca!

Dar căpitanul i-a tăiat vorba, a sfadă :

— Săraca ?.. . De ce săraca ? Dă-o dracului I Auzi, s'ă fugă cu băiatul lui Butunoi! N-a putut găsi în tot tîrgul ăsta pe cineva mai de seamă ?. . .

Sublocotenentul n-a răspuns. Nici nu s-au uitat unul la altul. Onişor căuta ceva cu ochii de-a lungul marginii trotuarului. Iar căpitanul descoperise ceva deosebit de interesant departe, pe dealul de lut din fundul zării, şi se uita acolo țintă, cu ochii răi micşorați de soare.

* INTRE PĂPUŞI

Cum au ieşit de la teatru, a început isă ningă. în lumină ninge vesel, cu fulgi argintii şi neastâmpărați, încolo, peste grădini, ninge aşezat, albastru.

Tase Arghiropol s-a oprit să-şi încheie mănuşile. Aninată de brațul lui, Lia a ridicat spre cerul destrămat ochii ei ca două acadele de mentă.

— Ninge, ninge ! Te ducem acasă pe jos, Maruca...

Pe Lia o cheamă Leliana : nume poetic, potrivit pentru o femeie înaltă cu mers lin şi unduitor. Ea şi-a ales singură altul, pe potriva el. Şi-a zis Lia : nume limpede, uşurel şi fără importanță.

Cu spatele-n vînt, Matei îşi aprinde țigara. Ține chibritul în pumnii închişi, ca într-o lanternă. Şi lanterna luminează, rumen, un chip lungit, cu obrajii concavi, cu ochii înguşti ca două linioare.

Maruca rîde. Cînd era mică se juca desenând cu creionul de-a curmezişul batistei un chip omenesc simplificat : un oval, um unghi ascuțit în loc de nas, un 0 drept gură şi sub două linii, două bobite în loc de ochi. Pe urmă întindea batista de colțuri, pieziş. Desenul căpăta viață şi expresie : era „domnul cel slab" sau „domnul cel gras", după cum chipul era întins în lung sau în lat. . .

Cine făcea acum, în glumă, din obrazul lui Matei pe „domnul cel slab" din copilăria ei?

Chibritul s-a stins. Lanterna s-a stricat. Şi Matei şi-a reluat chipul de toate zilele şi zîmbetul din colțul

sting al gurii, care-i corectează regularitatea puţin monotonă a trăsăturilor.

— De ce rîdeai, Maruca ?

— Aşa... fiindcă erai urît cînd îţi aprindeai ţiqaia. Semăna! cu „domnul cel slab".

— Cu cine ?

Au plecat. Glasul Liei se aude uşurel şi limpede, fără rezonanţă şi aproape fără timbru, ca o melodie cîntată pe-un pian cu clape de metal, cu ciocănele de lemn.

Maruca rămîne în urmă cu Matei. Nu ştie încotro se duce — şi-i e totuna. Merg umăr lîngă umăr, potrivindu-şi paşii cu seriozitate. Li se pare că merg'pentru întîia oară alături, pe drumuri pe care n-au mai umblat, că-s singuri şi că şi-n ei, şi-n jurul lor totul e nou şi curat, ca omătul abia nins.

— Ai lipsit, Matei.. .

— Am lipsit, Maruca.

— Mult...

— Mult ? Trei zile. Pentru procesul acela... L-am cîştigat. Şi la întoarcere — să-ţi spun? M-am oprit în tîrguşorul tău. Aş fi vrut s-o văd pe mama ta, să vorbesc cu ea. Dar închipuieşte-ţi că n-am găsit-o.

Maruca a plecat capul.

— Nu ţi-am spus, Matei. .. Pe mama n-o cheamă ca pe mine. .. E măritată cu doctorul Damian. Tata e.. . tata a fost profesor de franceză. Nu l-am văzut de mult. Nu ştiu pe unde-i. A dispărut. .. Mi-e greu să ţi Ie spun toate astea. Mi-e ruşine.

— Iartă-mă, Maruca.

Aşa de aproape o simte acum. . . Ar vrea s-o strîngă, toată, în inima lui caldă. Să-i spuie ceva bun, s-o mingile. ..

— Maruca — tu !

„Tu" e cea mai nouă şi mai dulce mîngîiere a lor. Aşa de des îşi spun „tu", încît se cunoaşte că nu-şi spun de multă vreme.

Au trecut de-a lungul unei străzi luminate, au cotit pe-o străduţă cu case adormite. Vîntul s-a înteţit. Omătul se spulberă pe marginea streşinilor în colb de sticlă.

La colţul străzii, Lia s-a oprit :

— Mi-e foame i

în faţa lor sclipeşte vitrina unui restaurant. ^Prin sticla înflorită cu ferigi de gheaţă se desluşesc cîteva farfurii. Un peşte holbat înoată-n saramură. Deasupra uşii scrie, mare : *La ursul polar.* Mai jos, un cap de sălbătăciune desparte în două, cu gura lui cruntă, un nume din care-a înghiţit bucăţica de la mijloc: I. Gold-berg.

— Mi-e foame. Intrăm aci. Vreau crap îm saramură, cu ardei iute.

Tase se indignează :

— Vai, *ma petite I* Dar ce-o să zică lumea ?

Lia şi-a scos din guler nasul înroşit de frig.

— Lumea ? Care lume ? Unde vezi tu lume ? Şi pe urmă, puţin îmi pasă de lume. Tu n-ai decît să rămîi în drum. Mie mi-i foame. Eu intru.

Tasi a ridicat din umeri şi a zîmbit, cu aerul omului care se sacrifică :

— Fie... Mais *quel enfant tu îais, ma petite /*

Au intrat.

Un clopoţel a ţîrîit deasupra uşii. De după tejghea s-a repezit, cu spaimă, un băieţaş trezit din somn. S-a uitat împrejur cu ochii albaştri, ca ai pisoilor cruzi, şi-a îndreptat peste pieptul unsuros o cravată imaginară şi a întrebat pe două tonuri ascendente, foarte îndepărtate :

— Ha-a ?.. .

Apoi, dezmeticit, a întins pe masa de lîngă sobă o hîrtie albă, a şters scaunele cu şervetul cu care a feţuit pe urmă şi farfuriile, a adus pîine de secară presărată cu semincioare negre şi cutii de sardele cu untdelemnul sleit. A desfundat o sticlă şi a pus pe masă păhăruţele de vin, ţinîndu-le delicat pe dinăuntru cu degetele roşii şi grase.

Din odăiţa de alături vine mirosul fierbinte şi sfîrîit pe care-1 aruncă în stradă, iarna, uşile birturilor.

— Vreau fleică ! a comandat Lia, autoritară.

Cu paltonul între umeri, cu coatele pe masă, mănâncă hămesit. Şi Tase e încântat:

— Ia uitaţi-vă la Lia cum a prins de repede culoarea locală ! *Cest un vrai cameleon celle petite I*

Apoi îşi scoate din vestă oglinjoara de metal şi începe să-şi cerceteze cu de-amănuntul părul neted ca o cască cenuşie şi obrazul crestat de dunguliţe subţiri aproape invizibile. îşi încruntă şi-şi destinde de cîteva ori fruntea, pînă cînd i se pare că figura lui şi-a găsit expresia favorită : cea mai incoloră dintre toate.

Maruca şi Matei s-au aşezat la aceeaşi margine de masă, pe scaune scunde, fără spătar. Amîndoi încearcă să ascundă, neîndemînateci, un surîs de complicitate, ca doi copii care-au făcut o poznă şi se dau de gol. Maruca îşi priveşte atentă mîinile aşezate cuminţi pe masă. Şi cînd îşi ridică ochii, în cafeniul lor transparent se aprind solzi aurii de rîs. Matei se munceşte cu o măslină bătrîna, care nu se lasă prinsă în scobitoare,

— Ia-o cu mîna I îl sfătuieşte Lia, arătîndu-i cum să facă.

Ca să înnobileze puţin atmosfera, Tase începe să povestească. Face ochii mici şi vorbeşte din gît, zîmbindu-şi subtil sie însuşi :

— La Paris, într-un local de periferie ca ăsta, ai cel puţin avantajul că poţi descoperi tipuri interesante. Aveam un prieten, Robert Morel — un băiat adorabil. Şi bogat. . . Avea fabrică de nu ştiu ce, proprietăţi, cal de curse. . . Ei bine, băiatul ăsta inteligent şi fin îşi încurcase viaţa cu o.. . cum să spun ? Ca Baudelaire, *quoi!* O femeie *couleur noisette,* fata unui negru văxuitor de ghete şi a unei bucătărese beţive. Nostimă, *ma ioi!* Mititică şi slăbuţă ca un băieţel, şi e-uai cap cît pumnul. Şi o faţă expresivă, cu gura pîn'la urechi, cu ochi violeţi sub sprincenele ca aţa. . .

Din întunericul odăiţei de alături au călcat în prag două picioare scurte cu cîte un bocanc uriaş în vîrf la fiecare. Şi un omuleţ smolit, cu o scripcă subsuoară,, se apropie ploconindu-se.

Băiatul se repede, proptindu-i mîna-n piept :

— Lasă, domnu liaidabur... zău, lasă. Că-i tîrziu de-a cu.

Dar domnul Haidabur şi-a boţit obrazul de tuci şl a zvârlit băiatului, de jos în sus, o privire albă şi dispreţuitoare :

— Cu cine vorbeşti tu, mă, fir-ai să fii! Ştii tu cine-s eu, mă ? Eu îs Haidabur, mă, gurist, mă, în taraful lui Ţugui, ma — fir-ai tu al dracului să fii cu tcţ neamul tău !

— Lasă-1 să cânte ! Vreau să cânte ! a strigat Lia, veselindu-se. M-am săturat de povestea cu Robert Morel, . .

Băiatul s-a tras într-un colţ, cu palmele desfăcute în dreptul umerilor, că, adică, el se leapădă de orice răspundere. Iar domnul Haidabur s-a proptit bine în bocanci, a ciupit coardele, a hîrîit puţin din piept, cum fac ceasornicele vechi înainte de a se porni, şi şi-a arătat pînă-n omuşor interiorul gurii vinete, ca la cîinii cei răi :

Lumea zice că sînt beat.
Dar eu sînt amorezat :
Sînt amorezat lulea
De nevasfta altuia. ..

După fiecare vers, melodia se poticneşte în cîte-un refren, pe care domnul Haidabur îl subliniază lăsîndu-se puţintel din genunchi.

Cu coatele pe masă, cu degetele-n păr, Lia rîde :

— încă o dată, te rog. Vreau să învăţ şi eu cântecul Am să-1 cânt cînd om avea musafiri, Tase. Ştii ? Cînd o veni tanti Esmeralda. . .

Dar Tase a început a se plictisi, se vede. Stă grav în capul mesei, de parcă prezidează un consiliu ai băncii *Arghiropol et iils.*

Pe carnetul lui Matei, Maruca schiţează c-un vîrf de creion silueta domnului Haidabur.

Un fir de aer îngheţat s-a strecurat în încăperea caldă. Domnul Haidabur şi-a înghiţit refrenul. Uşa s-a deschis atît de timid, încît clopoţelul de deasupra s-a legănat fără să sune.

— *A... mais l'on s'amuse ici...*

— E un bătrînel cu părul alb sub pălăria ninsă. Paltonul cu gulerul ros e descheiat, cravata — înnodată strîmb. Clipeşte mărunt, ca să se deprindă cu 'lumina» netezindu-şi bărbuţa cu degetele care-i ies prin mănuşă. Apoi îşi scoate pălăria, cu un gest larg şi demodat.:

— *Bonsoir, jeunesse!*

A făcut un pas şovăind. Băiatul s-a apropiat de el :

— Cucoane Iliucă, mă rog matale... E tîrziu, cucoane Ulucă. ..

— Şi ce dacă-i tîrziu ? Ştiu că-i tîrziu. Şi tocmai de aceea vreau un coniac, *un tout petit vene de cognac...*

Glasul băiatului tresare plîngător :

— Ai băut destul în seara asta, cucoane Iliucă. Lasă, mă rog, matale. ..

Bătrînul îşi scutură delicat omătul de pe pălărie. S-a oprit, c-un deget ridicat.

— Adică. .. cum vine asta tinere ? Pretinzi dumneata că-s beat ? Şi încet, cu glas subţirel şi uzat:

Lumea 'ice că sînt beat...

Rîde, cu un fel de timiditate copilărească, şl dintr-odată parcă nu mai ştie ce să facă cu pălăria, cu mîinile, cu el tot.

Lia se apleacă, peste masă :

— Invită-1 la noi, Tase. O să ne amuzăm. Te rog : *îi est si drole,..*

Maruca s-a ridicat. îşi strînge repede haina pe trup, fără să nimerească încheietorile.

— Lăsaţi-1, vă rog. . . e tata.

Şi cum Matei îşi ia paltonul din cuier, Maruca se întoarce spre el fără să-1 privească :

— Nu, Matei, te rog. . . E inutil.

Şi, luînd pe bătrîn de braţ, iese cu el în noapte. In urma lor uşa s-a închis singură, iar clopoţelul s-a zbătut încă multă vreme deasupra, speriat.

Au ajuns.

în ogradă se clatină, singur în ninsoare, un copăcel sărac şi strîmb. Parcă nu ştie cum să-şi ţie crengile şi cum să se tragă, umilit, mal la o parte, ca să nu supere pe nimeni.

— Iar te-ai mutat, tată ?

— Iar... că zicea că hodorogesc noaptea.. . Calomnii, Maruca tatei.. .

„Maruca tatei...". O fetiţă cu ochi mari aşteaptă in capătul cerdacului. Şi cînd fluieră fabrica de amiază, închide ochii, îşi îndeasă pumnii peste ei şi ascultă... Vrea să-1 *audă* venind, vrea să desluşească, din toţi paşii care trec pe stradă, paşii lui: „Ce faci acolo, Maruca tatii?".

Cheia a scrîşnit în uşă. Un chibrit pîlpîie în întunericul călduţ. Lampa are abajur de jurnal şi afumă.

Bătrânul s-a aşezat pe marginea patului. Pare ostenit.

Pe lavoarul ruginit, între cana de tablă şi prosopul făcut ghem, un buchet de negară îşi înalţă, dintr-o cănită albastră, fumul gălbui. Pe patul de tablă, cu medalioane în care două cucoane cu malacof se bat cu omăt, aşternutul e nestrîns sub cuvertură. Pe masă, un jurnal c-un rest de pline şi pieliţe de salam. Alături, maşina de spirt, ibricul c-un rest de cafea şi o foaie de hîrtie pe care-i scrisă, ca o poezie, conjugarea verbului *aimer.* Un mire şi o mireasă, îngălbeniţi de vreme, se uită atît de fix unul la altul, că te oboseşte privirea lor.

— De cîţi ani s-or fi uitînd aşa ? se întreabă Maruca. După îmbrăcăminte, măcar de vreo cincizeci...

Miroase a colb nescuturat, a mucegai, a spirt şi a fum rece de tutun.

— Era mai bine dincolo, tată.

— Ştiu. Şi dincolo era mai bine decît dincolo, şi tot aşa.. . Şi mai bine ca oriunde era la noi acasă, Maruca tatii. . .

Geme încetişor :

— Maruca. ..

— Ce-i, tată ?

— Maruca, eşti supărată... tare ?

S-a aşezat lîngă el pe pat. E aşa de firav şi de urnilit!

— Nn, lasă... nu te mai gîndi.

Cuvertura s-a dat puţin la o parte, arătînd un colt de pernă cu faţa gălbuie şi o margine de pled vechi. Bătrînul trage repede la loc învelitoarea şi se uită îngrijorat la fată : de n-ar fi văzut i Dar Maruca a avut: vreme să se uite în altă parte.

— înţelegi, Maruca tatei, nu puteam să-mi închipui că am să te-ntîlnesc acolo. ..

Tace. Maruca îl întreabă :

— Pe Matei Dragomir, îl cunoşti ?

— Matei Dragomir ?

— Da, avocatul.. .

— Nu. Care era ? Şi bucuros dintr-odată : Cel brun,, nu-i aşa ? Că doar nu era să-ţi fie drag ţie manechinul-din capul mesei î Mititica cea blondă e drăguţă. Nu-L aşa că era puţintel beată ? Şi veselă. Ca un mieluţ cu clopoţel. ..

îşi apropie mîna de mîna ei, ca şi cum ar vrea să< i-o mîngîie, dar nu îndrăzneşte să i-o atingă.

— Matei Dragomir îl cheamă ? Mă bucur, Marnca* tatei. ..

Maruca îşi fereşte ochii. îi vine să plîngă.

— Nu te mai bucura, tată. Cum am să mai dau ochii cu el acum ?

Bătrînul nu înţelege. Stă nedumerit, cu palmele-strînse între genunchi. Privirea lui şovăitoare caută, parcă, ceva prin colţurile odăii, şi nu găseşte nimic, într-un tîrziu, ca trezit din somn :

— înţeleg.. . dar nu te teme, Maruca tatei, aranjez eu. Ai să vezi. . . Eu n-am stat niciodată în calea nimănui, tu ştii. Cînd Eliza. . . cînd mama ta a vrut să seducă, s-a dus. Şi acum, cînd mi-a scris că ar fi bine să te evit, te-am evitat : ţi-am spus că plec la Bucureşti şi m-am mutat în mahalaua asta. N-am vorbit cu tine-de trei luni. Trei luni şi patru zile, exact. Dar te-am văzut. . . Ştii, seara, după statuia din piaţă, cînd ieşi tu de la şcoală. .. Am băut mai mult în vremea asta,, dar nu-i nimic. Ce să fac şi eu ? Nu fi tristă, Maruca

tatii... Haidem, că-i tîrziu. Te duc pînă acasă. Aici e prea urît pentru o fată frumoasă ca tine. încheie-te la gît. Nu vrei un fular mai gros? Unde ţi-s^ mănuşile ? Şi fii liniştită, ştiu ce-mi rămîne de făcut. Ai să vezi... Mâ laşi să te sărut? Ca atunci cînd erai mică? Aşa, Maruca tatii, haidem...

Maruca s-a trezit fără nici un gînd. In aşternutul cald, trupul ei n-are încă nici formă, nici greutate, nici nume. Nu e ea, nu e nimeni.

Deschide puţin ochii. E încă întuneric. Doar sub fereastră, un pătrat mai luminos : portretul lui Matei, pe şevalet. Nu-1 vede, dar îl ştie. Şi-i rîde, ca-n fiecare dimineaţă.

Nu-s gata decît ochii.

— Cînd îl terminăm, Matei ?

•— Niciodată, Maruca, niciodată.. .

Şi dintr-odată îşi aduce aminte.

Ce s-o fi petrecut acolo, în odăiţa dintr-un fund de mahala ? Ce înţelege bătrînul să facă — ce hotărîri absurde şi copilăreşti e în stare să ia ?

Şi toate gîndurile i se adună într-unui singur, ascuţit şi dureros :

— Numai *asta* nu, numai *asta* nu I

S-a îmbrăcat pe întuneric, dibuindu-şi hainele îa întâmplare. Să n-ajungă prea tîrziu!

Pe sală, servitoarea suflă în foc. Deschide gura să întrebe ceva, dar n-are cînd. Maruca a ieşit.

Peste oraş stăruie încă aburul nopţii. Nu mai ninge, în puful omătului, nici-o urmă. Doar la un colţ de stradă un trecător cu chef s-a oprit, i s-a uitat drept în ochi şi şi-a dres glasul, cu înţeles.

A ajuns. Storul e coborît şi lampa aprinsă. Cu mîna pe uşă, Maruca n-are curajul să apese. De peste drum, de la crîşma, vine cîntec înăbuşit de ghitară.

Uşa e descuită. Şi toate-s aşa cum le-a lăsat. Nimeni n-a desfăcut patul. Doar jurnalul de pe masă,

boțit, e aruncat lingă soba fără foc. în locul lui, sub lampă, un plic şi o hîrtie. Pe plic, numele lui Matei, scris subțire, tremurat, cu litere colțuroase ca nişte minuscule şi misterioase figuri geometrice, Şi pe foaia albă, sus, un cuvînt, unul singur: *Tinere...*

Maruca a tresărit. Simte cum se strecoară pe lingă ea ceva rece: pe uşa deschisă intră viritul. Iese în prag. In omăt, sub urma paşilor ei, se lămuresc urme de galoşi. Cineva -a ieşit pe poartă, nu demult. ..

Maruca se clatină fără să cadă, ca păpuşile de celuloid cu plumb în picioare :

— Tăicuțule... tăicuțule, ,.

Şi atunci, în răstimpul cit s-a închis uşa crîşmei de peste drum ca să iasă un homar cu o pine subsuoară — a ajuns pînă la ea glas cunoscut, puțintel şi uzat:

Lumea 'ice că sîixt beat,,.

Pe urmă nu s-a mai auzit decît bombănitul înfundat al ghitarei, ca un bondar care s-ar izbi acolo înăuntru cu capul de geamuri, mînios.

ÎN DEAL, LA BOGOSLOV

Maica Agapia urcă încet cărăruia spre biserică. **Dîn** cînd în cînd se sprijină în cîrja înaltă, înflorită cu sidef, îşi pune deasupra ochilor palma străvezie şi se uită lung în urmă.

Acuşi toacă de vecernie şi Tatiana nu mai vine. .,

Maica Agapia e econoama mînăstirii Răşcovului. Dreaptă, cu obrazul subțiat, cuvioasă la înfățişare ca o icoană, poartă încă, fără să ştie, în ochii albaştri ca apa de du cea de pe urmă pîlpîire întârziată a tinereții, E călugărită de mult, de cînd tată-său, Manolache Dancu, boieraş văduv şi fără de astîmpăr, a adus-o aici ca să scape de grija ei şi să poată trăi slobod în lume.

Maica Achilma, cea din neam şătrăresc, gura ascuțită a mînăstirii, spune cui vrea s-o asculte că boierul Dancu şi-a lepădat copila la călugărie pentr-un păcat de tinerețe. Fata lui tată-său! Şi mai spune maica Achilina că sora pe care-o creşte maica Agapia nu-i e nepoată din lume, ci fată de la Dumnezeu, şi că prea bine seamănă Tatiana cu răposatul stareț Sofronie de la Bogoslov. .. Dar cine stă să asculte poveştile maicii Achilina !

Maica Agapia a poposit lingă aghezmătar. Dinspre păîău vine în fugă Tatiana. C-o mină îşi apasă pieptul, cu cealaltă încearcă să-şi adune sub broboadă şuvițele de păr ca arama. Dar cînd le strînge la o ureche, Ie scapă la cealaltă ; iar cînd le strînge la amîndouă, le scapă pe frunte.

Năltuță şi subțirică, sora Tatiana merge legănîndu-se, cu capul aplecat pe-un umăr. Cînd vorbeşte, se

uită în pămînt, şi genele lungi îşi clatină umbra pe obraji. Cîțiva pistrui îi pătează nasul neastîmpărat. Fiindcă ştie că-i sade bine, îşi scoate înainte, ca pentru sărut, gura plină şi rotundă. Prin mînăstire se vorbeşte că sora Tatiana ar fi cam sărăcuță cu duhul. Dar maica Achilina zice că se preface, de vicleană ce-i. Tatiana se uită rar în ochii oamenilor şi nu-i uşor să-i ghiceşti gîndurile. Iar vorba ei are mai totdeauna două tăişuri. Uneori e vorbăreață ca o țarcă, dar mai adesea stă posomorită, cu sprincenele apropiate într-o singură linioară ruptă.

— Iar ți s-o înecat corăbiile, soră ? o întreabă cîte-o maică.

— Iar.. . răspunde îndesat Tatiana, fără zîmbet. Şi ochii i se fac mai negri.

Maica Agapia a crescut-o cînd cu răsfăț, cînd cu străşnicie, după toane. Şi n-a prea lăsat-o singură prin mînăstire. Dar azi a venit la ea maica Glicheria, de pe pîrău, şi s-a plîns că pe sora Macrina, cea cu obraz acru ca şi numele, a apucat-o boala de cu noapte : i s-a înțepenit trupul, i s-au tulburat ochii, se zbate în aşternut şi strigă vorbe încâlcite şi diavoleşti. Ferească Dumnezeu pe toată lumea de asemenea năpastă I Şi a rugat-o maica Glicheria pe econoamă s-o îngăduie pe sora Tatiana să pască bobocii mînăstirii în locul bolnavei.

La început, maica Agapia s-a. împotrivit. Pe urmă, s-a înduplecat. Şi Tatiana a plecat de dimineață, cu o jumătate de pîne, un coş cu zarzăre şi un pumn de zahăr, pe pîrău în sus.

Sora Tatiana s-a aşezat din fugă pe banca de lîngă aghezmătar. Răsuflă tare şi ochii îi joacă a rîs sub genele plecate.

— Cît pe ce să întîrzii de la slujbă i Şi doar eşti de săptămînă.. . o dojeneşte blînd maica Agapia.

— Din pricina lui Toader, măicuță, nu dintr-a mea i răspunde cu nevinovăție sora Tatiana.

— Dintr-a cui pricină zici ?

— A lui Toader. ..

Maica Agapia se gîndeşte ou spaimă la ochii de iscoadă şi la musteţile răsucite ale lui Toader, văcarul, întreabă cu glas asprit:

— Ce-ai căutat tu la Toader ?

— Nu m-am dus eu la el, măicuță, el a venit Ia mine, pe pîrău. Mi-a dat păpuşoi copți şi eu i-am dat zahăr... Ş-atîta.

— Şi ce ți-a spus?

— Zicea să mă duc cu el în poiană, la coliba lui, să-mi arate un pui de veveriță care seamănă cu mîne ş-un pui de bursuc care seamănă cu maica arhondară. ..

— Şi te-ai dus ?

— Nu m-am dus, că scăpase soarele după Muncel. Am mînat bobocii la maica Glicheria ş-am venit în fugă, să nu scap vecernia. Uite cum am alergat !

Tatiana apucă mîna bătrînei şi şi-o apăsă pe piept. Acolo, sub haină aspră, se zbate o sălbătăciune mititică.

— Toader nu mă lăste. să plec. M-am şi bătut cu el. Uite...

Şi scoate la iveală, din mîneea largă, brațul drept. Deasupra cotului înroşesc două semne lungărețe.

— Asta ce-i ? întreabă maica.

— M-o muşcat Toader. . . da' tot am scăpat!

Privirea măicuței iscodeşte lung chipul fetei. Tatiana rîde tihnit, bucuroasă.

— L-am muşcat şi eu pe el.. . să mă ție minte !

Maica Agapia ridică ochii spre cer şi-şi face cruce cu smerenie :

— Mulțămescu-ți Ție, Doamne, că te-ai îndurat de mine, păcătoasa...

Peste liniştea mînăstirii pornesc, întîi singuratice şi rare, pe urmă împerecheate şi repezi, bătăile de toacă. Şi, cuvios, ecoul toacă în munte, prin rîpi şi văgăuni.

De pe toate cărările se înşiră pe drumul bisericii, ca trase de ața, călugărițe în rase cafenii de şiac. Maica Achilina îşi arată la răscruce nasul coroiat, ochii vineți sub sprincenele groase şi părul cărunt sub scufia strîmbă. Mai înaltă decît toate, calcă apăsat cu

ciubotele ei grele. Iar între ciubote şi rasă i se văd la fiecare pas picioarele goale, uscate şi cenuşii.

— Te-am văzut pe pirău, soră Tatiana, c-am fost după vreascuri cu Tomaida. . . Buni-s păpuşoii lui Toader, soră ?..,

Pe rînd, una cîte una, măicuţele s'e mistuie în umbra bisericii pline de mireasmă albastră de tămîie %i dc busuioc,

Cuvioasa Epraxia, stareţa Rîşcovului, a chemat-o pe maica econoamă la arhondaric. Şi-a pus ochelarii cu sticle groase pe nasul de ceară şi, ţinînd departe foaia de ochi, i-a citit o scrisoare pe care-o primise de la cuviosul Teofil, stareţul de la Bogoslov.

în scrisoarea aceea, părintele Teofil o poftea, cu toate cuvenitele forme monahiceşti, la Bogoslov, unde trebuia să s'osească şi părintele Ghedeon, stareţul de la Stînca, să se înţeleagă împreună pentru împărţeala unor danii între cele trei mînăstiri.

Maica Epraxia, doborîtă de bătrîneţe şi de reumatisme, nu mai ieşise de patru ani pe poarta mînăstirii. E aibă şi uscată, are pielea ca foiţa de ţigară şi mînile totdeauna reci. Ochii ei fumurii nu mai au luciu, şi privirea ei se poartă încet peste lume, parcă vine de departe, de dincolo de mormînt. Picioarele înfăşurate în flanele şi în blăniţe de iepure abia o duc, cu trudă grea, din cerdac pînă la biserică.

De aceea, cuvioasa Epraxia a împuternicit-o pe maica Agapia cu toate îndreptările şi a rugat-o să se ducă la Bogoslov să s'e înţeleagă, în locul şi numele ei, cu părintele Teofil şi cuviosul Ghedeon, în privinţa acelor danii.

Maica Agapia s-a cam codit, dar la urmă tot a trebuit să primească. Numai a cerut dezlegare s-o ia cu sine şi pe sora Tatiana:

— Că eu, fără copila asta, nici mîini, nici picioare n-am,

De cînd cu întîmplarea de pe pîrîu, maica n-o mai lăsa pe Tatiana singură prin mînăstire. I-a pus pe

război covor greu, cu înflorituri eghipţieneşti subţiri şi încîlcite: mai bine să-şi prăpădeastă ochii pe izvod decît să umble cu Toader după pui de bursuc,. . Şi în toate umbrele care se furişau seara pe uliţă, maica Agapia vedea, cu drept, ori fără drept, pe Toader, văcarul. ..

In dimineaţa albăstrie de vară, trăsura cea mare a juînăstiriî a ieşit legănmdu-se pe sub bolta arhondaricului,

Maica Agapia, sora Tatiana şi coşul de papură cu gavanoasele cu şerbet de zmeură, de afine şi de nufăr, pe care maica Epraxia le trimitea celor doi fraţi întru Hristos, se pierd ca nişte jucării în încăperea largă a trăsurii. Trei căluţi rotunzi şi lustruiţi calcă mărunt, cu nerăbdare. Parcă joacă. Şi îndată ce s'capă la loc slobod, pornesc în goană, stîrnind sub copite tot colbul drumului.

La fîntînă, maica Achilina vorbeşte cu mina la gură, Cîteva călugăriţe şi-au lăsat cofele jos şi ascultă, privind cu puţină ciudă în urma celor două călătoare. Şi spune maica Achilina, nici ea nu mai ştie a cîtea oară, cum că maica Agapia cunoaşte bine drumul spre Bogoslov din vremea cînd se trăsese acolo, departe de ispitele lumii, cuviosul Sofronie cel cu părul roşu ca al Tatianei...

După ce a ieşit, ca dintr-o hrubă verde, din pădurea Cetinişului, trăsura mînăstireas'că a intrat în StolnicenL în faţa hanului domnului Vartolomei, la fîntîna cu trei plopi, Irimia a oprit să adape caii.

La han e chef şi bucurie. în drumul de la biserică spre casă, a poposit o nuntă. Domnul Vartolomei, roşu şi asudat, s'e plimbă printre nuntaşi, ştergîndu-şi de pîntece mîinile-i de uriaş. Un ţigan cu scripca şi altul cu cobza ţîrîie un brîu mărunt, şi cîntecul abia s-aude, bîzîind amorţit, peste larma grea.

Sora Tatiana s-a ridicat în picioare şi priveşte cu ochi mari şi hămesiţi. Doi flăcăi au prins de mijloc o fată şi joacă apăs'at, pe loc. Iar Irimia, înveselit fără

veste, a lăsat căldarea jos, şi-a trîntit palma peste ceafă şi-a început să chiuie răguşit:

U-iu-iu! La minte mea
Două cioare cîrîia
Şi cioroiul nu putea
U-iu!

Atunci a văzut şi domnul Vartolomei trăsura cu oaspeţi. S-a ples'nit cu mîna unsă peste frunte şi s-a apropiat săltînd ca o minge.

— Blagosloveşte, măicuţă, şi bine-ai venit! a strigat el de departe.

— Domnul! răspunde domol maica Agapia, întinzînd peste aripa trăsurii, spre buzele umede ale hangiului, mîna albă, tînără încă.

— încotro, măicuţă ?

— La Bogoslov, cu treburi mînăstireşti, domnule Vartolomei.

Domnul Vartolomei îşi ţuguie buzele şi se miră: parcă sărută ori parcă suge.

— Ţu... ţu. .. ţuc. Pe zădufu şi pe colbu ista, măicuţă ? Alt' dată...

Maica Agapia îşi încruntă uşor sprincenele şi întreabă :

— Da' o limonada rece se găseşte pentru noi, domnule Vartolomei ?

Domnul Vartolomei îşi aruncă în sus' braţele scurte, cu bunăvoinţă şi cu familiaritate :

— La mine să nu se găsească, măicuţă? Şi, înăsprindu-şi glasul, strigă către han, prin palmele făcute pîlnie. Mă Niţă ! Niţă mă!... ia fă-te-ncoa c-o limonada la gheaţă, mă I

Niţă, mic şi cu capul mare, răsare ca din pămînt cu două pahare şi cu limonada aburită. Domnul Vartolomei îndeasă cu degetul gros bombiţa de sticlă din gîtul gărăfii şi toarnă cu mîna dumnealui, de sus, băutura sfîrîitoare:

— Şampanie curată, măicuţă !

Nunta s-a învăluit în colbul drumului. Larma s-a subţiat, departe. Nu se mai vede nimic. Numai plopii

îşi clatină frunzişul cenuşiu, parcă se abate asupra lor, de-aproape, o suflare neostenită şi caldă.

Măicuţele beau încet, cu înghiţituri măsurate. Limonada e rece şi înţeapă. Iar domnul Vartolomei priveşte dulce spre sora Tatiana şi uită să mai vorbească.

Irimia a ieşit din han, potrivindu-şi paşii după un cîntec din capul lui. Trăsura porneşte. Căluţii întind gîturile, şi omul îi îndeamnă pocnind haiduceşte din bici :

— Hiii, bidiviii moşului! Hi,. mîrţoagă, mînca-te-ar lupchii ! Hi — să-şi aducă aminte măicuţa de drumurile tinereţii şi de ochii părintelui Sofronie !

Maica Agapia se întoarce speriată spre Tatiana. Dar fata nu aude nimic. Cu ochii închişi, cu bărbia în piept, parcă doarme. Numai colturile gurii i se trag în jos, şi o lacrimă tulbure i se lasă încet spre vîrful nasului.

Sora Tatiana se gîndeşte că niciodată ea n-o s'ă fie mireasă.

Părintele Teofil şi-a aşteptat oaspeţii în „poartă". Maica Agapia s-a coborît încet din trăsură, şi-a scuturat cu mîna colbul de pe haină şi s-a uitat la ferestrele din capătul arhondaricului. A ascultat susurul lin al apei de sub podeţ şi i s-a părut că perdelele albe de la ferestre se clatină. Apoi a întors privirea tristă către părintele Teofil.

Stareţul e înalt şi uscat, cu părul, cu barba şi cu sprincenele ca cenuşa. Surîde blînd, îngăduie multe şi niciodată nu ridică glastil. Lîngă el s-a ivit de nu ştiu unde fratele portar Pafnutie cel spîn, cu ochii rotunzi şi fără gene apropiaţi de nasul ca un plisc, cu rasa scurtă în mîneci, scurtă în poale şi pestriţă de petece. Făptura lui măruntă, ascuţită şi vicleană aduce cu un pui de hultan.

După cuvenitele plecăciuni de bun sosit, părintele Teofil a poftit-o pe măicuţa sus, în arhondaric. Abia atunci şi-a adus aminte maica Agapia că sora Tatiana a rămas în trăsură : se uită speriată la mulţimea băr-

boas'ă ce iese de prin toate cotloanele arhondaricului. Şi iese mereu, de sub scări, de pe sub ziduri, ca nişte gîndaci negri de bucătărie.

Se coboară din trăsură, apieeîndu-şi pe-un umăr capul cu scufia cam pe-o sprinceană, şi păşeşte cuvios, cu ochii plecaţi, cu gura strîns'ă. Dar cînd să treacă pe sub clopotniţă, i-a tăiat calea un frate tînăr, cu obraz luminos de fată. O clipă li s-au întâlnit ochii, şi sora Tatiana s-a pomenit surîzînd. Şi-a îndreptat trupul ostenit şi-a început s'ă urce, legănîndu-se alintat, scara arhondaricului.

A doua zi, fiind Sfînta Măria şi hramul mînăstirii şi fiind părintele Teofil bătrîn, în biserica cea mare slujeşte părintele Ghedeon, stareţul de la Stînca.

Cuviosul Ghedeon era vestit, pe vremuri, pentru frumuseţea şi pentru glasul lui. Acum îşi poartă cu greutate pîntecele, peste care abia-şi mai poate împreuna mîinile. Iar cînd slujeşte, se îneacă şi gîfîie — şi cu cit trece vremea, cu atîta se îneacă mai des şi gîfîie mai amarnic.

Slujba e pe sfîrşite. Maicile stau smerite în strană. Maica Agapia mîngîie cu degete albe mătăniile de lemn de trandafir. Sora Tatiana s'e uită cu ochi luminoşi la un arhanghel din stingă iconostasului, care seamănă la chip cu fratele cel tînăr de sub bolta clopotniţii.

Cuviosul Ghedeon a ieşit din altar. Ochii lui întîlnesc privirea fetei, şi glasul îi răsună întinerit, fără veste :

— Doamne miluieşte.. .

Călugării răspund laolaltă, şi cîntarea aspră sună a spart sub bolta afumată.

— Doamne miluieşte. . .

Un glas nou, subţirel şi curat, se ridică pe neaşteptate : ameţită de scînteierea luminiţelor şi de ochii arhanghelului, s'ora Tatiana a uitat unde se află şi dă răspunsurile, ca la ea acasă.

Călugării tac. Şi glasul fetei se înalţă singur spre sfinţii negri, ca o tămîiere de lumină.

— Doamne miluieşte...

Dar maica Agapia o trage de mînecă. Şi sora Tatiana, înţelegînd ce a făcut, îşi pleacă aşa de *tăie* fruntea, încît între rasă şi s'cufie nu i se vede decît vîrful nasului cu pistrui.

La ieşirea din biserică, cuviosul Ghedeon s-a oprit la lintirim să binecuvînteze ţarina nu de mult răposatului stareţ Sofronie.

Fără să ştie cum, Tatiana s-a pomenit răzleţită de maică, singură între călugări. I se pare că-i pe altă lume. Se uită în sus. Rîndunelele se adună de plecare pe turnul bisericii, punînd ceva la cale pe limba lor. Lumina sfîrşitului de vară se răsfrînge în crucea de oţel, poleieşte vîrful brazilor şi pătrunde în trup, călduţă şi dulce. De departe, de pe valea pîrăului, o falangă sună dogit şi rar.

Parcă-i la noi, la Rîşcov... se gîndeşte Tatiana, cu ochii pe sus.

Dar cînd îi coboară, vede în faţa ei arhangheM de pe iconostas. Stă neclintit şi o priveşte cu îndărătnicie.

Cuviosul Ghedeon a întins mina lui moale ca o permuta să (binecuvânteze mormîntul adormitului întru Domnul Sofronie stareţul. Şi mîneca rasei de postav scump s'-a aninat în spiţele de fier ale crucii şi s-a rupt. Cuviosul s-a întunecat la chip. Călugării s-au grămădit buluc, să vadă. Unul zice că trebuie pus petec. Altul, croitorul mînăstirii, că trebuie schimbată mîneca cu totul : alta nu-i. Iar fratele Pafnutie îşi vîră printre ceilalţi făptura lui de hultănaş şi cercetează paguba cu băgare de seamă, cînd c-un ochi, cînd cu celălalt. Apoi hotărăşte cu tărie :

— Nu-i nimica. Se ţîrîie c-un fir de mătas'ă, de nici nu se cunoaşte. Numai că trebuie mină de femeie pentru asta.

Şi ochii lui Pafnutie se apropie parcă şi mai mult de nas.

— Unde-i cuvioasa Agapia ? întreabă blajin stareţul Teofil.

— Maica Agapia? se repede cu supărare fratele portar. Ce să facă maica Agapia? Aici trebuie ochi tineri, că-i lucru s'ubţire.. .

— Adevăr zice fratele portar, încuviințează starețul Ghedeon, privindu-și cu mare luare-aminte, pe rînd, mîinile trandafirii.

— Ce zici, soră Tatiana, ai să poți ? întreabă portarul.

Sora Tatiana nu răspunde. Se uită în jos și se înroșește așa de tare, încît pistruii îi rămîn mai palizi decît obrazul.

— Nu-i greu, soră, numai să vrei. . . stăruie Pafnutie.

Fata ridică ochii, fără să înalțe capul :

— Știu eu ? Oi încerca.. .

Pe chipurile aspre ale călugărilor trece un zîmbet. Pafnutie strecoară o privire subțire spre cuviosul Ghedeon, și zîmbește și el, pieziș.

Numai Gherasie, fratele cel tînăr, stă mohorît. Se uită alături de el, parcă ar fi fost cineva acolo și a plecat. Părintele Teofil îl privește lung. In inima lui simte ceva, ca o tristețe și ca o dojana. Se apropie și-i pune mîna pe umăr :

— Ia-ți coșul, frate Gherasie, și du-te de adună oleacă de bureți, să facă pe deseară Gudiil o mîncărică pentru musafiri. Du-te, frate, și dac-o întîlnești pe Axinia din Stolniceni, spune-i să aducă niște s'mîntînă proaspătă. ..

Gherasie și-a plecat fruntea, a oftat și s-a dus să-și. caute coșul pentru bureți.

Fratele Gherasie și-a trăit viața lui puțină în cuprinsul strimt și rece al mînăstirii. Nu știe al cui e, nici cine l-a adus aici. De cînd lumea, n-a văzut în jurul lui decît obraji bărboși și rase mohorîte.

Vara, cînd veneau „musafiri" la Bogoslov, fratele Gherasie era plecat demult, cu cîte un călugăr bătrîn și ursuz, să păzeas'că fînul mînăstiresc, in munte, spre Sasca.

Rar se abătea prin poienile de sus, cu cîntece și larmă, vreun grup de excursioniști. Gherasie s'e uita la ei de departe, de după cîte un brad, mirat și sperios' ca

o sălbătăciune. O dată l-a descoperit acolo o femeie cu ochii ca sfredelul și s-a încăpățînat s'ă-l facă să vorbească. îl iscodea, meșteșugit și cu răbdare. Dar cînd a înțeles Gherasie că străinii se ves'elesc pe seama lui, a strîns pumnii și-a luat-o la fugă prin tufișuri, ducînd cu sine, fără s'ă știe, aninată de-o copcă, o fîșie din vălul verde al călătoarei.

Și s-a minunat Gherasie cît de frumos mirosea a căpsune și a toporași bucățica aceea de pînză stră-vezie.

Pe-atunci avea cincisprezece ani. Pentru el, femeile nu erau încă decît niște vietăți ciudate, viclene și răutăcioase.

Mai tîrziu, într-o seară de iarnă, cînd maica Evghenia de la Rîșcov a poposit la Bogoslov, c-o prinsese viscolul la drum, Gherasie s-a strecurat în chilioara lui și s-a uitat pe-un gemușor în odaia cea mare a arhondaricului. Maica Evghenia era dezbrăcată șl cu capul gol, în cămașă lungă și subțire de în, cu părul bălai adus pe după urechi și slobod deasupra gîtuiui înalt și alb. Stătea la marginea divanului, cu brațele încrucișate peste piept, și se închina. Pe păretele albastru, umbra ei închipuia două aripi mari, fumurii. Pe urmă a suflat în lampă, și fratele Gherasie n-a mai deslușit nimic.

Vedenia asta l-a ținut nopți multe cu ochii deschiși, cu sufletul neliniștit. Nu mai îndrăznea să-și ridice privirea spre icoane, pentru că oriunde se uita, chipul Evgheniei îi înflorea cu îndărătnicie înaintea ochilor..

Dar chinul lui n-a ținut mult. Maica Evghenia a murit Și-n iatacul larg și tăcut al arhondaricului, atît de dulce parfumat cu levănțică, n-au mai poposit decît călugărițe bătrîne și întunecate...

în vara asta, pe-o zi fierbinte, cînd dospeau în munți furtunile, fratele Gherasie se dusese în pădure după bureți. Coșul îi era plin cu rîșcovi aurii dungați cu roșu, cu gălbiori subțiri și catifelați, cu urechiușe trandafirii, cu mănătărci grase, cu pînișoare albe și mustoase și cu ciupercuțe rotunde cu căciuli de omăt — cu tot rodul umbrei ș-al umezelii pădurilor, din care fratele Gudiil face acea minunată mîncare călu-

Rărească, de dragul căreia înfruntă drumul pînă la Bogoslov mulţi boieri de la Piatra, de la Iaşi, ba şi mai de departe.

. Şi cum se îndrepta spre un. pilc de gălbiori, a zărit deodată, aproape de el, pe Axinia din Stolniceni dormind în ferigi. Dormea adine, cu faţa-n sus şi c-un braţ gol îndoit sub ceafă. O pată de soare, ca o aşchie de aur, îi tremura pe obrazul drept. Părea că rîde prin somn.

Gherasie s-a împiedecat de-un lujer de zmeură şi-a scăpat coşul din mină. Bureţii s-au rostogolit la vale şi s-au împrăştiat în jurul Axiniei. Fratele a îngeimncheat, să-i adune. Femeia a deschis un ochi — în celălalt o împungea s'oarele — s-a întins, leneşă, şi a zis doar atît:

— Tu erai, frate Gherasie ?

Şi scoţînd de după ceafă braţul cald, 1-a cuprins pe *irate* de umeri şi 1-a apropiat de ea.

Mirosea a fragi. Şi-n umbra pădurii mişuna pretutindeni viaţa obscură şi largă, de-a pururi nouă, neîngrădită de nici-o pravilă. ..

Axinia şi-a ridicat dintre ferigi panerul cu ulcele de smîntînă acoperite cu brustur si cu săculeţe ţuguiate de brînză. L-a cumpănit bine pe umăr şi a luat-o pe cărare în jos. In capătul poienii s-a întors :

— Auzi tu, Gherasie ? Şi mîine, tot aici.

Departe, începuse să tune. Se spărgea furtuna în munte. Lumina a scăzut dintr-odată, parcă suflase cineva în soare ca într-o lampă. Sub brazi s'-a făcut întuneric. Numai vîrfurile lor, sus, se zbăteau într-o apă roşiatică. Şi cîntecul Axiniei se pierdea pe vale, tot mai departe.

Gherasie a tresărit ca din somn şi a început să-şi adune din iarbă, Ia întîmplare, bureţii sfărimaţi. Şi -deodată s-a pomenit cu fratele Pafnutie. Nu-1 amzise venind. Ieşise, parcă, dintr-o scorbură de copac, S-a oprit şi a strigat în batjocură, între două bubuituri de tunet :

— Noroc bun la bureţi, frate Gherasie!...

A doua zi, în chilioara lui îngustă, fratele Gherasie bătea mătănii.

Furtuna viiise toată noaptea în munţi, dar nu căzuse strop de ploaie. Un vînt ferbinte şi uscat sufla pe&te mînăstire şi arunca pe geam unde dogoritoare, ca răsuflarea unei guri apropiate.

— Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mila şi îndurarea Ta. ..

O muscă mare a intrat pe fereastră, s-a izbit de o icoană şi a ieşit, sclipindu-şi în lumină armura verde.

Afară, cerul alburiu se clătina ca un abur şi, sub ei, verdele întunecat al pădurii punea o pată zimţuită de răcoare.

— Acolo m-aşteaptă Axinia...

înspăimîntat de vinovăţia gîndului, Gherasie s-a întors către icoană. Dar pe obrazul drept al Maicii Domnului se juca o aşchie aurie de soare.. .

A ieşit pe furiş din chilie, s-a strecurat pe portiţa de din dos a arhondaricului şi a luat-o de-a dreptul spre pădure. Sub brazi, a răsuflat. S-a aplecat deasupra pîrăuiui şi şi-a răcorit obrajii.

Aproape, în poieniţa cu gălbiori, i s-a părut că aude, sfărîmînd tăcerea, glas dogit de falangă. Pe urmă risul scurt al Axiniei...

Inima a început să-i bată adînc şi rar. Intre ferigi, cu capul dat pe spate, cu braţele ostenite, rîdea Axinia. Lîngă ea, fratele Paisie văcarul, cel sărac cu duhul, se ostenea să-şi lege o opincă. O vacă îi privea umed, rumegînd.

Gherasie a ridicat pumnii strînşi, gata să se repeadă. Dar şi i-a întors as'upră-şi, izbindu-i în tîmple, şi s-a lăsat moale, cu ochii închişi, pe-un ciot de brad.

Cînd a deschis ochii, Axinia trecea veselă şi liniştită, fără să-1 vadă. In capătul poienii, s-a întors :

— Auzi tu, Paisie ? Şi mîine, tot aici. ..

A doua zi, şi încă multe zile, a plouat. Buhai grei se tîrau peste munte, distrămîndu-se în brazi. S-a. lăsat frig umed, ca toamna. Iar cînd s-a făcut iar vreme bună, părintele Teofil l-a trimis pe Gherasie, c-un călugăr bătrîn şi surd, să cosească fînul pe munte sus, In poienile din spre Sasca.

Maica Agapia şi sora Tatiana se duc să se scalde Ia pîrău.

Tatiana a rămas în urmă pe cărăruia năpădită de iarbă. Se uită la depărtările împînzite în ceaţă fierbinte, la fîneţele cu ierburi lungi în care se prind şi se încîlcesc fire de soare, la prundişul albastru a! pîrăului — se uită la toate şi nu vede nimic. Se gîndeşte la căsuţa de la Rîşcov, albă între pilcurile de nemţişori şi de gura-leului, la nunta de la hanul domnului Vartolomei şi la ochii fratelui Gherasie.

— Tatiano maică, ai luat tu cămăşile pentru scăldat ?

Fata strînge subsuoară pacheţelul învelit in jurnaL

— Luat, măicuţă.

— Şi săpunul cel de untdelemn ?

— Şi. . .

Şi Tatiana, cu ochii umbriţi, se întoarce Ia gînclurile ei.

Maica Agapia pare mai bătrîna aici, pe locurile prin care şi-a purtat, demult, tinereţea ei vinovată. întoarce capul spre soră, parcă ar vrea s-o aştepte şi să-i spuie ceva. Oftează — şi nu spune nimic.

Sub sălcii, unde albia se îndoaie între maluri înalte, maica Agapia face popas. E loc ferit şi apă adîncă, Maica se as'cunde după scaieţi, şi iese de acolo legată Ia cap şi vîrîtă într-o cămaşă mare de cînepă, strînsă la gît, lungă pînă-n pămînt şi cu mîneeile pînă-n vîrful degetelor. Intră cu încetul în apă, uitîndu-se de aproape la faţa ei albastră şi licăritoare.

— Da' tu ce stai, Tatiano ?

— Vezi că, în grabă, n-am luat decît o cămaşă, măicuţă. ..

Bătrîna se ridică în picioare în apă şi cercetează cu luare-aminte locul, de jur împrejur.

— Nu-i nimica. Du-te şi tu după buturuga aceea şi scaldă-te în linişte. Nu-i ţipenie de om pe-aici. . .

Fata se dezbracă încet. Se teme de apa rece, îşi scutură cu degetele părui înfoiat şi moale, în care rugineşte aurul soarelui. Se aşează pe buturuga răsturnată de-a curmezişul pîrîului şi încearcă apa cu

vîrful piciorului. I se pare călduţă. Dar cînd îi ajunge Ia gleznă, îşi trage piciorul. Prea e rece.

Valuri mici se sparg pe buturugă şi o stropesc cu spumă albă. Tatiana adună spuma în palme şi o suflă în sus. Rîde : o atinge apa la tălpi. Se culcă pe buturugă, cu mîinile în apă, şi închide ochii. Soarele o bate din plin. Putregaiul e moale şi cald. Palid şi prelung, trupul îi străluceşte în lumină.

— Da' nu intri-n apă, Tatiano ?

Fata clipeşte din ochi fără să-i deschidă.

— îndată, măicuţă. ..

Sub buturugă, apa se îngrămădeşte să treacă Ia vale. Parcă rîde cineva, înecat, răutăcios.

Tatiana deschide ochii. Nu vede nimic, o orbeşte •soarele. Iar cînd vede — îl vede pe Gherasie răsărit între scaieţi, atît de aproape de ea, că de-ar întinde mîna, l-ar atinge.

Sare în apă, să se ascundă. Dar apa limpede o arată şi mai goală.

Gherasie întinde braţul, parcă ar vrea să culeagă din apă trupul înflorit din putregai. Dar se pomeneşte alergînd pe pîrău în sus, ca fugărit din urmă. Un val cald de bucurie i se ridică în piept. îi vine să plîngă.

Lîngă un fag bătrîn, se opreşte. Şi, închizînd ochii, mîngîie în neştire coaja aspră cu degete fierbinţi şi grăbite.

— Parcă s-o auzit ceva, Tatiano ?

— Nimic, măicuţă, nimic . ..

înainte de a intra, fratele Vichentie bate de trei ori în uşa odăii în care găzduiesc măicuţele. Aşa ştie el că trebuie.

— Femei şi ele I zice el c-un pic de dispreţ, subţiindu-şi mai tare glasul de femeie.

— Te pofteşte Ghedeon pentru mîneca ceea, soră . . .

Şi iese, lăsînd în urma lui uşa deschisă.

Sora Tatiana îşi netezeşte părul la tîmple, îşi caută în bucceluţă degetarul şi se apropie în vîrful picioarelor

de divanul pe care-i culcată maica Agapia. Maica doarme — ori se preface că doarme. Stă între perne şi răsuflă liniştită. Sora face lampa mică, o întoarce cu tăbliţa spre pat şi iese oftînd.

Luna luminează jumătatea din faţă a arhondaricului. E aşa de alb acolo încît Tatiana desluşeşte în ogradă piatră de piatră. Cerdacurile se caţără, ca nişte omizi ^egre, pe zidurile de lună.

„Poate că e şi părintele Teofil acolo _ . ori fratele Pafnutie... se gîndeşte Tatiana.

Coridorul întunecat prin care trebuie să treacă îşi deschide în faţa ei bolită mohorîtă şi pustie. Face un pas într-acdlo, dar se întoarce şi se reazămă de cerdac, I-e frică .. .

De lîngă un stîlp s-a desprins o umbră, Tatiana închide ochii. N-a văzut cine-i, dar ştie, O mînă rece i-a prins mina.

— Gherasie...

Se lasă dusă de-a lungul coridorului tăiat din loc în loc de fîşii înguste şi zăbrelite de lumină. Nu se gîndeşte la nimic. Strînge mina care o duce şi numără în neştire treptele pînă la chilioara lui Gherasie. Acolo, înăuntru, luna culcă pe podele un dreptunghi mic de lumină rece.

Miroase a sulfină.

Şi trupul subţire al fetei se frînge din mijloc/ ca un stînjenei negru cu tulpina ruptă.

. .. Toaca de utrenie s-a stins. Sunetele risipite prin văgăuni se întorc îndărăt, cuminţi.

Maica Agapia aşteaptă să s'e potolească zvoana mînăstirii. Pe urmă îşi ia papucii şi iese pe cerdac,

Ce-o fi cu fata de nu mai vine ? . ..

Părintele Ghedeon c om bătrîn, gras şi cu frica lui Dumnezeu . . .

Maica se plimbă de-a lungul cerdacului, apropiindu-se tot mai mult de fereastra luminată a chiliei în care e găzduit cuviosul Ghedeon. Papucii fîşîie pe scîndura uscată. Maica îi leapădă din picioare şi porneşte în ciorapi.

Geamul e deschis, perdeaua trasă. O ridică puţintel c-un deget.

Cuviosul Ghedeon doarme cu faţa-n sus, scoţînd din adîncul lui, şi pe nas şi pe gură, zgomote felurite şi ciudate, Lumina lămpii pîlpîie sub sticla afumată. Miroase a gaz. Şi pe scaun, lîngă masă, rasa stareţului stă întinsă şi păturită, cu mîneca ruptă...

în vremea asta, în chilioara lui Gherasie cel tînăf, lumina s-a întins pînă la peretele din fund. O geană de lună se uită la marginea de sus a ferestrei.

Dar în chilie nu mai e nimeni.

GRĂDINA CU AMINTIRI

Şi alte schiţe

CÎTEVA PRECIZĂRI

Din *Cuprinsul* primei ediţii a *Grădinii cu amintiri* — a doua mea carte de proză, pe care am tipărit-o în anul 1929 în Editura „Cartea românească", Bucureşti — am scos următoarele schiţe, ca să nu apară de două ori în cuprinsul aceluiaşi volum.

lată-le ordinea în care au. fost publicate :

Prima aventură, scrisă iniţial pentru volumul autobiografic A *murit Luchi,* pe care-1 pregăteam de mult, şi publicată sub titlul *Badană* (capitolul *Casa de la ţară).*

Gata, coapte gata /... publicată în volumul *Albumul cu poze* (Editura tineretului, prima ediţie publicată în 1957, a doua ediţie, în 1967).

Un accident, idem, Editura tineretului, 1957 şi 1967.

Aventura, publicată iniţial în volumul *în tîrguşorul dintre vii,* fragmente, sau mai bin. zis proiecte de roman, apărut în „Biblioteca pentru toţi\ nr. 1528—1929, f.a.

Vînt de toamnă, publicată apoi în *Albumul cu poze* (Editura tineretului, 1957 şi 1967).

Om *cu năcazuri,* idem, 1957 şi 1967, sub titlul *Tache cel mititel.* A apărut tot în *Albumul cu poze,* ed. 1957 şi 1967.

Dureri mici, idem, sub titlul *Miaulica.*

Portrete vechi, publicată în volumul *A murit Luchi,* sub titlul Avem oaspeţi (capitolul *Casa cu cerdac,* Editura Fundaţiilor, 1942, şi Editura tineretului, 1966).

Cîntec de leagăn, publicată apoi în *Albumul cu poze, 1957.*

Efect de lună, reluată sub titlul *Sărmanul Dionis.* în *tîrguşorul dintre vii* (proiecte de roman).

Strategie a fost, prima parte, publicată sub titlul *Mititica,* a uneia din *Poveştile în două tablouri,* ce vor fi incluse în volumul de faţă.

Tovarăş a fost publicată apoi sub titlul *în pădure in Albumul cu poze* (Editura tineretului, ediţiile din 1957 şi 1967).

Pui de vulpe, schiţă tipărită, în altă formă, în volumul *Prietenii mei scriitori* (Editura pentru literatură, 1960).

Veveriţa, publicată apoi în *A murit Luchi,* sub titlul *S-a jucat pădurea cu mine* (Editura pentru literatură, 1960).

Elefantul, idem, sub titlul *La circ* (Editura Fundaţiilor, 1942, şi Editura tineretului, 1966).

Păcate, avînd alt profil, a fost inclusă în *în tîrguşomi dintre vii* („Biblioteca pentru toţi", nr. 1528 — 1929, f.a., sub titlul *în deal, la Bogoslav),*

PRESTIGIU

Zi de tîrg. In hală, pe trotuarul îngust, între ibricele şi samovarele unui tinichigiu şi etalajul improvizat al unui ţigan vînzător de piepteni şi scoabe, o planşă cu fotografii adună în faţa ei lume pestriţă. E vitrina fotografului de alături — fotograful furnizor al poliţiei. Acolo se îngrămădesc, făcîndu-şi loc cu coatele, copii desculţi. — haimanale în miniatură, cu ochi îndrăzneţi şi cu mişcări iuţi, piezişe şi îndemînatice. Servitoare cu coşurile pline se opresc din drum şi-şi. şoptesc vorbe domoale, cu palma la gură.

Pe scîndura învelită în hîrtie vînătă de ambalaj sint expuse trei fotografii în rame cu flori. In cea de la margine, o ceată de băieţandri stau înghesuiţi pe o bancă, cu mîinile la spate. între ei, o feţişoară îşi ascunde cum poate obrazul după umărul vecinului. Un semn al înmulţirii zgîriat pe clişeu indică pe şeful bandei de „pungaşi minori" — un băiat prizărit, cu privirea subţire şi bolnavă. ,

Alături, altă fotografie arată pe „Haim Iţlc Strul, hoţ de buzunare". Dar personajul principal abia se vede — bicisnic, rupt, cu picioarele goale, ghemuit pe un scăueş, cu umerii în dreptul genunchilor. în faţă, bine instalat în lumină, stă jandarmul : un băiat ferches, cu tunica strînsă peste pieptull bombat ca un harbuz. Mîna dreaptă,, cu degetele bine întinse, a încremenit reglementar pe cureaua carabinei. Dar în stînga ţine cu gingăşie o lalea, iar la picioare-i stă un paneraş cu flori de cîrpă, veştede. Desigur, un foarfece dibaci a

desprins de lîngă silueta marţială a jandarmului pe aceea, umilită, a lui Haim Iţic Strul. Şi fotografia astfel corectată stă undeva, într-un sat, la o casă cu fată mare, prinsă-n colţul unei oglinjoare şi c-un fir de busuioc proaspăt dedestibt.

Deasupra celor două poze în grup, ,,fiorosul bandit Stan Ciocălău" e fotografiat singur. Prezenţa autorităţii e semnalată doar de vîrful unei carabine bondoace, intrat în şuviţa de apă a fîntînii arteziene de pe decor.

Stan Ciocălău stă în picioare, slobod în ţinută şi nepăsător de parcă s-ar fi fotografiat de gustul lui. Lanţurile îi sugrumă gleznele deasupra opincilor mici. Pantalonii strimţi îi mulează îndrăzneţ trupul zvelt şi încordat, de sălbătăciune. Cămaşa desfăcută îi dezgoleşte umărul voinic şi pieptul c-un triunghi brun sub gît. Mîinile i-s legate la spate, dar parcă le ţine acolo înadins, de fudulie. Se uită înainte cu ochii micşoraţi a batjocură. Şi gura tăiată femeieşte are un zîmbet rău sub mustaţa arcuită : Stan Ciocălău pare gata să sară de pe carton, să-şi rupă ca de joacă lanţurile şi s-o ia razna pe drumul mare, în lumea lui.

Umbra străzii s-a tras pînă sub perete. E cald. Se apropie amiaza. Spectatorii s-au risipit. Doar o femele a rămas singură în soare, cu ochii ţintă la poza lui Stan Ciocălău. A pus jos un coş de papură din care ies la iveală morcovi roşii, şi cozi de ceapă verde şi-şi şterge obrajii aprinşi cu colţul broboadei.

— Da' hai odată, măi nevastă ! ...

Omul care a vorbit de pe celălalt trotuar, de la umbră, e un bărbat mărunt, cu ochi rotunzi de pasăre «speriată, cu nasul subţire şi vînăt căzut ca un moţ de curcan. Ţine la fiecare subsuoară cîte o pîine şi se uită, amărît la femeie.

— Hai...

Femeia s-a întors. E tînără şi voinică. Aruncă spre omul ei o căutătură întunecată şi întreabă răspicat:

— Da' ce tot vrei cu mîne, pricopsitule ?

Omul şi-a vîrît între umeri gîtul lung, cum îşi vîră melcii cornițele cînd simt primejdia.

— Ninica... Zic că dacă mai stăm, ne-apucă zăduful cel mare pe drum...

Femeia a ridicat coşul de jos, s-a mai uitat o dată lung, de aproape, la fotografia banditului şi-a oftat:

— Iaca vin... stîrchitură !

PROFIL

Prin umbra teilor cu frunziş crud, un licean urcă sprinten drumul spre grădina publică.

Din gulerul răsfrînt i se vede gîtul delicat, cu pieliță străvezie ca de fată. Umbra pătrată a cozorocului i se mută pe obrajii rotunzi, pe bărbia copilărească, pe gura arcuită, de un roşu străveziu de acadea. Din buzunarul hainei îi iese la iveală o carte făcută sul, cu colțurile îndoite şi zburlite. Pantalonii lungi au dunga călcată proaspăt. Merge uşor, privind înaintea lui în linie dreaptă, şi striveşte între degete tulpina prizmatică a unei narcise. Două fete mai mari clecît ei coboară dinspre grădină, cu gentile de piele subsuoară, Una poartă o pălărioară neagră, ca un ceaunaş, de sub care nu i se vede decît vîrful nasului şi gura croită pe rîs, cealaltă are beretă verde şi ochii la fel cu bereta. Cea cu pălărioară neagră se opreşte în drum :

— Vai, dragă, ce băiat frumos !

Şi rîde, Cealaltă se uită în pămînt, şi tocmai tîrziu întoarce capul şi aruncă o privire lunga şi caldă în urma adolescentului.

Băiatul n-a auzit. Privirea lui, paralelă cu strada, nu s-a abătut. Se gîndeşte aiurea şi calcă ritmic, parcă scandează dactili.

In grădină nu e aproape nimeni. Pe aleea principală cîțiva copii se joacă în linişte. O nemțoaică uscată şi cu pistrui citeşte, după lentilele cît nişte farfurioare pentru dulceață, o carte cu înfățişare de biblie.

Băiatul s-a aşezat pe o bancă, la soare. Şi-a ridicat chipiul pe frunte, descoperind linioarele sprîncenelor

îndărătnice. A scos din buzunar cartea şi a pus-o alături. Cartea e învelită în hîrtie albastră şi poartă deasupra o etichetă pe care-i scris frumos, caligrafic: *Istorie.* Băiatul şi-a vîrît mîiniie în buzunar, s-a sprijinit de bancă şi a închis ochii pe jumătate, ca să se uite, prin plasa genelor împreunate, la iarba tunsă a peluzei. Apoi a luat cartea şi, aplecat asupra ei, a început să citească, legănîndu-se încetişor.

în celălalt capăt al aleii s-a arătat o femeie. Vine, cînd mai repede, cînd mai încet, în mers elastic şi capricios. Pantofii înguşti nu Iasă decît urme mici de călcîie în nisipul umed. Se apropie, poleită de lumină. E blondă, cu părul în culoarea mierei şi cu ochi vineți de porumbele crude. S-a aşezat pe altă bancă, aproape. Şi-a scos mănuşile lungi de piele, şi-a mîngîiat mîiniie goale şi le-a privit în zare, pe rînd, ca pe nişte obiecte prețioase de porțelan. Pe urmă ia din poşetă un plic uzat — o scrisoare citită desigur de multe ori şi-n multe locuri. O desface cu un surîs vag, trimis unei umbre, se aşază picior peste picior şi citeşte, răsucind între degete un colț de hîrtie din căptuşeala violetă a scrisorii. In vremea asta, un genunchi rotund s-a ivit de sub rochie, pe urmă altul. Şi între ei, o pată de soare dibuieşte de-a lungul piciorului dezgolit. ..

Băiatul a tresărit şi a lăsat cartea din mină. Clipeşte nedumerit, şi un surîs tulbure îi coboară o clipă colțurile gurii. Pe bancă, alături, vîntul ridică învelitoarea albastră a unei cărți uitate. Manualul de istorie îşi arată întîi coperta interioară, cu titluri multe şi cu timbre portocalii. Apoi vîntul flutură cu cîteva file, se opreşte la imaginea unui domnitor rigid, cu barbă ca o lopățică, purtînd pe palme o bisericuță cu turnuri multe, şi adoarme pe chipul lui Ioan-vodă cel Cumplit, crunt şi strîmb, adunat asupra lui însuşi ca o sălbăticiune la pîndă . . .

Dar băiatul nu aude foşnetul filelor întoarse. Ochii lui de lumină coaptă privesc neclintiți, cu pleoapele în tremur, spre femeie. Nările neliniştite caută în vînt parfum de fruct auriu şi acrişor. Se ține cu mîiniie de marginea băncii şi stă aşa, aplecat ca asupra unor adîncuri.

Surprinsă, femeia întoarce capul. Face ochii mici, pe urmă-i deschide şi zîmbeşte dulce şi ascuțit. Mîna cu scrisoarea schițează un gest nesigur, îmbietor, şi aşteaptă.

Băiatul s-a înroşit: parcă-l bate în obraji dogoarea unui cuptor. Numai gîtul i-a rămas alb — şi acolo, pe gît, simte privirea apăsată a femeii. închide ochii — să nu i se vadă gîndurile. Se ridică amețit şi pleacă fără să se uite îndărăt, în mers stîngaci şi artificial, cum merg actorii începători pe pînză, la cinematograf.

în urma lui rămîne pe nisip o narcisă strivită. Şi pe cartea de istorie, uitată, s-a lăsat din zbor o gîză. îşi pipăie drumul cu antenele de arnici roşu, şi încet, prudentă, se urcă pe umărul strîmb al lui loan-vodă cel Cumplit.

MIRAJ

Soneria zbîrnîie, subțirel şi repezit. în bucătărie, Lina s-a ridicat într-un cot şi-a aprins un căpețel de luminare, mormăind somnoroasă:

— Ho, că nu dau turcii!

Lina e scundă, ciolănoasă, cu mîinile lungi. Gîtul ei subțire duce, aplecîndu-se sub povară, un cap mare, ursuz şi bătrîncios.

— Iar s-o stîrnit cu noaptea-n cap. C-aşa o apucă de-o vreme . . .

Femeia îşi adună în creştet, într-un ghem cît o nucă, codița de cîlți, se îmbracă smucindu-şi hainele şi iese pe săliță. Acolo, pornind de la uşa stăpînel, o dungă subțire de poleială despică plafonul.

Cucoana Nora se plimbă de la pat la sobă şi înapoi, cu paşi măsurați, cu grijă, parcă, de a nu face unul mai mult la dus decît la întors. Lîngă ea Pufuşor, cățelul alb, calcă mărunt şi des pe picioruşele-i scurte, — mic şi înfoiat ca un ghem de lină scărmănată scăpat din buzunarul stăpînei. Din cînd în cînd se opreşte, se aşează pe coadă în mijlocul odăii şi ridică, imperativ, capul creț, cu ochii şi cu nasul cafenii şi rotunzi ca trei pastile de şocolată.

— Să faci focul în odaia domnului, să aibă cînd se încălzi pereții. Că azi se-ntoarce din concediu .. .

„Domnul" e chiriaşul cel nou al cucoanei Nora, un locotenent, mai aşezat şi mai cuminte decît toți chiriaşii pe care i-a avut de la moartea bărbatului ei pînă acum.

Lina culege din fundul sobei cîțiva cărbuni învelit! în spuză albă şi trece în odaia de peste sală, unde miroase a terebentină şi a frig. Pe întuneric, femeia se împiedică de mersful sîcîit ai cățelului.

—- Aici îmi erai, javră ?

Apoi, la lumina jucăuşă şi pîrîitoare a surcelelor aprinse, ghemuită la gura sobei, Lina adaugă încetişor :

— Se teme cucoana că i-a îngheța, odoru. . . nu-i aşa, măi Pufuşor ?

Un scheunat îi răspunde, ceva ca scîrțîitul unui dulăpior de păpuşă.

-— Ai văzut c-o luat din pările *cadra* cu boieru ş-o vîrît-o tocma-n fundu scrinului ? Parcă ce i-i vinovat boierul ? Aşa cum era, era om de treabă, Dumnezeu să-1 ierte .. .

După o tăcere, rîsul femeii se destinde în umbră, tăcut şi rău.

— Gîndeşte c-a lua-o chiriaşu ista... A s-o ieie cînd a lua-o tata ,. . Cum o luat-o şi ceilalți !

Pufuşor a ieşit din casă pe furiş. S-a oprit pe scările cerdacului şi stă la îndoială. Lumina tăioasă a dimineții îl face să clipească. Ograda e albă şi netedă, fără urme, fără cărări. Cu ochii înecați în ceață albăstrie, ochi de cîine bătrîn, Pufuşor măsoară drumul pînă la poartă. Pe urmă pipăie omătul cu o lăbuță prudentă. Şi fără veste sare de pe scări de-a dreptul în puful moale şi rece. Pe albul omătului nou, Pufuşor pare dintr-o dată învechit, afumat, murdar.

Cucoana Nora s-a ivit la fereastră, cu capul gol, cu părul prins la tîmple în cleşte răsucite de oțel. în ochi îi joacă două luminițe, ca două stele de omăt în soare.

— Ce faci acolo, Pufuşor ? Ai să răceşti !

Dar Pufuşor n-aude. Demonul revoltei, ori cine ştie ce porniri atavice înăbuşite an după an de-a lungul unei vieți sarbede de cîine de salon, au pus stăpînire pe făptura lui firavă. Se tăvăleşte, îşi face spaimă din nimic, se încruntă, strănută şi latră ascuțit, purtînd pe albul neted, laolaltă, pata gălbuie a trupului şi pata albastră a umbrei lui. în urmă-i omătul rămîne răscolit, brăzdat de cărărui capricioase abia adîncite, deasupra cărora pluteşte sclipind în soarele dimineții colb de argint-viu.

La oglinda dintre ferestre, obraz lîngă obraz cu propria-i imagine, cucoana Nora se priveşte adînc. Lumina dură a zilei însorite adînceşte încrețiturile de la colțul pleoapelor şi dungile subțiri, ca trase cu acul, care pleacă de lîngă nări şi închid între parantezele lor gura împrospătată cu roşu.

Ceasul din părete începe să hîrîie : parcă se îneacă de tuse un om bătrîn. Şi din cutia pîntecoasă de lemn pică în odaie, ca şi cum ar pica pe vată, două note mici, uzate şi fără răsunet.

Aplecată asupra măsuței cu flacoane şî cutioare de cristal lăptos, cu puful de pudră încremenit în dreptul obrazului, cucoana Nora ascultă. Se aud clopoței de sanie, întîi departe, la colțul străzii, apoi tot mai aproape... Ochii bătuți în ținte aurii clipesc grăbit.

— Lino, deschide repede, că vine domnul!

Cucoana Nora nu s-a arătat la fereastră, nici în uşă n-a ieşit. A apropiat draperiile la geamuri, şi-a netezit de-a lungul trupului rochia strimtă de catifea, şi aşteaptă, lîngă sobă. Acolo, în umbra rumenită de foc, ghemuită în fotoliu şi cu pantofii de lac aşezați pe taburet cu cochetărie, ca două bibelouri, ea ştie că poate încă să pară tînără.

Afară, picioare grăbite se scutură de omăt. Pe săliță se aude zăngănit de sabie, paşi şi vorbă. Cucoana Nora ascultă. Nu e glasul Linei : Lina vorbeşte totdeauna tare. Cineva a rîs — rîs proaspăt de fată. Cucoana Nora s-a ridicat, încruntată şi dreaptă. A desluşit glasul cunoscut, glasul aşteptat, şoptind ceva stăruitor şi cald. Apoi uşa de peste sală s-a închis cu zgomot.

Lina intră privind pieziş prin colțurile odăii, parcă ar căuta ceva. Zice, cu prefăcută nepăsare :

— O vinit..,

Cucoana Nora ar vrea s-o întrebe, s-o descoase, — şi nu poate. întinde o mînă cu degete răsfirate, o strînge la loc, şi tace. Dar Lina nu poate tăcea.

— O vinit cu una ... cu jachetă de blană şi cu rochiţa pînă deasupra genunchilor. Cică i-i soră. Da' i-i soră cum i-s soră eu ! Cum o intrat în odaie, cum l-o sărutat! Gîndesc că-i una de cele ...

Cucoana Nora stă pe divan, cu spatele rezemat de sobă. E învelită cu şalul şi are în picioare pantofi largi de pîslă. Lîngă ea, pe-o măsuţă, stau întinse cărţile de joc, cu marginile roase şi cu figurile întunecate de vechime» Alături, o ceaşcă cu ceai de tei, în care cucoana Nora amestecă, cu gîndul aiurea, iscînd un cîntec mărunt şi limpede de clopoţel de faianţă cu limbă de argint.

Ghemuit în cotlonul sobei, înfăşat într-un şăluţ din oare nu ies la iveală decît ochii tulburi şi canafurile ciufulite ale urechilor, Pufuşor tremură de frig. Farfurioara cu lapte cald îi abureşte dinainte. Căţelul înmoaie limba palidă şi nesigură în porţelanul lichid, se scutură cu dezgust, îşi vîră botişorul în şal şi tuşeşte, ca un copil becisnic,

Şi-n vreme ce, de peste sală, străbate o gamă de rîs cîntat, cucoana Nora şopteşte înduioşată, ca şi cum n-ar auzi nimic, cu un surîs vechi, pe care l-a regăsit, fără să ştie» o dată cu şalul, cu pantofii de casă şi cu cărţile de joc :

— Deştept, băiatul mamei!... A şi simţit că i-am pus aspirină-n lapte !

LOGODNICUL

Grădina publică a tîrguşorului închide între gardurile ei putrede umbra transparentă şi piezişă a cîtorva salcîmi colbăiţi, cu frunzele decolorate şi întoarse pe dos» Pe trei ronduri cu iarba pîrlită se înşiră simetric pansele sprîncenate, garoafe rustice şi nemţişori cu pinteni. In fund, după un paravan improvizat din scînduri, e „bufetul". Acolo cîntă seara muzica şi se servesc prăjituri, limonada rece, îngheţată de vanilie şi tot felul de băuturi spirtoase.

în dimineaţa asta de sărbătoare au şi venit consumatorii. Pe sub paravan se văd două perechi de ghete uzate, o pereche de pantofi noi şi gleznele subţiri, strînse în jambiere verzi, ale băiatului de serviciu, al cărui creştet pomădat se zăreşte pe deasupra paravanului.

-— încă nu ne-a sosit gheaţa .. .

Căicîiul unui pantof galben scurmă nervos în nisip, şi un glas de om amant rosteşte între două suspine :

— Cum o fi, măi, cald, rece, mima vin să fie. Că nu mai pot!

Uri răstimp de linişte. Pe urmă zice, fără convingere :

•— Lasă, Lică, nu fi prost. Se mărită cu altu — ei şi ? Mare pagubă ! Un băiet ca tine găseşte zece-n loc, numa să vrei...

Undeva, pe aceeaşi stradă, glasul untdelemnos al unui instrument de alamă încearcă, alunecînd din notă in notă, o frîntură de melodie. Şi îndată după

el, o fanfară lăutărească, începe, cu oftări adinei de dobă şi cu ţiuituri şerpuitoare de clarinet, un vals.

De pe o bancă, o fetiţă gătită de duminică, cu rochia roşie lunguţă şi cu ghete prea mari, sare drept în picioare, ascultă o clipă cu nasul în vînt, adulmecînd parcă sunetele, şi o ia la sănătoasa spre poartă, zvîrlind în urmă o chemare ascuţită :

— Culiţă, hai, că porneşte nunta la Bacalu . . .

Mînjit pe obraz, cu părul ciufulit, cu hainele boţite şi sandalele albe de colb, Culiţă a ieşit la iveală dintr-un tufiş şi s-a luat după fată, sămănînd în urmă-i, din pumni şi din buzunare, ploaie măruntică de prundiş.

La „bufet" e tăcere. Pe urmă glasul cel amărît izbucneşte, în sunet de pahare ciocnite :

— Nu mai pot, fraţilor ! Nu mai pot I

Unul din tovarăşi îngăimează, paşnic :

— Lasă, Lică, nu te dispera .. . Mare pagubă ! Un băiet ca tine . . . Ehei !

Celălalt tovarăş mormăie gros, cu gura plină :

— Dă-o dracului, Lică, că nu face ... îţi spui eu. O cîrnă ! . . .

Amiază. La frizeria din colţ se adună lume. Ies pe la porţi femei legate la cap, copii desculţi, bărbaţi numai în cămaşă şi cu bretelele spînzurate pe spate. în uşă, frizerul apără intrarea, sprijinindu-se cu palmele de uşori.

— Nu se poate, domnule, îs douăspreze fix, trebuie să-nchid. Dau de bucluc cu poliţia. Legea-i lege. . .

Dar clienţii nu vor să ştie de nimic. Doi dintre ei, cu caschetele pe ochi, duc cam de subsuor un băiat năltuţ, gătit în haine negre, dar fără guler la cămaşă, cu pantofi galbeni noi şi cu pălăria de pai pusă pe-o ureche, îi recunosc gla'sul, puţin mai ascuţit şi mai aspru decît adineaori : e Lică de la „bufet". Se uită urît pe sub şuviţele de păr care-i cad în ochi, dar obrazul umbrit de un început de barbă e încreţit de rîs :

— Legea ? Care lege, mă ? Mie nu-mi pasă de nici o lege. Eu vreau să mă ferchezuiesc, că azi se mărită fata

lui Bacalu ... Ce te uiţi aşa la mine, domnule ? Fata lui Bacalu, Maricica, cea care-o fost cu mine o iarnă ş-o primăvară ş-acu se mărită cu altul. Trebuie să mă ferchezuiesc, înţelegi ?

Mulţimea rîde. Tovarăşii încearcă să-1 potolească.

— Lasă, Lică, hai acasă ... Te vede lumea, şi-i ruşine ...

— Dă-o dracului, că nu face ... O cîrnă !

Dar Lică se înalţă în vîrful pantofilor, apucă pe bărbier de-un nasture de la halat şi ridică glasul :

— Cîrnă, necîrnă, eu mă duc la nunta ei, înţelegi? Aşa, de-al dracului! Că doar mi-o fost logodnică. Cu mine-o trăit o iarnă ş-o primăvară, înţelegi ? Am să mă duc. Ş-am să-i fac cu ochiul, ş-am să-I spun : „Felicitările mele, domnişoară Maricico" ... —- i-am zis bine, hai? „Felicitările mele... îţi mai aduci aminte?"... Şi-am să-i fac cu ochiul, ştie ea ...

Din mulţime s-au desprins un băiat şi o fată. Ei poartă şapca pe-o sprinceană, ca să-i facă la o tîmplă un smoc de păr blond încreţit cu drotul. Ea e cu capul gol şi ţine-n colţul gurii, provocatoare, o garoafă roşie. întoarce capul şi-şi plimbă privirea îndrăzneaţă peste mulţime. Pe urmă se duc amîndoi, umăr la umăr, prin colbul auriu stîrnit de picioarele desculţe ale copiilor care aleargă din toate părţile la scandal.

PATRIARHALA

Ş
i

în fiecare dimineaţă, Cocheta se scula în urma celorlalte găini. Se oprea în uşa poieţii, îşi răsfira o aripă, îşi întindea piciorul pe sub ea şi rămînea aşa cîteva clipe, în echilibru. Repeta figura cu cealaltă aripă şi cu celălalt picior, îşi netezea penele cu pliscuşorul ei de celuloid şi abia pe urmă sărea în ogradă. Pestriţă şi rotundă, Cocheta îşi purta cu graţie capul cucuiat şi căpşuna crestei, călca delicat pe picioruţele galbene şi nu s'e amesteca niciodată în gloata lacomă şi cîrîitoare a găinilor.

Domnul Tudorel o admira de pe cerdac:

— Ia priveşte-o, Măriuca, parcă-i o contesă 1

— Ce contesă, o corcitură! răspundea cucoana Măriuca, cu un necaz care semăna puţin a gelozie. Contesă !... Mamă-sa era un soi rău, cea mai haimana dintre găinile noastre. Toată ziua umbla prin vecini, şi din ouăle ei ieşeau pui care semănau cu toţi cocoşii de peste garduri, numai cu al nostru, nu.. ,

Baba întinde peste cerdac, în palma făcută căuş, uri ou lunguieţ, fin, cu coaja transparentă.

Domnul Tudorel ia oul între două degete şi-i priveşte în zare :

— Uite ce delicat e, Măriucă. Parcă-i de sidef.

Măriuca lasă broderia pe genunchi, face ochii mici şi răspunde cu dispreţ:

— Ou e ăsta?! Nu vezi ce coajă subţire are?

— Dudule, zice baba, dac-am strînge ouăle Cochetei ş-am pune-o să le clocească ?

Măriuca rîde ;

— Să clocească Cocheta ?... Dar Cocheta nici nu-i în stare să cadă cloşcă !

— Dacă ouă, trebuie să cadă cloşcă.

Măriuca tace, surprinsă de acest adevăr anunţat cu atîta hotărîre de bărbatu ei. Iar baba, bucuroasă că a văzut oui nevătămat în palmă, se dus'e să-i cresteze cu cărbunele, cu semne pe care numai ea ştie să le dezlege, şi să-1 aşeze pe fîn în firidă.

Cocheta a ouat opt ouă tot aşa de lunguieţe şi de străvezii. Pe urmă a început să cîrîie, cu glas îngropat. Umbla pe sub garduri cu mişcări febrile şi se cuibărea în cătină, arţăgoasă şi zburlită.

Dar în loc să fie pusă pe ouă, Cocheta a fost ţinută sub robinetul cu apă rece şi vîrîtă sub covată, fără apă, fără grăunţe. Cînd i-au dat drumul, aşa flămîndă şi ciufulită cum era, a pornit de-a dreptul în cătină, cîrîind: Cocheta nu voia să se „răsclocească".

După patru zile Măriuca a trebuit să cedeze !

— O punem, babo, că nu-i chip.

Iar domnul Tudorel, din diplomaţie, şi-a ascuns satisfacţia.

Cocheta clocea. Cînd o scotea baba pe prispa bucătăriei, la mîncare, ciugulea două-trei grăunţe, lua o gură de apă şi fugea înapoi la cuibar, alarmată, parcă se temea să nu-i dosească cineva vreun ou, în fundul cămării, în panerul cu fîn proaspăt, nici nu sufla.

Din cînd în cînd întorcea ouăle, delicat. Apoi rămînea nemişcată, cu pleoapele lăsate, visînd. Părea că simte, cu emoţie şi cu reculegere, cum se înfiripă s'ub ea viaţa nouă din taină şi din necunoscut. Slăbise, năpîrlise. Cucuiul rar îi cădea peste ochi. Domnul Tudorel o privea cu milă şi înduioşare.

— Săraca I zicea el. Cînd mă uit la ea, parc-o văd pe Tincuţa, fata Păunei... De trei ani bătea fata asta drumurile, trăind cu cine apuca».. Cînd o prindea

Păuna pe-aeasă, o bătea pînă o lăs'a leşinată, dar a doua zi, cu părul smuls şi neagră de vînătăi, fugea cu altul, Ş-acuma, cînd mă duc în livadă şi mă uit peste zaplaz în ograda Păunii, Tincuţa stă la umbră şi coase. Coase bonetele şi cămăşuţe, şi uneori rămîne pe gînduri şi zîmbeşte într-aiurea. Parcă-i Cocheta noastră. . . Nu-i aşa Măriuco ?

Intr-o dimineaţă, strada paşnică s-a umplut de larmă. Herş lăptarul şi-a lăsat bidoanele în drum şi a luat-o pe ulicioară în vale. Veneau de acolo ţipete de femei şi murmur greu de mulţime adunată.

Domnul Tudorel a ieşit pe cerdac, nedumerit.

— Ce-o fi acolo, Măriuco ?

Măriuca a venit şi ea, cu ochii mari miraţi, cu un obraz mai roşu decît celălalt, şi-n păr cu fluturi albi de hîrtie.

Baba intra pe poartă, vorbind singură.

•— Ce-i, babo ?

— Ia, ticăloasa ceia de Tinca. .. Ce-I sol rău tot soi rău rămîne, duduită dragă. Tocmai cînd gîndea biata mă-sa c-o strîns-o de pe drumuri!

— Dar ce-a făcut ?

— Apoi, să vezi mata. .. ast'noapte, Păuna era dusă la o facere tocma-n piaţa Episcopiei, la nevasta lui Haralamb cel cu dugheana de peşte. Şi la miezu nopţii, o născut Tincuţa, un băiet... Şi cum era slngură-n casă, ce s-o gîndit ? O strîns plodul de gît, l-o învălit într-un şal vechi şi l-o vîrît stib pat. Vroia să-1 zvîrle azi-dimineaţă, în ziuă, pe rîpă. Cînd colo, iaca Păuna. „Ce-i cu tine, fată?" zice. „Nimica, mamă"... Se uită ea Păuna, înţelege, da' tace şi s-apucă să facă focul. Acu, vine o cumnată de-a Păunei, una Măndica de la Dancu, cu nişte pui la tîrg. Intră şi zice : „Da' ce-i cu Tincuţa de-i aşa de galbănă ? Nu cumva ! "... Şi face cu ochiul. Pe urmă zice : „Cumnată, eu las la dumneata coşul ista cu ouă şi mă duc cu puii în piaţă"... şi dă să bage coşul sub pat. Atunci a sărit arsă Tincuţa : „Nu te uita sub pat, Măndico!" Da' Măndica apucase să ridice macatul şi văzuse băietu mort. Atunci o-nceput să ţipe tustrele, şi-o sărit vecinii, ş-acu o venit s-o ridice pe alde Tincuţa cu jandarii...

Baba tace. Din ulicioară se porneşte vuiet de căruţă şi bocet de femei. Şi pe stradă trece, la pas, o trăsură largă cu doi cai. Un domn cu barbă caseă plictisit, aproape lungit pe pernele trăsurii. Pe scăunel, domnul Baston, subcomisarul, se trudeşte să-i explice ceva, gesticulînd cu mîinile vîrîte în mănuşi albe de bumbac.

— Pricuroru... şopteşte baba,

în urmă, zdruncinîndu-se pe caldarîm cu zgomot greu de fierărie, vine o haraba pe drugi. în faţă, lîngă Zaharia căruţaşul, un jandarm gros şi asudat ţine pe genunchi o cutie acoperită cu jurnal.

— Duiţă, vezi mata cutia ceia ?. .. Acolo-i băiet' Tincăi. . .

Culcată pe un mindir între drugii căruţii, învelită pînă peste cap cu o pînzătură, Tincuţa geme. La fiecare hop trupul chinuit îi tresare sub pînză, şi un plîns subţire, ca un scîncef de căţeluş lepădat, se aude fără întrerupere. în urma căruţei, cu broboada trasă peste ochi, Păuna boceşte ca după mort.

— Ferească Dumnezeu pe toată lumea ! zice baba într-un tîrziu, după ce pe stradă nu mai rămăsese decît pulberea aurie a dimineţii.

Pe prispa bucătăriei, Cocheta se umflă în pene, chemîndu-si la grăunţe puii încă neexistenţi.

Măriuca iese din bucătărie şi-i aruncă din treacăt o vorbă răspicată.

— Tincuţo !

Apoi zîmbeşte că a strecurat în sufletul domnului Tudorel veninul îndoielii.

Domnul Tudorel fumează sprijinit de stîlpul cerdacului. Se uită la găină şi-şi aminteşte de Tincuţa, de cozile ei castanii adunate cuminţi pe frunte, de faţa ei suptă şi resemnată. Scutură din cap *

— Nu se poate, Măriuco dragă. E cu totul altceva. Tincuţa şi-a strîns băiatul de gît de ruşine. Era un copii nelegitim. Cum s-ar fi justificat ea în ochii

lumii ? Societatea, burgheză şi ipocrită, ar fi condamnat-o, şi Tincuţa ştia asta. Pe cînd Cocheta noastră... Ce e mai legitim pentru o găină decît s'ă scoată pui ? Pentru Cocheta, puii sînt o fală, —- pentru Tincuţa, copilul era o umilinţă. Nu-i aşa, Măriuco ?

— Au ciocnit, conaşule! Piuie, duduie !

Baba urcă gîfîind scările cerdacului. Poartă în braţe cuibarul în care Cocheta stă încremenită, ascultînd cu încordare piuitul dulce de sub ea.

Domnul Tudorel a instalat-o, cu cuibar cu tot, pe un fotoliu de trestie. Măriuca Iese din casă, cu şorţ alb pe dinainte şi cu un fir de pătrunjel lipit de mîna umedă. Domnul Tudorel vîrî mîna sub aripa cloşteî şi s'coase în palmă o grămăgioară de borangîc abia uscat.

Puiul încearcă să se ridice pe picioruţele subţiri ca două chibrituri, cade pe-o coastă şi moţăie din capul cucuiat, cu ochii ca două semincioare negre.

— Are-un cucui mai mare decît capul! rîde Măriuca. Şi-şi şterge mîna de şorţ ca să primească în palmă puful călduţ şi moale.

— Parcă nici nu-ţi vine a crede că a încăput în coaja asta, cu cucui cu tot i

Şi domnul Tudorel aruncă peste cerdac o găoace pătată.

Deodată, Cocheta cloncăneşte agresiv, zburlită. Domnul Tudorel îi vîră sub aripă boţul auriu şi, repede, îşi trage mîna:

— Era să mă ciupeas'că...

Cocheta s-a ridicat în picioare. Se uită nedumerită la puişor, cînd cu-un ochi, cînd cu celălalt. Parcă nu-l recunoaşte.

Măriuca îşi acopere ochii cu mîna :

— Tincuţa!

Iar domnul Tudorel simte cum i se opreşte o clipă inima în loc.

Dar Cocheta, cîrîind dulce, se lasă uşor deasupra puiului, ocrotindu-l, maternă, cu trupul ei năpîrlit. sărac şi fierbinte.

IDILA

In grădina publică nu e nimeni. Jucătorii de tenis au plecat, după ce au adunat toate mingile rîsului lor risipite prin tufişuri.

La casa paznicului, pe pragul ferestrei deschise, un motan vînăt pîndeşte ceva în Iarbă, într-o atitudine preţioasă şi artificială de statuetă de ghips, înăuntru, în trunchiul de umbră dintre perdelele slimeMce, se vede mîna unei femei pare coase. Braţul gol se ridică şl se coboară pe o linie oblică din ce în ce mai scurtă. Pe urmă se opreşte : femeia pune aţă în ac.

în poarta cea mare, răzimat de stîlp, aşteaptă un bărbat tînăr. Chipul lui aminteşte pe „logodnicul" de pe cărţile poştale ilustrate, cel care se uită dulce în ochii unei femei de porţelan şi-i oferă un buchet de trandafiri sub care e s'cris cu poleială, cursiv: *„Soavenii"* sau „La *mulţi ani"*. Faţa lui palidă arată o nerăbdare plictisită.

Dinspre oraş vine, aproape alergînd, o fată. E îmbrăcată simplu, în negru. De sub pălărioară, ochii înguşti clipesc neliniştit, şi un surîs silit îi arcuieşte gura subţire.

S-au întîlnit. Le stă bine alături. Silueta discretă a fetei corectează înfăţişarea cam pretenţioasă a bărbatului. Pornesc spre grădină. Şi îndată, armonia grupului se strică: el calcă neaşteptat de vulgar, stăruind cu nădejde pe fiecare talpă. Mersul ei e plutitor, imaterial, — un *lied* cîntat la vioară în timp ce trece pe stradă fanfara cu alămuri tari a unui regiment.

Vin încet, departe unul de altul; Printre ei ar avea loc să treacă o pereche de îndrăgostiţi. Se aşează sub saicîm, lîngă casa paznicului.

___"N/f>î œ4>+îj4-*0*

o-vxu. a^tcjj^i uc JLJLJLUIL *i

El apleacă spre fată chipul pe care nu s'e citeşte nimic : o oglindă într-o casă părăsită.

— Nu...

Umbra frunzişului mărunt se răsfiră pe alee. La fereastră, mîna cu acul s-a tras în umbră. Şi totuşi, este cineva acolo. Motanul îşi arcuieşte spinarea ca sub o mîngîiere apropiată.

Fata întreabă, fără veste .

— Ş-acuma, eu ce fac ?

Tovarăşul ei se uită în altă parte.

— Ţi-am spus de la început ce-ar trebui să faci. Dai dacă n-am cu cine mă-nţelege ! E simplu — şi toate ar fi ca şi mai înainte. .. Te-ai mai gîndit, d. ieri ? Tot nu vrei ?

Fata răspunde înăbuşit :

— Nu pot, mă tem.. . Mai bine mor

El zîmbeşte cu puţin dispreţ :

— E^i *o* proastă. Ar fi aşa de simplu ! Cîte nu fac aşa... şi pe urmă se mărită şi. ..

Fata a închis ochii. Pe obrajii prea albi, ploapeie par pete de umbră.

— Iar te superi ? Uite, nu mai zic nimic. Cum vrei tu. Iţi spun numai că ar fi fost aşa de comod. . . Şi pe urmă, desigur, mai tîrziu, în alte condiţii. . . Dar dacă tu nu vrei.. . Apoi, puţin declamator, pozînd pentru ei, nu pentru ea : Uite nu mai stăruiesc. Cum vrei tu. . , Doar n-am să te las aşa, ce Dumnezeu ! N-ai tu atîta încredere în mine ? Sînt om în toată firea. . . Cînd îi găsesc acasă pe bătrîn ?

Ea nu s-a clintit din loc. Rosteşte, cu glas ostenit:

— Paul, eu nu-ţi cer nimic.

El ridică dintr-un umăr, jovial, cu îngăduitoare superioritate:

— Lasă fleacurile. Cînd îl găsesc ?

~ Pe tata ? Cînd vrei, după şase.

Cestul ei de recunoştinţă s'-a frînt de la mijloc. Mîna i-a căzut între ei, pe bancă. El o priveşte nedumerit :

— Asta mai lipsea acum, să plîngi. Găs'eşti că eşti de plîns, tu ? Ştii, nu e tocmai măgulitor pentru mine. . . Alta-n locul tău... Apoi cu severitate: Linişteşte-te, că te vede lumea.

Mîna lui s-a lăsat peste mîna ei, distrat, ca din greşeală. Ea a rămas cu ochii plecaţi şi cu un zîmbet străin pe gura tristă.

De departe vine zvon înfundat de muzică lăutărească. Se aude gîfîitul tobei şi, plutind distinct în văzduh, un tril limpede şi uşor de clarinet.

Motanul cel vînăt se joacă pe alee. Se joacă, joc viclean, cu un gîndac. Gîngania şi-a păturit piciorușele la piept şi face pe moarta sub carapacea ei de tuci* Pisoiul se trage la o parte şi se aşează pe pîntece, nepăsător. După un timp, gîndacul întinde o antenă, pe urmă un picioruş de aţă. Aproape în marginea peluzei, îl aşteaptă tainiţa lui, ca urma unui baston înfipt în pămînt. Dac-ar ajunge pînă acolo. . . Şi repede, cu o grabă timidă, se îndreaptă spre adăpost. Dar laba motanului îl ajunge din urmă şi-l aruncă înapoi,

— Paul.. .

Pantoful mare de antilopă bătea în aer tactul muzicii depărtate. Şi-a întrerupt mişcarea şi stă cu vîrful în sus, întrebător.

— Ce-i ?

— Paul, să vin mîine la.. . noi ?

El rîde, uşor enervat :

— De asta-ţi arde ţie acum ?.. .

Şi pantoful reia tactul săltăreţ al muzicii.

în poarta grădinii s-au ivit două bătrîne. Una e înaltă, îmbrăcată cu îngrijire. Pe toca legată sub bărbie cu panglici late de *moire,* stau mirate, cu înfăţişare ele chipurf omeneşti, trei pansele de catifea violetă, cît palma de mari. Cealaltă, îmbrobodită cu o dantelă, merge ghemuită sub pelerinuţa veche. Cea înaltă întinde gîtul şi-şi subţie buzele :

— Iaca, iar ne-o luat-o alţii înainte ! N-o mai găsit loc decît pe banca noastră. .. Asta-i tot din pri-

cina dumitale, coană Eleoicu, că pînă ţi-ai băut cafeaua, o scăpătat soarele după Episcopie...

Cealaltă răspunde, împăciuitoare:'

— Lasă şi mata, madam Raîcu, nu te supăra... Mergem lîngă havuz, că-i mai răcoare...

Dar fără veste glasul i se înviorează. Parcă se lovesc între ele, cu veselie, ciocănele de lemn uscat:

— Ia uite, frate, Anişoara lui Popazu cu băietu lui Albu. Am auzit eu că-s în vorbă, da' parcă nu-mi venea a crede... Halal de fetele lui Popazu. Pe cea mare, pe Olga, o ţine un inginer, da' încalţe aceea-i frumoasă. Asta? Mărunţică, spălăcită, şi ia priveşte pe ce mîndrete de băiat pune mîna!... Eh, dacă-i noroci

CUCOŞEII

In fiecare zi, la acelaşi ceas al după-amezii, femeia cu cucoşei trece spre şcoala primară. De departe o aud cum strigă, la intervale regulate : aruncă scurt şi gros cele două silabe de la început, parcă ocărăşte, şi fără veste o ia pe a treia cu o octavă mal sus, cu glas metalic, prelung ca un fir de gumă care se întinde şi se subţie mereu, fără s'ă se rupă, pînă ajunge invizibil.

— Cu-eo-şeeeeei...

înaltă şi osoasă, femeia duce pe şold, ca o căsuţă de culbec căzută de la locul ei, coşul mare de nuiele căptuşit cu tifon. De sub batista tivită cu mărgele roşii, ochii ei de stăncuţă privesc în jur cu un fel de duşmănie, ca şi cum toată lumea i-ar fi datoare cu ceva. Chipul neclintit nu tresare nici cînd ies de prin ogrăzi copiii, buluc, gîfîind, aducînd în pumni banul căpătat la repezeală, în ultimul moment, sub presiunea rugăminţilor ce nu sufăr amînare. Femeia se opreşte, măsoară cucoşeii cu cănită de faianţă şi răstoarnă spuma uşoară în căuşul palmelor întinse. Nu spune o vorbă, nici nu zîmbeşte. Numai cînd strigă, gura creaţă i se desface ca pentru rîs. Dar îndată ce firul glasului i se rupe, gura i se închide scurt, parcă prinde din zbor o gînganie, şi faţa ei îşi reia expresia de totală nepăsare. ..

Pe privazul ferestrei, vîntul mi-a aruncat o floare de zarzăr, proaspătă şi înfiorată ca un „cucoşei'' abia

desfăcut din pojghița de aur a grăuntelui. Mă uit la ceas. Sînt aproape două. De ce nu trece astăzi femeia cu cucoşei ?

Pe stradă, oamenii trec fără grabă în căldura nouă, înțepătoare. Un băiat cu geanta în spate vine în mers sîcîit, privindu-şi mereu pulpele goale neatinse încă de arsura soarelui. Din închisoarea călduță a ciorapilor de lînă, picioarele lui au scăpat azi, pentru întîia oară, la aer.

Mă uit în susul străzii. O ață scămoşată de nor se mistuie, aninată de streşină. Punctişoarele lui de lumină coboară şi urcă în văzduh o dată cu privirea mea. Nu le văd forma, pentru că nu le pot prinde cu ochii : cum încerc să mă uit la unul singur, toate încep să se împrăştie, sclipind. Dar le presimt sferice, globuri minuscule de cristal în care s-a prins cîte o scînte» ioară de soare — şi atît de uşoare, încît greutatea imaterială a privirii mele e destul ca. să le risipească, ca de o suflare de vînt.

—- 'Coşei ? 'cosei ?

A schimbat primăvara glasul femeii cu cucoşei '<

Mă aplec peste fereastră : nu văd nimic decît lumină.

— 'Cosei ?.. .

Panerul e acelaşi, dar îl poartă pe-un şold, nepăsătoare, o fată cu capul gol, cu părul uşor ca un abur în jurul obrazului rumen, de lipovancă. Vine fără grabă şi strigă alintat, parcă ar întreba pe cineva anume, de-aproape, cu familiaritate şi îndemn. îşi saltă coşul şi întoarce spre mine gura arcuită de zîmbet şi ochii micşorați de soare. Trupul mlădios şi mic se mişcă în voie sub rochița albastră.

Dintr-o ogradă, un pisoi alb a zvîcnit peste gard şi a trecut drumul din cîteva salturi. în urma lui, un cîine roşcat, crunt şi mustăcios, şi-a repezit pe sub poartă capul şi labele de dinainte şi se zbate lătrînd ascuțit, cu partea de dinapoi a trupului prinsă între pămînt şi stinghie. Pisoiul s-a urcat pe gardul de peste drum, şi acolo, calm, fără o privire spre furia zadarnică a duşmanului, îşi spală delicat lăbuțele de ouf.

Fata cu cucoşei trece strada, tiptil. Pisoiul o lasă să se apropie. Dar, fără veste, sare în ogradă. Fata rămîne cu mîna întinsă.

•— Prostuțule I

Se uită în lungul drumului, ca şi cum n-ar şti încotro să apuce. Mai strigă o dată, de mîntuială : „'Cosei!"... Şi o ia încet, cu gîndul aiurea, spre şcoală.

Femeia cu cucoşei se întorcea întotdeauna pe înserat cu coşul gol. în seara asta copiii au trecut de mult spre casă, imbrîncindu-se şi stîrnind cîinii de prin ogrăzi. Pe unde o fi rătăcind fata cu cucoşei ?

Tîrziu. Pe strada deasupra căreia castanii desfac, din mugurii cleioşi, stele verzi şi crețe căptuşite cu scamă, s-au oprit la vorbă o fată şi un băiat. El, prea firav, cu chip de copil bătrânicios, e îmbrăcat cu cochetăria îndoielnică şi cam suspectă a tinerilor de suburbie, fără meserie precisă. Poartă guler îngust şi cravată țipătoare, şapcă în pătrățele zvârlită cam pe ceafă şi o şuviță de păr negru de-a curmezişul frunții înguste. Zîmbeşte viclean şi încrezut, aplecîndu-se cu gura aproape de gîtul fetei. Ea... — e fata cu cucoşei. S-a aşezat pe o bancă, se sprijină cu amîndouă mîiniie de scîndură şi-şi leagănă înainte şi înapoi picioarele, cum fac copiii cînd stau pe scaune prea înalte. Nu se uită la tovarăş, nu se uită nicăiri. Privirea-i mirată şi nouă alunecă peste toate cîte-i sînt în preajmă şi sUrîde, încurcată, nehotărîtă încă, dar fericită. Soarele cu abajur roşu o bate pieziş. Părul ei, fumuriu în partea umbrei, e de aramă caldă în lumină.

Jos, lîngă bancă, a rămas uitat, răsturnat pe-o coastă, coşul aproape plin cu cucoşei. Şi-n praful drumului s-au risipit steluțe albe — de parcă o creangă invizibilă a scuturat acolo flori proaspete şi uşoare de zarzăr. Iar pe gard, un vrăbioi guşat aşteaptă placid plecarea oamenilor, s'ă le culeagă.

ÎN TREN

Dealurile se desfăşoară legănat, pînă-n pînza violetă a depărtărilor. Cîte o şuviţă de arătură, proaspătă şi unduitoare, urcă şi coboară lin, ca o rîmă uriaşă, coastele abia stropite cu verde tînăr. Lanuri aspre de păpuşoi înalţă din ţarina uscată ţepii strujenilor de astă-toamnă. Un plug singuratec pe o culme de deal pare, cu omul şi cu vitele laolaltă, o gînganie neagră trudind încet şi fără spor la hotarul cerului. Şi te aştepţi s-o vînture de acolo, ca pe o pleavă, curentul subţire şi statornic ce cîntă de-a lungul vagoanelor.

^ Pe un dîmb, aproape, o fată năltuţă şi îngustă-n şolduri, cu bondiţă roşie şi cu mîinile vîrîte subsuoară în răscroiala mîneeilor, s'e uită la tren şi rîde. Soarele îi poleieşte obrajii. Doar ochii i-au rămas în umbră, sub streşina broboadei galbene. în jurul ei, cîteva oi roşcate, cu lîna bătută-n scai, pasc nepăsătoare. Nici nu ridică ochii spre tren. Numai un mieluţ brumariu s-a speriat, a făcut într-o parte un salt stîngaci, graţios şi comic, şi a rămas aşa, înţepenit pe picioarele prea groase şi prea lungi pentru el.

Soarele alunecă, portocaliu şi fără lustru, după linia zimţuită a munţilor, atît de transparenţi şi de ireali, de parcă ar fi creste împietrite de nori. Pe lîngă noi trec, grăbite, acoperişurile roşii ale unui spital şi un pîlc de pădure de culoare indecisă: se grăbesc să nu le apuce noaptea pe drum. Pe urmă, fumul locomotivei se lipeşte de geam, fluturîndu-şi faldurii albi. Şi la adăpostul lui, apusul se mistuie în singurătate şi-n pustiu,

P
i

Locomotiva fluieră ostenită. Ne oprim în gara unui umil tîrg moldovenesc, pe care tristeţea înserării îi cufundă mai adînc în noroi şi-n sărăcie. Cineva a răsucit butonul luminii. Întunericul a oblonit de tot ferestrele.

Uşa se dă ia o parte cu sfială :

— Vă rog, este vreun loc ?

O femeie, de o tinereţe îndoielnică şi îmbrăcată simplu, se uită în compartiment. Nimeni nu-i răspunde. Domnul de lîngă uşă doarme. Ceilalţi doi discută poli» tică. O cucoană bătrîioară, cu pene multe pe pălărie, moţăie de somn. Alta, cu înfăţişare de pedagogă de pension, citeşte un jurnal, aruncînd din cînd în cînd priviri severe tovarăşilor de drum.

în spatele femeii, o slujnicuţă ţine în braţe un pachet de şaluri.

— Vă rog, sînt cu copil mic...

Domnul din colţ aruncă vecinului său o privire subţire :

— Mai ales1

Uşa s-a închis. Pe culoar, ghemuită pe un geamantan, femeia a luat copilul pe genunchi şi şi-a descheiat paltonul la piept.

Domnul care dormea a deschis deodată ochii, foarte treaz :

— Cum se pornesc, domnule, cu copiii la drum pe o vreme ca asta ? Eu, unul, nu înţeleg.

— Şi-o fi închipuind, poate, că ne face plăcere să ne scîncească plodul la urechi...

•— Ş-apoi, nici nu-i decent, cînd nu mai eşti tînără, să-ţi arăţi sînul gol de faţă cu bărbaţi^ străini. ..

Un rîs' uşurel se apropie pe culoar, în dreptul uşii sclipesc doi ochi tineri,

— A, ş-aici e ocupat!. ..

Dar cel mai tînăr dintre bărbaţi a sărit în picioare :

— Poftim, domnişoară... pentru mata se găseşte loc.

în compartiment intră parfum de toporaşi. Şl-n urma lui, o fată cu braţele încărcate de pacheţele.

— Dar dumneata unde-al să stai ?

— încăpem, domnişoară, Oamenii buni se-mpacă. . .

Domnul cel politicos, destul de subţire, se subţie încă să facă loc fetei. S-au aşezat alături, strînşi unui lîngă altul. Vorbesc şi rîd, ca şi cum s-ar cunoaşte de cine ştie cînd. Deodată, fata se suceşte pe loc.

— Uitucă ce-s! Mi-am uitat valiza pe culoar !

Se ridică. în uşă se opreşte, îşi scoate pălărioara şi o aruncă pe canapea :

— Aşa... ca să-mi ţie locul.

Şi iese cu părul zburlit, rîzînd.

Cucoana cea severă se apleacă spre domnul cel rămas pe-o jumătate de loc şi-l întreabă, acră :

— Mă rog, cine-i duduia ?

Domnul şi-a scos din buzunar o oglinjioară, îşi priveşte cu atenţie cărarea şi-şi îndreaptă cravata. Zîmbeşte pălărioarei şi răspunde, cu ochii la ea :

— Nu ştiu, n-o cunosc. Dar e tare drăguţă... Şi-apoi, cum să laşi o femeie să stea afară pe frigul ăsta ?. ..

în acelaşi timp, de pe culoar răzbeşte pînă la noi pîîns cu sughiţuri, de copil necăjit.

ÎNTRE DOUĂ GĂRI

De-a lungul peronului încins de arşiţă tresare, uşor şi răcoros, glas de clopoţel. Trezit dintr-odată cu rîs copilăresc din somnul amiezii, clopoţelul parcă a luat-o singur la fugă. Ruptă din cadrul ferestrei, gara necunoscută se desprinde şi dispare. O vreme, asfaltul mai curge lin în urmă, pe lîngă vagoane. La umbra iluzorie a unui stîlp, un domn cu şapcă roşie trimite spre tren, din paranteza mustăţilor subţiri, un căscat prelung. Bătaia roţilor îşi accelerează ritmul somnoros. Ca trasă de sfoară, cortina plopilor îşi dă faldurii la o parte. Peisajul întrerupt o clipă îşi reia lunecarea domoală. Prin văzduhul care joacă în unde repezi peste depărtările nesigure se aprind şi pier puncte de foc, ca sclipirea unor faţete de metal.

în cutia de fier a vagonului, aerul e greu şl fierbinte, îl trag cu gura deschisă, printre dinţi, ca pe un lichid. Respiraţia ajunge de la o vreme un act conştient, obositor. Ţi-e frică, parcă, să nu uiţi să respiri.

în colţul de lîngă geam stă nemişcată o femeie. Pălăria ei, fără dată precisă în catastiful modei, îi umbreşte chipul aspru de gospodină trecută şi necăjită. Uneori deschide gura, parcă ar vrea să ofteze, dar se răzgîndeşte. Sub pleoapele strînse, ochii parcă dorm. Numai mîiniie, în mănuşi negre de aţă, tresar fără astîmpăr: mîngîie moale catifeaua poşetei, pipăie stofa rochiei ori se încleştează una de alta.

O uşă s-a izbit, aproape. Pe culoar răs'ună glasuri şi paşi. Trei tineri, la fel ca îmbrăcăminte şi înfăţişare,

se opresc în uşă. îşi poartă pălăriile subsuoară, îşi scutură cu impertinenţă părul dat peste creştet şi zîmbesc toţi cu acelaşi zîmbet aninat la acelaşi colţ al gurii. Unul duce în mînă, cu precauţii, o cutie neagră, prinsă, în cătărămi de nichel : un patefon. Distrat, face un pas în compartiment. Dar altul îi arată cu bărbia femeea de lîngă geam, încreţindu-şi simetric obrajii. Şi toţi trei, încreţindu-şi obrajii ia fel, trec în compartimentul de alături.

In curînd fumul de tutun răzbeşte la noi, albăstrind în straturi plutitoare aerul compact. Tinerii vorbesc toţi trei deodată, dar rîd pe rînd. întîi izbucneşte unul, pe patru note joase şi egale, parcă zgîndăreşte o coardă de ghitară. îndată începe altul, subţirel şi tremurat, ca o fată, şi abia într-un tîrziu rîde ai treilea,, gîlgîind şi amestecîndu-şi rîsul cu vorba :

— *Epatant, mon cher!*

De la o vreme, în compartimentul de alături s-a făcut tăcere. In liniştea călătoare se aude bîzîituî tenace şi amorţit al unui bondar rătăcit în tren, Şi deodată, un stinet străin, neaşteptat se insinuează în monotonia odihnitoare a zgomotului de roţi învelite, parcă, în postav. Patefonul de alături s-a pornit iar să cînte. Un fir de melodie subţirel şi pur, — o aţişoară de sticlă ce se sfarmă în cîntec dulce şl firav. Apoi, melodia se răsuceşte brusc. Grav şi blînd, un glas de femeie ia o notă joasă, o pierde, o reia şi urcă liniştit, abia modelînd cuvintele. O tristeţă potolită, fără aclîncime, dar fără banalitate, se desprinde şi din melodia ciudată şi din glasul suav al cîntăreţei, evocînd peisagii calme şi vechi sub bruma unui cer senin.

Femeia de lîngă geam s'-a îndreptat. Poşeta i-a căzut de pe genunchi, cu sunet mărunţel de chei, Ochii ei, cenuşii şi fără lustru, se uită ţintă într-un singur punct, de parcă între noi s-ar fi ivit, numai pentru ea, o umbră. Un zîmbet îi chinuieşte colţurile gurii, Apoi, ghemuită iarăşi în ungherul ei, îşi acopere obrajii cu palme şi îngînă umilit, cu vorba ruptă **ele** plîns i

— Iartă-mă, domnişoară... Aista-i cîntecul băiatului meu, sublocotenent ia Tecuci... Aseară am primit telegramă că s-a prăbuşit cu avionul. , . nu ştiu dacă-l mal găsesc în viaţă. .. Ş-aista-i cîntecul care-i plăcea Iui, ...

Străina a tăcut. Umerii firavi i s'e zguduie tot mai rar, pe cînd în compartimentul vecin porneşte, cu formidabil brio, aria lui Figaro eîntată de Tita Ruffo.

DOMNUL VENCESLAV

Domnul Venceslav are ochi albaştri ca ai păpuşilor de porţelan şi neastîmpăraţi ca argintul-viu. în tinereţea lui zbuciumată a făcut îndelung cunoştinţă cu închisorile ţariste — căci domnul Venceslav e rus —• şi a trăit ani grei în îndepărtatul Iakuţk, ca exilat politic, îi place să povestească, şi povesteşte frumos. Cînd îşi aduce aminte de tovarăşii de pe vremuri, bărbuţa căruntă şi triunghiulară îi tremură de emoţie, şi glasul lui capătă mlădieri adînci şi calde.

Pentru fiecare din evenimentele zilei, domnul Venceslav găseşte în amintirile lui o anecdotă potrivită şi totdeauna originală. înainte de a începe, stă puţin pe gînduri, ca un om care pregăteşte o surpriză. Ochii i se micşorează şi, deasupra frunţii adunate peste sprîncene, chelia-i creşte mai înaltă şi mai lucie.

Azi domnul Venceslav e supărat: i-au degerat doi hulubi de rasă, şi un curcan nu ştiu ce are, că nu vrea să mănînce. ..

Vorbim despre politică. Domnul Venceslav, profund pesimist, clatină din cap cu neîncredere. Vocabularul lui exotic, deseori inedit şi totdeauna pitoresc, nu are, ca să exprime nemulţumirea fată de oameni şi de Dumnezeu, decît un cuvînt :

— A, bestie !. ..

încerc s'ă-l provoc:

— în definitiv, e chestie de principii. ..

Chelia domnului Venceslav se face roşie, parcă se răsfrînge în luciul ei un apus de soare.

— Principii ?... Dar cine ştie azi ce-s acele principii ? Una-i programul politic, şi alta-s principiile. Lumea nouă îşi poartă principiile aşa cum îşi poartă condamnaţii lanţurile la picioare : în silă. Abia aşteaptă s'ă scape de ele. Şi cum au ajuns unde au vrut s-ajungă, aruncă principiile în cel dintîi şanţ... A, bestie!... Noi pentru principii mergem la ocnă. . . Uite, mi-am adus aminte de unul Ţîplov, un exilat din Siberia... Avea şi el principii, ca şi tineretul politic de care vorbeşti mata...

,.. Era Ţîplov acela un hoţ ordinar, pe care întîmplarea îl azvîrlise în aceeaşi temniţă cu noi, „politicii". Pentru cîteva copeici, făcea în locul nostru toate trebile grosolane şi înjositoare la care ne osîndea stăpînirea, ca şi cum temniţa nu era pentru noi destulă osîndă. Ţîplov spăla pe jos, Ţîplov ducea ciubărul, Ţîplov ne făcea toate comisioanele, mai ales pe cele clandestine. Era tare viclean şi îndemînatec şi avea mare talent să ne poarte corespondenţa cu tovarăşii de prin alte închisori. Dumnezeu ştie cum făcea. Banditii ăştia îşi făcuseră o adevărată organizaţie secretă, vastă şi cu fire multe şi încurcate înadins' ca să nu le poată descurca poliţia. De altfel, fără ei viaţa „politicilor" ar fi fost iad.

Ţîplov trăia în intimitatea noastră şi asista la discuţii. Stătea de obicei în picioare, c-un umăr rezemat de zid şi-şi scărpina întruna vîrful nasului. Asculta şi înţelegea. Nu era băiat prost.

Pe vremea aceea, unul din noi trebuia neapărat să scape. Aşa cereau interesele organizaţiei noastre. Sorţul a căzut pe Dalhuşin, un student, un băieţaş bălan, slab şi mititel şi timid. Ţîplov a luat pe seama lui evadarea. El a făcut planul, el le-a pus toate la cale. Nouă nu ne spunea nimic. Făcea numai cu ochiul şi plesnea din degete şi-şi scărpina nasul, semn că afacerea merge bine. într-o dimineaţă a zis atîta :

— Azi.

Şi-n ziua aceea au dispărut amîndoi, el şi cu Dalhuşin. în urma lor a fost zarvă mare : percheziţii, interogator. . . Atunci mi-au luat mie fotografia Masei, a fetiţei care-mi murise. . . A, bestii 1

Peste vreo două zile, Dalhuşin a fost adus înapoi, îl prinseseră într-o pădurice, unde se ascunsese cu Ţîplov. Stăpînirea i-a, îngreuiat pedeapsa: l-a pus la „secret". De Ţîplov nu ştiam nimic.

Au trecut aşa vreo două luni. într-o zi ne pomenim cu Ţîplov. Era voinic şi plin de sănătate. Ne-am îmbrăţişat ca nişte fraţi, parcă venea de gustul lui. Nu mai era acum condamnat de drept comun. Fuga cu Dalhuşin îi schimbase eticheta şi-i dăduse oarecare prestigiu : era şi el „politic", ca şi noi.. .

Ca şi înainte, Ţîplov spăla pe jos şi căra ciubărul pentru cîteva copeici. Dar făcea lucrurile astea altfel, cu aerul că ne face o concesie. Vorbea mereu despre „principiile" lui şi ţinea la distanţă pe condamnaţii de drept comun. Chiar pentru noi, „politicii", avea parcă un pic de dispreţ. Ceea ce nu-l împiedica să facă datorii în contul nostru la cantină.

Şi într-o seară ne-a povestit cum I-au prins jandarmii pe Dalhuşin.

— Iaca... într-o pădurice de mai mare dragul, pe Dalhuşin, mititel de se putea ascunde după o surcică, l-au luat ca din oală... Eu, dacă m-aş fi ridicat în picioare, aş fi fost cu un cap mai înalt decît păduricea, — şi iaca, pe mine nu m-au prins. .. Cînd vă spun eu că voi, „politicii", nu sînteţi buni de nimica ! Voi nu ştiţi decît carte. Slavă Domnului, am şi eu principii, dar asta nu înseamnă că trebuie să fiu prost. . .

Ţîplov a scuipat printre dinţi pînă-n celălalt capăt de sală şi şi-a scărpinat nasul, emoţionat.

— Principiile, fraţilor, sînt mare lucru. Un om fără principii e o vită, mai rău decît o vită. E un. .. e o... nici nu ştiu ce e ! Un om fără principii nu-i nimic, asta-i i Aşa eram şi eu înainte, dar acu. ..

După ce l-au prins pe Dalhuşin, am rămas' singur în pădurice. Am stat aşa, într-un cotlon, vreme de cîteva ceasuri. Dădea frunza verde pe copaci, fraţilor 1 Şi o păsărică cenuşie ciripea deasupra mea şi sărea din crenguţă-n crenguţă de parc-o apucase ceva. Ş-o mulţime de gîngănii de-ale pădurii veneau şi se uitau la mine cu ochi speriaţi... Şi cum stam aşa, singur cu frunza verde şi cu păsărică cea nebună, aud un zgomot de roţi şi de copite. Scot nasul din cotlon şi mă uit. Cît ţine pădurea, nimeni. Soldaţii şi cu Dalhuşin erau cine ştie unde. Numai pe drumul dinspre tîrg venea o droşcă, şi-n droşcă era unul, Ivan Ivanîci, un morar de prin partea locului. Un hoţ ş-un tîlhar, fraţilor, un om fără principii. Dar bogat. . . Venea de la iarmaroc. Şi dacă venea de la iarmaroc, ştiam eu că are ruble multe.

Ei, cîţi Ivan Ivanîci au rămas aşa, în urma mea, cu ochii holbaţi, la o margine de drum ! . . .

Mergea omul cu calul la pas şi cînta. Se cunoştea că făcuse afaceri bune. Era să sar .. . Dar mi-am adus aminte de principii..... Principiile, bătu-le-ar ! . . . Mi-am băgat pumnul în gură şi m-am tras înapoi în cotlon. Ţineam ochii închişi, dar aşa cu ei închişi, tot îl vedeam pe Ivan Ivanîci cum trece, gros, şi sătul, şi asudat, şi doldora de ruble. Şi cînta un cîntec de dragoste, porcul ! Se vede că băuse. Şi mie mi se părea că nu merge droşca pe drum, ci un sac cu ruble de argint care făcea la hopuri : ling-lang l ling-lang I .. . Şi nu se ducea dracului mai iute, mergea ca după mort. . .

Ei, dacă nu făceam eu prostia ceea, atunci. . . Rămânea el Ivan Ivanîci la marginea drumului, cu ochii holbaţi şi se ducea droşca goală acasă, la nevastă, dar eu m-aş fi făcut om chiabur, n-aş fi acum un păcătos de „politic" ca voi...

Ţîplov a scuipat iar, cu ciudă şi cu dispreţ, printre dinţii din faţă, depărtaţi unul de altul parcă anume pentru acest exerciţiu. A oftat:

•— Ce să fac dacă nu m-au lăsat principiile?... S-a dus Ivan Ivanîci în treaba lui, beat şi plin de bani. S-a dus în casa lui şi la nevasta lui. . . îmi pare rău, iaca, îmi pare rău. De ce să nu spun ? Puteţi voi să rîdeţi, dar mie îmi pare rău. Parcă aud şi-acuma cum suna droşca pe drumul uscat : ling-lang ! ling-lang 1 ca un sac plin cu ruble de argint. Da' ce era să fac ? Principiile, fraţilor, cu care mi-aţi stricat voi capul i Principiile, lua-le-ar dracu s'ă le ia !

PRIMĂVARA

Prin crăpăturile asfaltului, printre pietre, oriunde a putut să se adune o grămăgioară de ţarină, răzbesc fire mărunte de iarbă, ca şi cum nu ştiu ce gîze fricoase ar scoate din adînc antene subţiri şi crude, să pipăie cu ele văzduhul.

Roşii, cu spinarea punctată cu negru, ies la soare gîndacii-domaiului. Aleargă fără spor pe trotuarul cald, dormitează pe zaplazurile umede ori se prind doi cîte doi, ca nişte paftale de mărgean căzute din cingătoarea unei zîne cît degetul de mică.

Dintre ostreţele gardului s-a arătat o găină neagră cu creasta ca o agudă coaptă şi cu picioarele în cizmuliţe de crustă cenuşie, cu pinteni. Se uită atent de-a lungul străzii. Pe urmă, cu pliscul ei de baga, începe să culeagă tacticos, una cîte una, gîzeile roşii şi măruntele. Şi ele nu se feresc, ci se lasă culese cu nepăsare*

Toc ... toc . . . toc .. .

Le-a isprăvit. Cu foarfecele pliscului, găina taie acum firele de Iarbă. Le ia pe rînd, de jos. Şi firele de iarbă nu se trag nici ele în pămînt, la întuneric şi la adăpost.

Pe urma, găina se duce să se scalde în gunoiul de lîngă poartă. Se zbate pînă cînd îşi scobeşte un cuib călduţ şi rămîne cu ochii închişi sub pleoape tulburi, cu tuleiele aripilor răsfrînte, cu tot trupul destins, într-o atitudine de fericire deplină de infinită gratitudine faţă de Ace/la care plămădeşte în fiecare primăvară viaţa nouă, anume ca să aibă ce ciuguli găinile. . .

Deasupra ei, cerul nevinovat rîde copilăreşte în triluri mărunte, străvezii şi tremurătoare, de aburi albi.

VIATA

în lilieci, pe fiecare vîrf de creangă, strugurașii vineţi s-au desfăcut din pănuşa frunzelor şi aşteaptă să vie vint cald să le despice bobitele, în soare.

E încă lumină, o lumină brună, în care se topesc laolaltă conturul lucrurilor şi umbra lor. Şi stelele stau la îndoială dacă să se aprindă sau nu . . .

Apusul e însemnat cu o singură dungă de topaz, pe care se taie, în negru, un turn vechi de biserică.

Un gîndăcel, cît un sîmbure de prună vine dintr-aco!o, pe urmă altul, pe urmă mai mulţi. Vin cărăbuşii. Vin mereu, în zbor răsucit şi auriu, de parcă-i răstoarnă peste dealuri cuibul de piatră scumpă al apusului.

Am prins unul. E uşor şi uscat, ca de hîrtie. Mi se urcă de-a lungul braţului cu paşi mărunţi, abia simţit. Antenele scurte, cu cîte o măturiţă la vîrf, se agită, îşi desface foiţele de celuloid ale aripilor, îşi ia zborul şi se mistuie, străveziu, în văzduh.

Apusul s-a stins, a suflat vîntul peste el, ca într-o luminare. Cărăbuşii vin acum din toate părţile deodată,, tot mai mulţi ; o ploaie orizontală cu coji de alune. Dau buzna, în bîzîit unison, se anină prin frunziş şi se izbesc, orbeşte, de obstacole. Cîte unul trece în zbor drept şi susţinut, fără să se încurce în firele drumului zăpăcit al celorlalţi. Şi vin mereu, trec străvezii prin dreptul ferestrelor luminate, se caută, se feresc, se găsesc şi cad p, jos, foşnind în umbră. Tot văzduhul, toată noaptea e a lor. Murmurul cald şi uscat al zborului lor fără număr e tot atît de larg şi de nestăvilit

ca şi foşnetul vîntului în frunzişul toamnei ori ca şi cîntecul dezgheţului în martie . . .

închid ferestrele şi sting lumina. Cîte un gîndăcel înnebunit se mai izbeşte din cînd în cînd — proiectil imponderabil •— în geamuri.

A doua zi dimineaţă vîntul clatină în linişte vîrful liliecilor. Mărgelele mugurilor — fiole minuscule cu parfum amar — au plesnit ici şi colo : stele subţiri de liliac „nemţesc", flori roşcate şi rotunde de liliac altoit, ţinte mici şi albastre de liliac bleu şi spumă de sidef pe liliecii albi.

Iar pe jos, pe nisipul cărărilor, cărăbuşii blonzi stau cu pîntecele inelate în sus, cu aripile concave desfăcute într-o ultimă încercare de zbor, cu antenele veştede şi cu piciorușele de sîrmă tresărind abia, în agonie.

CALD

Deasupra mănăstirii, pe culmi, brazii înfig vîrfurile ascuţite cie umbră în văzduhul de metal topit. Copaci -venetici — fagi roşcaţi, mesteceni albi şi arini aurii — îndulcesc ici şi colo verdele aspru al codrilor de brad.

Pe streaşină gardului cu draniţă zburlită, un pis*oi vînăt cu motocei de lînă la gît doarme întins Ia soare* Poarta se deschide alene. Maica Zinaida, înhobotată în văluri lungi mohorîte, se strecoară fără zgomot în ogradă. Pisoiul desface abia linioarele oblice ale ochilor şi-şi întîmpină stăpîna cu un căscat trandafiriu.

Tufe de fasole înălţate pe araci au adunat sub ele toată umbra searbădă a grădinii. De o parte şi de alta a cărării, gladiole înalte, eonduraşi pintenaţi cu frunze de plantă acvatică, tufe de maci cu frunziş alburiu şi pilcuri ruginite de rozetă, toate şi-au aplecat tulpinele spre pămîntul împietrit. Un mac bătut se risipeşte dintr-odată, de nu rămîn pe căciulia cu pălărioară drotată • decît firişoarele negre ale staminelor, drepte şi răsfirate ca nişte mustăţi de pisică.

Maica Zinaida ocoleşte cerdacul casei celei mari. Merge cu paşi moi, şi cum picioarele nu i se văd de sub „rasa lungă de şiac, parcă-i pusă pe rotiţe şi trasă domol de-o sfoară nevăzută.

în spatele casei, pe scări, cineva mormăie un cîntec moleşit. E Fani, bucătăreasa „musafirilor". Stă cinchită •şi curăţă cartofi. îi ia unul cîte unul din coşul de papură, îi trece îndemînatecă pe sub tăişul cuţitului şl-i aruncă, albi, în oala cu apă de alături, împroşcînd lumina cu mărgeluşe vesele şi reci. Lîngă ea sporeşte

grămada rumenă de coji, din care un cocoşe! fură cîte o panglică răsucită şi-o ciuguleşte sub scări, chemînd stăruitor găini închipuite.

Maica Zinaida întreabă în treacăt:

— Ce-ţi fac boierii, Fani ?

Cîntecul s-a oprit — ori poate s-a mutat mai departe : în jurul unei dalii zimţuite mormăie susţinut, în haină vărgată» un bondar»

— Is la plimbare, măicuţă. Că doar de aia-s boieri, ca să se plimbe .. .

— Şi n-a rămas nimeni acasă ?

— Nimeni. . . Adică a rămas el conaşu cel mititei, da' nu ştiu pe unde s-o mistuit, că nu-l văd prin casă. . .

Maica Zinaida a intrat în chilioara ei din fundul ogrăzii şi-a lăsat uşa deschisă. Doar nu-i nimeni acasă .. .

In odaia ei e umbră şi răcoare. Călugăriţa aruncă pe un scaun, grămadă, rasa şi vălurile mohorîte. Rochia de lînă rămîne înfoiată, jos, pe covor. Scufia s-a rostogolit pînă la piciorul patului şi acolo s-a oprit, pe-o coastă. Maica Zinaida nu mai are pe ea decît o fustă creaţă şi cămaşa de pînză desfăcută la piept şi fără mîneci.

Dreaptă în mijlocul odăii, călugăriţa îşi apasă fruntea în dosul palmei. Părul, lipit pe frunte şi strîns la ceafă într-o împletitură de aramă lucie, îi lasă goale urechile mici, cu lobul plin ca un fruct pîrguit. Pleoapele închise i se zbat şi gura tăiată adine se desface într-un suspin prelung. Iar trupul se apleacă uşor într-o parte, parcă ar căuta să se sprijine de cineva.

Pe masa de lîngă uşă, ulciorul e învelit în smalţ subţire de brumă. Maica Zinaida se lasă într-un genunchi. Mîiniie ei înălţate apleacă spre gură gîtul subţire, uşor îndoit, al ulciorului. Cu capul dat pe spate, femeia bea îndelung, în vreme ce palmele-i fierbinţi mîngîie neliniştite forma rotundă, umedă şi rece a lutului.

De afară a răzbit un foşnet scurt. Maica Zinaida nu-l ia în samă. Culcat sub tufele de fasole din dreptul uşii, cu bărbia sprijinită în pumni, un băieţel stă la pîndă. La început, n-a văzut nimic. Pe urmă, ochii i s-au deprins cu umbra odăii. Şi cînd călugăriţa s-a aplecat, sfîrşită sub ulcior ca sub o îmbrăţişare vinovată, băiatul s-a ridicat pe palme şi a rămas aşa, încremenit, cu ochii arşi, cu gura strînsă şi cu obrazul încleştat de fulgerarea unei dureri necunoscute.

MOARTEA

Pe aleile cimitirului, pe asfaltul călduţ şi pe gardurile aburite, ieşeau la soare, proaspeţi şi somnoroşi,, gîndacii-Domnului. Parcă plouas'e cu mărgele roşii, şi nici o fată nu se apleca să le culeagă. în iarba crudă, dintre talgerele frunzelor, toporaşii îşi înălţau căpuşerul violet, îmbrobodit în petale strînse.

Prin liniştea străvezie, sub soarele învăluit în ceaţă, răzbăteau glasuri potolite. Departe, printre pietre, se mişcau fără zgomot făpturi de umbră. O marmură neagră răsfrîngea pîlpîirea măruntă a unei luminări. Pe vîrful unei cruci, un scatiu spunea ceva pe limba lui, tăcea o clipă" şi iar o lua de la început, cu neastîmpăr, parcă vestea lumii mari o primejdie şi se supăra că nu-1 crede nimeni.

Şi dintr-odată, s-a pornit printre platanii sonori un fir de vînt, aspru şi statornic. Cerul, zgîriat de crengile copacilor, s-a năruit şi s-a sfărîmat în colb de ninsoare. Cu penele-n răspăr, scatiul a fugit la adăpost într-un mausoleu, pe pereţii căruia sfinţi bizantini, săpaţi în granit, binecuvîntau furtuna,

Din fundul cimitirului, de-acolo unde odihnesc săracii lumii acesteia, veneau în grabă prin învăluirea de lapoviţă femei cu şalurile adunate la piept, cu pomenile strînse în legături pestriţe.

Am intrat în urma lor în biserica cimitirului, la adăpost, ca scatiul.

Acolo era aproape întuneric. Deschizătura uşii culca pe lespezile roase un dreptunghi de lumină sură, Pe-un catafalc de seînduri goale odihnea, fără luminare

la căpătîi, un sicriu închis. Aeruil umed îţi pătrundea prin haine, Ie îmbiba cu mirosul lui putrezit şi ţi se lipea de trup, îngheţat şi moale.

M-am aşezat în strana afumată şi îngustă, ca într-un sicriu vertical. De o parte şi de alta s-au ghemuit, înfrigurate, două bătrîne.

Cineva a lipit de un sfeşnic o luminare subţirică. La flacăra ei tremurătoare şi nesigură am desluşit, jos pe lespezi, ceva alb : un săcuşor de pînză pe care degete mari lăsaseră urme negre de pămînt. Una din bătrîne a şoptit :

— E băietu lui Ifrim, al mortului. L-o dezgropat biata mă-sa, să-1 puie lîngă bătrîn ... Or fi vreo zece ani de cînd o murit. L-o înjunghiat altu . . .

Din săcuşor se arată, într-un colţ, un capăt de femur, galben şi plin de ţărînă. Şi alături, ceva nedesluşit, rotund şi negru. . .

M-am aplecat — şi am înţeles. Trupul tot se destrămase şi se risipise în jurul oaselor, dar capul rămăsese acoperit cu păr, — un păr negru, cu firul îngroşat de umezeală şi cu reflexe cenuşii şi moarte. ..

Bătrîna de lingă mine a oftat sub tulpan şi mi-a vorbit; cu familiaritatea pe care o îngăduie vecinătatea morţii :

— Vezi mata, duduită, săcuşoru cela ?. . . Cel ce zace acuma in el a fost un băiet voinic şi mîndru ca un brad. Şi iaca ! . . .

Am închis ochii. M-am gîndit la o mînă subţire de femeie care şi-o fi trecut cîndva degetele prin părul acesta, pe vremea cînd era elastic şi viu. Şi am simţit în degetele mele, cu amintirea subtilă şi sigură a nervilor, căldura uşoară a mîngîierii

Izbită greu de-un gînd, am ieşit din biserică fără să mă mai uit înapoi, — am ieşit singură, cu sufletul gol, prin înserarea tulbure şi clătinată de vînt.

TRANDAFIRII

Domnului I. AL Brătescu-Voineşti

Strada tivită cu garduri înalte, peste care se uită, curioase, tufe de liliac, urcă domol la deal. La o răscruce, departe, Moldova îşi licăreşte pînza de lumină. Deasupra ei s'e clatină abur transparent prin care se străvăd în zare, ca nişte prăbuşiri de pîclă, munţi zimţuiţi cu contur subţire şi schimbător.

La casa prietenului meu mă întîmpină de la poartă parfumul narciselor albe şi al tufelor de iasomie, Rătrînul e în grădină. In vestă, cu o pălărie mare de pai îndesată pe frunte, pare foarte ocupat. Pe un scăuîeş, alături, stau înşirate cuţitaşe nichelate ca scoase din trusa unui chirurg. Prietenul meu îşi altoieşte trandafirii.

îmi trimite în cale un zîmbet, fără să se deranjeze. Stă în genunchi şi ţine între dinţi capătul unui fir de rafie, pe care-1 înfăşoară, cu gesturi delicate, în jurul unei tulpini.

— Vezi, aici e tot meşteşugul : să ştii să legi altoiul, zice el. Nici larg, nici strîns. Nici departe de ochi, dar nici să-i atingi ochiul, că s-a isprăvit! Noroc că am mîna uşoară. Totdeauna se prinde altoiul după mîna mea. Să vezi ce trandafiri o s-avem în vara asta! Uite, ăsta e *Imbricata:* miroase a garoafe. Cel din capăt e *Rosa Alpina* şi are parfum de rozetă. Cel care-i cu coif de hîrtie pe cap face flori cu miros de piele [...] şi se cheamă *Souvenir cl'Espagne.* Dar *Pimpînelli-îoHa Ripartii î* înfloreşte toamna. Şi stai lîngă el şi te crezi în mai, aşa miros de lăcrămioare răspândeşte. Ai să vezi.. .

Ochii mici rîd în umbra pălăriei. Prietenul meu se ridică, îşi scutură genunchii de nisip şi se uită numai cu-n ochi la trandafiri.

— Aşa, acuma-i gata. Dacă-i vrea mata, om sta amîndoi pe bancă ş-om face din jurnale cîte o chivără pentru fiecare trandafir, să nu-i bată prea tare soarele. Se cheamă că-s bolnavi, săracii. . .

Ne-am aşezat la umbră. Vînt de pe apă trece domol peste grădini. Albine,, străvezii în -soare, coboară în Inima narciselor ca-n cuiburi făcute anume pe măsura lor.. .

— Trandafiriu! altoit, duduie Olguţo, e ca un copil pe care l-ad opera de mititel ca să crească mai frumos şi mai bun. Eu sînt încredinţat că avem s'ă ajungem cu vremea şi la asta. . . Dar mai îaitîi, trebuie să găsim ceva ca să nu-i miai doară pe trandafiri cînd îi altoim. Nu te uita aşa la mine. îi doare. îi doare, cum ne doare şi pe nod cuţitu-n carne. Eu am simţit asta. Şi de multe ori m-am gîndit că dacă aş avea simţurile oleacă mai fine, aş auzi cum bate mai iute şi mai neliniştit inimioara doir de lemn. . . Vezi răsura asta ? Pînă acum un ceas era veselă, parcă rîdea. I-am sorijilit puţin tulpina şi i-am pus un beţişor străin în trup. Şi uite, abia a ajuns-o soarele, şi ea şi-a plecat frunzele. De ce crezi că le-a plecat ? Fiindcă o doare. Pe urmă n-are s-o mai doară. Bucăţica de lemn străin are să se prindă ou firişoare invizibile de trupul ei şi are s-o înnobileze. Seva are să circule delaolaltă. Şi peste o lună, cînd o rămînea pe locul altoit abia o crustă subţire s-o desprinzi cu unghia, dacă am să împlint cuţitul în creanga cea venetică, toate crengile au să se plece la pămînt, cu durere. .. Pe mine lucrurile acestea mă minunează totdeauna. Şi de aceea zic că la grădinărie trebuie să al suflet de poet şi mină de chirurg. . . Am mai auzit eu o minune. Zice că un american trebuia să mute din loc nişte copaci de soi, într-o altă grădină. îl scotea cu grijă, îi aşeza pe loc îngrăşat, îi apăra de soare. Degeaba. Copacii mureau, îşi aruncau frunza de pe el, îşi răsuceau crengile şi mureau. A stat omul şi s-a gîndit în fel şi chip. Şi, la urmă i-a dat prin minte că poate-i doare. Ş-atunci, *a adormit* copacii înainte de a-i muta. Le-a făcut cîte

o injecţie cu cloroform. Şi pe urmă i-a mutat din loc, şi copacii n-au mai murit, pentru că n-au mai simţit durere. ..

Pacienţii şi-au primit fiecare umbreluţa Im de hîrtie şi-au rămas in soare ca nişte ciuperci uriaşe pe picioare înalte şi subţiri. Prietenul meu îşi îndreaptă cravata, îşi coboară mînecile cămăşii şi zîmbeşte :

— Acum, duduie Qlguţă, pot şi eu să mă odihnesc în linişte, că ini-am făcut datoria... Că de mic am avut patima trandafirilor. Am moştenit-o de la bunicu-meu. Mă ţineam de el ca un minz prin grădina asta, care a fost a lui. In vreme ce băieţii ca mine înălţau smeie pe malul Moldovei, eu învăţam ‚să deosebesc crenguţele sălbatice de cele bune şi să le curăţ cu băgare de seamă fără să vatăm arbustul. In ziua cîind am împlinit paisprezece ani — era primăvară — bunicul meu m-a chemat în grădină. Avea un aer tainic şi puţin îngrijorat. Acolo, lingă o mladă de răsură, am găsit coşuleţul lui cu scule. Mi l-a întins cu un fel de solemnitate. Am văzut atunci că-i tremura mîna. Şi mi-a spus :

— Uite, băiete, răsura asta. Ş-alci, uite un firişor de altoi adus cu mare grijă si cheltuială de la florăria lui Graboveski din tîrgul leşilor. Acu, să te văd la lucru, ucenicule. Şi dacă te-i arăta vrednic, ale tale să fie şi grădina, şi acareturile toate, că înseamnă că le las pe miini bune. . .

Atunci am făcut eu cel dintîi altoi. Şi s'e vede că am lucrat cu măiestrie şi cu delicateţă, de vreme ce bunicul m-a sărutat pe amîndoi obrajii şi m-a făcut mai mare peste grădina lui de trandafiri.

Eu, pentru buruienile mele, aş face o pozną. De dragul lor am rămas singur pe lume, fără tovarăşă şi fără copii, Şi să nu crezi mata, duduie Olguţă, că am fost totdeauna bătrin şi slut ca acuma. Şi nici sălbatic n-am fost. Am avut şi eu o tinereţă... Mă duceam şi eu pe la serate, şi fiindcă eram băiat cuminte şi frumuşel şi cu oleacă de avere, în multe case eram poftit. Pe vremea aceea trăia în tîrgul nostru un căpitan pensionar care avea o fată. Căpitanul era văduv şi ursuz, fuma tutun cazon, bea cafele turceşti cu paharul de apă şi se uita la oameni pe la coada ochiului. Nici de vorbit nu vorbea cum trebuie, ci numai mîrîia, ca un mops. Pe fată o chema Margareta, şi era subţirică şi bălaie. La ei în casă nu mă poftea nimenea, dar eu acolo mă duceam mai des. Margareta cînta la pian şi rîdea. Căpitanul mîrîia şi se uita urît la mine. M-am dus la ei, aşa, o iarnă întreagă. In primăvară am înţeles că viaţa mea o ia pe alt drum, şi m-am bucurat. In primăvara aceea mi-am dezgropat şi mi-am dezvelit trandafirii cîntîad în gura mare. Parcă eram pe altă lume.

Aveam un trandafir scump care trebuia să-mi înflorească atunci întîia oară. îl căpătasem cu trudă şi cu pierdere de vreme. Vara trecută murise domniţa tînără a lui Sturza Şcheianul, şi prinţul adusese de prin străinătăţi trandafiri negri ca să-i împodobească pămîntul. Cînd am auzit eu despre una ca asta, m-am dus la Şcheia şi m-am dat în vorbă cu grădinarul curţii — un neamţ beţiv şi surd, pe care-l chema Iohan : la început se făcea că nu înţelege. Am stat patru zile la Şcheia şi am băut cu neamţul cît n-am băut pe urmă în toată viaţa mea. Dar m-am întors de acolo cu un altoi de trandafir negru. Şi-n primăvara vieţii mele trebuia să-mi înflorească în grădină cea dintîi minune...

Cînd am desfăcut vîrful mlădăios al arbustului din căciula lui de cîlţi şi de paie, mi-am pus în minte ca în ziua cînd s-o desface floarea să-mi adun tot curajul şi să cer mîna Margaretei. Trandafirul meu îşi desfăcea încet aripioarele frunzelor adormite — frunze lucii şi roşcate, ca de mahon. începuse să fie cald şi, cînd ieşeam de la tribunal, de multe ori o întîlneam pe Margareta în drumul meu. ca din întîmplare. Ridica sprincenele în sus, cu prefăcută mirare. Şi mie mi se părea că trandafirul negru n-are de gînd să mai înflorească niciodată...

într-o dimineaţă, am descoperit între frunzele din vîrf un boboc de floare, numai unul, ascuns acolo ca o gîză vicleană. în cîteva zile a ieşit la iveală pe o codiţă roşie. Era delicat şi avea sepalele subţirele şi pufoase. Stăteam ceasuri lîngă el, parcă aşteptam să-l văd cu ochii cum creşte. îi făcusem chiar un fel de baldachin, pentru cazul cînd ar cădea grindină. Uneori uitam şi de Margareta cu gîndul la minunea care se

înfăptuia acolo, între frunzulițele lipite. Pe urmă bobocul s-a desfăcut puțin şi a lăsat să se vadă un con mic de catifea brună. Peste o săptămînă s-a deschis. Era o floare ciudată, de un negru care numai în lumină bătea în violet, cu petale grase şi răsfrînte, cu inima închisă încă.

Se întîmplase să fie o zi cu soare mult şi dulce. Am ieşit în calea Margaretei. S-a bucurat. Purta o rochie cenuşie strînsă la mijloc cu o cureluşă roşie şi o pălărie de pai cu două aripioare roşii în frunte. Prin mănuşile subțiri i-am simțit mîna fierbinte. Am luat-o pe strada asta, ca din întîmplare. Cînd am ajuns în poartă, m-am oprit. Nu ştiam cum să încep. Ea a înțeles şi, simplu, a călcat pragul grădinii mele. Plouase în ajun. Nisipul călduț şi umed a păstrat multă vreme după aceea două rînduri de urme mărunte. Pînă ce nu le-a şters vîntul şi vremea, n-am îndrăznit să calc pe ele... Ne-am aşezat în locul acesta, dar pe altă bancă, o bancă de mesteacăn, care de mult a putrezit. Margareta şi-a scos o mănuşă şi s-a uitat la palma ei, pe urmă la vîrful pantofului. Aştepta. Eu mă gîndeam : trebuie să încep... uite, cînd s-o ridica albina de pe narcisa cea galbenă...

Margareta s-a aplecat şi a luat de jos o crenguță uscată de trandafir. Trecea printre degete crenguța, cu ochii aiurea. Albina s-a ridicat şi s-a topit în soare. Am început:

— Duduie Margareta...

Mi-a răspuns un țipăt. Un spin străveziu, subțire şi îndoit ca o gheară de pisică, o apucase de-un deget. Am luat mîna Margaretei în mîna mea, i-am tras spinul. In locul lui a rămas o mărgică roşie.

— Te doare ?

Nu, n-o durea. A scos din pungă o batistă cît palma şi mi-a întins-o.

— Leagă-mă.

Am făcut din degetul ei o păpuşică albă. Pe urmă am aşezat încetişor mîna bolnavă pe brațul meu. Ea a zîmbit, pe urmă s-a încruntat puțin :

— Iar mă doare... Mă tem să nu-mi fi rămas vîrful spinului în deget. Parcă mă înțeapă...

M-am ridicat:

— Duduie Margareta, aşteaptă-mă puțin. Mă duc să aduc un flacon de colonie, un pachețel de vată şi un ac ascuțit. Dacă într-adevăr vîrful spinului a rămas' în deget, avem să-1 scoatem noi fără întîrziere. Să nu te temi. Eu sînt chirurg şi am mînă uşoară... Dacă nu mă crezi, întreabă în lipsa mea trandafirii, că ei ştiu...

Margareta a rîs, scuturîndu-şi aripioarele roşii ale pălăriei. Eu m-am dus în casă. De multă grabă, nu mai găseam nimic. Cînd m-am întors, Margareta era în picioare în mijlocul aleii.

— Nu mai trebuie nimic. Era un vîrf subțire şi l-am scos cu dinții.

Mi-a arătat degetul înroşit şi umed.

— Vezi? Nici nu se cunoaşte. Eu sînt ca pisicile, mă locuiesc singură... îar pe trandafirii care-ți întîmpină prietenii cu spini şi cu duşmănie m-am răzbunat. Uite...

Atunci am văzut, prins în cureluşa roşie, un mănunchi de trandafiri, — bieți trandafiri cu cozile sfîşiate barbar, cu frunzele mototolite. Şi între ei, rupt cu toată creanga, disprețuit, strivit, cu capul în jos — minunea mea, trandafirul negru. Nici nu-l băgase de seamă. îl rupsese, distrată, la un loc cu ceilalți. Am simțit ca o răceală pînă-n adîncul sufletului, — ştii, ca atunci cînd ți se varsă eter pe mînă. Şi am înțeles că fără intervenția spinului era să fac o prostie. Am pus pe bancă flaconul cu colonie şi vata, am înfipt acul în reverul hainei şi am îngăimat ceva, o nerozie. M-am uitat ia Margareta, Margareta s-a uitat la mine. Chipul ei parcă trecuse de la lumină în umbră. A zis că pleacă. N-am oprit-o. Ba mi se pare chiar că, puțin mai înainte, scosesem ceasul, aşa, ca din obişnuință. După ce s-a dus, am cules de jos o petală neagră. Era veştedă şi avea un gust ciudat, acrişor.

Pe Margareta am ocolit-o o vreme. Ce-aş fi putut să-i spun ? Pe urmă am auzit că s-a măritat cu un locotenent de roşiori. N-aş putea spune că n-am suferit. Dar nici că am suferit n-aş putea să spun...

Iar trandafirul cel negru n-a mai dat altă floare. îl rupsese Margareta cu altoi cu tot. A rămas măcieş. Nici de la Şcheia n-am putut căpăta altul nou, căci şi acolo pieriseră trandafirii negri. Poate i-a ucis, în seră, duhul otrăvit cu spirt al lui lohan grădinarul. Ori poate că nu le-a priit nici soarele, nici locul. Erau aristocraţi de pe alte tărîmuri, şi vîntul de pe Şiret era prea aspru pentru făptura lor gingaşă şi puțin artificială ...

A MURIT LUCHI

Fetiței care am fost
şi măicuței, care nu mai este...

CASA DE LA POARTĂ

ÎN „VIZITĂ"

Dejunul s-a isprăvit. Patru glasuri de copii, trei mai subţirele şi unul mai grosuţ, se ascut, în cor :

— Săru'mîna !

— Să vă fie de bine ...

Mă sucesc pe scaunul meu, cu o palmă mai înalt decît al celorlalţi, îmi scutur fărămiturile prinse în volanele rochiţei şi o scociorăsc cu degetul pe cea care mi s-a vîrît, colţuroasă, în şosetă. Surprind privirea iute a tatii, zîmbetul mamei, Au şi înţeles ! Cum înţeleg ei, înainte de a le spune, ce gîndesc eu?,,. Acum aş putea să şi plec fără să le mai cer voie : dacă ştiu . . . Dar nu se poate. Nu-i „frumos".

Sar de pe scaun, fără să-mi mai închipui, ca atunci cînd n-am ce face şi vreau să ameţesc puţin, că mă arunc într-un turn înalt.

— Apoi... eu mă duc oleacă în vizită.

— Iar ? se miră prefăcut măicuţa.

— Are să te dea afară într-o zi, face tata, serios.

Mă supăr :

— Cum să mă dea afară, dacă chiar *dumnealui* m-a invitat ?

„Dumnealui" e domnul Neculai Frunză, chiriaşul căsuţei noastre de lîngă poartă. Stă acolo singur. ÎI îngrijeşte ca pe-un copil, o femeie bătrîna, scurtă, groasă şi cu ochelari : baba Ana. Şi4 bine în odaia lui conu Neculai, plină de cărţi, de jurnale şi de bibelouri care-şi au fiecare numele şi beteşugul lor.

Fiţa, pisica de marmoră neagră, nu mai are coadă : şl-a prăpădit-o la un mutat. Lui Bijucă îi lipseşte o

labă. Iar lui Ducipal, bidiviul de bronz, i s-au muiat picioarele de-atîtea ierni petrecute între sobă, la căldură. Stă îngenuncheat, parcă aşteaptă să-i sară în şa amazoana de porţelan de-alături, fără un zuluf şi cu o chibritelniţă ştirbă prinsă la şold.

în odaia aceea miroase totdeauna a ceva bun. Şi toate stau aşa de cuminţi la locul lor, încît nu se poate să fie cineva obraznic acolo. Chiar Margareta, cînd intră, se face mititică, îşi lipeşte coatele de trup şi se aşează spăsită pe un scăunaş, frecîndu-şi doar pantofii unul de altul. îşi înghite în grabă şi fără plăcere prăjiturică, bodogăneşte un „mersi" de mîntuială şi iese ca din puşcă. O aud izbind cu gust portiţa şi tropăind îndesat pe cărăruşă, ca să se dezmorţească. Mă gîdilă rîsul în gît : ştiu ce o să se întîmple. Conu Neculai se apleacă şi cercetează locul unde-a stat Margareta. Trebuie să fie pe acolo, pe undeva, un pai, o aţă, o fărîmătură sau o bucăţică de scobitoare ... Ia făraşul de după bibliotecă, culege cu două degete gunoiul şi iese cu ei pe cerdac, de unde-1 suflă tocmai în stradă. Pe urmă se aşează iar la locul lui, să-şi citească jurnalul.

De deasupra patului, din rama lată de lemn mohor!!, femeia cu ochii închişi ascultă cum foşnesc, rar, foile întoarse ... E o fotografie veche, scoasă parcă pe o placă gălbuie de fildeş. O cucoană tînără, prea dreaptă între pernele unui fotoliu, cu ochii strînşi. Poartă pe cap o cununiţă de flori, de sub care ies sfredelii zulufilor.- Peste volanele înfoiate, mîinile-i stau cuminţi, încrucişate pe piept. Parcă ascultă ceva, parcă aşteaptă ceva . ..

Am întrebat-o pe baba Ana :

— Cine-i cucoana asta care a adormit la fotograf ? . .,

— Nu te mai uita la ea, duduită ... că nu-i pentru mata.

— Da' de ce doarme ?

— Nu doarme, sărăcuţa . . . Asta-i cucoana boierului, O murit la o săptămînă după nuntă, de inima. S-o pozat-o moartă. Doamne iartă-mă 1 De atunci a rămas dumnealui cam aşa . . .

Şi baba Ana îşi flutură în dreptul tîmplei mîna cu degetele răsfirate.

Conu Neculai pătureşte jurnalul şi-1 aşează, tacticos, sub Fiţa.

— Aşa. . . gata politica! Şi-acum bem o cafeluţă, Luchi ?

Nici vorbă că bem i O face conu Neculai, cu mîna iui. E amăruie şi parfumată. El o bea dintr-o ceaşcă de ceai, cu o pansea mare în relief. Eu o beau într-o ceşcută cît un degetar, dar înflorită tot cu o pansea.

'— Suflă!

Asta-i treaba mea : să sting spirtul.

Mîna bătrînului tremură. Sub scoica linguriţii se clatină o picătură brună : cade ? . . . nu cade ? .. . N-a căzut. Dintr-o singură linguriţă mi s-a umplut ceşcuţa. Şi are şi caimac.

— Da' de-o ţigară ce-ai zice mata, Luchi.

Gluma asta o spune totdeauna conu Neculai cînd îşi răstoarnă ibricul, cu drojdie cu tot, în ceaşca cea mare.

Acum ceştile stau alături pe tabla. Una mare-mare, cealaltă mititică-mititică, fiecare cu panseluţa ei. Şi fiecare înalţă cîte un firişor de abur, tremurat şi dulce.

— Ce rîzi, fetiţo ?

— Rîd ... că ceaşca matale a fătat un pui de ceaşcă, coane Neculai ...

BASTONACHI

Umblu prin odaie, ameţită, aplecată peste oglinda din poşeta mamei. Acolo, în fundul ei, se clatină întoarsă prăpastia tavanului. Fiecare pas mă poate prăvăli în adînc. Mi-e inima aninată de un firşor de aţă care tremură : mi-e frică . . .

Nu mă pot opri. Ţin oglinjoara cu amîndouă mîinile şi merg, aşa, pe marginea prăpastiei. încă un pas . ., şi gata! Prăpastia însă merge cu mine. Dar dacă, în clipa asta, se opreşte pe loc ? . . . Aşa-i de bine !

— Ascultă, Fasolică . ..

Cobor în goană treptele bucuriei, cu sufletul la gură, Ştiu ce mă aşteaptă : cînd îmi spune *Fasolică,* îcuţă îmi cere ceva. Ştie că la mîngîierea asta a lui nu se află împotrivire.

îcuţă învaţă la liceu. Liceul lui e cea mai mare şcoală din lume. O şcoală cu atîtea trepte la intrare, că nimeni nu le ştie numărul. Am încercat să le socotesc, dar nu mi-au ajuns numerele. Am întrebat şi pe tata, Nici el nu ştie. Numai Margareta zice că-s douăzeci şi trei, dar ea spune aşa ca să ne facă în ciudă lui îcuţă şi mie,

Nici o fată, din cîte vin să se joace cu mine, n-are frate ca al meu. Poartă uniformă, parcă-i un general mititel. Şi are nişte_ochi albaştri! Mai albaştri ^chiar decît ai Margaretei. în fiecare duminică mă scol înaintea lui şi-i lustruiesc bumbii de la tunică — cu totul şi cu totul de aur. Am şi dosit unul, din cei mici, de la mîneca. La primăvară am să mi-l fac mărţişor ...

îcuţă mă aşteaptă sub scările cerdacului,

— Fasolică dragă, du-te fuga la conu Neculai să-mi facă traducerea asta la germană, că-i a dracului de grea.

Ştiam eu că asta-i. Iar să mă duc ! . . . Mă şi văd în uşă, cu cartea sub pestelcuţă, cu capul plecat. .. începe să mă furnice în gît, a plîns.

— îţi dau un bastonachi, Fasolică.

— întreg ?

— întreg.

— De cel verde ?

— De care vrei tu.

înhăţ cartea şi pornesc voiniceşte către primejdie.

— Da' ce, Luchi, vin turcii ?

— Nu. . .

— Mda .. . văd. Adă cartea încoace. Iar i-i lene ghinărarului ? Ori face un şodron în ograda bisericii cu diavolul de soră-ta ? Iaca, îi fac traducerea. Da' să ştii că plata o iau eu. Ce-ţi dă ?

— Un bastonachi . . . verde.

— Bun, îmi place, mai ales verde. Ai să mi-l aduci mie. Aşa-i drept. Eu muncesc, eu primesc plata.

Aştept ghemuită pe prag. Mă simt, aşa, de parcă-s o păpuşă de petică. Bătrînul mormăie cuvinte păgîneşti şi scrie, scrie . . . Gata. Pornesc fără nici un chef, tîrîndu-mi picioarele.

îcuţă, ghinărarul, mă aşteaptă în cărare.

— Gata ? Să trăieşti, Fasolică !

Strîng în mînă un bastonachi de zahăr, verde, răsucit frumos ca o luminare de pom de Crăciun. închid ochii: e aşa de uşor, de parcă n-am nimic în palmă. Mai bine n-aş avea nimic I

O iau încetişor pe lîngă zid, spre casa de la poartă. O fi parfumat, oare ? Miroase a mentă, şi parcă-i mai lung ca de obicei. Adică s-ar cunoaşte dacă aş muşca o bucăţică ? . . .

Mi s-a umplut gura cu aşchii de sticlă, dulci şi răcoroase. Cînd răsuflu, îmi bate vîntul printre dinţi. E cel mai proaspăt şi mai sfărămicios bastonachi de pe îume ! Ce i-o fi venit Iui conu Neculai tocmai azi ?

Mă gîndes'c Ia vorbele Margaretei : „Moşneag ţicnit!"

Nu-i frumos să spun aşa. Şi nici măcar nu-i adevărat. Da' ce i-o fi venit azi? . . . Parcă dumnealui n-are cu ce-şi cumpăra un bastonachi ?

Beţişorul verde a scăzut la jumătate. Topesc capătul în gură, să nu se cunoască de unde-am mîncat, Deschid uşa încetişor, cu mîna încleiată.

— Cine-i ?

— Eu ,.» am adus bastonachele ., „

— Aşa ? L-ai adus ? Ei, bravo matale î Dă-1 încoace. Aşa ciugulit cum e, tot am să-l rod eu .. . cînd mi-or creşte dinţii ! Da' pînă atunci mănîncă-i mata pe iştilalţi...

Şi conu Neculai îmi oferă, ca pe un buchet, o testea întreagă de bastonachi, legată cu un fir de aţă roşie,

îmi iau cireşele în pumn şi mă duG să le mănînc pe cerdăcuţul casei de la poartă.

Cireşe hultoane, albe şi tari. Pocnesc între dinţi şi stropesc dulce. Dar ce fac cu sîmburii ?

Conu Neculai doarme. De acasă nu mă vede nimeni : am să scuip sîmburii în drum, ca băieţii. Cel dintîi sare măruntel pe trotuar. Tare-i vesel ! Al doilea ajunge tocmai în mijlocul străzii. Dacă merge tot aşa, am să-I ajung pe Haralamb, care scuipă printre dinţi pînă în gardul de peste drum, în ciuda lui Icuţă, care nu poate decît pînă-n stradă ...

Cea din urmă cireaşă, cea mai bună. .. îm' umflu pieptul voiniceşte : acu-i acu! Dar sîmburele cald şi lunecos îmi scapă din gură înainte de a-i face vînt.

Unde s-o fi dus ?

în spatele meu, uşa se deschide în rate şi papucii de casă fîşîie domol. Vine conu Neculai. Şi sîmburele — pe unde o fi ?

— Aici îmi erai, Luchi ?

Dar zîmbetul prevestitor de-o cafeluţă ori de-o concină prădată pe zece bani se şterge dintr-odată, cum împrăştie Tasia, dintr-o singură ştersătură cu petica, desenele mele de pe colbul mesuţei din sală .. . Sîmbarele ! Eu îl caut de-atîta vreme, şi conu Neculai l-a zărit de cum a deschis uşa !

Rupe o bucăţică de jurnal, culege vinovatul de jos, coboară rar şi tipărit scările şi aruncă mototolul în drum. Nu spune nimic, dar fiecare pas, fiecare gest al Iul e o amarnică dojana.

A intrat în casă, fără să se uite măcar la mine, Mă f***hzim*** de uşă şi aştept. Poate-i trece ..»

Uite Marin, olteanul cu cireşe. Am să aştept pma nu s-o mai vedea dtipă colţ . . . Dar conu Neculai tot nu s-arată. Aud în casă foşnet de jurnal. Citeşte, singur.

Să mă duc să-i cer iertare ? Da' parcă ce-am făcut ? Mare lucru, un sîmbure ! Acasă, am răsturnat pe faţa de masă o farfurioară întreagă cu sîmburi, şi încă de cireşe amare. Şi nu mi-a zis nimeni nimic. Iar el. . .

Cobor bocănind scările cerdăcuţului şi mă duc de-a dreptul la Margareta, s-o poftesc la o partidă de şodron în ograda bisericii, fiindcă ştiu că asta nu-i place *dumnealui.* . . .

Vine întunericul pe sus, zburătăcit de vînt, Cu fruntea lipită de geam, mă uit cum se îndoaie copacii în colbul roşcat, stîrnit de toate măturoaiele furtunii, îmi scrîşneşte nisip între dinţi,

— Are ce şterge mîine conu Neculai!

Tună, hurducat. S-a făcut vînăt în odaie. Dar conu Neculai îşi face înainte, liniştit, ‚pasiansul". Poate să şi trăsnească, din partea lui!

Dîrdîie fereastra. îmi desprind fruntea de pe geam. Se lipise. în locul ei a rămas o pată. Scot repede batista. Dar în loc să se şteargă, pata se întinde mai tare. Tot necazuri, azi!

A fulgerat roş... Pe urmă albastru, pe urmă iar roş, Ceva mic şi alb a plesnit în geam şi s-a rostogolit pe cerdăcuţ. Piatră !

încă o bobită, parcă-i un sîmbure de cireaşă huitoană , . . Alt sîmbure, doi, mulţi, tot mai mulţi. . * Cerdăcuţul e alb.

Rîd încetişor, pe urmă mai tare.

— De ce rîzi mata, Luchi ?

Cum să-i spun lui conu Neculai, acum, cînd abia l-a trecut supărarea, de ce rîd ? Şi nici nu pot să rîd

înainte aşa, singură : numai proştii şi nebunii rîd singuri.

Trec alături, ia baba Ana. Cîrpeşte ciorapi, ca totdeauna, cu toate că-i întuneric. Oare şi noaptea, în Ioc să doarmă, cîrpeşte ciorapi ? . . .

— Piatră, zic. Şi rîd înainte.

Baba mă cercetează pe deasupra ochelarilor.

— Piatră, de ! .. . Da' ce rîzi aşa ?

—\ Rîd... că mănîncă îngerii cireşe hultoane şl scuipă sîmburii pe cerdac Ia conu Neculai!

POVEŞTI

Cerdăcuţul casei de la poartă e cu faţa la stradă. De o parte şi de alta e închis cu doi drugi de mesteacăn, încrucişaţi ca semnul înmulţirii.

Cînd e frumos afară şi soarele trece de colţul casei, conu Neculai iese pe cerdac. Dar cerdacul e aşa de mic, încît abia încap pe el cele patru picioare ale scaunului. Picioarele bătrînului, în ghetuţe cu gumă, oleacă mai mari decît ale mele, nu mai au loc decît sub scaun. Eu stau pe treaptă, pe un covoraş bine scuturat de colb şi măturat cu măturiţa cea curată din cui.

Pe cerdac ,se spun, pe înserat, poveşti. Rar trece cîte cineva pe stradă. Miroase dulce şi greu a floare de salcîm. Şi-i cald . . .

— ... Şi iar s-a luat Făt-Frumos la trîntă cu zmăul... Şi calul cel năzdrăvan, după ce-a înghiţit un ceaun cu jăratic, l-a ridicat pînă în slava cerului. ŞI cînd s-a repezit de-acolo peste zmău, zmăul a făcut numa atîta : Hîc ! ... Şi iar a mai prăpădit oleacă din putere .. .

In fund, pe lumina potolită a cerului, scena mi se zugrăveşte în umbre străvezii deasupra Cetăţuii.

Zmăul luptă singur, fără arme şi fără cal, cu Făt-Frumos şi cu toate puterile cerului şi ale pămîntului. Corbul solomonit îi ciuguleşte ochii. Fîntîna cu apă vie, care-l adapă pe Făt-Frumos', îşi ascunde răcoarea în adîncul verde al pietrelor cu muşchi şi nu-i dă zmăului decît broaşte rîioase, mîl şi chiftiriţe. Ghinda şi

nucile fermecate sar de pe copaci şi-1 pocnesc în cap. Albinele îl înţeapă otrăvit şi toate lighioanele Sfintei Duminici îi arată din umbră colţi ameninţători. Flămînd şi gol, e ars de soare şi bătut de vînt. Nimeni nu-i ţine partea, nimeni nu-1 ajută. Şi n-are altă vină decît că i-a fost şi lui dragă — lui, urîtului şi săracului — o fată frumoasă de împărat.. .

Nu mai pot. Mă ridic şi mă aşez de cîteva ori la şir, îndesat, pe covoraşul meu. Mi-e ciudă. Sînt rea. Am gust de sfadă.

— Nu pot să-1 sufăr 1

— Pe cine nu poţi mata să suferi ? întreabă incetişor conu Neculai, cu glasul de poveste.

— Pe Făt-Frumos, că-i prost!

Bătrînul coboară ochii în creştetul meu şi-şi ia glasul cel de toate zilele. Povestea s'-a risio.it peste dealuri.

— Cum asta, prost ?

— Da,. . Că tot alţii fac treabă în locul Iui, şl el numai se umflă în pene. Da' ia să se puie Ia trîntă dreaptă cu zmăul, fără Sfîntă Duminică, fără paloş des'cîntat, fără cal năzdrăvan şi fără fîntîna cu apă vie 1

— Doar el a curăţit fîntîna de frunze şi de gunoaie...

— A curăţit-o... că-i era sete.

— Şi cînd s-a prefăcut Sfînta Duminică în babă săracă, ca să-i încerce inima, el i-a dat de pomană, nu zmăul.

— I-a dat, că era fecior de împărat şi avea galbeni cu căuşul. Da' zmăul, de unde era să-i deie, dacă-i calic!... Nici eu nu dau nimic la săraci, cînd îmi cer pe drum: dacă n-am. . . Şi pentru asta să-mi scoată ciorile ochii şi să mă înţepe toate viespile de pe lume?

— Aşa spui mata acuma, Luchi. . . Da' cînd ai să creşti mare şi are să vie Făt-Frumos...

— Nu-i adevărat. Eu cu zmăul am să mă mărit.

— Dar e urît foc ! stăruie bătrînul.

Mă uit la el peste cap.

Bărbuţa-i tremură de rîs şi ochii i s-au făcut micL mici ca două linioare.

îmi simt obrajii calzi de fericire.

— Da' parcă mata eşti mai frumos ?...

— Jucăm o concilia prădată ori mergem ia plimbare Luchi ?

— Cu tramvaiul ?

— Cu tramvaiul, dacă vrei mata.. .

— Chiar ?

— Chiar. Iaca, eu îs gata.

Conu Neculai îşi pipăie cravata mare de rips negru — *pleaftura,* cum îi zice Margareta — făcută gata şi prinsă în butonul gulerului cu un fel de tăbliţă cu bortă, îşi şterge de pe haină o pată imaginară şi o ia încetişor înainte, pe cărare. Va să zică, e „chiar"! Mă uit după el cu un fel de milă : tare-i mititel, săracul 1 Şi dau fuga în casă să-mi schimb rochiţa.

Mama mă întîmpină în uşă :

— Să-ţi iei şi pardesiul, că-n desară se lasă rece..,

Rămîn o clipă fără glas, fără putere. M-a fulgerat în inimă o bănuială : mama e solomonăriţă! Dacă sare de trei ori peste cap, s-ar preface într-o babă mărunţică, gheboasă, zbîrcită şi cu nas'ul coroiat... Solomonăriţă 1 Altfel, cum ar şti ea totdeauna ce-i în gîndul meu ? De unde a ştiut acum că mă duc la plimbare cu conu Neculai ?

Mă îmbrac, trăgînd cu coada ochiului la mama. Liniştită, şi-a luat pe genunchi paneraşul cu lucru. Se uită la mine cu ochii calzi de zîmbet.

— Vino încoace, să te închei. .,

Nu, nu se poate: mama nu-i solomonăriţă. Am să mă mai gîndesc eu la asta, altădată. Acuma, conu Neculai trebuie să fi ajuns în colţ şi se uită înapoi, să vadă dacă vin.

.. .Stăm pe platforma tramvaiului. Mă ţin c-o mînă de bara călduţă de fier, cu cealaltă de mana tovarăşului meu, Mă clatin şi ameţesc puţin. Clopoţelul dogit parcă-mi stmă în cap, pe dinăuntru. în tramvai, o fetiţă şi un băieţel stau în genunchi pe bancă, .cu nasurile turtite de geam. Ei văd toate cele şi nu ameţesc, ca mine..*

— Coane Neculai, de ce nu stăm şi noi jos, ca lumea ?

— Nu, Luchi... că înăuntru miroase a tramvaL

Alta, acuma ! A ce poate să miroase în tramvai dacă nu a tramvai ?

E cald... Şi mama, care m-a pus s'ă mai iau şi pardesiul ! Dacă m-aş apleca puţin şi l-aş lăsa să cadă de pe braţ ? Tot e „din vechi" i

Pe dinaintea ochilor începe să fugă priveliştea de mult cunoscută, dar veşnic alta. Case mohorîte, cu storuri lăsate peste răcoarea dinăuntru, cu zidurile stropite de glodul toamnelor care-au trecut.,.

E mai frumos iarna decît acum. Atunci, prin golurile care se deschid şi se închid între case, sclipeşte în soare, nins, dealul Tătăraşilor : o poză albă de Crăciun.

Mai încolo, cimitirul cu horbota de fum a copacilor goi, Moara-de-vînt, cu şirul de plopi rînduiţi pe culme, cu bis'ericuţa subţire şi străină.

Un gard de scînduri, tivit cu blăniţă de omăt. Deasupra lui, crenguţele de liliac încărcate cu promoroacă scutură în drum bobite de lumină.

— La ce te gândeşti, Luichi ?

Tresar, ca de pe altă lume :

— La cum are să fie la iarnă.. .

Conu Neculai rîde : rîde de nimic. Bucuria albă şi rece a visului mi s-a prăbuşit în suflet.

în faţa mea, deasupra unui gard răscopt, frunze de liliac dorm în soarele de vară, răsucite, colbăite, ca de tinichea.

E cald. Mi-e sete. Tramvaiul mă hurducă. Pardesiul e tot mai greu pe braţul fierbinte. Şi-i colb, şi mă mănîncă nasul a plîns, şi n-am nici o mînă slobodă să mi-l scarpin. .,

O precupeaţă groasă aşează la picioarele mele două coşuri cu găini. Găinile cîrîie — de ce s-or fi sfădind — se uită crunt la mine şi împrăştie miros iute, de coteţ.

Mai bine rămîineam acasă şi jucatm o concină prădată cu tata I

LA „COPOU"

Dar nu totdeauna plimbarea noastră e „chiar". Atunci comu Neculai nu-şi pune cravată neagră şi nici nu porneşte singur înainte.

•— Unde mergem azi, coane Neculai ?

— Umdie pofteşti mata, Luciii... Eu aş zice să mergem la Copou.

Ştiu eu unde-i Copoui (nostru! Nu-and mai scthimb Rochia. Nici măcar inu-mi scot pestelcuţa, cu toaite că tou-i tocmai cuirată. Ne luăm de anlînă. Mina tovarăşului meu e uscată : parcă poartă mănuşi din ifdiţă de ţigară.

O luăm încetişor, pe jos. Cînd ne jucăm „de-a Copoul", (cioinu Neculai (are gust de vorbă. îmi place.

— Iacă, am ajuns la Tîrgu-Cucului! A ieşit lumea da soare, că-i sîmbătă. Miroase de prin dugheni a lampă afumată... şi a gaz, că s-au lăut fetele vineri seara. Tinerii mănmcă seminţe şi se plimbă doi eiîte doi, şi-s bucuroşi că-I sărbătoare şi vreme bună si e-au să se ducă la cinematograf...

Sîintem în dreptul „colţului" noistru. O găină porumbacă scurmă troscotul de lîngă gard şi o căruţă cu gunoi trece agale spre Bahlui. Dar noi nu le vedem : noi sîntem în Tîrgu-Cuicului.. .

— Iacătă-ne şi la teatru ! . .. Da' vrednici <am mal fost! Uite şi Miron Costin, care se uită de sus ia noi şi zice an gândul llui că tare mai sîntem proşti...

— De ce sîntem proşti ?

— Aşa, ştie el ce ştie. .. Da' mata vezi mal bine : cit arată ceasul de la Mitropolie ?

Număr gîştele care se bălăcesc în balta de lînqâ cişmeaua bisericuţii noastre.

-— Patru... răspund făcind ochii mici, ca şl cum m-aş uita departe, la ceasul Mitropoliei.

— Aşa? Uite, domnule, cum trece vremea! Noroc c-am ajuns Ia Copou. Stăm olecuţă pe bancă ?

Conu Neculai întinde jurnalul pe banca din ograda bisericii. Prin jurnal şi prin rochiţă simt căldura seînduiril bătute de soiare.

Mă uit, printre ostreţele gardului, în cimitir. De mult nu se mai îngroapă morţi aici. Un singur mormânt îşi înalţă, din iarba voinică, crucea de fier ou spiţe ruginite, de care-i aninată de cînd lumea o coroniţă de mărgdle albastre. Sub cruce tremură un păiuş subţire, ca un fir de fum de tămîie.

S-a mişcat iarba într-un loc... Mă dau mai aproape de cooiu Neculai.

— Nu mergem acasă ?

— De pe acuma, Luchi-fată ? Stăi să ne mai hodinim oleacă..,

Iarba foşneşte mai aproape. Trebuie să văd ce-1. Mă tem, dar trebuie...

Din buruieni a răsărit capul lui Haralamb, nepotul dascălului. Stă în patru labe şi se strîmbă la mine. Are ilimbă ilunigă şi roşie şi se uită încrucişat şi pocit. Şi nu se gîndeşte că acolo, sub iarbă, sub el, sînt morţi bătrîni !

Mă fac că nu-1 văd.

— Iaca şi muzica militară ! ... Auzi ? Asta-i din *Cavalerul Rozelor.* ..

înveselit, conu Neculai ridică în dreptul bărbuţli un deget subţire, care tremură. îmi înghit cu noduri rîsul:

— Aud. ..

Haralamb, furios că nu-1 iau în seamă, cintă de foc pe un firişor de iarbă „şapte gîşte potcovite".. .

VEDENII

Baba Ana cîrpeşte ciorapi la fereastră. Cum i s-or fi ţinînd ochelarii pe vîrfuşorul nasului ?

Conu Neculai e dus la pensie. Mi-a spus să-1 aştept. Asta îniseamoiă că vine cu ceva bun,

Mi-e somn. între perne, sub portretul moartei, mî-am înjghebat cotlon călduţ şi moale. Mă cuibăresc în el, ca o miţă. Tare-s mititică !

Mi-e somn... Dar de data asta vreau să ştiu cînd o să adorm. Nu mai vreau să cad în. somn ca o proastă, fără să simt. Uite, acuma... Ba nu, nu încă. Nici acuma.

Ţin ochii deschişi, să adun în ei lumina ferestrei. Lumina se sfarmă în cioburi şi mi se aşează pe frunte, pe mîina... E grea. Şi-i caldă. Vreau s-o scutur de pe mine, dar nu-mi mai pot mişca mîna.

De aici, unde stau, nu se vede portretul femeii cu ochii închişi. Cu aitît mai bine. .. îmi vine să oîut. Poate chiar cînt, dar ou mă aud. Oare baba Ana mă

aude ? Ea ţîrîie ciorapi pe un ou răscopt şi ochelarii ii alunecă mereu spre vîrful nasului. Şi eu cînt — şi nu mă aud. Ca un gramofon : cîntă şi-1 aude toată lumea, numai el singur nu se aude. Cum să se audă, săracul! dacă-i gramofon ? ...

Ape colorate mi se clatină pe dinaintea ochilor. Intîi una roşie, pe urmă alta violetă, mohorîtă. Acuma e una verde... O pădure. Uite-o cărare, brazi întunecaţi, ferigi .aurii pistruiate cu rugină şi tufe încîlcite, de mure. Parcă-i la mînăstire, în poieniţa de sus, pînă unde avem voie să ne ducem singuri noi, copiii. Uite şi trunchiul răsturnat de-a curmezişul poienii, cu coaja lui măcinată de ani, pe sub care foiesc furnici cu capul mare şi gîndăcei roşii suflaţi cu aur, ou musteţi lungi de aţă neagră.

în vale e pîrîul, ascuns pe sub buturugi şi tufăriş. Răcoare. Vine umezeala dinspre apă şi din adîncul pădurii, dar aici, pe trunchi, e soare. Şi putregaiul de catifea castanie e călduţ şi moale.. .

A trosnit pe vale o creangă uscată. Pe urmă alta, mai aproape. Vine cineva...

E un călugăr. Cu capul gol, cu picioarele goale, cu rasa înverzită numai petice, vine încet, mormăind un cîntec bisericesc. Se apleacă, adună ceva de pe jos, pune în traistă şi iar urcă, cu ochii în pămînt, povîrnLşui zburlit al rîpel.

Şi cîntă („Unde nu este durere, nici întristare, nici suspin").

Cîntec de mort : aşa cînta părintele Veniamin cînd a murit dăscăliţa. Şi dascălul Petrache făcea pe nas : oa-oa-oa... De jale, pesemne.

Nu pot să-1 mai iaud. îmi dreg glasul :

— Ce culegi mata acolo, părinte ? Rîşcovi sau gălbiori ?

Călugărul îşi ridică spre mine privirea spălăcită. Şi fără veste ochii încep a i se mări, ca de spaimă. Şi cresc, şi-i cuprind toată faţa, toată poiana, tot cerul... Şi din toate cîte au fost nu rămîne decît o pată tulbure, şi în mijlocul ei o pupilă mică, numai cît o cireaşă amară.

Mă întorc între perne. Simt cum izbeşte în ele inima mititică şi speriată. Mă sperii aşa, ca o proastă ! Doar sînt aici, în odaia lui conu Neculai. Numai că-s singură şi-i noapte. De ce m-or fi lăsat aici, singură ? singură cu moarta din fotografie.

Luna albastră şi-a lipit de geam obrazul mare, a înălţat sprincenele şi se uită la mine.

Nu, nu-s singură. Jos, pe covor, se mişcă ceva.

Mă (ridic într-un cot, să văd mai bine : e o arătare măruntică, o făptură zgrunţuroasă ca um nod de copac bătrîn.

Se mişcă în salturi, ca o broască, şi-şi suceşte fără rost braţele scurte şi subţiri. Ochii, ca albul de fildeş şi cu lumina în culoarea bălţilor stătute, nu clipesc. Şi oricum tse întoarce si se frământă trupul de scoarţă, ochii rămîn pe loc, cu privirea îngheţată.

încerc să intru în vorbă :

— Pe mine mă cheamă Luchi. .. da' mata cine eşti ?

Vorbesc, dar nu-mi aud glasul. Strig mai tare, strig pînă nu miai pot. Degeaba. Oare-s mută ?... Şi atunci văd mai bine că ochii morţi se uită ţintă, cu spaimă încremenită, la poza femeii cu ochii închişi...

Cineva mă scutură de umăr :

•— Ce-ai visat, 'duiţa babei, de suspini aşa ? Vrei olecuţă de apă rece ? Cu şerbet ?

— Am visat ochi, babă Ană. . . şi de călugăr, şi de lună, şi de mort...

Baba Ana îşi pleacă ochelarii albăstrii deasupra mea şi-mi face trei cruci pe frunte, ciocănind îndesat.

— Ptiu, ptiu I Deschide fuguţa ochii şi uită-te afară, că îndată uiţi visul, ducă-se pe pustii locuri I Lasă, că nu-i nimica... De fragi vrei, ori de nufăr ?

Am deschis ochii mari. Lumina mi i-a înţepat cu ace lungi de gheaţă.

Am stat mult cu privirea dusă peste clopotniţele Cetăţuii şi-am aşteptat să se risipească visul cel rău.

Dar tot nu l-am uitat.. .

Conu Neculai citeşte tare, din cartea cea cu poleială .pe margini : nemţeşte,

— înţelegi ceva, Luchi ?

Strîng umerii şi plec ochii, umilită :

— Nimica...

— Păcat, că tare-i frumos. Eu, cînd îs necăjit, citesc. Şi parcă-mi mal trece.

Descînteoul păgîn se deşiră, monoton şi sacadat. Nu înţeleg nimic şi am o îndoială : oare -conu Neculai înţelege ceva, ori numai se face ?

Dintre toate cuvintele desprind unul, numai unul, cuvîntuil meu : *Morgen,* îmi place. îl aştept de cum se deschide cartea. Uneori, desemtecul se isprăveşte fără ca bătrînul să-mi fi spus cuvîntul. Altădată, îl spume de cîte două şi trei ori. Atunci sînt bucuroasă. Gînd îl aud, parcă mă înţeapă în piept un ac subţire încălzit în foc, aşa de subţire, că nici nu doare : abia gîdilă.

Ce putere o fi avînd cuvîntul acesta ? ...

Am s-o întreb pe Nuţa. Ea trebuie să ştie. Nuţa e mare, e domnişoară. Poartă rochii lungi şi-şi răsuceşte în fiecare seară părul blond, şuviţă *ou şuviţă, pe nişte cîrligele de gumă. Se vede că aşa trebuie ca să se facă doctoreasă.. .

O găsesc în odăiţa din fund. învaţă pe nişte cărţi mari de te-apucă groaza, cu poze urîte, care arată oamenii întorşi pe dos.

— Nuţă. .. *Morgen.,.*

Nici nu-şi ridică din carte năsucul ascuţit :

— Lasă-mă în pace, boţ cu ochi, că mîine am examen î

Cînd îmi spun seara rugăciunea, mă poticnesc de un cuvint pe care nu-1 înţeleg.

{Tatăl nostru *careleştin* ceruri.. .)

Ce-o fi iînsemnînd *careleştin ?*

Nu-mi vine s-o întreb pe mama. Are să rîdă : „Vai, ce fată proastă am !"

Dar vorba asta nu-mi place. îmi vine s-o spun întruna, îmi vine s-o icînt pe toate cîntecele : *careleştin!*

Poate că ştie îcuţă ?

îl caut. Nu-i prin casă. Stă sub nucul din fundul grădinii, numai în cămaşă, cu mîiniie sub cap. Şi cînta. obraznic, ca să-mi facă- în ciudă :

La revedere,
Copilă dragă,
Ţara mă cheamă,
Da' nu mă duc î

, ,, Să-l audă tata *i ,,.*

— îcuţă !

— Ce-i ?

— îcuţă, ce-nseamnă *careleştin ?*

— Moft! Nu-nseamnă nimica. Eşti o proastă. ..

Cînd învaţă Margareta, mă fac mititică într-un colţ şi ascult. Că dacă prinde, mă dă afară.

Fetiţa bodogăneşte tare cînd subţire, cînd gros. Face-cucoane pe caiet, ridică scaunul în două picioare şi mototoleşte covorul sub masă. Din cînd în cînd, scoate limba vărgată cu creion chimic şi se uită ila ea cruciş, ou ochii ei albaştri.

Azi am auzit uai cuvînt nou. Un cuvînt grozav de greu, ÎI spun întruna, bucuroasă că-1 pot spune fără să mă-ncurc şi de frică să nu-i uit : *paralelipiped.*

Paralelipiped... straşnic cuvînt! Asta trebuie să fL avînd putere, nu glumă ! Nu mai pot sta locului.

— Ce-niseamnă *paralelipiped,* Margaretă ?

S-a întors furioasă, cu scaun cu tot, şi se răsteşte la mine :

— Ce cauţi aici, mă rog I Ce pofteşti ?

— Vreau să-mi spui ce-nseamnă *paralelipiped.*

— Pe dracu-nseamnă! Lasă-mă-n pace! Eşti o proastă.. .

Nimeresc în bucătărie. Tasia nu-i acolo. Se uită peste gard în uliţa de dindos şi rîde. Mă caţăr pe cuşca puilor şi mă uit şi eu.

Se sfădeşte o ţigancă cu ţiganul el. Ea, goală sub polcuţa roşie, scurtă şi creaţă, îşi zvîrle braţele în sus,, ocărăşte ascuţit pe limba ei şi se trage de cozile împletite cu bani de argint. El, zdravăn, înfipt adînc în ciubote, cu o căldare uriaşă în spate, înjură gros şi îndesat — pe româneşte.

îmi place. Nu mal am răbdare :

— Tasio, ce-nseamnă. ..

Femeia rîde cu ochii ei albaştri-alburii, de lipoveiancă.

— Nu-nseammă *ninica,* duduiță. . . da' mata să *rm* mai zici aşa, să te-audă şi alții, că-i ruşine.

Țiganii s-au depărtat. Tasia a intrat în bucătărie. Am rămas singură în isoare, cocoțată pe cuşcă. Repet cuvintele nou-nouțe. Sună frumos.

Cum e ruşine, dacă nu-nseamnă nimic ?. ..

Din toate vorbele fără înțeles, cu putere ascunsă şi vicleană, a căror taină nimeni nu vrea să mi-o dezlege, mi-am făcut singură un deseîntec. Un deseîntec ca acela pe care I-a spus de trei ori Sfîtnta Vineri cînd a lipit capul lui Făt-Frumos de trunchiul căzut în țărînă» de-a deschis ochii feciorul şi s-a întins la soare şi-a zis : „Bre, da' greu am mai dormit I"

Un deseîntec ca acela pe care-l mormăie Tasia cînd îmi pune pe frunte un benghi cald de cenuşă mulată în apa în care-a stins trei cărbuni. Nu înseamnă nimic descîntecul Tasiei, dar are putere : îndată-mi trece durerea de cap.

Descînteciul meu are şi el putere. L-am încercat. Eram pe stradă, cu Nuța. Tramvaiul venea fuga de la. deal. îşi luase vînt.

Dintr-o ogradă, fugărit de-un dulău urit, a zbughit în drum un cățel cu coada întoarsă pe spate.

— Uite-un cîine cu toartă l .. .

Zăpăcit, a luat-o de-a lungul şinelor.

Lumea a început să strige. Unii îi chemau, alții îl alungau. Şi din urmă tramvaiul venea în goană, sunînd amarnic din clopot, îl calcă !

Nu mai era timp de pierdut. Am închis ochii şi-am spus repede descîntecul. O hurducătură grea, zornăit de geamuri, o clipă de linişte. . . Am deschis ochii : tramvaiul se oprise la o palmă de cîine. . .

Albă ca pălăria ei de olandă, c-o mînă încleştată !n dantela crăvății, Nuța a țipat scurt :

— Doamne !

Mă umflu în pene, pe tăcute. Numai eu ştiu de ce s-a oprit tramvaiul!

Ehei, dacă n-aş fi fost eu...

Dar nu spun nimănui nimic. Mi-e frică mie singură de puterea descântecului meu.. .

Tasia a ieşit cu puiul în drum : un puişor alb, cu gîtul gol. Sub pestelcă ține cuțitul.

— N-are să treacă nimeni să i-l taie... n-are să treacă nimeni să.. .

Ba trece !

Marin, olteanul, vine legănîndu-se de parcă dansează, îşi leapădă coşurile cu cireşe şi întinde mîna spre pui.

Acu-i acu !

Spun repede descîntecul, în gînd.

Marin ascute cuțitul de marginea trotuarului. Şi cu. țitul țipă, strepezit şi dureros, drept sub fruntea mea.

Spun descîntecul cu glas, o dată mai încet, o dată mai tare.

Marin înşfacă puiul de aripi şi-l propteşte sub talpă, i-a întins gîtul : gîtul gol, gîtul subțire, gîtul roşu, gîtul cald...

încep să țip, bătînd pămîntul pe loc cu papuceii, frămîntîndu-mi trupul, strîngîndu-mi în palme tîmplele asudate. Vreau să fug, şi nu pot. Vreau să închid ochii, şi nu pot. Vreau să tac, şi nu pot. îmi urlu in gura mare descîntecul meu tainic, descîntecul meu păgîn, îl împrăştii de-a lungul străzii şi-l arunc, ca pe-un blestem, cerului nepăsător.

Marin se uită la mine nedumerit. I-a căzut cuțitul din mînă. Puiul i-a scăpat de sub talpă, se scutură şi, zburlit, îşi caută loc pe lîngă gard, să intre în ogradă, la adăpost.

Nu mai e nevoie de deseîntec. Vreau să mă opresc, dar e prea tîrziu. îmi aud strigătul ca pe ceva străin şl înfricoşat, de care mă apăr cu mîinile, cu picioarele şi cu tot trupul, deznădăjduită.

Mă simt luată pe sus.

— I-o venit rău din pricina puiului... lămureşte Tasia, vinovată.

Nu mi-e rău. Nu mi-e nimic. Dar nu pot să tac.

Conu Neculai a ieşit şi el în uşă. Şi^a pus mîna scoică lîngă ureche şi ascultă atent, ascultă tot mai ne. dumerit (descîntecul meu,- pe care nimeni nu trebuia să-1 audă niciodată, din oare nimeni nu poate să înțeleagă nimic.

Şi în răstimpul unei respirații dureroase, din învălmăşealla de glasuri speriate din jurul meu, îl deslușesc pe cel mai domol, pe cel mai trist:

— Fetița asta e cam nebună...

CASA DE LA ȚARĂ

DE DINCOLO DE NEGURĂ

— Ştii, mamă, cînd m-am dus atunci cu Tana la plimbare ş-am văzut capul de vacă pe tăpşan...

— Cînd asta ?

— De mult... acasă.

„Acasă" înseamnă la noi, la țară. Nu mai țin bine minte cum erau toate în casa aceea, din eale-afară de complicată pentru mine. Erau atîtea săli întunecate ca nişte hrube, ş-atitea uşi, că niciodată nu nimeream unde voiam să mă duc. Şi cînd vorbeai mai tare, te îngîna de pe sus, de prin colțuri, omul din pădure...

Nu mai țin minte cum era „acasă". Dar nicăieri, cît e lumea asta de mare, nu era mai acasă decît acolo.. .

Mama lasă cusătura pe genunchi, suflă-n degetar, îşi scoate ochelarii şi se uită la mine de aproape, ca atunci cînd tuşesc.

— Ce spui tu ?

— Cînd m-a dus Tana-n brațe pe cîmp... Era un cap de vacă pe tăpşan, gol şi cu furnici roşii an loc de ochi. Şi erau şi coaste... Săraca vacă ! O mâncase lupul de cu iarnă, ş-acuma sta şi aştepta să treacă ticălosul, să-1 ia în coarne.

— Iar spui poveşti, Luchi ?

— Nu-s poveşti. Tana avea pe cap dantela ceia neagră în trei colțuri, c-un trandafir pe frunte...

Mama rîde :

— Cum poți tu să-ți aduci aminte de Tana ? N-aveai nici trei ani cînd a plecat ea de ila noi. Ți-^o fi spus cineva cum te 'lua ea ia plimbare, şi ție ți se pare că-ți aduci aminte. Şi-ndrugi la mineiuinl, cum -ți-e obiceiul.. .

Şi-a pus iar ochelarii şi s-a apucat de cusut, liniştită. I-a rămas doar, în colţul gurii, o picătură de rîs : rîde de mine.

Nu mai spun nimic. Răsucesc cu ciudă un finisor de lînă tras din rochiţă. Rochiţa se destramă. Dacă mă vede mama, mă plesneşte peste mină. Atîta pagubă I Tot n-am să plîng. Nu vreau să mă bocesc de gustul ei» cu toate că mă ustură piînsul în fundul gîtului şi parcă am nisip în ochi.

De ce nu mă crede nimeni pe mine niciodată ? Dacă-mi aduc aminte de ceva, de ce spune mama că nu s'e poate ? De ce să nu se poată şi cum nu se poate, dacă-i adevărat ?

Numai Târna m-ar crede... Dar unde-o fi, dac-o mai fi pe undeva, săraca Taina ?

Târna era soră cu bunica, soră tînără. Şi era văduvă. A stat o vreme la noi, pe urmă a plecat. S-a dus în lume c-un om întunecat şi bărbos, pe oare-l chema Hadîmbu, şi care purta pe sub surtuc un brîu lat de piele bătut în ţinte de argint. Trecea prin sate şi prin târguri, c-un şir lung de care cu coviltir iîn urma căruţei lui, înălţată pe arcuri şi trasă de doi cai negri, care jucau în loc să meargă. Ducea sare de la ocne prin toate tîrgurile de sus ale Moldovei.

Cînd se zvonea că trece Hadîmbu, fugeam pe la spatele casei în grădină, cu Margareta şi cu îcuţă, şi ne uitam prin scîndurile gardului, c&nohiţi 'în buruiene, să nu ne prindă tata.

— Ulte-l!

Hadîmbu stătea în picioare în uşa coviltirului, lîngă argatul care strunea caii, mîndru ca-ai uşa unui cort împărătesc. Stătea cu braţele încrucişate peste brîul lui ţintuit, cu capul gol, cu barba-n vînt, şi nu se uita nici în dreapta, nici în stingă pe sub sprincenele cît nişte mustăţi.

— Halal bărbat! zicea îcuţă.

Mie mi-era frică. Mi se părea că dacă şi-ar întoarce privirea spre noi, me-ar vedea prin seîndură ca prim sticlă. Dar tot nu plecam. Mă uitam în întunericul coviltirului cu nădejdea dulce că poate de-acolo, din umbră, s-o alege măcar o clipă chipul Tan'ei, sub dantela ei neagră în trei colţuri. Dar n-am zărit-o niciodată. Căruţele treceau greoi şi hurducat, stîrnind colbul drumului şi dulăii satului. De la o vreme, nu mai desluşeam decît un huruit adine. De văzut, nu se mai vedea inimic.

Ne întorceam în casă cu părul alb, cu gemele albe.

Iar v-aţi jucat în colb, ca ţiganii. . .

Şi într-o seară, după ce trecuseră căruţele cu sare, am auzit vorbă pe întuneric. Dormisem mult. Trebuie să fi fost tîrziu tare — ceasul acela cînd numai mama şi tata mai au voie să nu doarmă.

— Ne face neamul de rîs, zicea tata, aspru. Nu vreau să-i ştiu de nume. Putea să se mărite c-un om ai lui Dumnezeu. A cerut-o Manolache Toia : frumos, bogat. .. De ce mu l-a luat ? Hadîmbu are nevastă şi copil la Bacău, şi ea hoinăreşte cu el în căruţă, ca şătrarii! Mai mare ruşinea...

— Au casă la Iaşi, a zis domol mama.

— Au şi la Iaşi, şi-n toate tîrgurile. Dar e casa ei ? E rostul ei ?

— Măcar o dată, Iorgule.,. Aşa, seara tîrziu, <a acuma.. . N-are s-o vadă nime, n-are să ştie nime. Ştii cît ţine la fată...

Tata a răspuns tîrziu, cu glas scăzut. Şi pînă a răspuns el, mi-am ascultat bătăile mititele ale inimii : vine Tana, vine Tana !

— Nu mai stărui, Catia, şi nu te supăra. Dar în casa mea, lîngă copiii mei, eu nu pot îngădui să intre ţiitoarea Iui Hadîmbu...

Săraca Tana ! Trăieşte în căruţă cu coviltir, ca şătrarii, pentru că i-e drag un om întunecat şi bărbos !

Pe mine, ţiitoarea lui Hadîmbu m-a învăţat să rîd.

Nu mai ştiu dacă era înaltă ori mărunţică, urîtă sau frumoasă. Ştiu că ochii ei vineţi rîdeau fără astîmpăr şi că nu putea sta locului. îşi înnoda peste părul ruginiu, adunat în cozi pe creştet, dantela neagră în trei colţuri, mă lua în braţe şi pornea.

Ieşeam din sat. Moldova sclipea, departe. O luam într-acolo, prin zăvoi. Parcă era singură, aşa de slobod păşea. îmi plăcea în braţele ei : mă ducea uşor şi repede, era călduţ şi mirosea a floare. ..

După ce alerga, în veşnic neastîmpăr, Tana cea cu ochii vineţi? După nenoroc, poate,
într-un tîrziu, mă arunca în iarbă.
— Uf, că nu mai pot I

Şi se culca lîngă mine ciobăneşte, sprijinită-n coate, începea o melodie mică, din cîte două note impare, cheate :

> Vin', cioară,
> De la moară,
> Cu făina subsuoară...

îi întindeam mîinile. Mi le prindea, împletite cu ale ei: Vin', *cioară...* De la o vreme, mîinile se zburătăoeau, învălmăşite şi speriate.
•— Unde-i făina ?
— Nu-i!
-— Cine te-a ciupit ?
•— Cine ?
— Ia, o cioară mititică !

Şi rîdeam în iarba moale şi caldă de pe malul Moldovei. Nu eram decît noi, şi soarele de sus, şi soarele din apă...

Dar într-o zi ne-am dus departe, departe, dincolo de pod. Şi de pe-un tăpşan s-a uitat la noi un cap alb şi gol, cu coarne. în locul ochilor foiau furnici roşii, iar dinţii mari şi galbeni rîdeau urît Ia drum.
M-am ghemuit lîngă Tana.
•— Ge-i asta, Tana ?

— O vacă moartă. Nu te teme.. . A mîncat-o iupu astă-iarnă, şnaeuma stă şi aşteaptă să iasă din zăvoi, •să-1 ia în coarne.

Am întins mîinile după căpăţîna năpădită de furnici :
— Dă-mi-o, Tana.
Tana a rîs, scuturîndu-şi dantela pe frunte.
— Nu se poate. Asta nu-i jucărie pentru tine, Luchi-fată. ..

Ş-acuma mama nu crede că toate cîte-au fost au fost cu adevărat...

Dar cine putea să mi le spuie, cînd nu eram acolo decît noi, Tana şi cu mine ? Cine era să-mi proiecteze în adînc, acolo unde-au rămas pentru totdeauna, lumina cerului de vară, aburul dulce al depărtărilor, sclipirea Moldovei pe şes şi rîsul din, ochii vineţi ai Tanei — şi oasele albe de pe tăpşan, şi mîinile mele noi-nouţe întinse spre moarte ca spre o jucărie ?

BADANĂ

— M'ergem la ţară, Luchi, să facem dulceţi ? Numai noi amândouă... Vrei ?
Cum să nu vreau ? Să dorm cu mama în odaia albă şi mare, în care ar încăpea toată casa noastră din tîrg, şi-n care miroase aşa de frumos a nu ştiu ce, cum nu mai miroase nicăieri pe lume, şi să am numai pentru mine, fără s-o mai împart cu Margareta şi cu Icuţă, toată „spuma" de pe dulceţi...
Mă joc în ogradă, prin apropierea bucătăriei, în aşteptarea spumei de cireşe amare. De cea de vişine m-am săturat.
Nu mai ştiu de ce să mă apuc... Am îngrădit cu beţişoare ţarcul pentru cele două vaci de gumă, una beteagă de-un picior, cealaltă fără coarne, pe care le-am găsit păstrate cu sfinţenie pe poliţă, sub candelă, de baba Laia. Au fost ale lui Icuţă, cînd era el mititel, şi poartă încă urmele dinţişorilor lui cade şoarece...
— Bă !
Să fie şi Margareta aici, nu mi-ar fi urît. M-am săturat de cînd sînt cuminte...
— Bă!...
Badană şi-a vîrît printre ostreţe nasul ascuţit. Mă fac că nu-1 văd.
— Bă, tu! . . .
Badană e odrasla lui Vasile Brînză din poarta jitaliei. Mamă n-are. într-un cămeşoi lung de cînepă, descheiat pe pieptul mic şi pîrlit, adulmecând iepureşte cu năsucul aburul de mămăligă caldă, umblă toată ziua pe la oasele oamenilor, după căpătat. îl cheamă Toader. Numai tată-său îi zice pe nume. Dar tată-său nu-1 strigă decît ca să-1 bată. încolo, tot satul ai zice Badană. Cînd îl întrebi : „Ce-ai mîncat tu azi, măi ?", răspunde pe nas, fudul : „Badană".
Asta înseamnă, pe limba lui, pastrama. Pastrama e cel mai bun lucru pe care l-a mîncat Badană de cînd a

venit el pe lume, I-a dat părintele o bucățică de Crăci™, că începuse a se strica. A purtat-o în sîn o săp_tămînă, ciupind cîte o fărâmă, -să nu se isprăvească. Dar tot s-a isprăvit. Şi de atunci nu mai visează decît pastrama.

Mie nu ştie cum să-mi zică. Pe nume, nu-i vine ; altfel, nu se pricepe. Şi-atunci, mă strigă, scurt: „bă" i Asta îl scoate din încurcătură.

— Bă !

— Ce pofteşti ?

De obicei, Badană nu pofteşte nimic. îşi face vacui lîngă gard, uitîndu-se cu licuricii verzi ai ochilor la jocurile mele. I-s dragi păpuşile. Rîde la ele, dar se fereşte să le atingă.

Azi, însă, Badană vrea ceva. Zice, cepdleag :

— Mergi cu mine la Moldova, bă ? S-o tras apele. .. şi-s mormoloci.

Moldova.. . Fîşia de soare viu care sclipeşte în eîmp, peste livada lui Chițimuş. învălmăşeala de ape care mă face să închid ochii, amețită, cînd trecem cu trăsura peste podul sunător. .. Ziua, parcă-i la marginea cerului : dincolo de ea nu mai este nimic. Numai seara, înainte de a se stinge apa, se aprind departe luminile tîrguilui.

O vreme, Moldova a fost maniată. Se furişase pe sub un gard pînă-n grădina bisericii. O zi şi-o noapte a bubuit înfundat, bolovănlndu-şi apele galbene şi grele. Pe urmă s-a dus, şi a lăsat în urmă cîmpul negru şi gol.

— Hai, bă ! Că-s mulți... Ia-aşa foiesc !

Deschid portița încet şi o iau cu Badană pe cărăruşa de lîngă drumul mare ? el înainte, c-aşa merg bărbații, eu în urma lui. Lîngă biserică au dat la noi cîinii părintelui. Badană, ca un om purtat prin cumpene, a smuls o nuia din gard şi m-a apărat cu vrednicie.

— Cu mine să nu se puie ei, bă ! Că le-arăt eu lor...

Şi le-a arătat.

Cîinii s-au tras chelălăind în ogradă. Numai o cățeluşă neagră s-a mai ținut o vreme de noi, ocărîndu-ne ascuțit. Dar Badană nici n-a luat-o în seamă. Să-şi puie el mintea cu o javră ca aceea?

Nu ştiu cînd l-am luat de mînă. Mergeam acum alături pe cărăruşa îngustă. Mă uit la el. Părul ieşit de soare i-e plin de scai. Dar calcă voiniceşte, şi fruntea lui de două degete e încrețită ca a unui om cu gînduri multe. Parcă nu-i Badană, cel care-şi vîră în fiecare zi nasul umilit printre ostrețe. Dacă pînă şi cîinii părintelui îi ştiu de frică î

Am ieşit din sat.

Soarele a zvîntat în pripă cîmpul năpădit de ape. Crăpături adînci, în care sclipesc întunecat firişoare de apă, împart pămîntul în fel şi chip de bucățele. îmi simt sandalele ude. Aş vrea să mă întorc...

Dar Badană mi-a aruncat mîna cît colo, a chiuit de mi-a trecut prin urechi şi a tulit-o spre rîu, lepăind cu picioarele goale pe pojghița uscată de sub care musteşte glod urît, sărind fără păsare peste şanțurile cu apă neagră. îl văd cine ştie unde, în apă pînă la brîu, cu cămeşoiul suflecat subsuoară, şi-i aud ca din nemăsurate adîncuri glasul împrăştiat :

— Uite mormolocu, bă? Uite-ia !...

Moldova vuieşte, sclipind repede din nenumărate tălgeraşe de lumină. Badană nu-i decît o pată mititică pe pînza apelor iuți. De sus, soarele-mi înfige în creştet ace fierbinți. Şi-n jurul meu nu-i nimeni... Mă simt părăsită în pustiul plin de vuiet, printre crăpăturile negre cu ochiuri de apă licărind amenințătoare în fund, acolo unde foiesc mormoloci urîți, cu coadă...

Mi-e frică... Ceva a clipocit lîngă mine. Un broscoi slut, cu ochi bulbucați, mă priveşte neclintit, de aproape. Guşa de mătasă albă i se zbate repede-repede, ca şi inima mea. De cînd s-o fi uitînd aşa ?... Deschide gura mai mare decît eh de parcă vrea să strige ceva şi nu poate. Ce-ar fi să înceapă a vorbi ?

Ca să nu înceapă el, încep eu. Şi urlu, tot mai îngrozită de propriul meu glas, care se topeşte în larma apei, în lumina grea ca o povară şi în liniştea fără de sfîrşit a cîmpiilor ude. Nimeni nu mă poate auzi. Nimeni n-o să mă audă niciodată... Ş-am să rămîn aici, mistuită cu încetul de pămîntul moale în care sandalele încep să mi se înfunde ca într-un aluat murdar, singură cu broscoiul care mă țintuieşte cu ochii lui de spaimă...

De pe cerdac, de-acasă, mama a văzut o rochiță roșie zbătîndu-se pe malul Moldovei, departe. Cînd m-a ajuns, avea încă între degete boldul lung cu care scotea sîmburii la cireșe și o cireașă strivită.

Stau întinsă pe un lăicer vărgat. Alături, sandalele spălate se usucă la soare. E cald, e bine. Picioarele mi se bucură, goale.

Baba Laia a pus pe foc lemne de brad și miroase frumos, a. pădure... Și mama, în loc să mă bată, a plîns...

Spuma de dulceață, liliachie și caldă, se răcorește pe farfurioară, pe marginea căreia patru cocoși negri cu creste albastre se fugăresc fără să se ajungă de cînd am deschis eu ochii pe lume. Mama zice că așa i-a apucat și ea, de la începutul începutului... Tare trebuie să fie bătrîni, săracii !

Ce s-o fi făcut broscoiul cela, care voia neapărat să-mi spuie nu știu ce ? Și ce-o fi vrut să-mi spuie oare ?

— Bă!

Badană mă cercetează din poartă, adulmecînd spre farfurioară. T-am mai dat-o și altădată s-o lingă. Dar atunci era cu spumă de vișine. Acum e de cireșe. îmi place și mie.

— Bă!

E plin de mîl pînă-n ochi, ca un malac ieșit din mlaștină la soare.

Baba Laia s-a repezit din bucătărie, cu broboada trasă peste ochiul scurs, ridicînd amenințătoare lingura cu care mestecă-n dulceți.

— Iar ai venit, *stirchîturâ!* Ha ?

Pe fața lui Badană ochii cresc deodată, nedumeriți și albi. Dar mai amarnic i se miră, mișcîndu-se ca o vietate străină, vîrful nasului. Nu pricepe ce are baba cu el.

—- Ce-ai luat *copchila* la Moldova, ha ?

Badană se uită la mine, se uită la babă... Vrea să spuie că nu el e de vină, că nu m-a luat cu sila. Dar nu se pricepe. își frămîntă fruntea, de pe care mîlul se desprinde în solzi mărunței :

— Poi... *e* o vrut... cică să vadă mormolocu...

— Cine-o vrut, flendurosule ? Cine-o vrut, păcătosule, bată-te Dumnezeu să te bată ! Ha ?

Badană își ia inima în dinți, arată cu cotul spre mine, se oțărăște și răspunde, bucuros că a găsit un nume pe măsura mea :

— *Madama,* bă I

S-A JUCAT PĂDUREA CU MINE...

Mă ia tata cu el la Brad, la moș Neculai Ionescu.

Știu c-o să le fie ciudă Margaretei și lui Icuță! Pe dînșii nu-i ia, că nu s-astîmpără și-1 supără pe bătrîn. Am să le spun vestea așa, ca și cum n-ar fi cine știe ce lucru mare, ca să nu-mi strice cheful, după obicei.

încep să scotocesc prin dulapuri, fără rost.

— Ce cauți ? mă-ntreabă Margareta ursuză, ascuțindu-și un creion.

— Jambierele cele lungi... că vrea tata să mă ieie la Brad.

— Tata vrea și tu nu vrei! rîde Icuță.

Lui nu-i pot spune minciuni. îndată mă prinde.

— Ai să te plictisești... zice cu nepăsare Margareta, rîcîind înainte creionul. Eu, una, știu că nu m-aș duce.

— Ba mie mi-ar fi chiar frică, face Icuță ochii mari. Moșneagul cela surd... și odăile celea cu morți și cu stafii... Brr!

Margareta își încearcă vîrful creionului pe limbă. Pe urmă vorbește cu glas coborît, fără să se uite la mine :

— Știi ce povestea tata, cînd a murit cellalt, moș Ion,.. L-au găsit înghețat, singur în casă cu cele treizeci de mițe ale lui, care urlau și scuipau de pe sobe și de pe dulapuri de nu se putea apropia nimenea de mort...

Sînt de trei zile la Brad și nu mi-e nici urît, nici frică, Tata e veșnic dus pe la acareturi, pe la pădure, și eu stau acasă, la căldură, cu moșneguțul puțintel la trup, ghemuit în cațaveica lui, din care nu i se văd decît mîinile subțiri și papuceii cu moț. Tata zice că pe vremuri a fost om de seamă în țară, că vorba lui era vorbă de care pînă și Vodă asculta. Acum, glasul lui e șoptit și șovăitor. Ca să-și cheme slugile multe și netrebnice,

fluieră dintr-un ţignal aninat de gît cu şnur, ca un mărţişor. Barba rară îi tremură, tichia de catifea albastră îi tremură, şi-n ochii stinşi nu mai stăruie decît un fel de spaimă tulbure de cînd singurul băiat i-a murit nebun...

în fiecare dimineaţă mă duce de mînă în odaia cu storurile lăsate şi stă acolo plecat şi smerit, ca într-o biserică. Parcă se închină. De la o vreme mi-e frică de umbra ghemuită prin colţuri, de rafturile cu cărţi mari şi colbăite, care stau gata să se răstoarne peste noi, de cerbul împăiat, ros de molii, şi mai ales de oglinda vînătă, aburită de vechime, în care ne vedem amîndoi aşa de mititei şi aşa de departe...

— Vezi, Luchi? Asta-i odaia băiatului meu, aieste-s cărţile iui... Şi dincolo-i altă odaie, în care nu te duc pe mata, pentru că acolo a murit mama băiatului...

De odaia aceea nu mă apropii nici pe dinafară casei. Acolo, după perdelele grele de rips, moarta stă şi acum între luminări înalte de ceară, care ard neclintit, fără să se mistuie. Icuţă a văzut-o odată, şi de-atunci nu mai vrea să vie la Brad pentru nimic în lume i

Abia mă mişc, îmbodolită peste palton cu un şal mare trecut pe subsuori şi înnodat zdravăn la spate. Parcă-s un pui de bogdaproste. Cobor de-a tăvălucul scările cerdacului. Mă duc cu tata la pădure.

Pe valea Şiretului, casele cu acoperişuri de omăt ţuguiat sfredelesc văzduhul cu suluri albastre de fum. Peste livezile ninse, dealuri sure se suie unele peste altele pînă departe, la munţii cu păduri de zgură şi cu creste de argint.

Bordeiul pădurarului îşi scoate din troiene ogeacul strîmb şi ochiul afumat. De-acolo iese, împingîndu-se greu pe uşă, o arătare ciudată : o căciulă zburlită, un cojoc miţos şi o pereche de opinci.

— Apoi, îi bucluc cu Toader a Măriesii, cucoane S

Vorba iese de-a dreptul din cojoc. Şi sub căciulă clipesc, speriaţi de soare, doi ochi somnoroşi.

Cărarea pe care pornim duce în inima pădurii. Deasupra noastră se ţine o vreme un stol de corbi, ca nişte zdrenţe de noapte rămase printre copacii albi.

Paşii ni se înfundă în puful proaspăt. Din toate părţile vine o linişte care parcă n-o să se sfîrşească nici-

odată. Mă tem să vorbesc. Pe urmă, un glas din fundul pădurii a strigat ceva, şi vorbele ajung la noi împrăştiate, parcă vin de peste tot. Pădurarul răspunde gros, şi glasul i se întoarce într-un tîrziu, subţiat, din depărtate adîncuri.

într-o poiană, cîţiva stînjeni de lemne închipuie căsuţe ninse pentru vedeniile friguroase ale pădurii. Nu m-aş mira să văd un firicel de fum, ori o ferestruică scobită în omăt.

Ne oprim. Cărarea bătută se opreşte şi ea. Tata o ia înainte pe un drumuşor înfundat, spre locul de unde iar îl strigă cineva.

— Cucoane !...

Parcă strigă într-o cofă!

Rămîn cu pădurarul. Omul se lasă icnind pe un trunchi, întinde o pulpană de cojoc şi mă pofteşte să stau. Blana mirosea a brînză iute, a fum şi a usturoi, îmi place. Miroase a cald.

S-a pornit de departe freamăt greu de apă. S-o fi dezgheţat pîrăul vînăt? Mă ghemuiesc în cojoc. Mi-e frică de apă.

— Ia... vîntul! zice omul, scuipînd în ceea parte cu nepăsare.

Vuietul ne ajunge şi trece pe deasupra noastră fără să ne atingă. Numai crengile de sus se zbat o vreme, speriate. în capătul poienii, un stejar şi-a lepădat pe omăt, foşnind, cele din urmă frunze. Nu-i mai trebuie, îmi scutur danteluţa de promoroacă aninată de marginea şalului, deasupra frunţii.

Oare ce-o să se mai întîmple ?

Un vreasc a trosnit, pe aproape. S-a rupt singur. Nu-i nimeni. O cioară se lasă deasupra noastră, legănîndu-se pe crenguţa prea subţire. Parcă se cîntăreşte. Pe urmă se duce şi ea.

Pădurarul fumează. Ţigara arde greu. Omul trage din ea cu ciudă, sloboade fumul pe nas şi se uită ţintă în pămînt, cu gîndul aiurea.

Iar a vuit pădurea, dar vîntul n-a venit la noi, s-a dus în altă parte. Şi cînd s-a făcut din nou linişte, m-am pomenit faţă-n faţă cu o veveriţă. Stă pe-o creangă

mănîncă o alună, E roşie ca un smoc de frunze de toamnă pe care l-a uitat vîntul în copac...

Nu mă mişc, de frică să n-o sperii. Dar ea m-a văzut. Se întoarce cu spatele, să-mi arate stuful obraznic ai cozii, pe urmă iar cu faţa, să-i văd căpuşorul mic de şoarece.

întind mîna. Vreau şi eu o alună. Dar ea dă din. cap, că adică nu se poate. Şi dintr-odată se mistuie nu ştiu unde, fără zgomot, aşa cum a venit. Clipesc des, ca trezită din somn. Oare n-am visat ?

Pe omăt, lîngă şoşoni, găsesc o alună mozolită, cu urme de dinţişori înfipţi în coajă. O culeg repede şl o strîng în buzunar.

Acasă, bătrînul îmi pipăie cu nelinişte obrajii aprinşi.

— Ce-i cu mata, Luchi ? Ai fi răcit... Te doare ceva ?

— Nu mă doare nimica... da-mi pare bine.

— Şi de ce îţi pare matale aşa de bine ?

Pipăi aluna în buzunarul şorţului şi răspund încet* fiindcă ştiu că nu mă aude :

— ...că s-a jucat pădurea cu mine...

MOŞ GHEORGHE ZAMFIRESCU

— Nu se poate să nu-ţi aduci afiiinte de Gheorghe Zamfirescu, Luchi! *Capra cu trei iezi* de la el o ştii. Nu-ţi aduci aminte cum făcea ca lupul, şi ţie ţi-era frică ? A stat cu noi în odăile din fund, cînd ai avut tu anghina. Cînd mă dobora pe mine osteneala, el te veghea şi-ţi schimba compresele. Le punea aşa de uşor cu mîiniie lui mari şi muncite, că nici nu simţeai... Erai mărişoară doar, cum de nu-ţi aduci aminte ?

Mama se uită la mine cu mustrare şi cu un pic de tristeţă. Iar crede că mă prefac!

Moş Gheorghe Zamfirescu e un personaj despre care se pomeneşte des la noi în casă : „Pe vremea lui moş Gheorghe Zamfirescu..." Era omul de încredere al tatei, la ţară. I se zicea Gheorghe Zamfirescu, spre deosebire de toţi ceilalţi Gheorghe, şi mai mari şi mai mititei, care argăţiseră la noi de-a lungul anilor.

In seama lui erau toate.

Stătea în bucătăria din ogradă, unde era cuptorul de pline. Cînd plecam noi la oraş, toamna, se muta în antreţelul de dindos şi ierna acolo, singur cu luleaua lui şi un cocoşel american care-i slujea de ceasornic.

— Era suflet cu credinţă, zice mama, luminată la chip de parcă o bate-n obraz soarele curat de pe malul Moldovei noastre. Cînd venea la tîrg, îl întrebam : „Nu ţi-i urît moş Gheorghe?" Şi el răspundea : „D-apui cînd să-mi hie urît, duducă ? Că ziua fac pîrtii prin ogradă şi noaptea stau la foc ş-ascult viscolu-n livadă şi lupchii în zăvoaie"... Cum de nu-ţi mai aduci tu aminte de nimic?

îmi aduc aminte de bucătăria din ogradă.

Era acolo un cuptor mare, care umplea toată încăperea. Şi-n cuptorul acela ardea un foc de lemne nedespicate, care-şi duhnea arşiţa pînă-n arşiţa de-afară.

— Asta-i gura iadului... zicea îcuţă.

Şi după ce se scoteau pîinile pîntecoase şi se duceau *sus,* de mirosea a cald pînă în fundul livezii, se punea în qura cuptorului, în spuză, o ulcică zmălţuită cu lapte muls atunci anume pentru mine.

— Lăptişor din cuptor, să ne crească fata mare I îl descînta Tana, pîndindu-l să nu dea în foc. Şi rîdea cu ochii ei fără astîmpăr.

Era acolo, în bucătăria din ogradă, o laiţă c-un lăicer vărgat ? o dungă roşie, alta verde şi numai într-un loc una, subţirică, de culoarea bumbului de păpădie. La capul laiţei şedea, îndoit, un cojoc miţos : cojocul lui moş Gheorghe Zamfirescu. Alături, o cutie de tablă cu tutun şi două lulele negre, una lungă şi alta cîrnă.

îmi aduc aminte de laiţă, de cojocul moşneagului şi de lulelele lui ? *Capra cu trei iezi* o ştiu şi acum aşa cum mi-a spus-o el, dar de moş Gheorghe Zamfirescu nu pot să-mi aduc aminte...

Am însă înaintea ochilor, de parcă ieri s-a întîmplat,. îngropăciunea lui.

A murit în bucătăria din ogradă, pe laiţa lui, cu capul pe cojocul lui, lîngă lulelele lui. Nu ştiu dacă. a zăcut sau nu. Văd doar cutia albă de lemn purtată pe umeri de patru vlăjgani — feciorii lui — ieşind pe

poarta larg deschisă şi luînd drumul bisericii. în urmi, mama, tata, fetele, Icuţă. Se duc după mort, dar nu plînge nimeni.

— A fost om cu credinţă şi se cuvine să-1 cinstim, spusese tata la mas'ă, încruntînd o sprinceană către fete, care se vede că n-ar fi prea vrut să bată drumul ţintirimului, prin soare, în urma unui biet argat.

S-au dus cu toţii şi m-au lăsat singură.

Clopotul cîntă a mort calic, subţirel, în dungă. E soare... Cutia albă se depărtează pe drumul ţintirimului! legănată pe umerii feciorilor. Şi-n urma ei nu plînge nimeni.

Şi mă văd încă cu mîinile încleştate de marginea ferestrei, la care abia ajung cu bărbia, plîngînd amar cu lacrimi grele, plîngînd fără să înţeleg, plîngînd, eu singură în toată lumea asta, pe omul de care nu-mi aduc aminte...

CASA CU CERDAC

GHITLA

Casa noastră e lungă cît un tren şi are în faţă un cerdac înalt, cu zăbrele.

Casa de la poartă-i seamănă, numai că-i mititică. N-are cerdac, are cerdăcuţ. N-are antret, are antreţel. N-are bucătărie, are bucătărioară. Şi totuşi, conu Neculai stăpînul ei vremelnic, zice că palatul lui de la poartă e mai bătrîn decît casa noastră.

Casa asta mititică, Luchi-fată, a făcut-o pe cea mare...

Oare n-a început şi conu Neculai să rîdă de mine, ca şi ceilalţi ? Cum a putut o casă aşa de mică să facă una aşa de mare ?

Stau singură în grădină, pe bucăţica de umbră de sub lilieci. Am vrut să mă aşez pe bancă, dar banca m-a fript de parcă m-aş fi aşezat pe plită.

Casa de la poartă se uită la mine cu ochii închişi. Acolo, înăuntru, e răcoare. Aici, toate frig. în streşină, la soare, se scaldă-n colb o vrabie nebună. Şi cerdăcuţul ţine între zăbrele — parcă-i ţine în dinţi — o mîţă tărcată şi un motan roş.

Cîţa e mama lui Moti. Cîţa l-a făcut pe Moti — şi Moti e mai mare decît Cîţa : parcă ea ar fi puiul lui. Şi mama nu-i mama Liei, şi Lia nu-i mai voinică decît mama ? Cînd trece Hună cu covrigi şi Ghitla se ţine după el să-i dea şi ei unul, abia ajunge cu creştetul la cotul lunganului. Şi vezi, Ghitla l-a făcut pe Hună. Aşa şi cu casa...

Mă bucur că am înţeles. Parcă dacă întrebam, îmi spunea cineva ceva ? Că aşa fac toţi: îmi răspund de

mîntuială, ca să scape de mine, şi pe urmă rîd. Şi numai ei ştiu de ce rîd...

Uite Ghitla în drum. Mi-e frică. Noroc că se teme de cîini şi nu intră în ogradă.

Tare-i mititică! Nu ştiu dacă e mai înaltă decît mine, Dar e aşa de groasă, că abia se-ntoarce. Şi cum o fi ducînd un cap aşa de mare pe-un gît aşa de subţire ? Obrazul ei e ca hîrtia cea groasă de făcut pachete,, ş-aşa de lat, de parcă şi nasul, şi gura şi ochii ar fi mîzgălite cu creionul, care de care mai strîmbe. îţi vine să le ştergi cu radierul pe toate şi să le scrii din nou, fiecare la locul lor.

Ghitla poartă şi vara şi iarna un şal mare, negru, şi ghete bărbăteşti cu gumă, totdeauna pline de glod. Nu cere de pomană. Scoate numai de sub şal mîna roşie, cu degetele aşa de scurte, că parcă-s retezate, şi rîde, Şi cînd rîde cască o gură aşa de mare şi de pustie, încît toată lumea îi dă ce-i dă, numai să n-o mai vadă rîzînd. Ghitla strînge repede mîna sub şal şi zice ;

— Mersi...

Toată lumea-i dă afară de Hună.

„Covrigi prospete 1 Prospet' covrigeeeP'

Hună aduce covrigi de cei mici în formă de B, cu sare. Se sfarmă-n dinţi şi poţi mînca oricîţi, fără să te saturi. Haralamb al dascălului se laudă c-a mîncat odată o sută. Parcă are el atîtea parale !

Ghitla se ţine după Hună, gîfîind. Din cînd în cînd, cineva pune un covrigel în mîna ei întinsă.

— Mersi... zice Ghitla.

Dar n-are cînd pune covrigul la adăpost, sub şaL Hună i-l ia şi-l aruncă la loc în coş, să-l mai vîndă o dată. Şi pleacă mai departe, cu Ghitla după el, fudul de parcă cine ştie ce boier mare ar fi şi ce negustorie de seamă ar învîrti.

Domnul Leizăr, butnarul, mi-a spus cînd dregea putinica pentru murături că Hună o şi bate pe Ghitla. Săraca Ghitla ! Dacă-i aşa de mititică . . ,

Mama face butoniere la pieptarele mele de pichet, Cum poate cineva să facă butoniere ? . ..

Mi-a dat şi mie o peticuţă şi un ac cu aţă, şi mi-a tăiat o cheutoare. Dar marginea s-a destrămat, aţa s-a încurcat şi-a ieşit din ac, iar acul întîi m-a împus şi pe urmă s-a vîrît nu ştiu unde printre scîndurile cerdacului, de nu l-am mai găsit.

— Lasă-te păgubaşă, Luchi. Eşti prea mititică.

Mama împunge, împunge şi pe urmă stă.

— Mamă, eu am să fiu totdeauna mititică ?

Mama se gîndeşte la altceva şi nu-mi răspunde. Stă -cu acul înfipt în cusătură şi s'e uită pe deasupra grădinii la ceva care nu se vede. Cum de nu simte ea cu ce Inimă, cît ca un ghemuşor de spini, aştept răspunsul ei ?

Aş întreba a doua oară, dar ştiu că-i degeaba. Aşa-i mama uneori : aude tîrziu şi-mi răspunde după ce-am uitat ce-am întrebat-o.

— Ce zici ? . .. Desigur că ai să fii totdeauna mititică . . . dacă eşti cea mai mică dintre toţi 1

Ţip înăuntrul meu, ameţită, şi mi se pare curios că nimeni nu aude nimic. Aşa-s oamenii mari, nu le pasă . .. Oare şi eu, cînd am să fiu mare ? . .. Dar eu n-am să fiu niciodată mare. N-a spus mama că am să rămîn aşa ? Ca Ghitla !

— Ca Ghitla, mamă ?

— Desigur, dacă n-ai să mănînci. Parcă Ghitla de ce-a rămas aşa, pocită ? A făcut mofturi la masă : asta nu-i place, ceea nu-i place . . . şi iaca !

In sara asta tata a întîrziat în oraş, şi mama are căutătura de zile rele, care vede tot. Nuţa a citit prea mult — mai dă-le-nco-lo de examene 1 — şi-i cu ochii scoşi; Margareta a venit la masă fără guleraş şi cu şnururile de la pantofi desfăcute ... Iar mîiniie lui îcuţă, cu toate că el se jură că s-a spălat, şi încă de două ori, cu apă caldă şi cu săpun, nu par deloc curate.

— Cît despre Luchi, o şi văd că începe-a face mofturi la mîncare.

îcuţă sîsîie printre dinţi, abia auzit, o melodie ale cărei cuvinte, potrivite de el pentru împrejurări ca asta, numai noi le ştim :

lan ascultă tobă bună,
Mamele mereu cum sună...

Rîdem, pe-nfundate.

Şi tocmai în seara asta avem brînză cu smîntînă? Nu pot să sufăr brînză cu smîntînă. Şi mama ştie... Atunci, de ce-mi pune în farfurie un bulgăre cît capul meu de mare? Măcar de m-ar lăsa s-o mănînc cu ceapă verde, ca tata...

încep să înghit bucăţi mari, nemestecate. Merge greu, dar merge. îmi dau lacrimile, dar înghit înainte, De la o vreme însă, brînză îmi stă în gît şi parcă are de gînd să se întoarcă înapoi, pe nas. Mă înăbuş. Nu mai pot.

— Ce-i cu mata, Luchi? întreabă tata încruntînd o sprinceană, a îngrijorare.

Se clatină casa cu mine, şi parcă sîntem mulţi, tot mai mulţi în jurul mesei.

— Brînză...

— Ai mîncat-o toată! se bucură din senin Margareta.

— De ce-ai mîncat-o, dacă nu-ţi place? zice mama, blînd.

Simt mîinele ei reci pe fruntea udă şi închid ochii, dusă:

— Ca să nu rămîn mititică... ca Ghitla 1

CU LIMBĂ DE MOARTE.

A murit bunica 1

De-o bucată de vreme, de cînd a venit la noi, în toată casa miroase a acru, a doctorie. Pe bunica n-am văzut-o deloc, iar mama parcă-i plecată de acasă. O văd rar, şi totdeauna cu ochii roşii, ca atunci cînd o doare capul. Dar n-o doare nimic.

Icuţă n-a mai ieşit de la internat de nu mai ştiu cînd, şi Margareta e dusă la neamuri. Ţiuie casa a pustiu.

De la conu Neculai, unde-mi fac veacul, o zăresc în drum pe Ghizela. Nu poate deschide poarta. Duce pe pumn o pălărie mică, de care atîrnă un văl lung, negru. Sar să-i deschid. Poate-mi „zice" vreun cîntec. ..

Dar Gizela clatină din cap şi oftează:

— Cîntec?... Nu se cade... Ce, nu ştii? A murit de-acu' mamaia de (la mamaia matale...

Alerg acasă. Alerg acasă. Pe cerdac miroase a biserică şi-n salon ard luminări, ziua mare.

— Mamă! Mamă!

Cineva străin mă ia pe sus:

— Ce cauţi aici?

Tasia m-a suit într-o trăsură. Mi-a pus pardesiul peste pestelcă, şosetele mi-s murdare... Şi nu-mi place să merg cu Tasia în trăsură I Stă aşa de fudulă, că ar putea crede lumea că e mama mea. ., încep să plîng, de ciudă.

— Săraca coana mare! oftează Tasia. Aşa i-a fost scris...

Mă uit la ea cu spaimă. Uitasem că a murit bunica... Şi nu mai plîng.

Ne oprim la o casă mititică, în care stă un om mare şi bun: bădia Goghi. Mă aşteaptă în portiţă, cu Margareta de mînă. Şi dintr-odată mă simt şi eu, nu ştiu de ce, pentru întîia oară în viaţa mea, om ca toţi oamenii.

— Trebuie să ne ia şi pe noi! izbucneşte Margareta trîntindu-se jos pe prag. Trebuie! I-am spus şi tatei că nu rămîn, şi nu rămîn! Desearâ-1 scoate şi pe Icuţă de la internat. Trebuie să ne ia pe toţi, că doar e bunica noastră 1

— De bună seamă. .. încuviinţează blajin bădia Goghi, de sus, de lîngă streaşină. De bună seamă. .. numa scoală-te de-acolo, că-i răci...

— Unde să ne ia? întreb eu.

— La ţară, că acolo o îngroapă pe bunica, cu bădicu. Aşa a lăsat ea cu limbă de moarte.. .

Lumină mare peste cîmp şi peste dealuri. .. Ceaţă albăstrie înseamnă, departe, drumul cotit al Moldovei.

Pe noi ne-au lăsat cu trăsura în drum. Patru oameni au luat pe umeri sicriul de tablă şi-1 poartă încetişor prin ţintirimul de ţară, năpădit de buruieni. Luminările îşi topesc lumina în lumină, iar cîntecul preoţilor se risipeşte peste straturile sălbătăcite, însemnate cu cruci, în urma cutiei, în care nu înţeleg cum poate sta culcată

bunica, păşeşte mama, de mînă cu bunicuța. O poartă ca pe-un copil care învață să meargă...

Stăm in trăsură, la umbra poditului. îcuță vorbeşte cu Margareta. Vorbeşte încet, parcă se sfieşte de ceva. Şi mi se pare că, dac-ar ridica glasul, toate dealurile ar răsuna şi l-ar auzi toată lumea.

— Ai văzut pe băbăicu ? întreabă el.

Unde l-o fi văzut îcuță pe băbăicu ? . . . Eu am zărit în biserică, într-un săcuşor pe care-au să-1 puie în groapă la picioarele bunicăi, nişte oase şi ceva rotund, cenuşiu şi umed.

Margareta se apără cu mîna în dreptul ochilor, ca de-o albină. Ei i-a fost drag băbăicu. . .

•— L-ai văzut ? stăruie îcuță.

— Nu-i adevărat! *Aceea* nu era băbăicu. . . țipă Margareta, mînioasă şi umilită. Şi începe să plîngă, ghemuită sub poclit.

Convoiul se depărtează prin țintirimul rumenit de toamnă. Zvon de glasuri, cîntece de moarte, se aud tot mai potolit. Mama, cu bunicuța de mînă, e acum departe peste vale, în urma cutiei care sclipeşte la soare. E tot mai departe, tot mai mică. Şi în jurul ei, crucile vechi şi negre, ori noi, de lemn tînăr, sint tot mai multe şi tot mai mici.. .

Vizitiul trage caii la umbra unui cireş sălbatic, se aşează pe s'cara trăsurii, hurducîndu-ne, şi-şi aprinde țigara. Mă uit la cireş. Pe codițele ca spinii n-au mai rămas decît sîmburii ciuguliți de vrăbii.

îcuță geme încetişor, cu ochii în depărtarea care ni-i fură pe toți. Avem tustrei acelaşi gînd : oare or să se mai întoarcă vreodată de acolo, dintre cruci ?

— Mamă . ..

— Mai rău de *ghîata* cucoană Casandra, săraca... se amestecă vizitiul în tăcerea noastră, oftînd în două cu tutun. Şi doară duduca Ilenuța o lăsat cu limbă de moarte să nu-i spuie nimenea *ninîcuța* ... ,,Mămuca să nu ştie c-am murit, o zis dumneaei înainte de a închide ochii. Să-i faceți scrisori ca din partea mea şi s-o țineți aşa cît a mai trăi" ... Da' unde-o fost chip 1 Că-n ziua şi-n ceasu-n care şi-o dat dumneaei sufletu, cucoana Casandra, care-mpungea după obiceiul dumisaîe, o pus

acu-n cusătură ş-o zis numa atîtica : „Iaca, o murit şi îlenuța me" ... Şi s-o plecat înaintea icoanelor şi s-o închinat. Da' de plîns,, n-o plîns .. . Cum să plîngă, dacă din ceasu acela ochii dumisaîe, sărăcuții, n-o mai avut lumină ? .. . O ieşit pe cerdac, *achipăind* păreții, şi m-o trimăs la nepotu dumisaîe de peste vale, la cuconu Mihăiță. ,,Mihăiță maică, i-o zis, bate telegramă la Eş, să mi-o aducă pe Ilenuța aici, s-o îngrop lîngă tătîne-său şi lîngă mine, cînd s-a îndura Cel-de-Sus să mă strîngă" . ..

Ascultăm tustrei, cu ochii goi în lumina care ne doare. Țigara vizitiului s-a stins la jumătate. O scuipă-n drum. De departe se aude plîns, şi încep să chite clopote. Cîntă grăbit şi parcă vesel, de sărbătoare, nu de mort. Miroase a flori de cîmp şi a tămîie.

— Hm!... Şi doară s-o rugat duduca Ilenuța, Dumnezeu s-o ierte, să nu-i spuie... Cu limbă de moarte s-o rugat..

Şi mai scuipă o dată în drum, cu lehamite.

Cu limbă de moarte . . .

Nu prea înțeleg cum vine asta, dar trebuie să fie ceva grozav. Ceva peste care nu se poate trece. . .

Cînd spui o vorbă cu limbă de moarte, toată lumea e datoare să te-as'culte şi să te creadă. Altfel, cine ştie ce se poate întîmpla 1

Azi am văzut plecînd cucoare. Margareta însă ține morțiş că erau cocostîrci. Parcă nu le-am văzut eu? Erau negre şi țipau ca şi astă-primăvară, cînd ml le-a arătat bunica de pe cerdac.

Săraca bunică! Cum a rămas ea singură acolo, în țintirimul pîrlit de toamnă . .. Oare mai aude ea cucoarele ? . ..

Bunicuța se duce-n fiecare zi, dibuindu-şi drumul cu bastonul, să-i aprindă o lumînărică lîngă cruce. Da' de plîns, nu plînge : cum să plîngă, dacă i-au murit ochii ?

.. . Şi doară s-o rugat duduca Ilenuța, cu limbă de moarte" . ..

Mă gîndesc la bunica şi-mi vine să plîng. Dar Margareta nu se gîndeşte decît la cocostîrcii ei.

— Erau cocostîrci, că erau albi. I-am văzut.
— Parcă eu nu le-am văzut că erau cucoare ? Erau negre.
Glasurile ni se ascut, a sfadă. Pînă la urmă ştiu că mănînc bătaie, dar cum să zic că erau cocostîrci, cînd erau cucoare ?
— Ce-i asta, fetelor ? Frumos vă şade ?
Mama a răsărit lîngă noi, nu ştiu de unde, ca din pămînt, după obiceiul ei.
— Dacă Luchi zice că erau cucoare ! mi-o ia înainte Margareta.
Cum să-i spun mamei, ca să mă creadă măcar ea, pe mine, pe care nimeni nu mă crede ?
— Dacă le-am văzut cu ochii mei ! Şi i-am spus de-atunci că-s cucoare... i-am spus ... cu limbă de moarte i

HAIMANA!

Cerdac de lemn, cu zăbrele roşii. Fiecare dintre zăbrele e o cucoană mititică, strînsă tare-n corset, fără cap, fără mîini şi fără picioare. Nu ştiu cîte-s. Le număr, cîte zece, cîte zece — şi nu le mai isprăvesc de numărat.
— Îs cinzeci şi şapte, cu cea groasă din colţ cu tot, zice Margareta.
— Cinzeci şi şapte de milioane ? întreb eu.
— Eşti o proastă !
Că-s proastă, ştiu. Toată lumea mi-o spune, de dimineaţă pînă seara. Dar tot nu ştiu cîte cucoane sînt la cerdacul nostru ...
Treptele, înalte încă pentru mine, cu scîndură uşor scobită la mijloc, poartă scrise cu colb sau cu glod urmele unor labe mari de cîine.
— Iar mi-o feştelit cerdacu, haimanaua dracului l ocărăşte Tasia în fiecare dimineaţă, frecînd îndesat scîndurile cu peria.
De la cerdac, ograda coboară grăbit la vale, pînă-n poartă. Cărarea pietruită face cîteva ocoluri, aşa, fără nici un rost, lungind drumul de pomană. Şanţul

de la cişmea se ţine cuminte pe-alăturl de cărare, să nu-i fie urît. De-o parte şi de alta, ograda se întinde cu suişuri şi cu scoborîşuri, cu cotloane şi cu prăpăstii. Zămnicul cu acoperiş de şindrilă parcă-i o broască ţestoasă adormită, care a prins mucegai. Ce-ar fi să se trezească într-o zi şi să plece la plimbare ? .. .
Peste ograda asta stăpînim noi : Cotarla — haimanaua — şi cu mine. Ceilalţi intră, ies, îşi caută de treburile lor. Noi două n-avem treburi. Şi-ograda-I fără de sfîrşit.
Cotarla e deşirată, cu blana roşie ieşită de soare şl ciupită de molii, cum e caţaveica Tasiei. Labele i-s din cale-afară de mari şi niciodată curate. în sfîrşit, cineva căruia i-aş putea fi dată şi eu de exemplu ! Dar parcă cine se gîndeşte la asta ? A sosit într-o zi, nu se ştie de unde. A deschis singură portiţa pe care eu încă n-o pot deschide, a venit întins la cerdac, a urcat fără grabă şi fără sfială treptele şi s-a aşezat ca la ea acasă, cu botul pe labe.
Tata îşi citea jurnalul. A coborît o sprinceană a supărare şi-a întrebat:
— Ce caută aici cotarla asta?
— Cotarla o cheamă? m-am bucurat eu.
Cotarla a bătut scîndură cu biciuşca cozii. îl ieşea colb din coadă.
Dar Tasia s-a înfăţişat cu vătraiul:
— A hi turbată şi te-a muşca, sărăcan de mine !
Fără să-şi ridice capul, căţeaua i-a arătat, sub buza cafenie, colţii tari.
A venit şi mama. Ochii ei buni au întîlnit privirea suflată cu aur a veneticei.
— Las-o, Tasie ... E noroc la casă.
— O dat să mă muşte... a pîrît-o Tasia, morocănoasă.
— Nu-i adevărat. A vrut să rîdă I am apărat-o eu.
Şi Cotarla a rămas la noi. A fost pusă imediat în porţie.
Dar porţia nu-i ajunge niciodată. După ce linge bine strachina, de ies la iveală, curaţi, cei doi cocoşi

de ^ smalț de pe fundul ei, sare în ograda de dindos. Găinile cotcodăcesc, rațele se supără. Cotarlei însă nici nu-i pasă. Adună toată mămăliga de lîngă coteț cercetează treuca, ronțăie fără plăcere cîteva grăunțe apoi, vine să se aşeze sub ferestre. Stă pe coadă şi aşteaptă. Poate mai pică ceva ...

In fiecare sîmbătă, cînd vine acasă, Icuța se duce Ia bucătărie s-o vadă mîncînd.

— A dracului, mai mănîncă! Parc-a scăpat şi ea de la internat! zice el cu admirație.

Din cînd în cînd, Cotarla se face nevăzută. Trece o zi, trec două. începe să-mi fie urît. Umblu de colo pînă colo fără nici un rost.

Şi într-o dimineață ne pomenim cu ea pe prispa bucătăriei. Doarme. Tresare din somn, se întinde şi suspină. Parc-ar durea-o ceva. Dar spre seară se scoală veselă, mănîncă pentru toate zilele cîte le-a lipsit, se scutură, strănută — şi mă-ndeamnă la joc, ca şi cum nimica nu s-ar fi întîmplat.

In uşă, Tasia îşi împreunează mîinile sub pestelcă şi clatină din cap :

— Căzătura dracului!

La drept vorbind, Tasia spune o vorbă mai urîtă, pe care eu n-am voie s-o repet : două silabe scurte şi aspre pe care le azvîrle îndesat, încruntîndu-şi sprincenele albe.

— De ce-o batjocoreşti ? Poate că s-a dus şi ea . .. să-şi vadă copiii, ca Tinca.

Aşa face Tinca, spălătoreasă. Cînd îi abate, lasă treaba baltă şi se duce să-şi vadă copiii. Are mulți, în fiecare an face cîte unul şi, cum îl face, cum îl dă de suflet. Lipseşte cîte-o zi, două, apoi se-ntoarce ca şi Cotarla, somnoroasă şi lihnită.

— Ce copii ? rîde Tasia, rea. Parcă o păcătoasă ca asta face copii ? .. .

— Nici tu nu faci copii, zic eu.

Şi mă mir de ce se supără aşa de tare Tasia.

Nu-s mult mai înaltă decît Cotarla. Ba, cînd vreau să merg ca ea, în patru labe, sînt mai mică, De aceea îşi ia față de mine un aer de superioritate, care nu mă supără deloc. Cu Cotarla alături îndrăznesc să mă avînt pe vale, în aventuri fioroase, pe care pînă acum mi Ie închipuiam numai, de sus, de pe cerdac.

s, v Cum trecem de pădurea de brusturi, in care n-* călcat încă picior de om, şanțul de-un Hat de mînă se preface în rîu turbat cu apă blestemată. Mă apropii de el, şi mă strînge frica-n spate : departe, pe celălalt tărîm, sub nalbe uriaşe cu fruct de eantalup, stau ia pîndă oameni negri şi buzați, cu arcuri şi săgeți.

Lîngă mine, Cotarla se face că nu4 pasă. Culege muşte din zbor şi le mestecă, clempămnd. O chem aproape şi ținem sfat. Mă înțelege. Bate colbul cu coada şi latră fără glas, să n-audă vrăjmaşii. Pe urmă se ridică, încet. . .

Acu-i acu ! închid ochii şi mi-i astup cu pumnii, pînă mă dor. Dacă aş *vedea,* pe loc m-aş preface, în stană de piatră. Şi aş rămînea ocolo mii şi mii de ani, şi m-aş uita cum îmbătrînese şi cum mor toți ai mei, şi n-aş putea să plîng măcar : cum să plîng, daeă-s de piatră ? ...

într-o zi o să sosească Făt-Frumos, să mă stropească cu apă vie. .. Dar dacă seacă pînă atunci fîntîna cea bună, cum a secat fîntîna din ograda bisericii ? Ori se-mpiedică Făt-Frumos şi sparge urciorul, ori uită, ori rătăceşte drumul ? Cîte mu se pot întîmpila ! N-am văzut eu în fața unei şcoli, lîngă Mitropolie, un domn alb, de piatră, care stă pe un s'caun alb, de piatră, şi citeşte într-o carte, tot de piatră — şi nimeni nu mai poate face nimic ?

Nu văd ce se-ntîmplă dincolo de noaptea dureroasă a ochilor mei. Nu văd, dar ştiu : Cotarla s'e dă de trei ori peste cap şi se preface în bălăuroaică. Zboară peste apele urîte care se-malță s-o înghită şi, într-o clipă, îi face pe vrăjmaşi una cu pămîntul. Apoi îşi ia din nou înfățişarea ei de toate zilele şi mă aşteaptă pe mal prinzînd muşte — că, adică, nu s-a întîmplat nimic, ..

Trec rîul, secat ca prin farmec, pe fundul căruia se usucă coji de cartofi şi felii de lămâie -din ceai. Sînt emoţionată, îmi simt bătăile inimii.

— *Mersi,* Cotarla...

Dar Cotarla se face că mu pricepe. îşi caută cu dinţii un purice prin blană. Nu ştiu ce să spun şi nu ştiu ce să fac. ..

Casă nu stau degeaba, culeg un fruct turtit şi cleios de nalbă şi-1 mestec îndelung în silă, cum face Cotarla cînd măinîncă grăunțe.

MOŞ-CRÂCIUN-CU-BARBA-ALBĂ. .

Moş Crăciun a început să umble de cu toamnă prin tîrguri şi prin sate, să vadă ce purtare au copiii.

Mmem! n-a vrut să mi-1 arate, dar eu l-am recunoscut. Trece uneori şi pe la poarta noastră. Are un palton cafeniu, vechi şi ros, cu guler care-a fost de blană şi-a rămas de piele, ca Moţi după ce-a avut rapăn. în loc de căciulă, poartă u,n fel de tichie împletită, şi-ai picioare tîrăşte nişte galoşi terfeliţi, unul mai mare şi altul mai mic, fără ghete pe dedesubt. Barba i-e argintie, lungă şi cu şfichi, ca-n poze. Ochi n-are ; numai sprîncene. Gură n-are ? numai mustăţi. Are însă nas, un nas mare şi roşu ca un morcov. Se opreşte-n poartă, să mă ispitească. îmi iau atunci un aer spăşit, de fetiţă eare-n viaţa ei n-a făcut nici o poznă. Aş vrea să mă ştiu frumoaisă. îmi potrivesc codiţele la urechi, îmi înalţ sprîneemele a cuminţenie şi fac guira mică.

Tasia, ca o femeie proastă ce se află, iese-n uşă bodogănind :

— Iar ai pornit-o la calicit, beţivu dracului ?

Cînd e vorba ide Moş Grăciun, Cotarla e de aceeaşi părere cu Tasia. Latră la el şi-1 mîrîie ca pe factorul poştal.

Moş Crăciun se depărtează încetişor, cu nasul în pământ. Mi se strînge inima de milă. Tasia rîde, Cotarla se gudură, bucuroasă, de parc-a făcut cine ştie ce ispravă.

Mă uit urît la amîndouă :

— Rîdeţi voi.. . da' lasă, c-o să v-aducă Moş Crăciun cîte-o bortă de covrig !

Ograda-i albă, zămnicu-i alb. Numai gardurile au rămas negre. Pe omătul de sticlă, crengile salcâmilor întind horboţică albastră de umbră.

Am suit şi-am coborît în fugă, la întrecere cu Cotarla, treptele cerdacului. Cînd mă uit încrucişat, îmi văd obrajii roşii ca paltonul meu roş.

Tres'ar. Moş Crăciun stă în poartă şi se uită la mine : se uită numai cu sprâncenele. Pe albul omătului, barba lui pare afumată. Şi-i zgribulit, şi-I flămînd...

Adică nu-i ei chiar aşa, dar se preface, ca să mă puie la încercare. .. Ce-ar fi dacă m-aş pune bine cu el, acum, în preajma Crăciunului ?

Tasia nu-i acasă, să-1 .alunge cu ocări. Intru pe dindos. Din paneraş, dintre celle patru colţuri de franzelă scobite de miez şi umplute cu dulceaţă de vişine, îl aleg pe cel mai mare, mai rumen şi mai plin.

— Pe ăsta l-ar fi mînicat îcuţă... mă gîndesc cu oleacă de părere de rău.

— Ai şi flămînzit ? ... Vezi, dacă nu mănînci Ia masă ?

Mama-i dincolo şi-i cu spatele. Dar mama vede şi *ci* spatele. ..

Am scăpat. Numai de nu m-ar da de gol Cotarla ! Insă Cotarla nu latră la moşneag, ca de obicei. Se vede că nu-i Tasia acasă. Coboară alături de mine drumuşoT-ul tăiat în omăt şi mi se uită din cînd în cînd în ochi, că, adică, ştie ea ce ştie.

întind mîna peste portiţă. De cealaltă parte se întinde o cange mare şi neagră. Dar colţul de pline s-a mistuit între mîiniie noastre. Moş Crăciun mormăie o vorbă urîtă şi pleacă repegior : la colţul străzii, legănîndu-se între două coşuri mari de papură, s-a ivit Tasia.

Şi, în omăt pînă la piept, mîrîînd cu duşmănie, Cotarla înfulecă hulpav pîinea de furat. Pe albul fără pată a rămas doar o bobită de dulceaţă, ca un strop de sînge închegat.

în casă miroase a migdale prăjite şi-a apă de florL Miroase a Crăciun.. .

Mă uit pe geam. Omătul e albastru cum e cerul primăvara, iar cerul e limoniu ca aripile fluturilor de toamnă.

— Mamă, unde-şi lasă Moş Crăciun zambaliea şl tîrlicii, cînd îşi pune pelerina de catifea cu glugă, ti-^îfă cu pufuşor alb ?

Mama aşează turtele. Ia de pe tabla foile, subţiri de te vezi prin ele, le potriveşte rotund cu foarfecă pe farfurii, le presară cu migdale pisate şi le stropeşte cu sirop. Sub masă, Cotarla culege fărămiturile : nu-i mare lucru, dar decît nimic.. .

Mama se întoarce, mirată.

— Cine ţi-a spus că Moş Crăciun umblă cu zambalica şi cu tir11ci?

Rîde, Nu-i răspund. Parcă m-ar crede ?

într-un tîrziu somnoroasă :

— Mamă, să-i spui te rog lui Moş Crăciun că nu-s eu de vină. .. Cotarla, nu eu. . .

VINE POPA CU AJUNUL

— Scoală, Luchi, că vine popa cu Ajunul !

Mă frec la ochi şi nu-mi vine a crede că s-a făcut ziuă. Niciodată nu m-am sculat aşa devreme. Casc, mă-ntind. Mi-e mai somai decît aseară !

Lumina de-afară e groasă ca laptele : se lipeşte de geamuri şi nu poate să intre in casă. în faţa focului din sobă, Margareta stă greceşte pe covor şi se piaptănă. Icuţă se încheie la ghete, dar nu nimereşte găurile pentru că rîde.

Povesteşte cum, după fiecare înmormîntare, părintele Ţucă, milos din fire, face popasuri lungi în colţ la domnu Pineu — ca să-şi dreagă inima.

— Dumnezeu să-1 ierte pe răposatul! oftează sfinţia-sa după fiecare pahar.

— Cine mu'it numai învie 1 îsi răspunde singur^ umplîndu-şi la loc paharul.

Dar, încălzindu-se de la o vreme, şi mai pornind şi nişte blăstămaţi de ţigani din Mahalaua Lăutarilor să-i „zică" fierbinte şi îndesat, cum li place isfinţiei-sale, îşi scoate părintele potcapul, îl aşează cu cinste pe masă, între pahare, şi-l dăscăleşte blînd, înălţînd arătătorul în dreptul nasului :

— Şăzi cole binişor, şi nu te supăra... că lui Ve~ niamin i-o venit gust să joace şi el olecuţă, ca omu...

Şi, adunîndu-şi poalele şi uitînd de povara pînteouilui,. Inr^pe a frăraî'U'ta podelele ca-n vremea de demult ^ tinereţii, pînă-i iese codiţa albă din gulerul anteriului şl pînă nu mai poate.

Atunci, se lasă gîfîind pe scaun, îşi şterge obrazul, cu basmaua căpătată la luminare, îşi netezeşte părul cu palmele şi-şi aşează cu smerenie potcapul pe cap.

— Eh I Cine-o mu'it nu ma-nvie, Veniamine taică ! oftează el, de data asta mai mult de jalea lui decît de-a răposatului.

Părintele Ţucă se porneşte ou Ajunul cu noaptea-n cap, că are popor mult. Mărunţel şi înfoiat în antereie,. intră prin ogrăzi, izbind portiţa ou umărul, măturînd omătul cu patrafirul şi împrăştiind pe nas şi pe gură abur gros, de parcă i se topeşte barba în ger. în urma lui, dascălul Petrache calcă cu grijă, tipărind omătul de parcă n-ar avea altă treabă decît să astupe cu galoşului urmele lăsate de bocancii potcoviţi ai părintelui.

Au început să latre, ca la urs, clinii de prin vecini.- Pe Cotarla au închis-o în bucătărie. Ei nu-i e drag părintele Ţucă, iar în bucătărie e bine azi : se cenătuieşte curcanul pentru mîine.

Icuţă intră şi iese pe uşă, pîndind. N-are astîmpăr. Nasturii tunicuţei lui de mare ţinută sclipesc a sărbătoare. Pe lîngă el se frămîntă Margareta, „ghiavoluTV cum a botezat-o a doua oară, cu nume păgîn, popa Ţucă. Şi-a pieptănat numai una din cele două cozi, din care-şi răsuceşte cîte un culbec galben la fiecare ureche. Dar astăzi nimeni n-o mai bagă-n seamă. De-ar fi casa gata pînă soseşte părintele !

— Vine popa, Luchi!

Şterg cu batista geamul aburit, şi inima neastîmpă-Tată porneşte iute, cu o bucurie oare doare puţin.

Trop, trop, trop, ..

— Fugi din uşă, să nu răceşti î

— Naşterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru...

Părintele Ţueă se închină la icoane, ne vîră sub nas, pe rând, pernuţa mâinii cu miros de tutun şi busuioc şi începe s'ă adulmece cu nasul mititel şi roş aerul călduţ din odaie :

— Pui rămăşag, cucoană Catia, c-ai făcut şi cu flsticuri l

— Am făcut oleacă anume pentru sfinţia-ta, că ştiu că-ţi plac... răspunde mama ferindu-şi zîmbetui.

In fiecare an, părintele Ţuică blagosloveşte şi gustă turtele. Gustă cîte-o farfurie întreagă din fiecare fel, risipind pe patrafir fărâmături subţiri, nucă pisată şi mărgele de sirop. După ce blagosloveşte şi vinul, gustmdu-1 şi pe el cu răbdare şi cu socoteală, se urneşte greu de lîngă sobă, cercetindu-şi sub patrafir catarama curelei şi lărgind-o puţintel.

Se face linişte. Toată lumea ştie ce-o să se întâmple. Ştiu şi eu, că mi-a spus îcuţă. Dascălul îşi duce din timp în timp mîna la gură.

Părintele tuşeşte, să-şi dreagă glasul :

— Şi de Sfîntu Ion, cucoană Catia, n-ai uita mata să trimeţi la biserică o colivioară şi-olecuţă de vinişor de ista bun, de sufletu lui conu Ionică, Dumnezeu să-I ierte şi să-l hodinească. . .

— Părinte Veniamine, răspunde mama domol, lai ai uitat : pe tata îl chema Alexandru, nu Ion. ..

Părintele Ţueă îşi înalţă a mirare pămătufurile sprîncenelor, apoi se luminează :

— Că bine zici, taică ! Ei, bată-te ! Conu Ionică era socru lui conu Gligore, de-alăturea. . . Mai uit şi eu, la o zi ca asta. Dă, bătrîneţele !

Părintele s-a dus, vailvîrtej, să vestească naşterea lui Hristos şi să blagoslovească şi pe la alte case turtele şi vinul.

în urma lui, a început să ningă.

Sus în cer, dincolo de văzduhul de cîlţi, îngeri mărunţei şi harnici potrivesc cu forfecuţe de argint foi subţiri de turte pentru masa cea mare. Şi fărămiturile albe cad peste ograda noastră încet, ostenite, că vin de departe. ..

Tare-s mari!

îmi iau paltonul şi fug afară să le prind cu gura, ca Cotarla.

VESTE DE LA BUNICUŢA

Prin ninsoarea cuvioasă, de sărbătoare, s-ia oprit ia poartă oaspete străin. Nu-i Moş Crăciun dar aduce daruri, îl cheamă Panaite Havriei. Poartă cojocel cu faţă roşie, căciulă zburlită şi cizme scurte, cu carîmbul răsfrânt. Tata i-a întins mîna, i-a zis „bădiţă Panaite" şi l-a poftit în casă.

Omul şi-a netezit cu amândouă palmele pletele lungi cu cărare la mijloc, s-a plecat cu smerenie şi a vorbit rar, ca din carte :

— Sărut mîna, duducuţă dragă, şi-ţi foarte mulţăniesc pentru cinste, cucoane Iorgule. Dară eu n-am cînd zăbovi. Am venit la Eş de mti-am luat fecioru de la seminar. Am stat de vorbă cu părintele director ş-am aflat că Gheorghieş a meu are purtări frumoase. De aceea mă vedeţi acuma cu inima uşoară. Pe fecior l-am mînat de-a dreptul la gară cu buclucurile lui, iară eu am venit să vă aduc nişte ilucruşoare de la cucoana Gasandra, bunica domniilor voastre. Şi pe urmă oi grăbi şi eu la gară, să nu prăpădim *trinu,* ca s-apuce Gheorghieş desară colindele-n sat.

Omul s-a aplecat deasupra traistei.

— Ce face bunicuţa ? a întrebat mama cu glas» schimbat, micşorat şi dulce : glas de nepoată.

— Apoi, îi sănătoasă. .. numa cît nu vede. Da' de astîmpărat tot n-o rabdă inima să s-astîmpere, şi somnul tot nu se prinde de dumneaei... Şi mi-o dat în grijă să păzesc ca pe ochii din cap cutia asta, că-i pentru dudueuţa cea mititică. Cică nu care cumva să se farme *moaca* dinuntru. ..

Singură în odaie, desfac cutia. Lacriţă de carton e învălită în jurnale multe, şi peste fiecare jurnal e legată cu cîte-o sfoară înnodată eu străşnicie. Ridic capacul cu zăbavă, ca să-mi lungesc bucuria aşteptării- Pe o salteluţă albastră doarme, cu ochii închişi, o pă-

pusă de porțelan. Aşa-i de albă, că parcări bolnavă, O strig încetişor, să nu se sperie :

— Moaca.. .

Păpuşa s-a ridicat, a deschis ochii şi a rîs la mine, Panaite Havriei are dreptate : aşa o cheamă. Se vede că i-a spus bunicuța.

Ne uităm una la alta, stingherite amîndouă. Nu ştim *cum* să-<neepem vorba. Moaca are nirhii verzi, r.a fnrn-**KIŞ**oarele de magheran, şi nasul cîrn : cînd treci cu de-degetul peste el, abia îl simți. îmi arată costumul ei tirolez, pestelcuța brodată, pălăria cu pană de cucoş şi ciuboteiele cu şnur. îmi arată şi rufăria, de la care nu lipseşte nici un bumb. în punga de muşama cu cureluşă peste umărul el descopăr un ban de argint. Moaca îmi spune că ml l-a trimis bunicuța. Ştiam eu şi fără să mai îmi spuie ea !

Ne ghemuim amîndouă în pat şi vorbim despre bă_ trînă.

Bunicuța mi-e străbunică. Bunica a murit tînără încă, dreaptă şi frumoasă. La moartea ei, bunicuța a orbit. Trăieşte singură în casa pustie de la țară, prea mare pentru ea, E mitltieuță şi adusă puțin de spate, iar obrazul alb şi ochii care-şi lunecă privirea pe deasupra lucrurilor, fără să le vadă, o fac să pară artificială, ca o păpuşă care ar fi îmbătrînit.

Poartă, de cînd o ştiu, o rochiță de rips verde, cu jacheta tăiată în clini mulți şi tivită cu catifeluțe ne-gre. Şi peste părul alb, uşor îngălbenit de vechime, o dantelă neagră în trei colțuri.

în fiecare vară ne ducem s-o vedem. Cînd aude trăsura, iese-n cerdac să ne întîmpine. Ne pipăie obra-zul cu degete subțiri şi reci : să ne „vadă".

— Aista-i Icuță. . . s-a mai îngrăşat de an'. Asta-i Mărgărlnta, o mai crescut. . . Asta-i Luchi, mititica. . .

Si ne apropie pe rînd de polcuță ei verde, care mi-roase dulce a flori uscate, şi sub care nu se mai simte bătaia inimii bătrîne.

O întreb pe Moaca :

— Tot aşa rîde bunicuța, mărunțel-mărunțel ?

— Tot aşa, răspunde Moaca pe limba ei.

— Şi ce face baba Laia ?

Moaca rîde : parcă ce poate să facă baba Laia decît plăcinte cu poale-n brîu ?

— Şi tot aşa de bune plăcinte face baba Laia ?

— Tot. . .

A MURIT MOACA

Toți s-au dus de-aeasă şi m-au lăsat singură cu Ta-sia şi cu Moaca.

E ajunul Crăciunului.. .

Tasia a ferecat porțile, a zăvorit uşile şi a stins lu-minile. Odaia noastră dă cu ferestrete-n grădină. Rar răzbate pînă la mine zvon subțiat de colindă.

Mi-e inima rea : de ce m-au lăsat singură, fără co-linde ?

— Tu eşti mititică. Tu trebuie să stai acasă şl să dormi, ca să creşti mare.. . mi-a spus mama la plecare, ca să mă împace.

Ce uirîtă trebuie să fie din stradă casa noastră, cu ferestrele întunecate! Ce-or fi zicînd colindătorii ?

— Casă de calic ! . ..

Şi ce frumos trebuie să fie acolo unde s-au dus cu toții, dacă pînă şi Margareta s-a ținut cuminte o zi în-treagă, numai s-o ia !

— Tasio, spune-mi o poveste. ..

— Că de poveştii îmi arde-acu, după ce-am frecat podelele de mi-o ieşit sufletu t

E linişte.

Lîngă mine, într-o cămeşuță de noapte de-a mea, prea largă pentru ea, doarme Moaca. Doarme, cu ochii închişi. Chichiță dinaintea focului, Tasia ronțăie semințe de floarea-soarelui. Lumina rumenă îi joacă pe obraji, de parcă rîde. Dar ochii decolorati privesc încremenit şi aspru, ca într-o întunecime.

Moti pisoiul toarce cu întreruperi pe perna lui de după sobă. Ține isonul unui cîntec pe care mi-l cînt singură în gînd, ca să-mi treacă de urît.

în bătaia focului odaia creşte, se micşorează, iar creşte.. . Lucrurile sînt cînd departe, cine ştie unde, cînd aproape, de să le ajungi cu mîna.

Moti nu mai toarce. A adormit. Şi cântecul meu s-a sfîrşit o dată cu caierul lui.

...O-fi tîrziu? Tasia e tot la foc, dar focul s-a stins şi Tasia a isprăvit semințele. Odaia a încremenit, albă. Pe covor, parc-a nins. Luna se uită printre perdele, la mine şi la Moaca. Acopăr cu mîna ochii păpuşii : cînd se uită luna la ei, copiii visează urît...

O stea mititică de hîrtie roşie îşi .scutură zurgălăii la geam. Cântărețul nu se vede : steaua cântă singură, subțirel.

— Margaretă, steaua \

Margareta doarme ghem, învelită pînă peste cap, Numai un vîrf de codiță i-a rămas afară. O mai strig o dată, să se bucure şi ea că a venit Crăciunul şi că s-au pornit stelele. Tace. Măcar nu dă din coaidă prin somn, ca Moti!

— Au venit băieții cu steaua, Moacă !

Dar Moaca nu mai este lingă mine. Moaca nu mai este nicăieri : de jos, de pe covor, trupuşoruil ei de chembircă întinde spre mine o sîrmă roşie, cu cîrlig. Şi împrejur, cioburi.

De sub pat şi de lîngă piciorul mesei culeg în palmă mărgelele ochilor.

Ochii Moaeăi sînt reci, iar privirea lor desperecheată păstrează încă ceva din sufletul dulce al fetiței de porțelan. Şi-i strâng în palmele 'somnoroase, şi suflu peste ei plîngînd, să-i mai încălzesc o dată.

MĂRUNȚELE

Zi de sărbătoare — de iarnă, de primăvară, ziua vreunuia din noi, nu mai ştiu. Pe fața de masă fără dungă, fără o pată, mama aşează farfuriile cu dunguliță subțire aurie : farfuriile de zestre ale Nuței! Fiecare are dinainte cîte trei farfurii, tacâmuri suflate cu argint* toate la fel, şi cîte două pahare cu picioruțe înalte, La colțul lui de masă, îcuță zbîrnîie.

-— Cum dracu să mănînci, cînd toată vremea trebuie să te gîndesti numai să nu strici vreo farfurie, să nu răstorn! vreun pahar din ăsta într-un picior şi să nu pici sos pe fața de masă. ..

La urmă, mama aduce şi vasul albastru din odaia el şi-1 aşează în mijlocul mesei. Dacă e iarnă, în vas se desfac, printre crengi de mahonia, două sau trei garoafe. Dacă-i primăvară, un mănunchi de mâțişori, cu puful încă umed. Şi-s aşa de veseli ochii mamei cînd aduce florile sărbătorii, încît pînă şi îcuță îşi uită necazurile şi-i rîd şi lui ochii albaştri.

Numai mie nu mi se schimbă tacâmurile, că nu pot să mănânc cu cele mari, iar .sub farfurii mi se aşterne un şervet, să nu scap ceva pe fața cea albă. Dacă-s mititică şi proastă !

Dar bucuria începutului de masă, cînd tata deschide tacticos cutiile cu sardele, iar Tasia, cu şorț alb pe dinainte, aduce farfuria cea mare cu jambon fierbinte, scade încetul cu încetul. Spre tsfîrşitui mesei, ochii mamei încep să se uite la tata cu îngrijorare, Îcuță şi Margareta îşi întind pe farfurioară crema de ciocolată, înghițind cu noduri,

Numai Nuța şi cu mine sîntem liniştite. Eu, pentru că nu învăț încă ia şcoală, iar Nuța pentru că nu mat învață. Ea e studentă, şi, pe (deasupra, cum spune Tasia, mai e şi „bursăriță".

Mare lucru e să fii „bursăriță" ! In fiecare lună, le duci şi-ți încasezi bursa. Şi bursa nu-i leafă. Pentru leafă munceşti ca tata, pe cînd bursa îți pică aşa, din senin. Hotărît, cînd am să cresc mare am să mă fac şi eu bursăriță.

Cînd îşi primeşte bursa, Nuța vine acasă într-un suflet, mă găteşte frumos şi mă duce la cofetăria franțuzilor. Iarna îmi dă prăjituri, vara înghețată şi totdeauna şi cîte o cutioară liliachie pe care scrie Heller, plină cu bomboane în formă şi cu gust de toporaşi, acrlşoare şi parfumate.

Tasia aduce trei ceşti de cafea de trei mărimi : a tatei cît o ceaşcă de ceai, a mamei ceva mai mică, iar a Nuței mică de tot. în fața noastră, a celor mici, mama împinge o cutie cu bomboane. întreagă ! Mi-o aleg din timp pe cea mai frumoasă dintre ele, una verde, cu fâsticuri. Dar nici îcuță, nici Margareta, nu întind mîna

-spre cutie. Şi eu nu pot lua înaintea lor... Stau amîndoi spăşiţi, cu ochii în pămînt. Mama e albă-albă, ca atu ici cînd se dă cu pudră. Şi nici Nuţei, cit e ea de bursăiiţă, parcă tot nu-i e tocmai îndemînă.

Tata îşi drege glasul. E aşa de vesel, că-ţi vine a crede c-o să înceapă a cînta. Scoate din buzunarul de sus al vestei două patace de argint de cîte cinci iei şi Se aşează la dreapta farfuriei. Dar mama, în loc să se bucure, se ridică speriată :

— Iar, Iorgule! De ce nu laşi copiii să se bucure şi ei de ziua aista ?

— Cum nu-i las ? se miră tata cu acelaşi glas de zile mari. Tocmai asta vreau, să se bucure şi ei! Să-şi primească fiecare, după cuviinţă, răsplata muncii şi a purtării lui. Şi, mtoreîndu-se spre cei doi spăşiţi : Ei, îa aduceţi-mi notele, să vedem care înhaţă anul ăsta o ataca î

Cei doi sar de pe scaune şi se întorc umăr lîngă umăr, aducînd fiecare cîte un carneţel cenuşiu de pînză. Al Margaretei e nou-nouţ, al lui Icuţă — cu colţurile zhuiilite.

Şi rămîn amîndoi în picioare, fără să se uite nici unul la altul, nici la noi ceilalţi.

Tata îşi pune ochelarii, mai ia o gură de cafea, apoi deschide carneţelele. Le aşează alături şi începe să le cerceteze, urmărind rîndurile cu degetul, cînd pe unul, cînd pe celălalt. Şi pe măsură ce le cercetează, ochii i se întunecă. O sprinceană i se ridică, înereţindu-i fruntea deasupra ei, cealaltă i se coboară.

— Hm ! Măruntele, mărunţele. . . zice el cu alt glas» cu glasul lui de fiecare zi.

Mama are lacrimi în ochi. Nuţa „mănîncă din falcă", aşa cum -face întotdeauna la necaz : îşi muşcă obrajii pe dinăuntru. Eu am uitat de bomboană. Cutia e lingă mine, şi din cele cu fisticuri îs trei la fel, una lîngă alta. Aş putea să le iau pe toate, să le vîr în buzunar, că de mîncat nu pot mînca acum, şi nimeni n-ar băga de seamă. Dar mi-e milă de Icuţă. Cu toate că se ţine, strîmbînidu-se urît, o lacrimă i-a scăpat pe Ia coada unui ochi, şi-i alunecă repede pe obraz la vale, rotundă *şi tulbure.

— Mărunţele. .. Şi tu, Mărgărinto, cum de-ai luat şapte la purtare ? Ce-ai făcut ?

— Nimic, îngaimă Margareta.

Dar amintirea cine ştie cărei năzdrăvănii îi aprinde o scînteie de veselie în ochi. Icuţă, care pesemne că ştie despre ce e vorba, îşi scutură lacrima şi încearcă să-şi stăpânească rîsul. Mama se luminează si ea : dacă rad copiii. ..

— Mărunţele...

Şi în timp ce tata culege de pe masă cele două patace şi le pune în buzunarul vestei, Icuţă şi Margareta o zbughesc afară ca din puşcă : dacă-i iarnă, încep să se bată cu omăt, dacă-i primăvară, îi trag un şodron pe trotuar, în stradă, cu pantofii cei noi, să se ducă vestea I

Mă bucur şi eu şi-mi frec ghetuţele una de alta sub masă. Ştiu că Nuţa are să iasă după copii şi are să le dea la fiecare, din bursa ei, cîte o patacă de cinci lei, iar Icuţă are să strige :

— Bravo, bursărijo ! Tot tu eşti mai de treabă.. .

Mamei i-a înflorit din nou obrazul. Răsuflă uşurată. întind si eu mîna spre cutia cu bomboane. Numai tata mai rămîne o vreme încruntat. Oftează :

— Mărunţele. . . Prea,-i alintăm, Catia, prea le intrăm în voie. . .

— Dar îs copii bumi, Iorgule, face mama cu Glas tremurat de emoţie.

— Buni ,nu zic. .. dar, oricum, cînd eram eu ca ei... începe să-şi aducă aminte. Şi, gîndindu-se la cel care fusese cîndva Gheo-rghieş Casian, feciorul preotesei văduve, Măria din Cotul-Vameşului, sprincenele i se aşează la locul lor, şi în ochii lui — unul mai verde şi altul mai albastru — se fcce iarăşi sărbătoare.

Eu n-am apucat să mă bucur sau să mă mîhnesc la .zile mari din pricina carneţelului de note. Intr-o primăvară, înainte de a mă fi dat la şcoală, cînd se făcea •obişnuita scuturătură şi toate sertarele casei erau întoarse pe dos, Icuţă a găsit pe biroul tatei o hîrtie ciudată, împăturită frumos. A întins-o. Era ca dată cu ceară, gălbuie şi împodobită pe margini cu fel de fel de înflorituri. Şi dintr-odată, buourîndu-se grozav, a

chemat-o pe Margareta şi au cercetat amîndoi „patalamaua", urmărlndu-i rîndurile cu degetul, cum făcea tata pe carneţelele lor cu note. Erau răzbunaţi!

Şi în ziua 'sărbătorii de primăvară, cînd s-a dus tata în odaia lui, să ia cele două patace pregătite de dimineaţă, a găsit pe birou, «desfăcută larg, diploma lui de absolvire a Şcolii de institutori din Bucureşti, din care se vedea fără putinţă de tăgadă că elevul Gasian Gheorghe avusese şi el pe vremuri cîteva, ba chiar mai multe, „mărunţele".

A împăturit la loc frumos pergamentul, l-a vîrît în sertar şi s^a întors în capul mesei de sărbătoare, mai puţin vesel ca de obicei, dar mai înduioşat.

— Iţi mulţumesc, Catia... i-a şoptit mamei, neştiincl că vinovatul era îcuţă.

^ Iar la cafea ne-a trimis pe toţi cei miei afară, să mîncăm bomboanele pe cerdac — şi niciodată n-a mai cerut nimănui carnetele cu „mărunţele".

SOARE CU DINŢI

Mi-a trimis Lia un pian cu clape poleite, pe care se cîntă, dulce, cu două ciocănele de lemn.

^ Lia e tot fata mamei, dar e cucoană. Are şi doi copii. Şade într-un tîrg, departe, şi nu vine decît de Paşti. Atunci Ionel mă bate, iar Veronica îmi strică toate jucăriile, şi tot ea plînge. Plîng şi eu, dar pe-mfundate : doar sînt mătuşa lor.

încerc, una cîte una, clapele pianului. Am şi învăţat să cînt *Ah, in mai* şi *Şapte gîşte potcovite,* pînă la „Dar gînsacu le-a-ntîlnit" : de-acolo nu mai merge.

I-am făcut şi Liei un eîntee, Numai de nu l-aş uita pînă la Paşti!

Lie, ciocârlie,
Lie de la vie,
Ce-mi aduci tu în cutie ?

Afară-i soare. Omătul tot e presărat cu aşchii ascuţite, de sticlă.

— E soare, e soare... încerc să cînt, din gură şi din pian, pe *Deşteaptâ-te, române.*

— Soare cu dinţi l rîde îcuţă, oare vine de-afară cu frigul după el.

— De ce cu dinţi ?

— Fiindcă muşcă. Cum ieşi pe uşă, face : hap ! Şl te-apucă de nas...

Ne ducem la plimbare, îcuţă avea dreptate : abia am coborît iscările, şi-md simt nasul străin, rotund şi rece ca o bobită din gîtul unei sticle cu limonada. De nu l-aş prăpădi!

Cotarla sare în jurul meu, închipuind o luptă cu *m* vrăjimaş nevăzut. Im ziua de Crăciun îmi pot îngădui orice...

— Mamă, îi dai voie şi Cotarlai să meargă cu noi ?

îcuţă se bucură. Şi lui i-e dragă Cotarla. Dar fetele se uită urît, întîi la mine, pe urmă la îcuţă, pe urmă la „javră". Ca şi cum ar fi înţeles despre ce-4 vorba, Cotarla a luat-o înainte pe stradă, cu nasu-n vînt, fudulă.

— Trebuia s-o închizi -în bucătărie pînă plecam l ţipă Margareta la îcuţă.

— Dacă ne-ntîloim cu cineva, să nu spui că-i a noastră, zice Nuţa, luîndu-mă de mînă cam smucit.

— Dacă iese şi Luiza, cu pechinezul ei ? ...

icuţă îmi dă un ghiont:

— 1-l face ferfeniţă Cotarla !

Rîd şi fetele. Ne-am împăcat. Pornim.

Aşa de frumoasă-l strada î

Trec, cu tobe şi fluiere, irozii. Fetele uită că-s domnişoare şi rotunjesc ochi mari, de copil, cum sînt ochii tuturor copiilor în ziua de Crăciun. Zăpăcită de zgomot, dar şi curioasă, Cotarla a venit să se lipească de mine. Merge pieziş, şi mă-mpiedic mereu de ea. Dar nu mă supăr.

In faţa noastră s-a deschis uşa unei crîşme. Zbucneşte-n ger un pachet de aer gros, cald şi acru. Clipind mărunt din ochii tulburi, iese în lumină o ţigancă an polcuţă verde. Şi-n urma ei, se potieneşte-n prag Moş Crăciun.. .

Se sprijină cu o mînă de uşor, cu cealaltă apucă femeia de după umeri şi încearcă să scuipe dincolo de

barbă. Dar nu poate. E prea departe. începe să cînte gros şi răguşit :

la-iauzi valea, cum răsuna valea,

Şi mîndruţa-mi ţine calea, măi!

— Aista-i Albeseu, ţiganul, rîde Icuţă. Nu ştiu cînd s-a îmbătat, că ş-aseară era beat!

Irozii iau trecut. Se mai aud, înfundate, cele trei bătăi gemene de tobă. Clătlnîndu-se, se depărtează şi Moş Crăciun, de gît eu mînidruţa lui cu polcă verde.

Mă întorc spre Cotarla. Dar Cotarla nu-i lîngă mine. Face cunoştinţă c-un dulău negru şi lustruit de parcă-i dat cu cremă de ghete. O strig :

— Hai acasă, Cotarla.

— Dă-o dracului! se răsteşte Margareta la mine.

— Haimana ! zice şi Icuţă, roşu în obraz.

Nu mai pricep nimic. îmi vine să plîng, şi nu ştiu de ce, şi mi-e ruşine. Mă uit în vîrful şoşonilor. Parc-a suflat cineva peste soare şi l-a stins. Scînteile de omăt nu-s bune decît să-mi înţepe ochii : soare cu dinţi. . .

Merg cuminte, în rînd eu ceilalţi. Dar gîndul mi-i în urmă : unde-i Cotarla ? Unde-i Moş Crăciun ?

Şi pomul încărcat cu lumină (din vitrina în faţa căreia ne-am oprit începe să se clatine în ape calde de lacrimi.

CÎNTEC DE PLÎNS

Rochiile mele şi ale Margaretei ni le coase madama Janeta. Madama Janeta stă într-o casă mititică, făcută dintr-o mulţime de cutiuţe înghesuite unele într-alteie şl unele peste altele, cu atîtea scări de lemn şi cu atîtea cerdăcuţe, că după ce-ai intrat nu te mai pricepi pe unde să ieşi. Şi casa asta e în fundul unei ogrăzi întinse cît vezi cu ochii, înconjurată de case la fel cu a madamei Janeta : aşa de la fel, că dacă m-aş duce singură n-aş nimeri *m.* oare cerdac să intru.

Pămîntul bătătorit n-are un fir de troscot, un brusture ori măcar un scai porcesc. E scobit de gropiţe pentru jucat pichiul, şi din loc în loc, mai ales pe sub' pă-

reţi , înnegrit vremelnic de cîte-un pîrîuaş. Aici se joacă, izvorînd de prin cotloanele de seînduri vechi, toate plodurile din vecini : unii încă în rochiţe, alţii cu pantalonii despicaţi la spate şi cu basmaua tăvălită prin colb. Vorbesc o limbă repezită, toţi deodată, apropiindu-şi frunţile de parcă se sfădesc şi lungind cuvintele la coadă de parcă le cîntă. Din cînd în cînd, cîte unul mic, lăsat din braţe de-un frate mai răsărit, începe să seîncească. Atunci cel mare îl mută oleacă mai încolo. Şi-n locul lui rămîne o baltă rotundă, pe oare-o usucă repede soarele şi-o acopere colbul stîrnit de joaca celorlalţi.

Vara, ograda e neagră de muşte de toate soiurile şi de toate mărimile.

Cînd trecem printre pleduri, Margareta le spune nu ştiu ce pe limba lor. Şi băieţii cu pistrui se burzuluiesc şi-i strigă din urmă, asouţindu-se :

— Mişighină!

— Ce le spui tu de se supără ?

Aş vrea să le spun şi eu ce le spune ea, ca să mă facă şi pe mine „mişighină".

— Toate de le-i şti, vei îmbătrînl 1 îmi răspunde Margareta.

— Mişighină ! o ocărăsc şi eu, supărată.

Madama Janeta are ochii roşii, ca găinile, sprincenele albe şi genele la fel. Veşnic parcă s-a jucat în colb. Cît ne cearcă, vorbeşte de fetele ei plecate la America şi plînge.

— Aşa nişte fete, ca nişte trandafiri î

Şi-şi trage lacrimile pe nas, cu zgomot, de mă gîdilă-n ureche.

— Da' ce, au murit, de plîngi ? întreabă Margareta.

— Ferească Dumnezeu! sare madama Janeta, gata să-şi înghită acele, pe care le ţine între dinţi. Ferească Dumnezeu 1 Trăiesc, şi-s -bogate, nu le fie de deochi! Şi li-i bine acolo, la Americă. .. Da' tare-s departe, mamă dragă, tare-s departe ! .. .

Şi iar mă gîdilă-n ureche.

Nuţa a trecut de la madama Janeta la domnul Zeida, care lucrează rochiile mamei. Peste doi-trei ani, are să treacă şi Margareta. Şi madama Janeta numai mie are

să-mi mai sufle-n ureche de dorul fetelor ei „de la America".

— Mamă, cînd oi creşte mare are să-mi facă şi mie rochii damnai Zeida ?

— Are să-ţi facă.. . dac-o mai trăi pîn-atuneî ! rîde mama.

Domnu Zeida e bătrîn. E mic şi gras şi are părui alb. Numai, bărbuţa triunghiulară, care-i .ascute obrazul rotund, e roşie ca focul. Vorbeşte despre el ca despre cineva străin :

— Domnu Zeida vre să mal scurteze olecuţă jacheţica, dacă vrei mata... Cînd zici mata să vie domnu Zeida la cercat ? ... Domnu Zeida are să cumpere păn-atunci sutaş şi bumbi asortaţi...

Are o pernuţă verde de catifea, murdară-murdară, pe care-o aduce Ghizela cea mititică o dată cu rochiile, de cîte ori vine la cercat. Domnul Zeida pune permita în faţa mamei, se aşează în genunchi şi face o mătanie, icnind. Pe urmă mută pernuţa oleacă mai încolo şi face altă mătanie. Şi tot aşa, de jur împrejurul mamei, pînă ce isprăveşte de dat semne cu creta.

— Să nu lese coadă. .. zice mama.

— Val de mine, madam dragă, da' unde se pomeneşte una ca asta la domnu Zeida ? ! îmi pare rău ! . ..

Şi mai face' o mătanie pe deasupra, ca să se încredinţeze că toate sînt aşa cum trebuie să fie.

îmi place s-o văd pe mama gătită, şi-mi plac şi închinăciunile lui domnu Zeida. Mă uit şi mă gândesc ce mare meşter trebuie să fie cineva ca să facă o rochie cu atîtea falduri şi cu atîtea volane. Unde le-ar nim'eri, aşa ticluite, săraca madama Janeta mea ? Dar poate că nu-i vorbia numai de meşteşug. . . Mai ştii ? Mie nu mi se pare lucru tocmai curat. La urma urmei, de ce poartă domnu Zeida bărbuţă roşie, oa cineva al cărui nume nu trebuie să-l pomeneşti în casă fără să faci trei cruci cu limba ? ...

De la o vreme însă, nu mai stau la cercat. M-am împrietenit cu Ghizela. Stăm amîndouă în antreţelul de dindois sau pe cerdac şi mîncăm covrigi.

Ghizela nu vorbeşte. Cîntă. După ce isprăveşte de ronţăit covrigul în dinţii din faţă, că alţi n-are, îşi seu.

tură palmele una la alta, le şterge de şolduri şi rîde amărît:

— Mersi. .. Să-ţi zic de-aeu un cîntec ? Ştiu unu frumos.

Nici n-aşteaptă răspuns. Cîntă încetişor, cu capul în piept, cu ochii ţintă la vîrful săndăluţelor ei vechi, de parcă acolo ar fi stînd scris eîntecul. O şuviţă de păr sărac, galbenă şi fără lustru, îi cade pe o tîmplă. îşi frământă degetele slabe cu vîrfurile împunse de ac — şi cîntă.

Cînd isprăveşte, ridică dintr-un umăr şi zice :

— Gata.

Şi pleacă.

Am învăţat şi eu cântecele Ghizelei. Le cam încurc, că unele-s prea lungi, iar altele-s într-o limbă pe care n-o pricep. Plec capul în piept şi mă uit la vîrful sandalelor. Dar sandalele mele nu-mi spun nimic, se vede că-s prea noi şi nu ştiu. Unul din cîntece, cel mai vesel, seamănă a horă, şi fiecare bucăţică sfîrşeşte cu o chemare dulce :

— Oi, meidelă, meidelă, meidelă 1

Pe ăsta îl ştiu tot, de la un capăt la cellalt. Dar de cînd a rîs îcuţă de mine şi m-a făcut jidancă, nu-l mai cînt decît în gînd, în fundul grădinii, cînd nu-i nimeni pe-aproape.

— Mai ştiu unu.. . zice Ghizela după ce şi-a isprăvit covrigul. Unu „de plîns". Să-l zic ?

Şi începe:

Pe o stradă pustiită,
Cantinei pe un amic,
Văd o fiinţă rătăcită,
Un copil de cinci ani mic...

Povestea e lungă şi cam încîlcită, iar eîntecul — monoton. De la o vreme, îmi dau seama că Ghizela a luat-o de la capăt.

Cîntă şi plînge :

Haide, nene, mama moare,
Nu e nimeni lîngă ea,
Plînge rău, nu ştiu ce-o doare,
Nu ştiu ce-are mama mea...

încep să înţeleg. „Nenea" s-a dus cu băiatul într-o sărăcie de bordei. Acolo, pe un pat fără ţoale, trage de

moarte o femeie oare, înainte de a-şi da sufletul, încredințează străiiuilud băiatul. Şi „nenea" pleacă, pe strada pustiită, de mînă cu copilul (de ainei ani)...

Şi eu sînt mică, de cinci ani. . . O văd pe mama legată la frunte cu felii de cartof crud bătute-n hrean, Stă culcată şi geme. Duce des la gură o batistă făcută ghem şi-şi strînge ochii, a durere.

— Te doare, mamă ? întreb încetişor, să n-o supăr.

— Nu ştiu, Luchi... nu ştiu ce am.

(Nu ştiu ce-are mama mea...)

Şl pe urmă îi trece...

— Matale nu plîngi ? mă-ntreabă Ghizela, vî-rm. du-mi sub obraz nasul roşu şi ochii umezi.

^ Uite, nu plîng. De ce să plîng ? Şi nici nu vreau să plîng. Îmi pare rău de copil. Dar mama lui nu putea să-şi puie la cap cartofi cu hrean şi să nu moară ? ...

Şi dintr-odată o spaimă grea, de noapte, o spaimă de vis rău, pe care nici un bocet de pe lume n-ar şti s-o risipească, mă năpădeşte fără milă din toate părțile, înțeleg, pentru întîia oară în bucățica mea de viață, că mama ar putea să moară. înțeleg, nu cu mintea aiurită, care se împotriveşte să înțeleagă, ci cu tot trupuşorul, care mă doare de moarte. Şi umerii şubrezi se zbat zadarnic să scuture de pe ei durerea nouă şi fără nume.

Ghizela mă priveşte nedumerită. Apoi împachetează repegior în jurnal pernuța verde a lui domnul Zeida şl pleacă fără zgomot, pe lîngă păreți, umilită.

— Nu te supăra matale, lasă. . . n-am să-1 mai zic pe-aista.. .

Şi nu l-a mai „zis". Mi le-a cîntat de nenumărate ori pe celelalte. Dar din toate eînteoeile ei, cîntecul „de plîns" e singurul pe care nu l-am putut uita.

AVEM OASPEȚI

Duduca Liza vine la noi de-a dreptul de la gară. Vine pe jos, c-un geamantanaş cafeniu cu pîntecele supt ca o armonică dezumflată, întinde din poartă o mînă împăciuitoare, cu degetele ieşite prin mănuşa de ață, sl strigă cu glasul tăiat în bucățele de răsuflarea scurtă :

— Nu vă speriați, că nu stau mult.. . Nu-mi place mie să deranjez oamenii!

E slabă şi-şi ține un umăr mai sus decît celălalt, din care pricină aduce puțintel la înfăţişare cu Ioan-Vodă cei Cumplit din cartea Margaretei. Aşa zice Icuță. Dar Ioan-Vodă, cu toate că e cumplit şi bărbos, e mai frumos. Duduca Liza are ochi de rățuşcă speriată şi un cap țuguiat, care-i tremură mereu, de parcă-i prins de gît cu teluri.

Ne trece pe sub nas, de bun găsit, mănuşa ei, care miroase a tutun şi a oțet de trandafiri, şi aruncă în vînt,. peste capetele noastre, cîte-o sărutare. O singură dată am simțit pe frunte atingerea unul vîrf de nas, sticlos şi rece ca o bobită din gîtul gărăfilo.r cu limonada. Si de atunci nu-mi mai trebuie.

Mama o îmtîmpină. Ea nu s-a săturat încă să asculte întîmplările minunate, niciodată de două ori la fel, din viața „bietei Ilenuțe, Dumnezeu s-o ierte".

— Nu ştiu cînd ai să te mai saturi de edecuriile tale,, Catia, zice tata, coborînd puțintel o sprinceană.

Cînd vorbeşte tata aşa, mama face ochi de copii pedepsit.

___Ce să-i fac, săraca ? A fost prietenă cu mama, ține la copii... Şi pe urmă nu stă mult, mîine la şapte pleacă. . .

Tata ridică dintr-un umăr şi rîde. Rîde şi mama. Ştiu ei că duduca Liza nu pleacă niciodată „a doua zi". ŞI mal ştiu că atunci cînd pleacă, geamantanaşul ei costeliv e aşa de umflat, încît curelele trebuie înnădite cu sfoară ca să-1 cuprindă.

A venit şi Onorina.

Cînd vine ea, se bucură toată casa. Pînă şi Tasia uită să bombăneaiscă dimineața, cînd scutură aşternutuille, de ciudă că scutură unul mai muilt.

— Copehil orfan, săraca. . . oftează ea.

Onorina e orfană şi-i un fel de nepoată de-a tatei. Dar mie nu mi-e nici vară, nici mătuşă, cum s-ar cuveni.. Nu ştiu ce fel de neam simt eu cu ea. Cînd încearcă mama

să-mi spuie, mă zăpăcesc de-atîtea nume cîte-mi înşiră, şi tot nedumerită rămân.

Onorina are părul castaniu ca al meu şi ochii în culoarea alunelor cînd încep a se coace : nici verzi, nici bruni. îşi muşcă întruna buzele, de parcă tot îi vine-a rîde şi nu vrea. Şi-i subţirică şi bătută-n palme ca un băieţel. Tunica lui îcuţă o încape numai bine. Numai cînd îşi pune pe sub rochie pieptăraşul căptuşit cu volane creţe, samănă şi ea a fată.

Azi mi-a adus din tîrg un buchete*! de flori, ca nişte ceşcuţe de porţelan alb, pline cu primăvară. Sînt cele dinţii lăcrămioare pe care le văd. Cine 'ie-o fi plîns, asa de mari ? Tare necăjit trebuie să fi fost. . .

Vin Pastele, cu înserări legănate de clopote, cu miros de var proaspăt, de ceară şl de terebentină. Unde te întorci, miroase a curat. Şi n-ai voie să calci pe nicăieri. . .

In grădină a înflorit un *zarzăr.* Numai trei floricele, de încercare, pesemne : dacă-i bine, să înflorească şi celelalte ? dacă nu, să mai aştepte.

La bucătărie se fac cozonacii tot „de încercare'', ca să vadă mama dacă făina e destul de uscată şi dacă drojdia creşte. încearcă şi ea, ca *zarzărul* Şi-s mai buni cozonacii de încercare, fiindcă-s mai puţini. De cei de la Paşti, din care mantalei cît vrei, te saturi repede şi nici nu te mai uiţi la ei.

Tasia pisează scorţişoară, şi Onorina — zahăr. Piuliţa Tasiei cîntă mai subţire decît a Onorinei. Mă aplec s-o ascult. Dar mă ustură nasul şi strănut ca o pisică.

•— Cîţi! . .. face mama.

Mă duc lîngă Onorina. Cu ochii strînşi, cu gura căscată, adulmec colbul sticlos şi dulce care pluteşte în jurul fetei. E cu vanilie.

— Ai să te îneci ! rîde mama.

Scîrţîie portiţa. Numai cînd vine duduca Liza scîrţîie portiţa aşa, de nu se mai isprăveşte, li ies repede înainte. S-a dus să cumpere stafide, şi alesul stafidelor e treaba mea : una-n gură, una-n farfurie.

Dar duduca Liza nici nu mă vede. Capul i se clatină mai tare ca de obicei, şi pana năpârlită de pe tocă îi joacă de parc-o bate vîntul.

Nu-i singură. în urma ei vine un băiat subţiratic şi spălăcit, cu ochelari încălecaţi pe nas, înfăşat într-o redingotă prea strimtă şi prea lungă pentru el.

Mama îşi leapădă şorţul, îşi şterge mîiniie şi-i întâmpină, zâmbitoare şi nedumerită.

Mă duc după mama în salon. Musafirul a intrat şi el, însemnandu-şi drumul cu urme late de colb pe scândurile ceruite. Să fac eu as'emenea urme!... S-a aşezat pe un scaun prea scund şi a rămas acolo, aplecat înainte, cu degetele răsfirate pe genunchi, cu vârfurile ghetelor aduse unul spre altul. Se uită pe dinăuntru la ochelarii lui, de parcă nu vede dincolo de ei.

Duduca Liza îşi face vânt cu un jurnal, înfierbântată :

— Să vezi cum a fost, Catia... Ieşisem de la „greci" cu stafidele, cînd iaca, la fereastră, Adela Zavati 1 „Vai, Lizo dragă, zice, se poate să treci pe la uşa mea iară să intri?"... Ş-am Intrat, că, drept să-ţi spun, mi-era dor de Adela. N-o văzusem de la nunta nepoate-sii Maricuţa, cu băietu lui Postelnilcu, cel care-o ţinut Todirenil înaintea lui Petrache Ivaşcu. .. Pe-atunci Alecuţu era în liceu, şi Ia priveşte ce mîndreaţă de flăcău s-a făcut i

Mama s-a întors binevoitoare către musafir. Parcă aşteaptă să spuie şi el ceva. Dar Alecuţu se uită înainte Ia ochelarii iui şi zîmbeşte împrăştiat, cum zîmbesc copiii mici în faşă.

— Şi cînd să plec, muma ce-l văd pe dumnealui că vrea să mă conducă i O fi auzit că este pe-aici o fată de măritat, ştrengarul. . .

Duduca Liza rîde, cu nevinovăţie. „Ştrengarul" şi-a proptit bărbia-n piept. Urechile i s-au aprins, cum mi se aprind mîiniie cînd le ţin, seara, ta zarea lămpii. Vrea să spuie şi el nu ştiu ce, dar fiecare vorbă i se opreşte de-a curmezişul în gît şi le ţine-n loc pe celelalte.

Sprijinită de uşorul uşii,. în celălalt capăt al odăii, Onorina stă ca de lemn, cu braţele strânse peste piept, cu gura căscată. Nici nu şi-a scuturat, măcar, colbul de zahăr din păr. Din când în când, musafirul strecoară spre ea, pe la colţul ochelarilor, o privire nesigură, care

se anină în treacăt de toate mărunţişurile din cale. Dar cum se simte surprins, îşi trage repede privirea sub ochelari, la adăpost, şi-şi scutură de pe reverul hainei, cu arătătorul făcut cîrlig, o gînganiie închipuită.

într-un tîrziu a sărit de pe scaun oa înţepat de-un ac, s-a împiedicat de-un covor şi a plecat, ultîndu-şi bastonul cu miner de os în chip de pilise de raţă.

Tasia s-a uitat după el cum se duoe-ai mers săltat, cu două palme mai înalt decît gardul de după care nici tata nu se vede :

— Ia te uită, frate ! parcă merge călare. . .

Dar duduca Liza s-a oprit în faţa cuierului, s-a uitat lung la bastonul părăsit şi-a suspinat cu duioşie :

— Zi-i tinereţă, şi te mîntule I

Onorina n-a venit la masă. Zice c-o doare capul. Mama n-are gust de vorbă. Tata se uită în farfurie şi, cît nu mănîncă, bate cu furculiţa în scăueşul de sticlă. Să fac eu aşa!... Din cînd în cînd aruncă spre duduca Liza privirea ochilor reci ca două alice de grin_ dină. Dar bătrîna parcă nu bagă de seamă nimic.

Margareta şi cu Icuţă se ghiontesc pe sub masă şi-şi fac semne. Le-a spus nu ştiu ce Tasia şi-s tare veseli. Rîde şi Nuţa, pe furiş. N-am astîmpăr. Abia aştept să aflu ce-i.

— Luchi 1 m-a strigat Onorina, în săliţă. îmi vîră în pumn două caramele şi-mi spune repede, pe întuneric : Ascultă, Luchi.. . Să te duci după masă în „odaie" şi să asculţi ce-o să spuie duduca Liza despre Alecuţu Zavati... înţelegi ? Şi pe urmă să vii să-mi spui.. .

— Ce-i cu Onorina ? întreabă mama, cu gîndul în altă parte.

— Hm ! îşi drege tata glasul. Dar nu spune nimic,

— O doare capul... zic eu.

Şi mă duc în „odaie".

îmi pare rău că nu pot ieşi pe cerdac, cu Nuţa, cu Margareta şi cu Icuţă. îi aud rîzînd. . . Dar nu se poate. Mi-am primit plata şi trebuie să mă ţin de cuvînt.

„Odaia" e un fel de cămăruţă îngustă, unde-şi are mama maşina de cusut şi unde, la masa lungă şi goală, îşi fac lecţiile — fiecare la un capăt, ca să nu se „co-

tească" şi să se bată cu picioarele — Margareta şi Icuţă. în fund e o canapeluţă strîimbă, cu telurile cam ieşite, pe care-şi face culcuş, cînd vine la noi, duduca Liza.

Mama a deschis cutia de lucru şi a început să coasă, sub lampă. Prinde ia ioc mîneea unei tunicuţe, ruptă în goana după un zmeu cu zbîrnîitoare scăpat din sfoară şi găsit, pe înserate, spînzurat în firele de telegraf din grădina Ghicăi-vodă. Stă cu spatele spre mine. Ii văd ceafa înaltă sub părul greu şi, în capacul de Iac negru al cutiei deschise, fruntea de porţelan.

Nu m-a văzut, ori se face că nu mă vede, nu ştiu. Tace şi ea, tac şi eu...

Stau pe un scăueş sub fereastră şi mă uit în zarea lămpii la caramele. Au început a se topi. Una-i cu portocale, alta cu fisticuri. Bine că nu-i cu zmeură !

Duduca Liza vine de la cozonaci, fîşîind cu papucii ei de pîslă.

— Straşnici o ieşit, Catia dragă ! Vezi dac-ai opărit făina cu borş, cum ţi-am spus. eu?... C-aşa făcea şi Ilenuţa, Dumnezeu s-o ierte. . .

— Duducă Liza, nu te supăra.. . Dar m-a întrebat lorgu, şi n-am ştiut ce să-i răspund. Cu ce gînd a venit Ia noi băiatul Adelei Zavati ?

Duduca Liza s-a înfipt în scaunul cu spătar în chip de liră şi s-a uitat la mama cu o schitele de veselie în ochii ei de răţuşcă speriată.

— Iaca întrebare l Ce vrei să caute un biet tînăr într-o casă-n care s-o pripăşit o fată de măritat ? Că doar Onorina n-are de gînd să îmbătrînească pe la uşile neamurilor I Şi Alecuţu, slavă Domnului, îi frumuşei, îi din oameni şi are slujbă bunişoară la Epitropie. .. Că — fie vorba între noi — nici Onorina nu-i cine ştie ce : ia, acolo, o bucăţică de fată. Fără părinţi, fără zes_ tre. . . Parcă voi ce-o să-i puteţi da ? Adela ţine la patruzeci de mii şi trusou. Da' dacă se prinde băiet', nu se mai uită el la ce spune mă-sa, că-i cam hop într-o parte. . . Las', că nici Adela nu-i mai acătării. Mie nu-mi place să vorbesc de rău pe nimeni, da' aşa viespe de femeie, mai rar ! împunge cu gura, nu alta. Şi — nu c-o critic — da' umblă pe-acasă ca o slugă. Avea pe dînsa o fustă, ce să-ţi spun ? Nici de pomană să n-o dai l Şi

vorbea de patruzeci de mii, aşa, ca nimica toată. (Patruzeci de mii bani gheaţă şi trusou, că altfel nu-l dau pe Alecuţu l) Parcă Alecuţu al dumisaîe ar fi cine ştie ce juvaer 1 Ce să-ţi spun, că doar l-ai văzut : slut cît se cuvine, şi nu-i în stare să înnoade două vorbe ca lumea. Sîsîie ca un gânsac şi înghite-n sec. Da-i drept că şi Adela era amărâtă azi, că i-o murit doi curcani de toată frumuseţea. Şi omul, la necaz... Aseară i-o văzut că pirotesc, da' o gândit că poate se (schimbă vremea. Şi azi, gata ! C-o început să umble-n tîrg holera găinilor, Iaca, să nu uit să le dăm mîine untdelemn cu piper şi cu usturoi.,. Grozavă boală 1 M-am întîlnit şi cu Nataliţa Raşcu. Nu zici c-o prăpădit, săraca, sămînţa găinilor pe care i le-o adus Nicu Muşat tocmai de prin India, de pe unde-şi înţărca dracul copiii ? .. . Ce, nu ştii ? Trăiţi într-un tîrg, şi habar n-aveţi unii de alţii! Apoi, Nicu Muşat, înainte de-a o lua pe Olimpia Secară, o vrut s-o iele pe Nataliţa, după ce-o murit Iorgulascu, bărbată-su dintăi. Da' ea n-o vrut. Zicea că s-o săturat de feciori de popă ! Şi l-o luat pe Raşcu, că-i mai de neam. De drept aşa-i. Bunicu-său de pe mamă a foist însurat întîi (c-o fost însurat de patru ori) cu Raluca, fata logofătului Cumpătă... Straşnic om Cumpătă ista! Numa de năzdrăvănii s-o ţinut. L-o cunoscut şi Ilenuţa, Drimnezeu s-o ierte ! Noi eram demoazele, Ilenuţa şl cu mine, şl el era bătrîn de-l purtau doi feciori cu jilţul dintr-o odaie în alta, da' tot cu ochii după fete umbla ! C-aşa le-a fost neamul. Frate-său, Mihăiţă, n-o furat pe fata Iul Manolache Zapan tocmai cînd o pornea tată-său la mînăstire la Agafton, s-o călugărească ? . .. Că era stareţă la Agafton, maica Filofteia Racliş, oare era nepoată de soră a mitropolitului Alinie, Dumnezeu să-l ierte,..

Onorina mă aşteaptă în săliţă.

— Bi?

Rămîn în faţa ei ciu oicliil plecaţi, ea o vinovată, Degetele mi-s încleiate pe caramelele topite, ghidul mi-e încleiat ca şi degetele. Caut să prind un capăt din ghemul de vorbe al duducăi Liza. Parcă mi-a dat cineva să descurc un sul de lînă pe care l-au scărmănat pisicile,

— Apoi... zicea că Adela Zavati şi ou Alecuţu umblă cu fusta ruptă... şi că holera găinilor a dus curcanii lui domnu Muşat unde-a înţărcat dracu copiii, fiindcă logofătul Cumpătă a furat pe mitropolitul Calinie, Dumnezeu să-l ierte, cînd îl pornea tată-său să se călugărească la Agafton cu maica Filofteia...

CAD ÎN SOARE!

— Nu pune mîna. Asta-i oglinda bunicului. ..

Alţi copii au bunic. Eu n-am decât oglinda bunieuluL Şi nici pe aceea n-am voie să pun mîna l

— Cînd are să-mi crească şi mie barbă, am să mă bărbieresc în oglinda bunicului, se fuduleşte Icuţă.

Încep să rîd : îcuţă cu barbă !

— Ce te rîzi ? se supără elL Mi-a spus miama că ml-o dă mie. Voi sînteţi fete, n-aveţi nevoie să vă bărbieriţi.

... Dar mătuşica Dina nu-i cucoană — şi se bărbiereşte ? Cînd ne sărută, ne-nţeaipă. ..

— Da' dacă-mi creşte şi mie barbă ? întreb, cu puţină Mcă.

— Atunci te ducem la iarmaroc şi facem parale cu tine ! se veseleşte Margareta.

Şi, proptindu-se bine pe picioarele ei lungi, se încruntă şi începe să strige gros, ca turcul de la panoramă :

— Numai zece bani intrarea! Poftiţi, vă rog. Nemaivăzut şi nemaiauzit : femeia cu barbă din Africa Centrală I . .

Aş vrea să nu plâng, dar nu pot. Margareta se uita urît la mine, I-am stricat cheful.

— Iar te smîrceşti! Şi-mi întoarce spatele, cu dispreţ.

Dacă nu-i chip să spun şi eu o vorbă fără ca Margareta să mă facă de râs 1 Măcar să nu fi fost de faţă Tanţa popii.. . Cum o lasă miama pe Margareta să se joace cu Tanţa ? N-are niciodată batistă şi are totdeauna gutural. Şi fuge de acasă să n-o pieptene mă-sa...

— Nu mai plînge, Fasolica tatei. Na-ţi oglinda... da' să n-o spargi, că te ia mama dracului!

Tot Icuţă-i mai de treabă. Dacă-aş mai putea plînge, ar fi în stare să-mi aducă „peştişori" de mintă de la Alexiades... Dar nu mai pot, şi parcă-mi pare rău.

Oglinda bunicului, cu ramă şi cu miner de lemn ne. •cj-u de pe care lustrul s-a şters de mult, are două feţe. într-una văd un obraz de uriaş, cu dinţi laţi ca de cal, cu ochi cît pumnul şi cu gene groase, de sîrmă. Nu-s eu aceea : e zmeoaica. Se face că seamănă cu mine, ca să mă momească. Pînă şi alunica de pe tîmplă o are ca mine. Numai că a ei e cît o alună turcească. .. Mă strîmb. Se strîmbă şi ea. Rîd. Rîde şi ea. Dă-o-ncolo, că prea e slută !

Pe cealaltă parte, oglinda bunicului mă arată pe mine, dar mititică-mititică, ca prin binoclul întors. Dacă •o sprijin de părete şi mă depărtez puţin, în ovalul ei încap întreagă, cu rochiţă şi cu sandale cu tot. O Păpuşă. . . Îmi place. Aş vrea să ies din oglindă şi să umblu prin casă, aşa, mică. . . Numai să nu mi se rupă degeţelele ! Ce-ar zice mama cînd m-ar vedea ? Dar Icuţă ? M-ar băga în buzunar. Poate că m-ar lua cu el la internat şi m-ar vîrî în pupitru ? .. . Nu vreau, că trebuie să fie întuneric acolo şi să miroase a cerneală.

Dar dacă, pe urmă, nu mai pot intra la loc în oglindă :şi rămîn pe lume aşa, pocită ? Ce-ar face săraca mama cu mine ? M-ar ascunde, de ruşine, să nu mă mai vadă nimeni, niciodată. . .

Pun la loc, în saltarul ei, oglinda bunicului. E plină de primejdii. Ce gust şi la bunicu, să se bărbierească într-o oglindă fermecată ! Poate că de-aceea a şi murit. . . Mal bine nu i-ar mai da-o mama lui Icuţă, să nu 1 se întîmple şi lui cine ştie ce !

Eu nu l-am cunoscut pe bunicul. Nu eram, cînd a murit el. Asta n-o înţeleg : Unde eram, cînd nu eram ?... Aş întreba, dar mie nu-mi spune nimeni nimic.

Lui bunicu i se zicea „băbălcu". Icuţă şi Margareta vorbesc mereu despre el. Ştiu şi eu o mulţime de întîmplări cu băbălcu şi uneori mi se pare că am fost şi eu de faţă şi mi-e drag şi mie...

în salon este o fotografie oare arată um domn bătrîn, eu fruntea foarte înaltă, cu ochii buni, c-un guler răsfrînt şi c-o cravată de cucoană. Acela-i băbălcu. Mama zice că seamăn cu el. Cum. pot să seamăn eu, o bucăţică de fată, cu domnul acela cu musteţi ?

Da, dar ou zmeoaica din oglinda bunicului cum seamăn ? ... Iar nu mai înţeleg nimic.

Mai bine ies afară să mă joc.

E soare.. .

Icuţă şi Margareta joacă şodron pe trotuar cu Bara-Iamb al dascălului. Oa golanii... Să-i vadă tata l . . .

Eu n-am cu cine să mă joc. Oriunde mă duc, încurc lumea.

Pe strada noastră, oameni mulţi au săpat, de-a lungul, un şanţ adînc pînă-n fundul pămîntului. Oleacă dacă mai săpau, ieşeau pe ceea parte... Zile întregi m-am uitat, cocoţată pe-un scăueş, la gard, cum aruncau lutul din groapă. Mirosea frumos a pămînt şi a răcoare. Au scos odată şi nişte ciolane galbene, pe care le-au descurcat din ţărînă şi le-au adunat grămăgioară sub gard, pe-un sac rupt. Icuţă mi-a spus că-s de om... Aşa a zis' el, ca să mă sperie, dar nu-i adevărat. Nu ştiu cum vor fi fiind oasele de om, dar acelea prea erau urîte. ..

Astă-noapte a plouat amarnic. Pînă la ziuă a bătut ploaia ou pumnii în tabla casei. Şi acum e soare. Aşa de soare, că trebuie să strîng ochii şi să încreţesc nasul ca să văd ceva.

Şanţurile-s' pline cu ploaie pînă sus. Acolo, în apă, soarele-i mai blînd : mă pot uita la el cu ochii deschişi. Şi cerul, alburiu şi sclipitor sus, în apă e albastru. Mă aplec peste marginea şanţului, cu spaimă dulce.. .

— Cad în soare... cad în soare..,

— Ia seama, Luchi!

Mu ştiu cine-mi poartă de grijă. N-am vreme să întorc capul. Vîntul clatină faţa apei şi soarele din fund începe să joace. Şi o mulţime de sori mărunţei şi veseli, suflaţi cu aur, încep să licărească pe cerul adînc sfărmat în bucăţele.

— Cad în soare... oad în soare. ..

Mă văd şi pe mine acolo, printre cioburi de cer şi de lumină. Faţa mi se lungeşte, mi s'e turteşte şi joacă în tot felul. Parcă rîd — cu toate că nu rîd. O fi şi apa asta fermecată, ca oglinda bunicului ?... Mă aplec, puţin ameţită, să mă văd mai bine.

— Cad în soare.. .

Şi dintr-odată soarele se aruncă nebuneşte spre mine, plesnindu-mă, ud şi rece, în obraz.

Din şalul cu pătrăţele al mamei, în care miroase cald a ceai de rom, scot la lumină un ochi, numai unul.

Sînt în bucătărie, aşezată ca o buccea pe-o canapeluţă de pai, în faţa focului. Pe plită bolboroseşte o oală acoperită, pufnind din cînd în cînd pe sub capac. Mi-e foame...

într-un ilighian stau, claie peste grămadă, rochiţa, sandalele, ciorapii, pieptarul.. . Săracele, tare-s murdare !

— Pentru isprava asta, Cati, cred că fetiţa noastră ar merita cîteva palme undeva...

încremenesc. N-am pe mine decît o cămeşuţă. Cum s-ar lipi palma mamei acuma I A mamei, că tata nu dă: el numai „face intrigă", cum zice Margareta.

Dar îmi vine repede inima la loc. Glasul mamei e amestecat cu rîs :

— Dă-i-le dumneata, Iorgule... dacă te-nduri.

Oala a zvîrlit capacul în sus : se bucură şi ea. Miroase tare a inibahar şi a frunză de dafin. Se fierbe jambon.

Vreau şi eu o aşchie, fierbinte şi afumată şi c-o bucăţică de slănină străvezie, ca o mărgică.. .

VINE „IURÂ"

— Dacă ai să fii totdeauna cuminte, să ştii că au să vie îngeraşii să te ia şi să te ducă de-a dreptul în rai, zice Tasia, frecînd de zor cuţitele.

— Da' de ce să mă duc în rai ? întreb oarecum măgulită, dar destul de speriată.

— Aşa, pentru cuminţenia şi tmna-cuviinţa matale, răspunde femeia.

— Ba, mulţumesc ! Ce am eu, adică, cu raiul ? Şl unde-i raiul acela ? Şi cum au să mă ducă îngerii acolo? Şi dacă mă scapă din zbor şi cad tocmai pe turnul Goliei ?... Şi ce-am să fac eu în rai ?

— Apoi, îngeraşii au să cînte şi au să înceapă să facă mătănii şi mata ai să încerci să faci ca ei.

•— Alta-i acu 1 Mai bine m-ar lăsa* să mă uit pe gaura cheii. Frumuşei cum sînt, mi-ar plăcea să-i văd cum fac mătănii, mai ales că nici unul n-are chiloţei. Dar e aşa de departe de rai magazinul domnului Kahane, ca să vină cineva să le cumpere, săracii î Aşa că ce-aş mai rîde cînd s-ar ploconi... Dar să rămîn acolo, mereu, singură de tot, asta nu 1 Aş rămînea, cu casa noastră, cu mama, cu tata, cu Icuţă, cu toţi ceilalţi... Şi cu dumneata, Tasia, ca să ne faci mîncare bună, adaug, vicleană. Ba aş mai vrea să meargă cu noi şi bădia Goghi.

Bădia Goghi e nepotul mamei. O vreme m-am mirat : cum poate mama, care-i aşa de mărunţică şi de stibţire, să aibă un nepot care-i aşa de lung, de cărunt şi cu nişte mustăţi de i le face Margareta hăţuri cînd o poartă „merchi" ? Pe urmă m-am deprins şi cu asta. Ce, adică n-am şi eu un nepot, ba încă mitropolit, bătrîn, cu barbă şi cu mustăţi, şi cu căciulă de aur ?...

Bădia Goghi stă în curtea unde am stat şi noi cînd am venit de la Roman. Noi ne-am mutat, el a rămas. A rămas cu mătuşica Lina cea blîndă şi dulce şi cu soacra dumisale, cu cucoana Zamfira.

Cucoana Zamfira e voinică, vorbeşte tare şi puţin sîsîit. Se recomandă întotdeauna la toată lumea : Zamfira K. Frimu. Mult timp m-am gîndit eu cum l-o fi chemat pe răposatul de-i zice, prescurtat, „Ka" ? La urmă m-am lămurit; desigur „Kahane", că alt nume cu litera asta nu cunosc. Şi am încetat să mai despart cuvintele în două. Pe cucoana Zamfira o cheamă Kafrimu, şi gata, lucru care îi face o deosebită plăcere.

Numai Margareta nu se împacă deloc cu cucoana Zamfira. Cînd pleacă mama cu tata şi cu Nuţa la nea-

muri pe o zi sau două, pe noi ne lasă acasă, cu Tasia, Atunci e urît. îcuță se ceartă cu Margareta, eu cu Tasia... Dar cînd pleacă pe mai multă vreme, ne lasă ia Gogul. Şi atunci e frumos.

Casa lui bădia Goghi e mică. Nici nu ştiu cum face el să intre cu noi călare după cap pe uşa joasă, fără să ne lovească de pragul de sus. Are el aşa un talent, cum zice cucoana Zamfira. Noi, cei din cîrca uriaşului, mîngîiem din treacăt streaşină de lemn făcută din felii de pepene galben sau din turtă dulce, şi trecem. Dar cum le potriveşte el toate aşa de bine nu înțeleg. ..

La colțul curții largi din jurul bisericuței, aşa ae nouă că nici nu seamănă a biserică, a rămas cas'a unde am stat noi. Parcă ne aşteaptă încă... Dar eu nu m-aş mai întoarce acolo. De cînd am plecat, casa parcă a îmbăirînit. Vopseaua cerdacului s-a făcut din albă — cenuşie, şi tot cerdacul s-a lăsat în jos, la pămînt, de cînd pe scîndurile lui nu mai răsună paşi de copii.

Din mîncărurile cucoanei Zamfira, Margaretei nu-i plac decît colțunaşii. în schimb, supa gălbuie de zarzavat, pe care ne-o dă la fiecare dejun, o scoate din sănătate.

— Aşa ceva, mîrîie ea obraznic, mama n-ar da nici la porc !

Şi, făcînd şervetul mototol, îl pune îndesat pe masă şi iese pe trotuar, să facă o partidă de şodron.

— Să fiu a dracului dacă-i mai dau ceva! zice cucoana Zamfira, furioasă. Să se întindă de foame, obrăznicătura !

Dar bădia Goghi s'e ridică domol cît îi el de lung, Iese încetişor pe uşă şi pleacă să facă împăcăciunea.

— Hai, Margaretă, hai, că rămîi fiămîndă. Te rog eu ! Ia o lingură de supă, zău că-i bună, şi pe urmă îți pun o farfurie întreagă de colțunaşi presărați cu nucă pisată şi vanilie.

— Merg... da' să mă duci în casă „merchi".

Şi peste cinci minute, bădia Goghi apare cu Margareta după cap. Mătuşica Lina rîde, rîd şi eu. îcuță rîde de-a binelea, şi chiar cucoana Zamfira zîmbeşte puțin pe furiş şi se ridică să aducă mult rîvnita farfurie cu colțunaşi.

Cu îcuță e altă s'ocoteală. El e mai prieten decît toți cu cucoana Zamfira, din pricina grăunțelor de la Sfîntul Andrei. în fiecare toamnă, în seara dinspre Sfîntul Andrei, cucoana Zamfira vine la noi singură. Sub cațaveica ei albastră, frumos împodobită cu vulpe roşie aduce o oală mare cu grăunțe fierte, îndulcite cu zahăr şi cu miere, fierbinți.

— îs bune pentru copii, Catia, zice ea din uşă. Nu se mai ating strigoii de ei în vecii-vecilor !

Legea e lege. Fiecare copil (ba chiar şi Nuța!) mănîncă o ceaşcă de grăunțe dulci, în nădejdea că s-o fi rătăcit pe acolo moneda de argint pe care bătrîna o pescuieşte cu polonicul în oală pentru cel mai norocos. Bietul îcuță mănîncă şi cîte trei ceşti, doar o găsi francuL Dar îl găseşte regulat cucoana Zamfira între grăuntele sfărîmate de pe fundul oalei, de unde ***îl*** trece de)-a dreptul în punga ei cea verde. Nu l-a găsit nimeni niciodată în ceaşca lui. „A dracului Kafrima!" zice îcuță.

Dacă-i vorba să plec în rai, aş mai vrea să iau cu mine şi o_ prietenă, dar Tasia zice că nu se poate, că-i evreică. îmi pare rău. Pe prietena mea o cheamă Țipra. E oleacă mai mititică decît mine şi mai neagră, dar încolo semănăm.

Ca să intri în curtea lui bădia Goghi trebuie să treci printr-o uliță îngustă împodobită c-un oțetar roşu şi strînsă între două ziduri înalte date cu var. Dincolo de ziduri se văd balcoanele negre de scîndură afumată ale unor case cu etaj, iar pe balcoane stau întinse zi şi noapte frînghii cu rufe puse la uscat : mai ales rufe de copii, mai ales pantalonaşi, şi mal ales pantalonaşi, roşii de cit.

în ulița aceea, fetițele poartă rochii lunguțe şl strimte la piept, iar băieții, chiar cei mai mărişori, pantaloni cu „batistă" la spate. Din cînd în cînd, cîte unul din băieții care bat pichiul cu îndîrjlre în mijlocul uliței, aleargă la zid, întorcîndu-se cu spatele la noi. Se joacă de-a ascunselea, îmi zic. Dar peste o clipă, băiatul se întoarce la pichiul lui, iar pe zid ră-

mîne o şuviță subțire, care se adună, jos, într-o baltă mititică de spumă.

Pe ulița aceea, Icuță e într-adevăr „ghinărar\ Mai întîi, e frumos în uniforma lui, şi apoi, e viteaz cum nu-i altul.

Se ştie că evreii nici nu mănîncă, nici nu pun mîna pe raci — aşa nişte dihănii urîte şi spurcate, cu foarfeci în loc de nas ! Iar la nunțile evreieşti, băieții de creştin n-au altă grijă decît să arunce în domnul rabin şi în miri cu raci. Gînd s-a măritat Glăruța lui madam Clara, am foist invitați şi n-oi trei. Era seara. Curtea era măturată şi stropită, certul — întins. Glăruța, ca un băiețel îmbrăcat în rochie de mireasă, stătea nemişcată sub cort. Tocmai se pregătea mirele să spargă paharul cu papucul — semn de autoritate — cînd ceva a pătruns ca din prasştie sub cort şi s-a încurcat în roichia de mireasă a Clăruței. Fata nici nu s-a mişcat, deşi era vorba de eogeadnite rac viu şi verde. In schimb, mirele şi-a uitat şi de papuc şi de pahar şi-a zbughit-o numai în ciorapi spre eiuveielle adunate vraf în colțul curticlcăi.

L-am apucat de mină pe Icuță. Urmărindu-i privirea, am văzut o umbră cenuşie şi subțire lumeoîmd peste gard în stradă.

— Baralaimbie, mi-am zis.

Atunci Icuță m-a lăsat de mîna, a făcut cîțiva paşi de om bătrîn — parcă era tata — şi a intrat sub cort. Glăruța nu se mişcase, iar dihaniia, prinsă cu cleştele de văl, bătea din coadă ca o nebună. Icuță a prins-o cu de. getele de după cap şi a aruncat-o jos cu foşnet. Imediat o talpă groasă a nu ştiu cui a acoperit-o. S-a auzit un pocnet uscat, apoi nimic. Mirele a ieşit dintre ciuveie, şi-a reluat papucii şi demnitatea şi, îm cîntecele obişnuite, slujba şi-a urmat cursul. Numai Glăruța nu se urnise din loc, neînchipuit de dreaptă şi de palidă.

La sfîrşit Icuță a primit cea mai mare bucată de turtă dulce din paner, iar pentru Margareta, ba chiar şi pentru mine, ni s-a ales cîte o felie cît capul nostru...

Jar a doua zi, Bairaiambie al dascălului purta în fundul pantalonilor două petice cusute cu sfoară şi mergea ioam strîmb : Icuță o răzbunase pe Clăruta pentru umilința îndurată.

Prietena mea Țipra avea ochii mari, nespus' de trişti şi de speriați, de parcă vedea mereu ceva ce numai ea putea să vadă şi-i era frică. Cuminte, vorbea puțin şi totdeauna în şoaptă. îmi spunea poveşti. Ştia multe, dar niciodată nu mi-a spus vreuna pînă la sfîrşit. Ori începea să vorbească pe limba ei, de nu mai înțelegeam nimic, ori ofta, ridicîmdu-şi umerii înguişti :

— Şi gata ! . . . Şi nu mai spunea o vorbă s-o fi picat eu lumtoarea...

Pe ulița aceea intra destul de des „droaga", oprindu-se în fața vreunei portițe. Un omuleț negru, scurt şi gros, domnul Bandarache, sărea de pe capră, intra în vreo curte şi ieşea repede, duicînd subsuoară un fel de cutie de zahăr. Apoi, dreagă o lua la goarnă hodorogind, cîteva femei alergau după ea bocind în gura mare — şi unul dintre copiii străzii nu mai venea niciodată la joacă.. .

într-o zi a răzbit pînă în uliță un zvon ciudat. Parcă clocotea ceva departe, înăbuşit. Clocotul se apropia, începeau a se desluşi glasuri omeneşti : unele cîntau — acelaşi cîntec, dar luat pe rînd şi pe tonuri diferite — altele urlau, altele făceau ca trompeta. într-o clipă, toți pantalonaşii şi toate cămăşuițale au dispărut de pe frînghii, portițele din ziduri s-au deschis, şi glasuri speriate au început să strige, aşa cum îşi strigă pisica mea pisoii cînd ies printre ostrețe.

Mă plimbam ou Țipra pe marginea trotuarului, sub oțetarul crescut în uliță. Țipra îşi lungise gîtul şi asculta. Ochii ei nu mai erau trişti. în adincu! lor se înfipseseră nenumărate ace negre.

— Vine. .. mergi să ne uităm ? Şi parcă glasul ei răguşit era acum ceva aspru şi întunecat.

— La ce sa ne uităm, cine vine ? am întrebat-o.

— Vine „iură'\ ml-a răspuns fata.

într-adevăr, la capătul uliței, începea să se arate „tură". Pe strada mare se îmbulzeau oameni mulți: unii voinici (încinşi cu briile roşii şi cu ciomege noduroase în mîini), alții pirpirii ca val de capul lor. Un bărbat ou pălăria cît roata carului stătea în picioare într-o birjă care mergea la pas şi răcnea nu ştiu ce, dar nu se au-

zea nimic. Din cînd în cînd îşi ştergea obrazul vînăt cu basmaua, şi atunci mulţimea urla, înnebunită :

— Ura.... ura !

— ,.Iură". se înfiora Ţipra !

— Ţipra, strigă atunci cucoana Maica, groasă şi cu perucă, seoţîndu-şi pe portiţa lor numai capul şi braţele (restul nu încăpea). Hai, că vine „iură", Ţipra!

Dar Ţipra nu auzea. Stătea în mijlocul uliţei, cu ochii peste măsură de mari, şi mă ţinea de-o mînă, iar pe cealaltă o ţinea în sus, cu degeţelul ridicat. Femeia ne-& mai aruncat un ghem de vorbe repezite, apoi a trîntit portiţa şi a tras zăvorul pe dinăuntru :

— Mişighină!

Cred că în această vorbă dulce femeia mă cuprindea şi pe mine. De obicei, cînd mă făceau băieţii din uliţă „mişighină", alergam la bădia Goghi să mă apere. Acum, însă, nu era chip : Ţipra îmi strîngea mîna ca într-un cleşte în minuta ei fierbinte. Atunci a venit alergînd bădia Goghi şi m-a luat subsuoară, ca pe-un pisoi. M-am mai uitat o dată în urmă. în momentul acela în dreptul casei domnului Mozes a început să coboare de la balcon o icoană : un sfînt tînăr, călare pe un cal alb, cu un băţ lung băgat în gura unui fel de şarpe albastru, care părea că dă din coadă ca racul de la nunta Ciăruţei, iar dedesubt scria cu cărbune : *„aici creştin"**..

— Nu-i e ruşine obrazului lui domnu Mozes, cît îi el de băftirîn ! Aşa un mincinos — am auzit-^o pe Ţipra, icare o luase spre capătul ulicioarei, singură, cu degeţelul în sus,

Ajuns'ă acasă, am întrebat pe bădia Goghi :

— Ce strigă ăştia ?

— Strigă „ura". Manifestaţie de alegeri,. .

Am prins la glas, Voiam să ştiu acum ce-s acelea alegeri, dar am luat-o pe departe :

— Şi de ce strigă „iură" ?

Bădia Goghi a început să rîdă :

— Vezi, dacă o lăsăm pe stradelă ? A început să vorbească ca în ghetou !

Rostogolîndu-se greu, tumultul ajunsese pînă la noi,

Mi se părea că n-are să mai înceteze niciodată, că are s-o ia pe uliţa noastră, să umple curtea, să spargă geamurile şi să pătrundă pînă în bucătăria cucoanei Zamfira.

Şi deodată, într-o clipă scurtă de linişte (că niciodată liniştea nu e mai adîncă decît în mijlocul tumultului), a răzbit pînă la mine un strigăt subţire, care mi-a îngheţat inima. I-am răspuns :

— Ţipra !...

Seara, după ce s-au strîns farfuriile, am rămas cu toţii în jurul mesei din sufragerie. Adică nu chiar toţi. Margareta, cu spatele sprijinit de perna de părete, cu genunchii între braţe şi cu bărbia pe genunchi, se uita urît, ca totdeauna cînd e tare amărîtă. Cînd o vede aşa, îcuţă zice de obicei : „Margareta plînge pe dinăuntru". Cum poate plînge cineva pe dinăuntru nu înţeleg, dar dacă aşa zice îcuţă, aşa trebuie să fie. . .

îcuţă s-a aşezat ciobăneşte pe burtă, cu picioarele în sus, spre spate, bătîndu-se încles'at cu călcîieie acolo unde de mult n-a mai mîncat bătaie. într-un ciorap i se vede o gaură, şi de la gaura asta mătuşica Lina nu-şi mai ia ochii... Se vede că i-a pus gînd râu.

încep eu vorba ca fiind astăzi omul cel mai important dintre toţi. Doar mie mi-a murit prietena, iar telegrama cu vestea că mîine seară vine mama de-a dreptul de la gară să ne ia acasă, eu am primit-o şi eu m-am bucurat mai tare decît toţi. Iau mîna uriaşă a lui bădia Goghi în mîna mea mititică : parcă vreau să-i cer iertare că mă bucur de plecare.

— Bădie Goghi, mata ai văzut-o pe Ţipra pe *urmă.* Tot cu degeţelul ridicat stătea ?

Bădia Goghi rămîne puţin pe gînduri.

înţeleg că ar vrea să mă mintă, dar nu poate.

— Nu, Luchi-fată. Cînd a lovit-o bestia, şi-a strîns pumnul şi l-a dus la rană. Cît au încercat pe urmă să-i desfacă mîna, n-au putut. Pleacă pe lumea cealaltă cu pumnişorul plin de sînge închegat.. .

— Sărăcuţa, oftează tremurat mătuşica Lina.

— Mititica, zice şi Margareta, c-un glas pe care încă nu i l-am auzit şi dare parcă mă face să înţeleg cum se poate plînge „pe dinăuntru".

— Era o fetiță tare cuminte şi tare politicoasă, adaugă şi cucoana Zamfira. Nu mă întîlnea vreodată fără să nu-mi spună săru' mîna, ca una de-ale noastre...

— Dar „iură" şi-a făcut datoria patriotică, zice îcuță, punîndu-şi amîndoi pumnii sub bărbie şi descoperindu-şi dinții dinainte.

Cucoana Zamfira îl priveşte cu admirație.

— Bravo, îcuță I Iaca aşa şi băietul meu, ţină-mi-i Dumnezeu pe unde-o fi! Tace ce tace, iar cînd zice o vorbă, o loveşte aşa, de-ți vine şi să rîzi, şi să plîngi. Ai să-i s'ameni, băiete !

Şi, înduioşată, bătrîna scotoceşte o vreme în punguța ei verde, din care însă nu scoate nimic.

Atunci noaptea s-a rupt în două, ca o pînză într-un țipăt sălbatic şi uscat. Urla biata cucoana Maica. Bădia Goghi s-a ridicat nesfîrşit de lung, a închis amîndouă rîndurile de ferestre şi a coborît peste ele draperiile grele de catifea verde, rămase din zestrea cucoanei Zamfira.

— Aşa, a încuviințat bătrîna. Să nu se mai audă. ba cu priveghiul ei, noi cu al nostru. Păcat că n-am fiert cîteva grăunțe de sufletul bietei fetițe, ca la priveghi :

Lui bădia Goghi i-a tresărit mustața a rîs, dar n-a rîs. Numai Margareta a şoptit, aşa ca să n-o auzim decît îcuță şi cu mine :

— C-atîta mai lipstea, să-i fiarbă Țiprei grăunțe ca strigoilor de Sfîntul Andrei!

A doua zi nu m-au lăsat să ies în uliță. Stăteam la colțul cerdacului şi mîncam agrişe, alegînd din farfurie pe cele care pocneau mai tare în dinți şi uitîndu-mă cu jind la străduța pustie. Şi deodată am văzut sosind droaga cea neagră. In jurul ei s-au adunat într-o clipă toți pantalonaşii cu batistă la spate, iar la porțile pitice au ieşit bocind femei cu broboade negre de mătas'e.

Domnul Handarache a scos din curtea Țiprei, ca pe o jucărie, o cutie lunguiață de lemn negeluit. Uşița droagei s-a izbit aşa cum se izbeşte tabla de pe casă în furtună. Şi droaga a luat-o la goană, hurducîndu-se pe bolovani. Numai biata madam Maica, uitînd să se aşeze de-a curmezişul, ca de obicei, rămăsese

prinsă în portiță fără să poată ieşi. Atunci, Haim, nebunul curții, a luat-o de coate, i-a pus genunchiul în şale şi a împins-o. Madam Maica s-a trezit amețită în mijlocul străzii şi, fără să-şi mai încheie ghetele, o pornit să alerge, gîfîind fără o lacrimă şi strigînd :

— Ho, mişighină, că doar nu dau turcii!

Dar în capătul străzii mici procesiunea dispăruse. Peste ulița îngustă juca, aurit de lumina toamnei, colbul uşor stîrnit de copii şi de şnururile de la ghetele cucoanei Maica. Numai oțetarul, copac străin, îşi înălța în s'oare brațele roşii şi nemişcate.

Iar Țipra se ducea în cutioara ei lunguiață, hurducată prin gropile străzilor, spre Păcurari, spre „raiul" ei — că într-al meu nu voia nimeni s-o primească. . .

LA CIRC

Pe locul goi de lîngă gară, acolo unde bat băieții mingea cu picioarele, a crescut într-o noapte din pămînt un cort teşit, ca o ciupercă din țara uriaşilor.

Tanța popii s-a oprit în poartă şi ne-a întrebat:

— Voi ați fost la circ ?

— Desigur c-am fost, minte Margareta, aşa de liniştită că-mi vine a crede să s-a dus pe furiş de mine.

— Este acolo un cal raaaare... Si are un nas maaare.. . si nişte urechi maaari. .. se amestecă în vorbă Haralamb, care s-a cinehit într-o seară pe sub ciupercă şi a „privit" minunea, pînă ce l-a prins un neamț cu țăpoiul de fundul pantalonilor şi l-a zvîrlit peste gard, în drum.

— Acela-i elefant, prostule ! îi trînteşte Margareta întoreîndu-i spatele.

— Cine doarme după dejun merge des'eară la circ, zice mama. Cine nu, rămîne singur acasă...

închid ochii bine, să nu mai încapă nimica în ei. Dar sub pleoapele strînse creşte o ciupercă cenuşie cît lumea de mare, şi-n ciupercă o namilă cu nas lung şi urechi clăpăuge.

— Cît îi de mare elefantul? întreb încetişor pe Margareta. Dar, trîntită de-a curmezişul patului, cu capul strîmb, Margareta doarme de-a binelea.

Cît o fi de mare ?...

Şi vremea asta, care nu mai vrea să treacă. ..

Lume multă, gălăgie, zgomot tare de alămuri şi lumină care zgîrie ochii.

Oameni mititei se azvîrl şi se prind, ca nişte păianjeni, în plas'e de frînghie spînzurate de tavan. De n-ar cădea!

— Figura asta şi eu o fac la şcoală, se laudă Icuță, încetişor, să nu-l audă tata.

Deasupra, pînza cortului s'e clatină larg, ca fața unei ape răsturnate. Şi într-un colț, printr-o spărtură, se vede o bucățică de cer cu trei stele-n mijloc: se uită şi ele la circ, ca Haralamb, fără parale !

Mă doare ceafa. .,

A venit August cel prost, cu gulerul lui zburlit, cu nasul de carton şi cu alunița în obraz. îşi înalță sprincenele pînă la rădăcina ciufului de păr ca focul, se împleticeşte, se calcă singur pe ghetele prea mari şi cade-n nas, împrăştiind pe rochița mea albastră nisip ud amestecat cu rumeguş de lemn. August plînge, lumea rîde. îmi scutur rochița cu batista.

Şi cînd ridic ochii, perdelele roşii cu ciucuri de aur se dau la o parte, ca să intre o arătare de culoarea scrumului, în fața căreia s'e ploconesc oamenii îmbrăcați în catifele şi încărcați cu fireturi ca nişte prinți.

— Elefantul! zice Margareta plesnindu-şi cu palmele genunchii goi, de mare bucurie.

Calcă greu cu butucii picioarelor şi clatină din capul uriaş la fiecare pas, parcă tot încuviințează : da. .. da, , . Merge ca-n somn, cu nasul în pămînt, cu ochii mititei ascunşi sub frunte. Pielea prea largă ca de împrumut, spînzură pe el în falduri iar urechile late, ca nişte frunze colbăite, îi atîrnă a plictiseală.

îngenunchează, pufnind pe nas. Şi trupul moale i se răstoarnă pe nisip ca un boț de aluat tăvălit prin cenuşă.

Tare-i urît, săracul... Şi nespălat.

— Are rapăn! zice Icuță cu dispreț.

De dincolo de perdele, din căştile cu paie ude, vine miros iute, care înțeapă nările ca doctoria pentru guturai. Din dînd în cînd, cîte-o sălbăticiune mîrîie, întărîtată. Ce-ar fi să scape ?...

Un pitic cu hăinuțe roşii vine fuga şi se cuibăreşte lîngă nasul elefantului. Cum de nu s'e teme ? Are cap de om bătrîn şi amărît, dar un glas ascuțit ca o muşcătură de fierăstrău.

— Nu teme, cupii... Eu mare, da' prost, eu mare, da' bun... Eu iubesc la voi şi iubesc cuvrigi... Nu teme, dai la mine cuvrigi...

Nepăsător şi adormit pînă acum, elefantul deschide un ochi, pe urmă pe celălalt şi înalță şarpele voinic al trompei. Coastele i se ridică şi i s'e lasă greu. Oftează. Poate că-i e dor de țara lui, de pădurea lui, de puii Iul... Se uită împrejur împrăştiat, cu ochi de om, cenuşii şi buni.

Şi dintr-odată mă întreabă, de-a dreptul :

— Matale frică de mine, fetiță?...

Clipeşte dintr-un ochi şi parcă aşteaptă răspuns.

— Frică tare ?...

Toată lumea tace şi aşteaptă. Mă ridic în picioare şi răspund, înroşindu-mă, ca o fetiță binecrescută ce sînt:

— Nu... *domnule/*

HULUBII LUI COCUŞOR

— închide-ți motanul, madamă Tasio, că ți-l mănîncă fript conaş Cocuşor !

Capul Anicăi, înfăşat şi iarna şi vara în tulpan negru, iese deasupra gardului cînd nici cu gîndul nu gîndeşti, ca muțunache din cutia cu păcăleli. Obrazul ei vechi, de lut, e crestat în fel şi chip, cu cuțitaşul parcă. Vorbeşte acru, tuşeşe gros şi duhneşte-a tutun cale de-o poştă.

— Mănînce-l din partea me, se îndeas'ă Tasia de dincoace. Da' ce are cu el ?

— Da' el ce are cu hulubii lui conaş Cocuşor ? Hai ?

Moti nu rnănîncă hulubi. Ii place şi lui să se uite la ei, cum îmi place şi mie. Stăm amîndoi, el sus pe gard, eu jos sub gard, unde scîndurile-s mai depărtate, şi ne uităm în ograda dealături

Acolo e împărăţia hulubilor. Albi, cenuşii, negri cu lustru, în culoarea cafelei cu lapte, guşaţi, guleraţi, zbîrliţi, toată hulubăria pămîntului sălăşluieşte în cele două căsuţe cu uşi şi cu ferestre de dantelă de lemn, cocoţate în cîte-un vîrf de par.

— De s-ar mai isprăvi odată şi „vaeanţîia" asta, să se ducă conaş Cocuşor la Doamne iartă-mă ! zice uneori Anica de după gard. Ce-aş mai face-o ciulama de hulubi, colo, să se ducă vestea !

— De ce nu faci ş-acu ? o-ntărîtă Tasia.

— Acu ?. .. Da, unde-i chip s'ă-i sucesc vreunuia gîtul ? Că pe fişteeare-1 ştie a' cui îi şi cînd o ieşit din ou, că-i trece-n condică, ca la primărie !

Stăpînul hulubilor vine de departe, din tîrgul acela unde bomboanele-s* mai bune decît la noi şi stau în cutii mari şi frumoase, din care nu-i voie să iei decît cîte una.

— Numai una, Luchi... că-s de la Bucureşti.

Cocuşor nu vine la mama lui decît vara. Şi cum vine, începe să împuşte miţele vecinilor, că cică-i mănîneă hulubii. I-o fi mîncînd cine i-o fi mîncînd, dar Moti n-are nevoie de hulubii lui Cocuşor. El are ce mînca. Străchinuţa lui, sus pe dulap, ca să nu fie la îndemîna Cotarlei, e totdeauna plină cu lapte. Iar bucăţica de carne o are de cîte ori o cere. Nici nu trebuie să miaune măcar: cum cască gura, Tasia i-o şi dă. Abia îşi duce burta de sătul ce-i.

— Parcă-i făta ! rîde de el Tasia.

îar Moti rîde şi el pe limba lui, hîrîind subţire.

Pe Cocuşor nu l-am văzut niciodată. Vin uneori printre hulubi, zburătăcindu-i, „nebunii iui conaş Osvald", Păstorel, Ionel şi Puiuţu. Anica ii alungă cum alungi uliul cînd vine la pui, zvîriindu-şi braţele-n sus şi lipind cît o ţine gura :

— Ho, zărghiţiior, că sperieţi hulubii!

Cu „nebunii lui conaş Osvald" m-aş juca şi eu, bucuroasă. Ii văd uneori cum sar capra în ograda bise-

ricii, de mai mare dragul! Dar nu mă lasă mama Vorba Anicăi : îs zărghiţi. Desigur că nici pe Cocuşor nu-1 lasă mama lui să se joace cu ei. El trebuie să fie mai mic, dacă-1 cheamă Cocuşor, şi l-ar bate. .. Mi-1 închipui pe Cocuşor ca şi cum l-aş fi văzut: are păr castaniu, lung şi buclat, ochi rotunzi, hăinuţe de catifea şi guleraş de dantelă făcut cu drotul. Aşa ceva ca lencuşor-Ochişori din cartea mea. Cum ar putea să fie altfel împăratul hulubilor ?

Desigur că ştie şi limba lor...

Cînd coboară între ei, hulubii i s'e lasă uşurel pe umeri, ciugulesc grăunţe din palmele lui şi-i răcoresc obrajii cu aripile desfăcute ca nişte evantalii...

Dar cum poate un băieţel care iubeşte hulubii să împuşte miţele ? Pe ele nu le doare ? De ele nu-i e milă ?

Asta n-o pricep.

însă poate că povestea cu miţele nu-i decît o scornitură de-a Anicăi, care-i o babă rea, ca să-i facă-n ciudă Tastei. . .

A plesnit ceva scurt, ca un bici. Şi-n aceeaşi clipă s-a prăvălit peste gard un ţipăt de dihanie lovită, atît de omenesc, că tot trupul mi se face ghem, de parcă mă doare pe mine.

Tasia iese în prag, cu broboada desfăcuta, cu braţele în vînt:

— L-ai împuşcat, fi-ţi-ar hulubii ai dracului sa-ţi fie, cîine bătrîn !

Cotarla a ridicat şi ea botul în sus şi-a aruncat spre gard un urlet lung, ca un blestem.

Toată lumea aleargă în bucătărie. Mă duc şi eu in urma tuturor, urnindu-mi greu picioarele, care mi se-ndoaie cînd calc, ca ale păpuşilor de petică. Nu pot să -mi încheg în cuvinte adevărul adevărat. Nu vreau.

Nuţa trece repede pe lîngă mine. Are în mînă un pachet de tifon şi sticluţa cu iod.

___Tu să nu intri. .. zice ea muşcîndu-şi obrajii cum face totdeauna cînd e supărată.

Şi-mi trînteşte uşa în nas'.

Cu-atît mai bine. Mă opresc în prag. Cineva, sprijinit de uşă pe dinăuntru, plînge încetişor. Margareta? îcuţă ?... Nu ştiu, dar îmi vine şi mie s'ă plîng.

Îmi sprijin fruntea de uşă şi plîng şi eu, pe dinafară.

— Scapă! E lovit superficial, zice Nuţa, bucuroasă.

Nu ştiu ce e aceea „superficial". Dar dacă scapă Moti, înseamnă că-i bine. L-a legat la cap. I-a lăsat numai botul, o ureche şi un ochi. Icuţă i-a făcut pat dintr-o lădiţă de zahăr. Eu i-am împrumutat salteaua şi perna păpuşii.

Se vede că nu-l mai doare. Se lasă culcat şi purtat sus, pe cerdac, ca un paşă. Mi se pare că şi toarce, alintătura!

— Unde l-o pălit? întreabă peste gard capul Anicăi.

Vorbeşte în şoaptă. Se vede că ucigaşul e peaproape.

— La superficial, răspund eu cu importanţă.

— Cînd, te-ai face tu sănătos, măi Moti, măi — zice Icuţă tare, ca să-l audă ticălosul de peste gard — am să prind un hulub, am să-l jumulesc de viu ş-am să ţi-l dau să-l mănînci tot, măi!

Moti nu se scoală din lădiţă decît ca să se ducă pînă jos, sub cerdac. „Are voie" în stratul de conduraşi. Ia să fi-ndrăznit înainte una ca asta! Vine încetişor sus, cu hodineli, urnindu-şi anevoie pîntecele dolofan, lincheşte un pic de lapte, apoi se culcă în cutie şl doarme. Uneori toarce prin somn. Alteori tresare şi scînceşte ca un pisoi lepădat. Se vede că tot îl mai doare cîteodată, ori numai visează că-l doare I

Margareta şi cu mine îl păzim cu rîndul.

— Nu se poate să rămîie nerăzbunat! zice Margareta potrivindu-i perna sub capul bolnav. Nu-i aşa, măi Moti?

Moti clipeşte din ochiul slobod. Desigur că nu se poate.

— Sucim gîtul la zece hulubi, şi gata ! zic eu.

Ba dăm drumul lui Cotoşman, c-acela le face felul la toţi!

Cotoşman e sălbăticiunea lui conu Neculai. Il ţine ziua într-o cuşcă de găini şi noaptea în cămară de frica puştii lui Cocuşor.

Dar ce-s de vină hulubii, săracii? Mă gîndesc la ochişorii lor roşii, cercuiţi cu alb şi cu negru, ca la păpuşi. Cum să le s'uceşti gîtul ?

— Mai bine-i batem pe Cocuşor, că el e vinovat!

Nu spunem nimănui nimic. Nici măcar lui Icuţă. Icuţă l-ar bate măr, dar ce haz ar avea să-l bată un băiat ? Să-l batem noi, fetele, ca să-i fie ruşine cîte zile-o avea...

Plecăm de-acasă pe ascuns. Margareta a luat cureaua tatei, al cărei gust nu-l ştie decît Icuţă cînd aduce de ia şcoală carneţelul cu note. Eu am luat linia cea lată, căptuşită pe-o parte cu gumă, care se lipeşte aşa de bine de gol. ..

— Să-l însemnăm cu pecetea infamiei! zice Margareta cu ifos.

— Să-l însemnăm...

Dar cum să-l baţi acasă la el ?

Trebuie să-l scoatem în stradă. Poarta e departe de casă. Pînă să se ducă el să spună ce-a păţit, noi ne şi întoarcem acasă şi stăm spăşite, ca şi cum nici nu ne-am fi urnit de lîngă lădiţă lui Moti.

— Du-te de-l cheamă, zic eu în portiţă.

— Ba du-te tu, că de mine poate să-i fie frică, se apără Margareta.

Mi-e greu, dar ce să fac ? Dacă nu mă duc, mă bate pe mine şi rămîne Moti nerăzbunat...

Intru în ograda străină, cu sufletul ghemuit în gît şi cu furnici la genunchi. De nu m-ar lua în primire „nebunii lui conaş Osvald" ! Mă pitesc pe lîngă gărduţul care desparte grădina de flori. Miroase pipărat, a garoafe calde...

întins pe un scaun de pînză, la soare, un domn cu ochelari negri şi cu capul tuns chilug fumează liniştit din lulea. Mă apropii.

— Ce doreşti mata, fetiţo ? întreabă el pe la colţul gurii, pe lîngă lulea.

Nu pot să-i spun ce doresc, pentru căi-mi vine a rîde. Capul neted şi cu lustru, ochelarii negri, luleaua...

Se ridică de pe scaun, nesfîrşit. E un uriaş.

— Cauţi pe cineva?

Ca să mă pot uita acum la el, trebuie să-mi dau capul pe spate, de mă doare ceafa.

— Vă rog. .. dacă-i acasă, să-l poftiţi pînă la portiţă. . . că-i aşteaptă.. .

— Pe cine să poftesc pînă la portiţă şi cine-l aşteaptă ? întrebă luleaua, blînd.

Dau să răspund, dar n-am cînd. De după colţul casei a ieşit Anica :

— Conaş Cocuşor! Conaş Cocuşor!

Uriaşul întoarce spre ea ochelarii şi luleaua.

— Ce este ?

— Conaş Cocuşor, o mai ciocnit un ouşor !

Nu ştiu pe unde-am scăpat linia. Mi s-a pus între umeri un bulgăre de gheaţă. Picioarele deapănă singure, de capul lor, că eu nu le mai simt. Margareta mă aşteaptă-n drum, cu cureaua la spate, pusă pe bătaie.

— Unde-i Cocuşor ?

Zbughesc pe lîngă ea, fără să mă mai uit în urmă :

— La dracu !.., Hai acasă, că-i bătrîn !

JOACĂ BINE, NICOLAE !

Dormitam la umbră, în (liniştea după-.amiezii adinei de vară. Spice subţiri şi zdrenţuite isc clatină deasupra noastră, dar nu se simte nici urmă de vînt. Cîte-un cosaş de (ooilb sare sprinten peste noi. Cerul fierbinte sclipeşte şi se leagănă : balonaşe de (Lumină coboară de sus şi se sparg în ochii mei. Le urmăresc, le număr. . . Mă dor ochii.

Margareta a început o poveste, a încurcat-o cu alta, pe urmă a tăcut. Stă cu m'îiniile sub cap şi se uită ţintă la cer. Pe dansa n-o dor ochii cînd se uită mult în albastru. Pesemne că unde-s albaştri şi ei.

Prin liniştea caldă, grea de parcă numai un tunet ar putea-o urni din loc, răzbat 10a o părere bătăi înăbuşite de tobă : cîte două, cîte două, (întocmai ca la Crăciun, cînd se pornesc irozii. Numai că atunci bat cîte trei, cîte trei. . . Ciulim urechile. Nu mi se pare.

— Ce-o fi ?

Şi sărim, zvîrîugi.

Pe strada noastră nu-i decît soare şi vrăbii. Dincolo de ograda bisericii, acolo unde un boier cu barbă şi ou. căciulă priveşte peste lilieci, dintr-un vîrf de par, ia lumea care se-nghesuie la cişmea — acolo este ce este!

Ne uităm repede una la alta.

— Numai de n-ar scîrţîi portiţa !

Margareta o deschide cu grijă. De-nichiis, rămîn s-o închid eu. O apropii, încetişor. Dar cînd să se prindă în clampă, o scăp. Tronc ! Parc-a dat cu tunul. . . Rămînem de lemn.

Noroc că sîntem dincolo de poartă 1 Din casă nu s-arată nimeni. Ferestrele dorm.

— Uf, că de nimica nu eşti bună ! se răcoreşte Margareta, pe gratis.

O luăm repegior de lîngă gard, prin umbra îngustă. Simt pe degete colbul cald şi uscat. Nu pot să-l sufăr. Trotoarul frige prin sandale. Sîntem fără şosete, cu rochiţele descinse, cu capul gol : ca nişte ţigănci, cum ar zice mama.

Trecem prin ograda bisericii, cu soarele în frunte. Toba se aude tot mai aproape. Uite lume, adunată strugure în jurul a nu ştiu ce. Ne facem loc, Margareta înainte, împungînd mulţimea cu coatele ei ascuţite, eu în urma ei.

Un ţigan deşirat, c-o pălărie fără fund, c-o polcă roşie, de femeie, desfăcută la piept, d'ar cu şalvari grei de catifea şi cai ciubote ca pentru miez de iarnă rîde cu gura pînă dincolo de urechi, bate-n toba cu zurgălăi şi cîntă :

Joacă bine, Nicolae !

Nicolae e o maimuţă cenuşie, abia cît ciubota stăpînu-său. Parcă-i un căţel bicisnic. Poartă ghetuţe de muşama, rochie verde şi pălărie cu pană de păun. La gît are mărgele, şi-n mânuţa subţirică ţine un beţişor.

Joacă bine, Nicolae !

Şi Nicolae joaică, ţăcănind mărunţel din ciuboţele şi ro'tindu-se de i se vede fusta de pe dedesubt, cu dan-

telă. Lumea rîde. Niieolae ne p^iveşte cu ochi serioşi de om băitrîn.

Ca boierii la plimbare...

Nicolae păşeşte irar, cu masul pe sus, cu bastonul departe de trup, fudul.

Ca cucoana la grădină...

Nicojlae îşi ia coada la subsuoară, pleacă uşor capul pe-un umăr şi se leagănă în mers*: cochetează.

— Ptiu, spurcăciune! face-a admiraţie o babă legată c-un tulpan peste măsele.

Săracul Niieolae nu mai poate. Se face ghem pe marginea trotoarului, cu pălăriuţa striimbă. îşi freacă picioarele şi scînceşte ca un puii de miţă lepădat.

Stăpinu-său întinde toba de jur împrejur, cu acelaşi rîs fără sfârşit.

— Pîntru Nicolae, boiarule! Pîntru Nicolae, cocoană !

Fiecare dă cîte ceva. Cum să nu dea, pentru Nicolae? Numai eu n-am ce da. Noroc eă-m buzunările fără fund ale Margaretei se găseşte totdeauna ceva. A scos, tocmai din aldine, un ban cu bortă. Pornim. Ţiganul cu Nicolae înainte, noi după ei. Nicolae merge cît merge ca oamenii, pe urmă o dă pe-a lui şi se lasă-n patru labe, tăvălindu-şi rochiţa prin colb.

La capătul străzii, altă reprezentaţie. Nicolae pare mai vesel. I^a dat Margareta, pe furiş, o bucăţică de rahat.

Suim dealul Tataraşilor, pe lîngă spital. Publicul se primeneşte mereu şi se risipeşte mai ales cînd întinde ţiganul toba. Margareta a dat, pe rînd, tot ce-a avut prin buzuinări : întîi gologanii, pe urmă doi covrigi, pe urmă o cutiuţă cu mărgele, pe urmă un radier... Ţiganul rîde şi primeşte orice :

— Pîntru Nicolae, duduicuţa...

Umbra caselor se culcă în drum, răcorită. Umblăm pe străzi pe unde n-am fost niciodată, printre căsuţe cu femei îmbrobodite pe la porţi. Băieţi murdari şi dezmăţaţi se leagă de Nicolae, îl trag de coadă şi aruncă în el cu ciucălăi de păpuşoii fierţi. Unul îmi împinge un ghiont în coastă, face eu ochiul şi miă-mitreabă :

— Zi, bă ! Nicolae-i băiat ori fată ? ...

Ni-e foame, ni-e sete, ne dor picioarele şi ne usturăîn gît de colb. Sîntem într-un fund de mahala, pe nu ştiu unde. Lăsăm să treacă înainte alaiul, tot mai zdrenţăros, şi rămlînem sprijinite de-un gând.

Se înserează. Ne prinde frica. Nu spunem nici una nimic, nici nu ne uităim măcair una la alta.

— Auzi ? Tramvaiul!

Nu ştiu cum oi fi arătînd eu. Dar în obrazul bătut de colb al Margaretei numai ochii îi sticlesc, albastru. îi sticlesc de bucurie.

O luăm cît ne mai ţin picioarele pe linia tramvaiului, care trebuie să ne sicoată la Tîrgu-Cuicului. De-acolo pin-acasă e nimica toată.

Prindem curaj.

— Al dracului, Nicolae 1

Dar în portiţă ne oprim ; dacă o fi ajuns tata înaintea noastră ? ...

— Ascultă, Luchi... Să zici că tu ai vrut, că pe tine nu te bate.

Mă codesc. Nu mă bate.. . Dar cînd îşi ridică tata o sprinceană şi şi-o coboară pe cealaltă peste ochiul cel întunecat, intru-n pămînt.

— Să-ţi fie ruşine obrazului! se înfurie Margareta. Eu dau tot ce am ca să-fţi fale ţie plăcere, şi tot eu să măninc bătaie ?

Şi-şi întoarse pe dos buzunările, din carie se scutură doar cîteva fărămituri ş-un pic de scatmă. Mi se moaie inima.

— Lasă.. . am să spun că eu...

Spălate din cap pînă-n picioare, periate, schimbate, stăm la judecată.

— Ea a vrutl zice Margareta îndesat, arătîndu-mă cu cotul.

— Dar tu, ca mai mare, trebuia să te duci de gustul ei, de-a valma, cu golanii şi cu ţiganii ? o dojeneşte mama, încereînd să nu zîmbească,

— Dac-a în'cepuit să scîmcească, cum i-i obiceiul, ce era să-i fac ? minte liniştită Margareta.

Nici ea, nici mama nu se uită ia mine. Mi-e totuna acum. Un singur gind rău îmi 'loveşte tîmplele pe dinăuntru : ce mă fac dacă ne dă afară de la masă ? Mă doare foamea-n trup, adânc.

— Tu ce zici, Luchi ? întreabă, în sfîrşit, mama.

— Mi-e foame ! răspund, speriată.

De oe-or fi rîzînd toţi ?

•— Haideţi la masă. Voii două n-aveţi clătite în sară asta.. . hotărăşte mama.

— Pagubă ! îmi zvîriie Margareta în ureche. îs cu brînză de vaci ! Pentru noi opreşte Tasia „cu nimic". ..

Şi-n vreme ce toţi mănîncă tacticos clătitele cu brînză, pe care nu pot să le sufăr, Margareta se foSeşte pe scaun, iar îcuţă, obraznic, bate cu .degetele pe sub masă tactul cînteciuilui, care-mi sună-n cap :

Joacă bine, Nicolae!

Tata se face că n-aude, dar se cunoaşte că-i vine a rîde. Aş rîde şi eu. Dar am mînoat prea mult şi mă gîndesc cu jale că n-.au să mai aibă loc foile de clătită presărate cu zahăr tos, care se rumenesc acum în rolă, dosite de Tasia pentru noi — vinovatele.

NEPOTUL MEU, MITROPOLITUL.. .

Tasia scobeşte merele. Dacă ne dă mere coapte, înseamnă că azi la dejun „e jale", cum zice îcuţă.

Dar mie îmi place s-o văd pe Taisia scobind merele. Treaba asta e cu dichis. Cu un cuţit care a fost ca toate cuţitele, dar a rămas pe jumătate de atîta treabă cită a făcut, femeia scobeşte mărul cu încetul, să nu crape, că apoi se scurge din el tot zahărul şi tot untul. Adun „ciocănelele" şi scoeiorăsc din ele sîmburii copţi. Tare-s buni, amărui şi cleioşii Cuţitul scrîşneşe în carnea umedă a mărului. întreb :

— Care pe măr nu-1 doare cînd îl scobeşti aşa ?

— Altă prostie 1 sare Margareta de la fereastră, unde îşi face lecţiile, că doar îi măr, nu-i om.

Nu-i răspund, dar ştiu eu ce ştiu. Nu mi s-a întîmplat odată, cînd eram eu supărată tare, să mi se pară că-s un măr scobit pe dinăuntru ? Şi dacă eu, că-s om, m-am simţit ca un măr, de ce să nu simtă mărul că-I chiar măr?

Dar îndată după ce are să-O aşeze în tavă în rînd cu celelalte, Tasia are să-1 umple cu zahăr şi are să-i pună deasupra o bucăţică de unt. Şi atunci, chiar dacă-1 doare, are să-i tre'acă...

Pentru mine, pentru Margareta şi pentru îcuţă, Tasia pune în gropiţa merelor şi cîte trei bobite de dulceaţă de vişine. Uneori greşeşte şi pune cîte patru : „face risipă", cum zice tata.

Paşi în curte. Se întoarce tata de la slujbă mai devreme ca de obicei. Ce-o fi avînd ? Nu rîde la mine de departe şi nu mă mai aşteaptă să-i ies înainte. Trece pe lîngă bucătărie, de parcă nici nu m-ar vedea, şi intră în casă. Mă iau după el.

— Ce s-a întîmplat? îl întîmpină mama, îngrijorată.

— A murit mitropolitul, îi răspunde tata.

Şi mama înţelege şi-şi pleacă fruntea adînc.

De asta bălăngănesc de-un ceas toate clopotele tîrgului ! Cum de n-am întrebat pe nimeni ? Cînd se clatină clopotul cel mare de la Mitropolie, dîrdîie geamurile.

Mi se face inima mititică. Mitropolitul e doar „nepotul" meu.. .

Tata e bisericos. Mama, nu. De cînd a venit la Iaşi, în fiecare duminică tata mă ia de mînă şi mă duce cu el la Mitropolie. îi simt încă mîna mare şi bună, în care a mea încape toată, ba mai rămîne loc şi pe delături.

Mitropolia e aproape. Cum treci de cofetăria lui A&xiadis, grecul, cel cu peştişorii lui de mintă, dai de ea.

Ne-am dus aşa o dată, de două ori, de trei ori. Şi într-o zi, în strana din dreapta, l-am văzut pe mitropolit. Era întocmai ca un înger bătrîn căzut din vreo icoană. La început chiar m-am speriat, dar tata s-a apropiat de el, trăgîndu-mă şi pe mine, pînă la picioarele stranei, şi i-a sărutat mîna. Bătrînul s-a uitat la tata, a clipit mărunţel, şi deodată s-a bucurat:

— Tu erai, bre Gheorghieş Casian ? Ce faci, băiete ?
Mi-a venit să rîd. Să fi fost Margareta în locul meu, hotărît că nu s-ar fi putut stăpîni. Auzi? să-i spună cineva tatei „băiete" !

Povestea cu „băietul" am aflat-o mai tîrziu.

Tata era cel mai mare din cei şase copii ai preotului Gavriil Casian, din Cotul-Vameşului. Şi preoteasa văduvă, Măria, hotărîse că, mai mare fiind, Gheorghieş trebuia să rămînă pe lîngă gospodărie, să muncească pămîntul puţin pe care-1 aveau —> zestrea fetelor — şi să îngrijească de ceilalţi copii ca un tată mititel ce se afla.

Dar Gheorghieş nu se împăca deloc cu gîndul că are să rămînă numai cu învăţătura din sat. Era deştept, harnic şi puţintel încăpăţînat. S-a pregătit într-ascuns un an întreg şi, în toamnă, a plecat pe jos de la Roman la Bucureşti, să dea concurs la Şcoala normală. S-a sculat într-o dimineaţă cu noaptea în capi, şi-a pus în traistă actele, un rînd de schimburi şi o pereche de ghete bune, cîteva cărţi, un caş rotofei şi o pîine mare de casă — şi a plecat.

Cît mergea pe jos cît, despriponind cîte-un cal împiedicat pe marginea şoselei, călărea pe deşelate cîţiva kilometri, atît cît să nu se rătăcească bidiviul la întors. Şi aşa, în cîteva zile, poposind pe unde nimerea, a ajuns la Bucureşti cu traista lui, în care nu mai avea nici o bucăţică de caş şi nici o fărămitură de pîine.

Era ultima zi cînd se mai putea înscrie. S-a spălat la o cişmea pe stradă, s-a încălţat cu ghetele cele bune şi a bătut la uşa cancelariei. Secretarul s-a uitat cam lung la băiatul cel voinic, cu ochii hotărîţi şi plin de colbul drumului.

— Ai pe cineva la Bucureşti ? l-a întrebat.

— N-am pe nimeni.

— Vezi că... am încheiat înscrierile de azi-dimineaţă.

— Poate că mai încap şi eu pe listă, că vin de departe. . .

In clipa aceea a intrat pe uşă arhiereul Iosif Naniescu, profesorul de religie al şcolii. Era de pe atunci bătrîn şi mititel. A ascultat povestea feciorului de preot din ţinutul Romanului, care venise pe jos la Bucureşti, unde n-avea pe nimeni...

— Gheorghieş Casian zici că te cheamă? Hai cu mine, Gheorghieş, că-i fi ostenit. Şi de azi înainte să nu mai spui că n-ai pe nimeni în Bucureşti, că mă mîniiu !

Pînă la concurs, la care tata a reuşit bursier, a găsit adăpost şi ocrotirea in casa mitropolitului de mai tîrziu. Iar după ce a terminat şcoala nu l-a mai văzut pînă în ziua cînd, de mînă cu mine, s-a apropiat de el să-i sărute mîna.

— Asta ţi-i fata cea mai mică, zici ? s-a mirat bătrînul. Ia te uită la ea, că nu mal are nici un dinte î Cînd ţi-au căzut, mătuşica ?

Şi de atunci, eu, Luchi, mătuşica mitropolitului, am voie să stau în fiecare duminică pe treptele stranei arhiereşti. E bine acolo. Din cînd în cînd, nepotul îşi coboară asupra mea privirea bună şi zîmbetul cald. Am îndrăznit odată, spre spaima tatei, să pun mîna pe mătăniile mitropolitului, care nu s-a supărat deloc, ba chiar m-a lăsat să mă joc cu ele.

Vreau să-mi aduc aminte acum de ochii lui şi nu pot. îi văd faţa prelungă, barba subţire, mîinile înguste şi mititele, dar ochii, nu. Erau albaştri, cenuşii, verzi ? N-aş putea să spun. Se uita la mine de sus în jos, cu lumină în priviri, şi mă întreba :

Ce mai faci mata, mătuşica ?

- La masă tata n-a mîncat mai nimic. Icuţă şi cu Margareta au împărţit între ei porţia de mere coapte a tatei, certîndu-se pe muteşte de la mărul cel mai mare.

— Şi-1 aşează în Mitropolie ? întreabă mama.

— După amiază la patru. Imbracă-te, să mergem amîndoi. îi datoresc tot..,

„După amiază la patru" ... De unde să ştiu eu cînd „la patru" ? Pentru că mi-am făcut planul: să mă duc să-1 văd şi eu, fără ştirea nimănui. Doar i-s mătuşica. Şi pe urmă, e aproape. Treci de cofetărie, dai de Mitropolie ...

Clopotele bombănes'c adînc, de parcă se cutremură pămîntul. Cînd se porneşte cel mare, crezi că se dărîmă catapeteasma cerului peste tîrg.

Nu mai am răbdare.

îmi netezesc părul cu palmele unse cu sirop, îmi trag bine ciorapii şi-mi scot şorţul, vîrîndu-1 mototol după dulapul din săliţă. Rochia e destul de curăţică. Merge ...

Cobor încet pe cărare, ca şi cum m-aş plimba. Cotarla se ia după mine, dar îi închid poarta în nas. Şi după ce fac pe după colţul străzii o iau la goană spre Mitropolie fără să arunc măcar o privire spre peştişorii lui Alexiadis.

Mă opresc în faţa scărilor. Din biserică izfvorăsc atîţia popi, că începe să-mi fie frică. Parcă-s furnici din muşuroi. îl caut printre ei pe cel mai mititel, pe nepotul meu, dar cum are să fie dacă a murit ?

Urc scările, speriată. De nu m-ar da cineva afară ! Un călugăr bătrîn care-şi numără luminările în pridvor bcmbăneşte nu ştiu ce. Mă opresc şi-1 ascult :

— Paş'trei, paş'patru.. . nu, nu vorbeşte cu mine. Trec pe la spatele lui în vîrful picioarelor.

Niciodată n-a fost Mitropolia aşa de mare ca acum. Cînd vin cu tata duminica, abia putem intra. Acum e goală. Doar cîţiva călugări mormăie nu ştiu ce prin colţuri.

Mă uit la strana arhierească. E goală. Mi se strînge inima : să ştii că-i adevărat. Dar unde-i mortul? în mijlocul bisericii nu-i decît un jilţ. Unul înalt cu spătar, şi atît. Şi dintr-odată îmi vine să rîd, să strig şi să cînt în gura mare : pe scaun stă chiar mitropolitul I Stă drept, cu căciula lui de aur pe cap, cu mîinile mititele şi cuminţi pe piept, ca-n strană. îşi ţine ochii închişi — e obosit, săracul, dar mort nu e. Doar morţii nu stau pe scaun! Cine i-a mai spus tatei şi minciuna asta, c-a murit mitropolitul ? Să nu fie de faţă călugărul cel înalt, cu ochelari, care se uită ţintă la mine, m-aş apropia de mitropolit şi l-aş striga, şi el ar deschide ochii bătrîni şi buni şi m-ar întreba :

— Ce mai faci mata, mătuşico ? . . .

Mă trag binişor îndărăt. Oricît de uşor aş călca, mai uşor chiar decît Moti motanul, paşii mei tot se aud, sus, sub bolţile înalte pînă la cer.

Am scăpat. Cobor scările în goană, ies pe poartă pe sub zăbranicul negru, trec strada şi intru pe străduţa noastră. Uite casa, uite portiţa, uite Cotarla care mă aşteaptă. Urc scările într-un picior. Tata iese în uşă mirat, cu peria de ghete în mînă.

Bucuria pe care i-o aduc mă înăbuşă. Vreau să i-o spun. Casc gura ca puii cei de vrabie, dar nu iese nimic. Şi deodată izbucnesc în plîns, în rîs, în cîntec :

— N-a murit, tată, n-a murit! L-am văzut eu. Stă pe scaun şi doarme. Da' de murit, n-a murit, n-a murit, n-a murit!

Tata îmi mîngîie codiţele. îi tremură mîna. Nu spune nimic : însă ochii plini de lacrimi nu-s ochii lui de fiecare zi. Sînt ochii tineri ai lui Gheorghieş Casian cel de demult, care s-a pornit pe jos de pe apa de aur a Moldovei, cu trăistuţa pe după gît, să înveţe carte la Bucureşti...

CARTEA CU VISURI

Numai eu ştiu, în toată lumea asta, ce poveşti minunate pot spune literele care încă n-au nume, gîngăniile misterioase care-s cuminţi numai cu oamenii mari, de frică, pesemne.

Aşa-s de pline cu poze, cărţile fără poze ! E destul să fii singură şi să te uiţi la ele cu ochii strînşi, pînă se împletesc genele de sus cu cele de jos : îndată literele sar de ia locul lor şi încep să umble în toate părţile ca furnicile, rîndurile se strîmbă, se frîng şi fug — şi poveştile ies la iveală singure, zugrăvite în umbre şi-n lumini.

Poveştile „citite" de mine pe furiş, în întunericul cămării liniat, printre scînduri, cu dungi înguste de aur colbăit, nu le ştiu decît eu şi nu le spun la nimeni

Stăm la soare. Margareta şi cu mine, pe scara de la bucătărie. Pe prag, cinchită pe un scăunaş, Tasia curăţă

morcovi şi povesteşte o întîmplare cam încîlcită. Ascult, din bucăţi. Margareta scociorăşte c-un beţişor între scînduri : colb, furnici, scamă, o mărgică roşie...

.,. Şi-n sara ceia o *chicaî* o ste... Aista a fost sămn de la Dumnezeu c-are să moară fata.

Tresar. Nu prea ştiu despre ce fată-i vorba, dar eu nu vreau să moară ! Se vede că nici Margareta nu vrea.. Aruncă beţişorul cît colo şi ridică spre femeie obrazul pîrlit şi ochii albaştri, dintr-odată răi:

— Prostii! Parcă de cîte ori cade cîte-o stea, numaidecît moare cineva ?

Tasia s-a supărat. Şi-a împins mai pe ochi, cu dosul palmei, broboada galbenă lipovenească. Morcovul, zvîrlit de sus în strachina cu apă, ne stropeşte mărunţel şi rece.

— Apoi, dacă ştiţi matale mai bine decît mine, iaca, eu tac. Şi tace.

E soare, e cald ... Cuţitul rîcîie umed carnea dulce şi parfumată a morcovului. Aş mînca o felioară, dar ştiu că Tasia nu-mi dă.

— Soi rău! zice, cînd îi cer. Piure nu mănînci şi vrei morcov crud, ca să te doară burta şi să mă huiască cucoana pe mine că ţi-am dat...

O viespe bîzîie subţirel şi susţinut slis, sub streaşină. O fi avînd acolo cuib, cu faguri cenuşii şi cu miere amară ?

Tasia tace. Dacă tac şi eu, adorm. Şi nu vreau să moară fata ! Mă aud vorbind, somnoroasă. Parcă nici nu vorbesc eu.

„Nu moare nimeni cînd pică stelele. Eu ştiu ... Că fiecare stea e legată de tavanul cerului cu cîte-o aţă de păianjen. Şi cînd trece noaptea cîte-un liliac, rupe cîte-o aţă şi cade cîte-o stea . . . Asta-i!"

Margareta zvîcneşte în picioare.

— Altă prostie ! De unde dracu ai mai scos-o ?

Am citit. .. undeva.

— Ai citit — *tu ?*

întrebarea mă plesneşte în obraz, fierbinte. încep să văd lucrurile cu lustru. Dacă nu mă sfădesc, plîng.

— Să ştii tu c-am citit!

— Parcă ştii să citeşti! ?

Socotesc la repezeală. E marţi. îcuţă e la internat de duminică şi nu vine decît sîmbătă seara. Pînă atunci, are vreme Margareta să uite.

— Să ştii că ştiu. întreabă-1 pe îcuţă, că el m-a învăţat.

Ochii albaştri mă sfredelesc cu neîncredere.

— Aşa ? ... Şi unde-ai citit, mă rog, minciuna ai stele şi cu liliecii ? în *Iencuşor-Ochişori ?*

Iencuşor-Ochişori e cartea mea cu poze, singura mea carte : cartea mea oficială.

Nu mi-e drag Iencuşor. Ba chiar nu pot să-1 sufăr. E un băieţel din cale-afară de cuminte şi de bun, mult mai cuminte decît o fată. Nu scapă o vorbă nepoliticoasă, nu face o poznă cît de mică şi nu-şi pătează măcar o dată hăinuţele de catifea albastră, cu guleraş alb de dantelă încreţit cu drotul. I le-am murdărit eu, de ciudă, cu creion chimic şi cu poamă de boz. Dar şi după isprava asta el s-a uitat la mine cu aceeaşi privire bună în ochii iui prea mari şi mi-a zîmbit dulce, parc-ar fi vrut să-mi spuie „mersi". Mi-a fost ruşine.

— Are ochi de viţel, zice îcuţă.

— E un băieţel tare drăguţ şi binecrescut... spune mama nu ştiu de cîte ori pe zi, cu o admiraţie, e drept, cam plictisită.

Parcă îcuţă nu-i drăguţ şi binecrescut? Şi nu l-a urecheat domnul Lascar de era să rămîie cu urechea lui în mînă ?

Să fi mîncat şi Iencuşor o bătaie, măcar o dată, aşa, ca omul. Am mîncat eu, că-s fată ... Ce drag mi-ar fi Iencuşor cu nasul roşu, plîns şi necăjit!

Nu pot să-1 sufăr pe *Iencuşor-Ochişori,* dar e al meu. De ce să se lege Margareta de el ? Ce i-a făcut ? Doar nu i-1 dă nimeni de exemplu de dimineaţă pînă seara, cum mi-1 dă mie...

Mă ridic cu bărbia-n piept, uitînd să-mi scutur de colb rochiţa la spate. Tasia lasă cuţitul în poală, gata să intervie. Dar nu-i nevoie.

— Nu-i minciună, cu stelele şi liliecii. Şi n-am citit-o în *Iencuşor-Ochişori*

Am eu o carte ... o carte adevărată. O carte groasă cît toate cărţile tale la un loc şi legată cu piele şi scrisă cu aur! ,

Margareta mă priveşte a bătaie :

— Şi unde-i, mă rog, cartea asta a dumitale ?

Cînd îmi spune Margareta „dumneata", e semn rău. Răspund repede, că n-am încotro :

— în cămara cea veche, după sticlele de bulion.

Mă sprijin, moale, de stîlpul cerdacului. Mi-am trădat taina. S-a isprăvit cu lecturile mele cu miros de piele scorojită, de mucegai şi de mere oţetite .. .

Sandalele Margaretei tropăie grăbite spre cămară. Tasia se ridică, cu un strigăt:

— Ai să-mi răstorni bulionul, păcatele mele !

A ieşit la geam şi mama, care, cînd pune ochelarii să lucreze, parcă se joacă de-a cucoanele.

A ieşit şi tata, c-o sprinceană zburlită de somnul neîmplinit al după-amiezii.

— Ce s-a întîmplat?

îl văd prin pînza umedă a deznădejdii şi nu ştiu ce să le spun. Plînsul mi se rupe deodată în suspine.

Cartea mea, adusă pe sus şi trîntită pe cerdac, se risipeşte într-un nouraş de colb vechi, din care se desprindem soare, delicată, sclipirea obscură şi năucită a unei molii.

Cartea mea cu visuri, cu stele şi cu lilieci, cartea mea cu poveşti, cartea mea cu minciuni era un dicţionar greco-german, uitat, nu se mai ştie de cine, nici cînd, în bezna cămării părăsite.

A MURIT LUCHI. . .

Stau cu ochii deschişi în întuneric. Nu se vede nimic. Parcă am pe ochi două capacele negre.

Şi nu se mai face ziuă... Dacă nu se mai face ziuă niciodată ?... Oare cum ar fi dacă n-ar răsări soarele în veci de veci ? Nici ceasul de dincolo nu se aude. Nu s-aude nimic, nu se vede nimic ; ca pe ceea lume...

Mama întră în odaie în vîrful picioarelor. Crede că dorm. Ridică storurile. Afară parcă-i fum.

— Plouă, mamă?

— Ce, nu dormi ? Nu, nu plouă... Stai acolo, că-i devreme.

Bine că nu plouă ! Mi-ar fi stricat şorţul de uniformă, pe care nu l-am îmbrăcat încă. Mi l-a adus aseară madama Janeta, iar Taslia l-a scuturat bine, l-a stropit şi l-a mai călcat o dată, „că miroase a madama Janeta". E drept că nu miroase frumos : a gaz, a mucegai şi a ceapă prăjită în untdelemn. Dar mie îmi place să-mi miroase rochiile a madama Janeta : se cheamă că-s noi, chiar dacă-s făcute, ca de obicei, din vechi.

Toată noaptea n-am putut să dorm din pricina şorţului. Stă întins pe spătarul scaunului, şi parc-ar fi cineva viu acolo, cineva care am să fiu eu, dar încă nu-s...

Cînd se scoală. Margareta, bodogănind că~i prea devreme, sînt gata de mult. Nuţa a întîrziat de la spital anume ca să mă pieptene.

— Vreau să te văd plecînd la şcoală şcolăriţo !

Şi-mi dă ea cafeaua, că mama n-are vreme : se îmbracă să meargă cu mine.

Cafeaua cu lapte mi se duce pe gît. Nu ştiu ce are. Mă uit speriată la cele două cornuri de lîngă farfurioară. Muşc un colţişor, sfărămicios şi dulce. E bun. Dar gura mi-e uscată şi mă înec.

Margareta mă împunge cu cotul :

— Nu poţi ?.„ Dă-le-ncoace S

Şi le mistuie pe sub masă în buzunările ei, în care încap, nu ştiu cum, o groază de lucruri : degetare, radiere, poze, mototoale de aţă, bucăţele de cretă, acadele, bumbi de tot felul, s'îmburi, pietre de domino şi numere de loto.

— Ei, gata şcolăriţa noastră, gata ?

A venit şi conu Neculai ! Dumnealui nu vine la noi decît la zi întîi, cînd aduce chiria. Te pomeneşti că vine şi părintele Veniamin, ca ia zi întîi!

Conu Neculai mi-a adus' o plumieră cu creioane colorate şi cu plumburi de placă. Pe capac, două rînduneie stacojii stau alături pe-un bucheţel de nu-mă-uita. înăuntru, cutia e căptuşită cu sugătoare roşie, iar pe dos e

scris cu litere de tipar, puţintel tremurate : „Alexandra Casian, clasa întîia primară".

Mă înroşesc pînă-n ochi de bucurie şi nu mă pricep ce să spun.

— Ei, îţi place ? Mi-o fost tare frică că nu ţi-a plăcea. Cînd m-am dus eu întîi la şcoală să-nvăţ az-buchi, nu mi-o adus nimenea plumieră cu poză... Purtam sumăeş şi opinci şi mi-o aninat mămuca, Dumnezeu s-o ierte, o trăistuţă vărgată pe după gît. Şi-n trăistuţa aceea aveam cartea, un pumn de perje şi doi păpuşoi copţi, să-mi ţie de saţ...

— Să-nveţi... ce, coane Neculai ? se înfige Margareta.

— Az-buchi, Mărgărinto. C-aşa se-nvăţa pe-atunci.

— Az-buchi ! se bucură Margareta. Şi deodată începe să-mi cînte, obraznică, sărind într-un picior :

Az-buchi,
Mamă, Luchi,
Ş-un păduche !

Nici azi, cînd mă duc eu la şcoală, nu-mi dă pace ! Şi încă de faţă cu conu Neculai...

Noroc că tocmai a ieşit din casă tata. A auzit, dar n-a zis nimic. A coborît doar sprinceana, şi numaidecît Margareta şi-a găsit nu ştiu ce de lucru pe sub cerdac.

Mama şi-a pus rochia cu care se duce la cucoane şi pălăria cea nouă, în culoarea şerbetului de cireşe, numai cît un cuib de rîndunică.

— Gata, Luchi ?

Tata se pleacă şi mă sărută pe frunte, mărunţel şi des, cum sărută el.

— Hm... te duci şi tu... te duci şi tu...

Şi se uită în altă parte.

Conu Neculai îmi netezeşte părul cu mînuţa lui uscată şi nu zice nimic. Iar Nuţa îmi potriveşte gulerașul numai c-o mînă : pe cealaltă o ţine la spate. Am înţeles. Are să arunce după mine cu o felie de pîine proaspătă, ca să-mi fie cu noroc. Mă bucur pentru Cotarla : îi merge-n plin de dimineaţă, azi...

Coborîm scările, mama şi cu mine, cu oarecare solemnitate. De sub cerdac, Margareta îmi suflă din treacăt:

— Az-buchi, noroc, Luchi 1

Tasia vine în urmă cu geanta. O ţin-e departe de trup, c-un fel de respect parcă, altfel decît cum ţine coşul cînd aduce din piaţă. Şi-n geantă sună dulce din plumburi şi din creioane plumiera de la conu Neculai...

întorc capul şi mă uit în urmă.

Tata, conu Neculai şi Nuţa mă petrec cu ochii, parc-aş pleca la drum lung, de unde cine ştie dacă mă mai întorc. De sub cerdac, Margareta îmi face nişte semne pe care nu le înţeleg. Şi-n portiţa rămasă deschisă, aşezată cuminte pe coadă, stă Cotarla şi dă din cap. Pe ea o înţeleg. îmi spune, în legea ei :

— Lasă, Luchi, că trece şi asta...

Am rămas singură între fete.

— Sînt colegele tale, Luchi. Vezi să te împrieteneşti cu ele, mi-a spus mama cînd a plecat.

Tare-s multe !

Cum să mă împrietenesc cu toate ?

Una lungă, cu şorţul pînă-n călcîie, cîntă nu, ştiu ce, şi altele rîd împrejurul ei. Nu s-a pieptănat de-o săptămînă, şi mereu îşi trece degetele arătătoare, cînd de la o mînă, cînd de la cealaltă, pe sub nas.

Cum să mă împrietenesc eu cu asta ?

— Să nu te pui cu Zamft, că are insecte ! îmi spune una bălaie şi îndesată, cu cozile lăsate slobode pe umeri.

Parcă eu ştiu care-i Zamft, să nu mă „pun" cu ea!

Alta, mărunţică şi ştirbă, îşi suflă întruna nasul într-o batistă roşie. Plînge-aşa, fără glas şi fără lacrimi, numai cu nasul, de cînd a lăsat-o mama ei.

Eu nu plîng, cu toate că nu mi-e îndemînă. Stau, cum stau cele mai multe, stingheră şi tăcută, puţin speriată.

Cine era cucoana ceea frumoasă, cu care-ai venit ? mă întreabă o fetiţă firavă şi dulce, cu mol alb în creştet.

— Mama, răspund bucuroasă.

îmi creşte inima, şi dintr-odată mi-e dragă fetiţa asta albă, coborîtă parcă din cărţile cu poze.

— Mama mea nu-i frumoasă ca a ta... Doamna noastră-i frumoasă, da-i a dracului. Are doi copii, un băiat ş-o fată. Băiatul mă bate el pe mine, da' pe fată o bat eu... Pe tine cum te cheamă ? Pe mine, Lilica. Fetiţa cea cu moţ negru e prietena mea. O cheamă Martica. I-a murit o soră, şi de-aceea-i în doliu. Mai are trei surori ş-un frate, unul gras. îl ştii ? Mata ai fraţi ? Eu îs singură... Unde stai ? Eu stau la şcoala! de băieţi.- Vrei să vii la mine să ne jucăm ! Vine şi Martica, şi am o mulţime de jucării. Ne face mama ceai şi ne dă mandarine. îţi plac mandarinele ?

Nici nu-ncerc să-i răspund. N-am cînd. Mă ameţeşte cu vorba ei, dar îmi place, Se cheamă că am şi eu o prietenă, şi încă pe cea mai frumuşică dintre fete.

Un clopoţel a început să se smucească deasupra uşii, speriat. Parcă vrea să-şi rupă frînghiuţa şi s-o ia la fugă.

Intrăm în clasă.

Pupitrul e înalt. Mă ridic în vîrful picioarelor, mă sprijin în coate, şi abia izbutesc să mă aşez, strîmb, pe-o margine de bancă. Fetele se foiesc o vreme, pe urmă se astîmpără. E aşa de linişte, că se aude cum îşi strigă Hună, pe stradă, covrigeii lui săraţi...

— Casian Alexandra !

E numele meu. Ştiu. Dar nu răspund. Pe mine nu mă strigă nimeni aşa. Toată lumea mă strigă Luchi...

îmi vine-a rîde. Aşa-i de caraghios să te strige cineva Casian Alexandra ! Ca şi cum ar striga-o tata pe mama, în loc de Catia, Casian Ecaterina !

Doamna se uită la mine şi rîde.

Are un dinte de aur drept în faţă.

— Cu mata vorbesc, fetiţo... Cum te cheamă ?

Am uitat că banca e înaltă şi cad de sus, bocănind, în picioare. Simt în jurul meu rîsul stăpînit al clasei. Aşa rîde Margareta, pe muteşte, cînd aşteaptă să spun eu o prostie.

— Cum îţi zice mama, acasă ? stăruie doamna tot blînd, dar c-un fel de nerăbdare parcă.

— Luchi! sare de lîngă mine, răpezind înainte două degete ascuţite, una bondoacă, şi zburlită, c-un ochi strîmb. Luchi, ca la căţei!

Asta-i Pândele, repetenta clasei.

Toate fetele se uită la mine. încă nu rîd, dar ochii lor împung şi dor. Şi dintr-odată mi-e ruşine de numele meu, mi-e ruşine de mine, mi-e ruşine de tot.

— Nu-i adevărat! Acasă, mama îmi zice... îmi zice Casian Alexandra ! răspund repede, ca să se isprăvească odată, uitîndu-mă urît spre zburlită.

S-a isprăvit. Nu mă mai întreabă nimeni nimic. Mă aşez la locul meu şi mă uit la mine, la fetiţa asta nouă pe care o cheamă Casian Alexandra şi pe care parcă n-o cunosc.

Casian Alexandra are şorţ negru, de sub care nu i se mai văd genunchii, ciorapi lungi prinşi cu gumă de pieptăraş şi guler de pichet alb, care-o supără puţin, cum o supără şi cozile împletite prea strîns, care-i trag ochii spre tîmple ca la chinezoaice. Stă cuminte cu mîinile pe pupitru şi i-e ruşine că o cheamă Luchi, ca pe căţei...

Dar nu-i adevărat. N-o cheamă Luchi, Luchi nu mai este. A rămas pe undeva pe-acas'ă, poate în lădiţă din cămară, printre resturile de jucării pe care nu le mai ştie ce-au fost şi care nu mai au nume.

Luchi era mică, Luchi era proastă, Luchi era caraghioasă.

Luchi era fericită...

Lui Casian Alexandra i-e milă de Luchi. I-e milă, ca de păpuşa moartă căreia i-a cules ochii verzi şi reci de pe covor, într-o dimineaţă de Crăciun, demult...

Mă uit la turnul bisericii, pătrat şi greu. Două ciori încearcă să se aşeze alături pe spiţele crucii. Dar vîntul le umflă penele şi le suflă jos.

Le văd întîi limpede, pe urmă cenuşiu, ca printr-o ploaie măruntă şi deasă. Liniile se strîmbă. Turnul stă acum hîit, crucea s-a întors ca semnul înmulţirii. Cum să nu cadă ciorile, săracele ?

Ceva fierbinte îmi frige obrajii recL Şi doar nu plîng.

— Ce ai, Casian? Ţi-e rău?

— Nu, doamnă...

Nu i-e rău lui *Casian.* îi vine să plîngă în gura mare şi nu poate. Dacă doamna ar fi întrebat-o:

-— Ce ai, Luchi?

Poate că ar plînge. Şi ar fi bine ...

Dar Luchi nu mai este nicăieri. Luchi a murit, în locul ei, o şcolăriţă cuminte clipeşte mărunţel şi-şi înghite lacrimile, care au, pentru întîia oară, un gust de cenuşă...

A murit Luchi...

CUPRINS